

ਬਾਰਾਂ ਬੂਹੇ

ਏਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ:-

ਬੀ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਏ
ਟੈਕਸੀਨਾਮਾ

(ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) 2006, 2011
(ਵਾਰਤਕ) 2012

ਬਾਰਾਂ ਬੂਹੇ
(ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖਾ

ਚੇਤਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Baaran Boohey
(Short Stories) by
Harpreet Singh Sekha ©
14913-83A AVE
Surrey, BC, V3S 7S2
CANADA
Ph: 604-599-4986, 778-231-1189
e-mail: hsekha@hotmail.com

ISBN : 978-93-82851-53-0

Rs. 250/- \$10

2013

Printing and Bound In India

Published by:

Chetna Parkashan

PUNJABI BHAWAN, LUDHIANA (Pb.) INDIA

Ph. 0161-2413613, 2404928, Website: www.chetnaparkashan.com

E-mail: chetnaparkashan@sify.com, chetnaparkashan@gmail.com

Sub Off.: Qila Road, Opp. Bus Stand, **KOTKAPURA** (Pb.) INDIA

Ph.: 95011-45039

Printer : R.K. Offset, Delhi

*

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photo copying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the publisher of this book.

ਸਮਰਪਣ
ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਪੁੰਜ ਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀ-ਰੂਪ,
ਨਾਨੀ ਭਜਨ ਕੌਰ, ਮਾਂ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ
ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ
ਕਿਰਨਦੀਪ ਕੌਰ ਤੇ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ
ਦੇ
ਨਾਂ

ਤਤਕਰਾ

ਛੱਪੜ	7
ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ	22
ਫੇਸਬੁੱਕ	40
ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ	52
ਪਰਛਾਵੇਂ	63
ਅਗਨੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ	75
ਲਾਵਾ	94
ਮੈਂ ਕੋਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਧਉਲ ਨਹੀਂ	108
ਤੂੰ ਹੀ ਬੋਲ	121
ਮਹਿਕ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ	133
ਵਿਆਹ	142
ਸ਼ਨੁੱਕ	162

ਛੱਪੜ

‘ਆਹ ਤਾਂ ਕਸੂਤੇ ਈ ਫਸਗੇ, ਤੂੰ ਸਵਿਮਿੰਗ-ਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸੋਚਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੂਲ ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ ਖ਼ੀਦਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ-ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਐਨੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪਿਆ ਕਰੇਗੀ।

ਕੰਮ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੂਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਧੁੱਪ ਸੇਕੇਂਗਾ ਪਰ ਬੈਠਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੂਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ’ਤੇ ਜਾ ਪਈ।

ਕੰਮ ’ਤੇ ਓਵਰਟਾਈਮ ਨਾ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਦਿਨ ਖੜ੍ਹੇ ਹੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਲੰਚ ਕਿੱਟ ਸਿੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਸਟੋਵ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੀ ਤਲਬ ਉੱਠੀ। ‘ਪਤਾ ਨੀ’ ਕਿੱਧਰ ਗਈ ਐ, ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਇੱਕ ਪਲ ਤੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ‘ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੰਮ ’ਤੇ ਜਾਣੈ, ਜੇ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਫੇਰ ਹਟਿਆ ਨੀ ਜਾਣਾ ਸੋਚ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਓਧਰੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਫ੍ਰਿਜ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਈ। ‘ਇਹਦਾ ਕੀ ਪੀਣਾ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿੱਘੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਦਿਲ ਕੀਤਾ। ‘ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪੀਵਾਂਗੇ, ਸੋਚ ਕੇ ਤੂੰ ਬੀਅਰ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬੋਤਲ ਫ੍ਰਿਜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਦੇ ਲਈ। ਫਿਰ ਕੋਰਡਲੈਸ ਫੋਨ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ‘ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਰਿੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਵਲ ਭੱਜਣਾ ਪਊ, ਸੋਚ ਕੇ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉੱਤਰ ਗਿਆ। ਸਵਿਮਿੰਗ ਪੂਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਤੂੰ ਸ਼ੈੱਡ ਥੱਲੇ ਰੱਖੀਆਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਲ ਗਿਆ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰਵਾਲੀ ’ਤੇ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹੀ। “ਐਂ ਨੀ ਬਈ ਕੁਰਸੀਆਂ ਈ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਪਤੈ ਬਈ ਹੁਣ ਬਾਹਰ ਬੈਠਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆ ਗਈ ਐ,” ਬੁੜਬੁੜਾ ਕੇ ਤੂੰ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਧਰ-

ਉੱਧਰ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਿਸੇ ਕੱਪੜੇ ’ਤੇ ਨਾ ਪਈ। ਤੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਕੁਰਸੀਆਂ ਝਾੜ ਕੇ ਪੂਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਿਆ ਰੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਉੱਤੇ ਲੱਤਾਂ ਟਿਕਾ ਲਈਆਂ। ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੂਲ ਦੇ ਗੰਦੇ ਹੋ ਗਏ ਪਾਣੀ ’ਤੇ ਪਈ। ‘ਏਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਹਜ਼ਾਰ ਮਕਾਨ ’ਤੇ ਵਾਧੂ ਦਾ ਖਰਚਿਆ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ।

ਤੂੰ ਸਿਆਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਲ ਨੂੰ ਢਕਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਸਿਆਲ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੀਂਹ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ।

‘ਜੇ ਇਹੀ ਕੋਈ ਪੂਲ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਮਕਾਨ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਓਨੇ ਡਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਜੀਪ ਲੈਂਦੇ, ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ।

ਜਦ ਤੂੰ ਕਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਤੇਰੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਜੀਪ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ‘ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਲਿਖਵਾਵੇਂ, ਜਿਵੇਂ ਇੰਡੀਆ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਜੀਪ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਤੇਰੀ ਐਨੀਂ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਚੰਗੀ ਜੀਪ ਖ਼ੀਦ ਸਕੇਂ। ਪੰਜ-ਛੇ ਸਾਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਤੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ, ਇੰਪਾਲਾ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਮਕਾਨ ਖ਼ੀਦਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਤੇਰਾ ਇਹ ਸ਼ੌਂਕ ਪਿੱਛੇ ਪੈਂਦਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਜਦੋਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਲਿਆ ਸੀ, ਤੇਰਾ ਇਹ ਸ਼ੌਂਕ ਫਿਰ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਤੇਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ, ਜਦ ਉਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣ ਲੱਗੇਗਾ, ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਪ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵੇਂਗਾ। ਜਦ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਯੂ ਡੌਂਟ ਹੈਵ ਟੂ ਵੇਸਟ ਮਨੀ ਆਨ ਦੈਟ।” ਤੂੰ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਲੋਰ ਵਿੱਚ ਆਖਿਆ, “ਡੌਂਟ ਵਰੀ ਅਬਾਊਟ ਮਨੀ। ਆਪਾਂ ਵਧੀਆ ਜੀਪ ਲਵਾਂਗੇ ਨਾਲੇ ਪਿੱਛੇ ‘ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਲਿਖਵਾਂਵਾਂਗੇ।”

“ਆਈ ਡੌਂਟ ਲਾਈਕ ਬੰਪਰ ਸਟਿੱਕਰਸ,” ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਝੱਟ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਬੰਪਰ ਸਟਿੱਕਰ ਨੀਂ। ਯੂਅਰ ਗ੍ਰੇਟ ਗਰੈਂਡ ਫਾਦਰ ਵਾਸ਼ ਏ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਤੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।”

“ਯਿਆ, ਯੂ ਟੋਲਡ ਮੀ ਮੈਨੀ ਟਾਈਮਜ਼। ਬਟ ਡੈਡ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ,” ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਪਤਾ ਨੀ ਕੀਹਦੇ ’ਤੇ ਗਿਐ? ਚੱਲ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰੇ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਹਿੰਗੀ ਜੀਪ ਮੰਗਦਾ ਤਾਂ। ਮੈਂ ਚਲਾ ਲਿਆ ਕਰੂੰ। ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਰੂ ਟੱਕਰਾਂ ਮੇਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਰ ਨਾਲ।

ਤੇ ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ’ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਜੀਪ ਲੈਣੀ ਤਾਂ ਇੱਕ

ਪਾਸੇ, ਤੂੰ ਵੱਡਾ ਘਰ ਲੈ ਕੇ ਪਛਤਾਉਣ ਲੱਗਾ।

ਸਵਿਮਿੰਗਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਣ ਮਕਾਨ ਉੱਪਰ ਖਰਚੇ ਵਾਧੂ ਡਾਲਰ ਰੜਕਣ ਲੱਗ ਪਏ। ‘ਸਾਲੇ ਨੇ ਖਰਾਬ ਵੀ ਹੁਣ ਈ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਠੀਕ ਕਰਾਉਣ ’ਤੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੱਗਣਗੇ? ਤੂੰ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ‘ਦੂਜੇ-ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਕਲੋਰੀਨ ਚੈੱਕ ਕਰੋ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਢਕੋ। ਸਾਲੇ ਵੀਹ ਜੱਭ ਐ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਖੇਤ ਵਾਲੀ ਖੇਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਓਹਦੇ ’ਚ ਕਿਸੇ ਕੜੀ ਕਲੋਰੀਨ ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ। ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ’ਚ ਬਣੀ ਮੋਰੀ ’ਚ ਪੱਤਰਾ ਅੜਾ ਦਿਓ ਤੇ ਭਰ ਗਈ। ਪੱਤਰਾ ਕੱਢ ਦਿਓ ਤੇ ਖੇਲ ਖਾਲੀ। ਜਦੋਂ ਨ੍ਹਾਉਣ-ਧੋਣ ਲਈ ਵਰਤਣੀ ਹੋਣੀ ਬਾਪੂ ਨੇ ਸੀਰੀ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਕੱਚ ਵਾਂਗੂ ਚਮਕਾ ਲੈਣੀ।’ ਫਿਰ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਕੀ ਰੀਸਾਂ ਸੀ!’ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਗੋਹਾ-ਕੂੜਾ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਨਾਲ ਖੇਲ ’ਚ ਨਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਿੱਸਾ ਚੇਤੇ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ’ਤੇ ਤੇਰੀ ਬੇਬੇ ਨੇ ਲੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਹਦੀ ਬਾਟੀ ਨੀ ਭਾਂਡਿਆ ’ਚ ਰਲਣ ਦਿੰਦੀ। ਓਹ ਵੇਖ ਲੈ ਆਲੇ ’ਚ ਪਈ ਆ । ਤੇ ਤੂੰ—। ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਈ ਘਾਟੈ।” ਤੂੰ ਓਹਲੇ ’ਚ ਬੈਠੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਕੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ’ਚ ਕਿਹਾ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, “ਐਵੇਂ ਨਾ ਮੌਰ ਭਨਾਲੀਂ। ਚਵੜ-ਚਵੜ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਐਂ।” ਤੂੰ ਮੋਰੀ ਰਾਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਸਕੜੀਏਂ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕਚਿਆਣ ਜਿਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਬਾਪੂ ਕਿਹੜਾ ਪਟਿਆਲੇ ਆਲੇ ਮੁਰਾਜੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੀ ਤੇਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ’ਤੇ ਮੁਸਕਾਣ ਆ ਗਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਕਾਨ ਖੀਦਣ ਸਮੇਂ ਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਗੁੱਝੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਵੀ ਉੱਠੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਘਰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਗਿਆਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਆਂਢਣ-ਗੁਆਂਢਣ ਗੋਰੀ ਨਾਲ ਨਹਾਵੇਂ। ਪਰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਹੀ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਮਕਾਨ ’ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਾਲਰ ਖਰਚਣ ਲਈ ‘ਪੂਲ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਨਾਲ ਘਰ ਦੀ ਟੋਹਰ ਬਣੂੰ ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜੱਕਾਂ-ਤੱਕਾਂ ਕਰਦਾ ਆਖਦਾ ਸੀ, “ ਜਰੂਰ ਲਾਉਣੇ ਆਂ ਵਾਧੂ, ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਕਾਨ ਸੇਲ ’ਤੇ ਲੱਗ ਜੂ, ਉਹਦਾ ਸੌਦਾ ਮਾਰ ਲਵਾਂਗੇ।” ਪਰ ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਧੀ ਰਾਣੀ ਹਾਲੇ ਚੌਥੀ ’ਚ ਐ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਰ ਏਸ ਸਕੂਲ ’ਚ ਜਾਣੈ ਓਹਨੇ। ਏਦੂੰ ਨੇੜੇ ਕਿਹੜਾ ਮਕਾਨ ਲੱਗੂ ਸੇਲ ’ਤੇ? ਘਰ ਦੇ ਜਵਾਂ ਮੂਹਰੇ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਈ

ਪਤੈ ਕਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜਦੀ ਹਰਫਲੀ ਹੁੰਦੀ ਆਂ ਬਈ ਲੇਟ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਕੁੜੀ ਖੜ੍ਹੀ ਉਡੀਕੁਰੀ। ਕਾਹਲੀ ’ਚ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਾ ਬੈਠੁੰਗੀ। ਏਸ ਘਰ ’ਚ ਜੇ ਮੈਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਮਿੰਟ ਲੇਟ ਵੀ ਹੋ ਜਾਊਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪੇ ਆ ਜਿਆ ਕਰੂ। ਨਾਲੇ ਹੁਣ ਜੇ ਅਪਗਰੇਡ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੀ ਆਂ ਤਾਂ ਚੱਜ ਨਾਲ ਕਰੀਏ। ਪੂਲ ਨਾਲ ਘਰ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਬਣਦੀ ਐ।” ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਜਚ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਮੋਰਚਾ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਕਹੂ ਬਈ ਪੂਲ ਵਾਲਾ ਘਰ ਲੈਣ ਦਾ ਈ ਸ਼ੌਂਕ ਸੀ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਦੈ ਜਦੋਂ ਮੇਨਟੇਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ—ਇਹ ਸਾਲੇ ਵਿਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚਾਰ ਡਾਲਰ ਵੱਟ ਹੀ ਲਈਏ। ਫਿਰ ਤੂੰ ‘ਚੱਲ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਹੋਣਾ ਸੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਐਡੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ, ਚਲਦਾ ਈ ਰਹਿੰਦਾ, ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਪੂਲ ਵਲੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੀਅਰ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰਦਿਆਂ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸ਼ੈੱਡ ਦੇ ਹੇਠ ਪਏ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ’ਤੇ ਪਈ। ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕੀਤਾ ਚਿਕਨ ਖਾਣ ਲਈ ਕੀਤਾ। ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਾਈਬੰਦ ਨੂੰ ਸੱਦ ਲਵੇਂ ਅਤੇ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਰੂ ਪੀਵੇਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਿੱਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਵੀਕਡੇਅ ਹੋਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ‘ਚੱਲ ਆਪ ਈ ਕਰਦੇ ਆਂ ਕੁਛ, ਸੋਚ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਸੈੱਲ ਫੋਨ ਮਿਲਾਇਆ, “ਕਿੱਧਰ ਸੈਰਾਂ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਐਂ?”

“ਬੋਨੂੰ ਸੈਰਾਂ ਲੱਗਦੀਐਂ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗਰੋਸਰੀ ਕਰਨ ਆਈ ਵੀ ਆਂ, ਮੁੱਕੀ ਪਈ ਸੀ।” “ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਤੰਦੂਰੀ ਚਿਕਨ ਚੁੱਕੀ ਆਵੀਂ, ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰਦੇ ਆਂ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ, “‘ਕੱਲੇ ਈ ਐਂ ਕਿ ਨਾਲ ਵੀ ਐ ਕੋਈ?”

“‘ਕੱਲਾ ਈ ਆਂ, ਹੋਰ ਕੀ ਫੌਜਾਂ ਹੋਣੀਐਂ ਨਾਲ।”

“ਮੈਂ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਬਈ ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਲਿਆਵਾਂ।”

ਤੂੰ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬੀਅਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕਦੀ ਸੁਣ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁੱਛੇਗੀ ਕਿ ਕੁਛ ਹੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ। ਫੋਨ ਔਨ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਹਾਂ” ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੈਨੂੰ ਓਪਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ, “ ਬਾਈ ਜੀ ਐਂ?”

“ਹਾਂ, ਕੌਣ?”

“ਗੁਰਜੰਟ।”

“ਗੁਰਜੰਟ?”

“ਪਿੰਡੋਂ, ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ।”

“ਕਿਹੜਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ?” ਤੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਤੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਕੌਣ ਹੋਇਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੂੰ ਸੁਣਿਆ, “ਬਾਈ ਜੀ, ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਗਏ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਬੈਂਕ ‘ਚ ਆਏ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ ਯਾਦ?”

“ਸਾਲਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿਓਂ ਦਾ। ਸਿੱਧਾ ਨੀ ਆਖਦਾ ਬਈ ਚੜ੍ਹਤੇ ਕਾ ਜੰਟਾ, ਤੂੰ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ, “ਓ, ਅੱਛਾ ਅੱਛਾ,” ਆਖ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਣਿਆ, “ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਆ ਗਿਆ, ਬਾਈ ਜੀ।”

“ਅੱਛਾ,” ਤੂੰ ਆਖਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਜਾਣ ਦੀ ਝਾਕ ‘ਚ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾਇਆ, ਪੈਂਤੀਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਡੀਆ ਗਏ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਲਰਕ ਸੀ।

“ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਗਿਆ ਫਿਰ? ਕਦੋਂ ਆਇਆ ਸੀ?” ਤੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਪਿਛਲੇ ਐਤਵਾਰ।”

“ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਆ?” ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਖੇ ‘ਆ ਜਾ ਫਿਰ, ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਤੂੰ ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ।

“ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਵਾਹ ਨੀ ਸੀ ਮੇਰਾ ਹੁਣ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਦਾ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।” ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਕੰਮ-ਕੁੰਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੱਸੀਂ।” ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਤੇਰਾ ਸੀਨਾ ਮਾਣ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਗਿਆ।

“ਕੰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਬਲਮ ਨਹੀਂ, ਬਾਈ ਜੀ। ਮੇਰੇ ਮਿਸਿਜ਼ ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਫੈਕਟਰੀ ‘ਚ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਆ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਪਾਰਟ ਟਾਈਮ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਨਾਲ ਈ ਲਵਾ ਲੈਣਗੇ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਹੈ। ਲੇਬਰ ਨੀ ਹੋਣੀ ਮੈਥੋਂ। ਦਸ-ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬੈਂਕ ‘ਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕੰਮ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈਗੀ ਆ।”

ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝਤਣ ਭਰਨ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਚੰਗਾ ਫਿਰ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੈਲਪ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੱਸੀਂ?”

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ‘ਮੇਹਰਬਾਨੀ’ ਸੁਣ ਕੇ, “ਚੱਲ, ਚੰਗਾ ਫਿਰ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। “ਸਾਲਾ ਲੇਬਰ ਨੀ ਹੋਣੀ ਦਾ,” ਤੂੰ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਕੁਝਤਣ ਅਚਵੀ ‘ਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਪਿੰਡ

ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਚੜ੍ਹਤੇ ਕਾ ਜੰਟਾ ਐਥੇ ਆਇਆ ਫਿਰਦੈ। ਤੂੰ ਕਦੇ ਗੱਲੇ ਈ ਨੀ ਕੀਤੀ?”

“ਅੱਛਾ, ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ? ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਆਇਆ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਨੰਬਰ ਮੰਗਦਾ ਸੀ।”

“ਕਾਹਨੂੰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਨੰਬਰ। ਨਾਲੇ ਗੁਰੂਆ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਤਾਂ ਦੱਸ ਦਿਆ ਕਰ।”

“ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਈ ਏਹ ਐਡੀ ਕੇੜੀ ਗੱਲ ਐ। ਹੋਰ ਬਥੇਰੀ ਜਨਤਾ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕੀਂ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ, ਵਿੱਚੋ ਚੜ੍ਹਤੇ ਕਾ ਜਾ ਵਝੂ। ਉਂ ਵਿਆਹ ਵੀ ਮਾੜਾ-ਮੋਟਾ ਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਚ ਈ ਕੀਤੈ ਕਿਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਨਾਲ ਈ ਹੋਇਐ। ਛੱਡੀ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਆਂ। ਮਗਰ ਜਵਾਕ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਆ।”

“ਹੋਰ ਓਹਨੂੰ ਕੱਚਾ ਕਰੇਵਾ ਕੋਈ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਦਿੰਦਾ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਅਚਵੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਲਗਰ ਵਰਗੀ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਕਨੇਡਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ। ਕਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਹੁਸਨ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਬਥੇਰਾ ਕੋਈ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਤੂੰ ਆਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, “ਹੁਣ ਨੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੀ ਏ ਕਰ ਕੇ ਮਸਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛਡਾਇਆ ਸੀ।” ਪਰ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀ ਜੱਜ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਿੰਨੇ ਡਾਲਰ ਈ ਬਣਿਆ ਕਰਨੇ ਸੀ। ਹੋਰ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਵਾਲੇ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ, ਐਲਨ, ਨੇ ਰੀਟਾਇਰ ਹੋ ਜਾਣੈ ਫੇਰ ਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਦਾ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਬਣਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਇਹ ਨਵੇਂ ਆਏ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦੇ ਈ ਹੁੰਦੇ ਆ ਬਈ ਆਹ ਕਰਦੂੰ, ਔਹ ਕਰਦੂੰ, ਜਦੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਕੱਖ ਪੱਲੇ ਨੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਫੇਰ ਛੱਡ-ਛੱਡਾ ਜਾਂਦੇ ਆ ਸਾਰਾ ਕੁਛ।’ ਤੂੰ ਬੀਅਰ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਬਕਬਕੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਬੀਅਰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਤੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਪੂਲ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਵਾ ਹੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਦੀ ਟੌਹਰ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਉੱਠ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੰਮ ਅਤੇ ਕੋਕ ਨਾਲ ਗਲਾਸ ਭਰ ਲਿਆਇਆ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਹੁੰਦੇ ਕਿਤੇ ਇੰਡੀਆ, ਐਹੋ ਜਾ ਪੂਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਖੇਤ। ਚਿੱਠੇ ਈ ਤਰ ਜਿਆ ਕਰਨੇ ਸੀ।’

“ਹਾਏ ਡੈਡ, ਆਰ ਯੂ ਕੈਚਿੰਗ ਸਮ ਫਿਸ਼ ਦੇਅਰ?” ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੰਨਡੈੱਕ ਵਲ ਵੇਖਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਆ ਗਿਆ? ਆ ਜਾ ਧੁੱਪੇ ਬੈਠਦੇ ਆਂ।”

“ਇਟਸ ਬਿਊਟੀਫੁੱਲ ਟੂਡੇ।”

“ਹਾਂ, ਆ ਜਾ ਕੁਰਸੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਧੁੱਪੇ।”

ਤੂੰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ। “ਹੁਣ ਮੁੜ ਚੱਲਿਆ?” ਤੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਕੋਈ ਰੋਗ ਲੈਣ ਚੱਲਿਆਂ, ਚੇਅਰਾਂ ਡਰਟੀ ਹੋਈਆਂ ਪਈਆਂ।”

“ਓ, ਆ ਜਾ ਤੂੰ। ਤੇਰੀ ਮੰਮ ਵਾਸ਼ ਕਰਦੂ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ।” ਪਰ ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਤੌਲੀਆ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸਾਫ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਕੁਰਸੀ ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਰੱਖੀ।

“ਡੈਡ, ਹੁਣ ਸਮਰ ਆਉਂਦੀ ਆ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪੂਲ ਫਿਕਸ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਆਈ ਬਿੰਕ ਸਰਕੂਲੇਟਿੰਗ ਪੰਪ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਅੱਛਾ, ਏਹਦੇ 'ਚ ਪੰਪ ਵੀ ਹੁੰਦੈ?”

“ਪਾਣੀ ਸਰਕੂਲੇਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੈ।”

“ਕਰਾਵਾਂਗੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ। ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰੀਏ ਫਿਰ?”

“ਸ਼ੋਅਰ।”

“ਲਾਉਣੀ ਐਂ?” ਤੂੰ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਕਮ ਔਨ ਡੈਡ।”

ਤੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਚੱਲ ਤੇਰੀ ਮਰਜੀ।” ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਜਦ ਤੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੱਦ ਕੇ ਗਲਾਸੀ ਲਵਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਪੁੱਠੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਪੁੰਝਦਾ ਚੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਸ਼ਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੇਬੇ ਦਾ ਕਿਹਾ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਆਖਦੀ, “ਤੂੰ ਆਪ ਡੱਫ ਲਿਆ ਕਰ ਜੇੜੀ ਡੱਫਣੀ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣੈ।” ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ, “ਇਹ ਲੱਲੀ-ਛੱਲੀ ਦੇ ਕਰਮਾਂ 'ਚ ਨੀ ਹੁੰਦੀ।” ਉਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ 'ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਆਉਂਦਾ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਚੱਲ ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਈ ਐ। ਕੁਝ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਜਾਵੇਗਾ।’

“ਮੈਂ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਦੀ ਗੈਸ ਚੈੱਕ ਕਰਦੈ,” ਆਖ ਕੇ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਦਾ ਕਵਰ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

“ਹਾਏ, ਡੈਡ,” ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀਅ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਉੱਧਰ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਸਵਿਮਿੰਗ ਪੂਲ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਆਰ ਵੀ ਗੌਨਾ ਫਿਕਸ ਦਿਸ, ਡੈਡ?” ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੋਲੀ, “ਆਈ ਕਾਂਟ ਵੇਟ ਟੂ ਜੰਪ ਇਨ ਇੱਟ।” ਤੂੰ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਕਿੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਐ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਗਰਮੀਆਂ 'ਚ ਇਹ ਇਸ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਦੋ ਵਾਰ ਨਹਾਤੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਐਨਾ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਕਰ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਣਾ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਪੁੱਤ, ਮੰਮ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਗਰੋਸਰੀ ਰਖਵਾ। ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਐਂ। ਨਾਲੇ ਮੰਮ ਨੂੰ ਆਖੀਂ ਬਈ ਚਿਕਨ ਫੜਾ ਜਾਵੇ।” ਉਸ ਦੇ ਥੱਪ-ਥੱਪ ਕਰ ਕੇ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਤੂੰ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਦੀਆਂ ਗਰਿੱਲਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਚਿਕਨ ਫੜਾਉਣ ਆਈ ਤੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਧੀਅ-ਰਾਣੀ ਮੈਕਰੋਨੀ ਸੈਲਡ ਬਣਾਉਂਗੀ। ਖਾ ਲਓਗੇ?”

ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮੈਕਰੋਨੀ ਸੈਲਡ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਖਾਵਾਂਗੇ ਕਿਓਂ ਨੀ?— ਕੁੜੀ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਕੰਮ ਲਾਇਆ ਕਰ ਨਾਲ।”

“ਓਹਦਾ ਨਾ ਫਿਕਰ ਕਰੋ। ਬਬੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੂ। ਬਹੁਤ ਸਿਆਣੀ ਐ ਮੇਰੀ ਧੀ।” ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਤੂੰ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਚਲਾ ਕੇ ਵਿੱਚ ਚਿਕਨ ਦੇ ਪੀਸ ਟਿਕਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਗਿਲਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਘੁੱਟਾਂ ਭਰੀ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਐ?”

“ਠੀਕ।”

“ਸਿਰੇ ਦਾ ਵਕੀਲ ਬਨਣੈ, ਓ ਕੇ?” ਤੂੰ ਆਖਿਆ। ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਕੀਲ ਬਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ। ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਪੂਲ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਐਸਟੀਮੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਦਾਂ?”

“ਕਾਹਦਾ ਐਸਟੀਮੇਟ?”

“ਪੂਲ ਫਿਕਸ ਕਰਨ ਦਾ। ਹੋਰ ਕਾਹਦਾ?”

“ਆਪਾਂ ਏਹਨੂੰ ਐਨਾ ਵਰਤਣਾ ਤਾਂ ਹੈਨੀ। ਏਹ ਤਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਚੋਜ ਐ। ਆਪਾਂ ਏਹਨੂੰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰਵਾ ਦੇਈਏ?” “ਵਾਹਟ?”

“ਆਪਾਂ ਏਥੇ ਗਾਰਡਨ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ।”

“ਆਹੋ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿਓ ਕੰਮ,” ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਈ ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਤੂੰ ਉਸ ਵਲ ਘੂਰੀ ਵੱਟ ਕੇ ਵੇਖਿਆ।

“ਐਦਾਂ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਡੈਡ, ਪਲੀਜ਼।”

“ਚੱਲ ਵੇਖਾਂਗੇ, ਛੁੱਟੀ ਆਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾਂਗੇ ਕੁਛ।”

“ਡੈਡ, ਫਿਕਸ ਕਰਵਾਉਣੈ,” ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਆਹ ਮੇਰੇ ਆਸਤੇ ਆਲੂ ਵੀ ਭੁੰਨ ਦਿਓ,” ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਲੂ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਤੇਰੇ ਆਲੂ ਫੜਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਬੋਲਿਆ, “ਮੰਮ, ਆਈ ਗੌਟ ਐਨ ਆਈਡੀਆ ਫਾਰ ਯੂ—ਤੁਸੀਂ ਐਵਰੀ ਡੇ ਤੰਦੂਰੀ ਚਿਕਨ ਲੈ ਆਇਆ ਕਰੋ। ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰ ਕੇ ਡੈਡ ਬੋਡੀ ਹੈਲਪ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਆ। ਅਦਰ ਵਾਈਸ ਉਹ ਜੂਠੇ ਪਾਂਡੇ (ਭਾਂਡੇ) ਵੀ ਸਿੱਕ 'ਚ ਨੀ ਰੱਖਦੇ।”

“ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਹੁਣ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਆ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਰਨੋ ਹਟ ਜਾਣੈ,” ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਜਿਹੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਆ, ਉਹ ਕਰ ਦੇਈ ਦੇ ਆ। ਤੇਰੇ ਭਰਾ ਵਰਗਾ ਤਾਂ ਬਣਿਆ ਨੀ ਜਾਣਾ ਮੈਥੋਂ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਬੁੜੀਆਂ ਵਰਗੇ। ਭਾਂਡੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਤੱਕ ਜਾਊ। ਪੁੱਤ, ਤੂੰ ਵੀ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰ ਓਧਰ। ਇਹ ਪੁੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੂੰ ਆਵਦੇ ਮਾਮੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੈ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਈ ਬਥੇਰਾ ਕੰਮ ਕਰ ਲਊਂ। ਨਿੱਤ ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਕਰਾਉਣਾ ਮਹਿੰਗਾ ਪਿਆ ਕਰੂ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਈ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿ ਜਿਆ ਕਰਨੈ,” ਆਖ ਕੇ ਤੇਰੀ ਪਤਨੀ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

“ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਐਧਰ ਮੇਰਾ ਪੀਸ ਸੜਵਾ ਦਿੱਤਾ,” ਤੂੰ ਕਾਲੇ ਹੋਏ ਪੀਸ ਨੂੰ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਖਿਆ।

“ਏਹ ਤਾਂ ਮੱਚ ਗਿਆ,” ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ‘ਮੱਚ ਗਿਆ’ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਚੁਟਕਲਾ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਹੋਇਆ?”

“ਇੱਕ ਜੋਕ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ।”

“ਕੀ?”

“ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਬੰਦੇ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਓਹਨੇ ਗੋਰੇ ਬਣਾਏ। ਡਰਦੇ-ਡਰਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਕ ਘੱਟ ਲੱਗਿਆ ਏਸ ਕਰ ਕੇ ਕੱਚੇ-ਪਿੱਲੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਅਗਲੀ ਵੇਰ ਰੱਬ ਨੇ ਸੇਕ ਕੁਛ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਵਾ ‘ਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਚ ਗਏ। ਉਹ ਕਾਲੇ ਬਣ ਗਏ। ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਰੱਬ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੇਅਰ ਫੁੱਲ ਹੋ ਕੇ ਬਣਾਏ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਵੈੱਲ ਡੰਨ ਲੋਕ ਬਣੇ,” ਤੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਦੱਸਿਆ।

ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਆਈ ਡੌਟ ਲਾਈਕ ਰੇਸ ਐਂਡ ਕਲਰ ਜੋਕਸ।”

“ਓਹ ਗੁਰੂਆ, ਮਜ਼ਾਕ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਹੱਸਣ-ਖੇਡਣ ਲਈ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਵੈੱਲ-ਡੰਨ ਪੀਸ ਉਸ ਦੀ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਿੱਲ ਤੋਂ ਪੀਸ ਉਥੱਲਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਭਰਨ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕਦੀ ਸੁਣ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਝੱਟ ਗੁਰਜੰਟ ਦੇ ਫੋਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵੱਡੀ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਬਾਰਬੀਕਿਊ ਵਿੱਚੋਂ ਧੂੰਆਂ ਉੱਠਿਆ। ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਢੱਕਣ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੀਸ ਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸੰਨਡੈੱਕ ‘ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ‘ਤੇ ਪਈ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਸੋਹਣੀ-ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਗਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, “ਓਹ ਆ ਬਈ ਹੁਣ ਬਣਾ ਏਧਰ ਆ ਕੇ।” ਉਸ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਤੂੰ ਗਲਾਸ ਫਿਰ ਭਰ ਲਿਆਇਆ। ਤੇਰੇ ਉੱਪਰ ਨਸ਼ਾ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਦੋ ਲੈਂਗ ਪੀਸ ਰੱਖ ਕੇ ਪੂਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਈ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। “ਆ ਬਈ ਸ਼ੇਰਾ, ਆਪਾਂ ‘ਰਾਮ ਨਾਲ ਬਹਿ ਕੇ ਖਾਈਏ ਹੁਣ,” ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਦੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੀ ਤੂੰ ਆਖਿਆ, “ਸ਼ੇਰਾ, ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰਾ ਪੂਲ ਆਪਾਂ ਐਂ ਟਿੱਚ ਕਰ ਕੇ ਵਧੀਆ ਬਣਾ ਦੇਣਾ।— ਤੂੰ ਜਦੋਂ ਵਕੀਲ ਬਣ ਗਿਆ ਨਾ, ਓਦੋਂ ਆਪਾਂ ਏਕੜ ਲੈ ਕੇ ਓਥੇ ਤੈਨੂੰ ਸਿਰੇ ਸੱਟ ਪੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਹੈਂ। ਤੂੰ ਪੁੱਤਰਾ ਸ਼ੌਂਕ ਪੂਰੇ ਕਰੀਂ ਆਵਦੇ। ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਤਾਂ ਸਾਲਾ ਕਨੇਡਾ ਖਾ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਆਵਦੇ ਦਾਦੇ, ਜਾਣੀ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ। ਯੂ ਨੋ, ਮੇਰਾ ਡੈਡ ਸਰਦਾਰ ਇੰਦਰ ਸਿਓਂ। ਇੰਦਰ ਦੇ ‘ਖਾੜੇ ਵਾਲਾ। ਓਹਨੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ੌਂਕ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਆ। ਤੂੰ ਵੀ ਕਰੀਂ। ਹੈਂ, ਜਦੋਂ ਇੰਦਰ ਸਿਓਂ ਦੀ ਜੀਪ ਲੰਘਦੀ ਸੀ ਨਾ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋਕੀਂ —, ਹੁਣ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਜੰਟੇ ਵਰਗਾ ਲੱਲੀ-ਛੱਲੀ ਮਰੂਤੀਆਂ ਲਈ ਫਿਰਦੈ। ਇੰਦਰ ਸਿਓਂ ਦੀ ਕੀਹਨੇ ਰੀਸ ਕਰਨੀ ਐ—

“ਆਈ ਥਿੰਕ, ਯੂ ਆਰ ਡਰੰਕ, ਡੈਡ,” ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਆਖਿਆ।

“ਡਰੰਕ ਕਿਥੋਂ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਂ ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੋਤਲ ਪੀ ਜਾਂ। ਇੰਦਰ ਸਿਓਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਬੋਤਲ ਪੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਗੁਰੂ—

“ਡੈਡ, ਈਟ ਫਸਟ। ਦੈਨ ਵੀ ਵਿਲ ਟਾਕ ਅਬਾਊਟ ਗ੍ਰੈਂਡ ਡੈਡ,” ਆਖ ਕੇ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਤੇਰੀ ਪਲੇਟ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤੂੰ ਦੋ ਕੁ ਦੰਦੀਆਂ ਵੱਢ ਕੇ ਪੀਸ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਪੀਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

“ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਜਬਲੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਆ, ਅੱਗੇ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਅੱਜ —

ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। “ਓਹ ਆ ਜਾ ਜੈਲਦਾਰਨੀਏ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਆ ਕੇ,” ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

“ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨੀ ਜਾਣਾ। ਜਾਓ ਪਰ ਜਾ ਕੇ।”

ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਉਠਾਉਣ ਲੱਗਾ ਪਰ ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਝਟਕ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗਾ, “ਓਹ ਝਿੜਕਾਂ ਨਾ ਮਾਰ ਜੈਲਦਾਰਨੀਏ। ਓਹ ਝਿੜਕਾਂ— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦਾ ਤੂੰ ਉੱਪਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬੈੱਡ ਤੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੜਬੜਾਇਆ, “ਸਾਲੇ ਸਭ ਲੱਲੀ-ਛੱਲੀ ਕਨੇਡੇ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਆ—ਓਹ ਜੈਲਦਾਰਨੀਏ, ਓਹ ਜੈਲਦਾਰਨੀਏ— ਤੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਜੈਲਦਾਰਨੀਏ’ ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਸੌ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਜਗਾਇਆ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਭਾਰਾ-ਭਾਰਾ ਲੱਗਾ। ਤੇਰੀ ਉੱਠਣ ਲਈ ਵੱਢੀ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ ਪਰ ਤੂੰ ਅੱਧ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਬਰੈੱਡ ਖਾਂਦਾ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਖਾਲੀਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਤੇਰੀ ਕੰਮ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ, ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ, ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਹਟੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖਾਲੀਪਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਰ ਤੀਖਣ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰ ਚਿੱਤ ਦੇ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਤੂੰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਜੁਟ ਗਿਆ। ਲੰਚ ਟਾਈਮ ਦਾ ਸਾਇਰਨ ਵਜਦਿਆਂ ਹੀ ਤੂੰ ਫੋਰਕ ਲਿਫਟ ਤੋਂ ਉੱਤਰਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਜਾਣਿਆ-ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਚੇਹਰਾ ਦਿਸਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਤੂੰ ਝੱਟ ਫੋਰਕ ਲਿਫਟ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਦਮ ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਕਿ ਪਿੰਕੀ

ਗਿੱਲ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਈ ਸੀ। ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਗੁਬਾਰ ਉੱਠਿਆ। ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਇੱਥੋਂ ਅੱਖ ਦੇ ਝਪਕਾਰੇ ਵਿੱਚ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਵੇਂ। ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੀ ਕਾਹਲੀ-ਕਾਹਲੀ ਲੰਘ ਕੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਚਿੱਤ ਨਾ ਠੀਕ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਲੰਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭੂਸਰੇਪਨ 'ਚ ਹੀ ਤੂੰ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ ਕੁਝ ਸਹਿਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, “ਆਪਣੀ ਭਰਾਵੇਂ ਸਾਸਰੀਕਾਲ। ਬੱਸ ਹੋਰ ਨੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਆਉਣਾ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਹੌਲਾ-ਹੌਲਾ ਲੱਗਾ। “ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕੀ ਹੋ ਗਈ?” ਦੋ-ਤਿੰਨ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣੀਆਂ।

“ਬੱਸ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ,” ਆਖ ਕੇ ਤੂੰ ਲੰਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਿਹਾ ਤੈਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਆਵਾਜ਼ ਸੀ, “ਕਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸਿੰਗ ਤਾਂ ਨੀ ਹੁੰਦੇ।”

“ਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਗਾ ਕੌਣ ਹੋਊ?” ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਈਆਂ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ਇਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਸਹਿ ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਚੁਟਕਲਾ ਸੀ। ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੋਂ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਓਧਰ ਆ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਤੂੰ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਆਪਣਾ ਕਵਰਆਲ ਲਾਹ ਕੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿੱਧਰ ਜਾਵੇਂ। ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹਰੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਚਰਮਖ ਜੀ,” ਬੁੜਬੜਾ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਲਈ। ‘ਜੈਲਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਚੜ੍ਹਤ ਸਿਓਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਥੱਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਬਈ, ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। “ਭੈਣ ਦੇ ਚੜ੍ਹਤਿਆਂ ਦੇਣਾ,” ਤੂੰ ਘਰੇੜ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੀ। ‘ਸਾਕ ਦੇਣੇ ਨੇ ਏਹਨੇ ਵੀ ਏਥੇ ਹੀ ਮਰਨਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਮੁਲਕ ਪਏ ਸੀ ਜਾਣ ਲਈ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ। ਇਹ ਸੋਚ ਦੇ ਹੋਏ ਤੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਸੰਘ ਘਰੇੜ ਕੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੇਂ।

ਤੇਰੀ ਕਾਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਹੀ ਸਟ੍ਰੈੱਪ ਕਲੱਬ ਵਲ ਮੁੜ ਗਈ। ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਤੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਬਾਰ ਵਲ ਗਿਆ। ਬਾਰਟੈਂਡਰ ਕੁੜੀ ਤੋਂ ਰੰਮ ਦਾ ਡਬਲ ਮੰਗ ਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਆਦਤ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਬਾਰਟੈਂਡਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਲੋ ਕੱਟ ਬਲਾਊਜ਼ 'ਤੇ ਮਾਰੀ ਪਰ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਉੱਥੇ ਨਾ ਟਿਕੀ। ਤੂੰ ਉੱਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਹੀ ਇੱਕੋ ਡੀਕ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਕਹੀ

ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਸੀ, “ਖੇਤ ਵੜੀ ਤੀਵੀਂ ਤੇ ਗਲਾਸ 'ਚ ਪਾਈ ਦਾਰੂ ਬੱਸ ਚੱਕ ਲਓ,” ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕੋ ਸਾਹੇ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਪਰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇੱਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਗਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਡਬਲ ਮੰਗ ਲਿਆ। ਬਾਰਟੈਂਡਰ ਕੁੜੀ ਨੇ ਗਲਾਸ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਇਜ਼ੀ, ਮੈਨ।” ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੋਲ ਸਟੇਜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਏ ਸਟੂਲ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਸਟਰਿੱਪਰ ਡਾਂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਤੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਦੀ ਕੰਮ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੀ ਉਂਗਲ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਗਲਾਸ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਇੱਕ ਸਟਰਿੱਪਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡਾਂਸ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਦੋਂ ਦੂਜੀ ਸਟਰਿੱਪਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਨਿਰਵਸਤਰ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਉਦੋਂ ਓਧਰ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉੱਚੀ ਸੀਟੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਆਈ ਲਵ ਚੈਕਲੇਟਸ।” ਤੈਨੂੰ ਸਟਰਿੱਪਰ ਦੇ ਭੂਰੇ ਜਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗਾ। ਤੇਰਾ ਨਸ਼ਾ ਦੂਣ-ਸਵਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇਰਾ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਸਟੂਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਖਾਲੀ ਗਲਾਸ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਯੂਅਰ ਨੈਕਸਟ ਵਨ ਇਜ਼ ਆਨ ਮੀ।” ਤੂੰ ਵੇਟਰਸ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ। ਫਿਰ ਸਟੇਜ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਸਟਰਿੱਪਰ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਨੱਚ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਦਸਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਝੂਮ ਕੇ ਸਟੇਜ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਦਸਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਸਟਰਿੱਪਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਵਾਰਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਹੱਟੇ-ਕੱਟੇ ਬਾਉਂਸਰਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਧੂਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਤੂੰ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ। ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਵੇਖ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਪੈਂਟ ਝਾੜ ਕੇ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਹੁਣ ਕਿੱਧਰ ਜਾਵਾਂ? ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। “ਸਾਕ ਦੇਣੇ ਨੇ ਬਣੀ-ਬਣਾਈ ਖੇਡ ਵਿਗਾੜ ਧਰੀ,” ਤੂੰ ਆਖਿਆ।

ਇਹੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਆਖੀ, ਜਦ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕਾਹਦੀ ਖੇਡ ਵਿਗੜ ਗਈ। ਅੱਗੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਈ ਸੀ। ਹੋਰ ਹੁਣ ਐਨੀ ਵਧੀਆ ਜੌਬ ਥੋਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲ ਜਾਊ, ਐਨੀ ਸਨਿਊਰਿਟੀ ਬਣੀ ਵੀ ਐ ———।” ਤੂੰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਭੜਕ ਪਿਆ, “ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਖੀ ਕਿਵੇਂ ਨਿਗਲੀ ਜਾਊ। ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ—— ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਜਲਾ ਉਸ 'ਤੇ ਝਾੜ ਕੇ ਵੀ

ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਐਨੀ ਵਧੀਆ ਜੌਬ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲੂਗੀ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਅੱਗ ਬਾਲ ਗਿਆ। ਤੇ ਤੂੰ ਇੱਕ ਪਿੱਛੋਂ ਦੂਜਾ ਰੰਮ ਤੇ ਕੋਕ ਦਾ ਗਲਾਸ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟਦਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਗੁਰਜੰਟ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਅਤੇ ਪਿੰਕੀ ਦੀ ਕੰਮ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰਦੀ ਉਂਗਲ ਤੇਰੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਖਾਰਜ ਨਾ ਹੋਈ। ਤੂੰ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ, “ਐਹੋ ਜੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਦੂਈ 'ਚ ਲੈਣੈਂ ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਚੜ੍ਹਣੇ ਈ ਹਟ ਜੇ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਰੂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨਾਲ ਪਿੰਕੀ, ਗੁਰਜੰਟ, ਨੌਕਰੀ ਤੇ ‘ਚੜ੍ਹਤੇ ਦੀ ਨੂੰਹ ਥੱਲੇ ਕੰਮ ਕਰਨ’ ਵਾਲੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਘੁਲਦਾ ਤੂੰ ਬੇਸ਼ਰਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਤੇਰੀ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਵਲ ਘੂਰਨ ਲੱਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਉੱਠੋ, ਅੱਜ ਛੁੱਟੀ ਐ ਤਾਂ ਪੂਲ ਦਾ ਕਰੋ ਕੁਛ। ਛੱਪੜ ਬਣਿਆ ਪਿਆ।” ਪਰ ਤੂੰ ਅਣ-ਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ‘ਹੁਣ ਤਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਈ ਛੁੱਟੀਆਂ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ। ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਵੇਂ ਰੁੱਗ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਅੱਜ ਇਹ ਵੀ ਘਰ ਹੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਢਿੱਲੀ-ਮੱਠੀ ਹੋਈ ਤੋਂ ਵੀ ਘਰ ਨੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਅੱਜ ਕਿਵੇਂ? ਤੈਨੂੰ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸਲੋਅ ਹੁੰਦਾ ਲੱਗਦੈ।” ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਉਸ ਨੇ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਤੂੰ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਕਿਤੇ ਏਹਨੂੰ ਲੇਅ-ਔਫ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਈ?’ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਇੱਕਦਮ ਕੈਲੰਡਰ ਵਲ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਲਝੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਕੈਲੰਡਰ ਵਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਦ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝ ਲੱਗੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਅੱਜ ਛੁੱਟੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਲੇਅ-ਔਫ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਓਧਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮੌਰਗੇਜ਼ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਚੱਲੂ——ਨਾਲੇ ਹੋਰ ਚਹੁੰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾਣੈ ਫੇਰ ਕੁੜੀ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਖੜ੍ਹੀ ਐ। ਏਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਨੇ ਆ।—ਇਓਂ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਕਿੱਧਰ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਐ। ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਈ ਐ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੀ ਸ਼ਿਫਟ ਲੈ ਲੋ ਜਾਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਲੋ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨੀ ਬਣਦੇ——।” ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲੰਚਰੂਮ 'ਚ ਬੈਠੇ ਸਹਿਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ‘ਬਾਧਾਂਸਿੰਗਾ’ ਆਖ ਕੇ ਹੱਸਣਾ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਨਾ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਰਜੰਟ ਅਤੇ ਪਿੰਕੀ ਗਿੱਲ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿਝ ਉੱਠੀ। ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ, ‘ਸਾਲੇ ਨੇ ਬਣੀ-ਬਣਾਈ ਖੇਡ

ਵਿਗਾੜ ਧਰੀ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਜਾ ਮਰਦਾ।

“ਗੈੱਟ ਅਪ ਡੈਡ, ਮੈਂ ਅੱਜ ਥੋਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬ੍ਰੇਕਫਾਸਟ ਬਣਾਇਐ,” ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਤੇਰਾ ਉੱਠਣ ਲਈ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਤੂੰ ਫਿਰ ਵੀ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਦਿਸਿਆ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵਲ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪੂਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਏ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਪਿਆ ਸੀ। “ਵੂਈ ਆਰ ਵੇਟਿੰਗ ਫਾਰ ਯੂ, ਡੈਡ,” ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਤੂੰ ਪਿਛਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉੱਤਰ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਤੇਰੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਵੱਟਸ ਦਾ ਮੈਟਰ, ਡੈਡ?” ਪਰ ਤੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਤੂੰ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਤੈਥੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਹਟਾ ਕੇ ਤੇਰੇ ਘਰਵਾਲੀ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਗੱਲ ਕੀ ਹੋਣੀ ਆ। ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਐ ਨਾ ਪਿੱਕੀ ਗਿੱਲ ਉਹ ਤੇਰੇ ਡੈਡੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਜ਼ਬੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਐ।”

ਤੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਚੜ੍ਹਤਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਾਡਾ ਸੀਰੀ ਰਿਹੈ।”

“ਸੋ ਵਾਹਟ?” ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਮੱਚਣ ਲੱਗੀ। ‘ਸਾਲਾ ਸੋ ਵਾਹਟ ਦਾ, ਏਹਦੇ ਭਾਣੇ ਇਹ ਗੱਲ ਈ ਕੋਈ ਨੀ, ਤੂੰ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਆਖਿਆ ਕੁਝ ਨਾ। ਤੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਾ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਵਲ ਆਨੇ ਕੱਢਦਾ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਪੈਰ ਅੜਕਣ ਨਾਲ ਤੂੰ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਡਿੱਗਿਆ। “ਡੈਡ, ਥੋਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦੈ,” ਤੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਵਿਹੰਦਾ ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਉਲਝਿਆ ਡੌਰ ਭੌਰ ਹੋਇਆ ਅਹਿੱਲ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੇ ਪੈਰ ਛੱਪੜ ਦੀ ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਏ ਹੋਣ।

•

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ

ਸਕੋਟ ਰੋਡ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਕ ਪਿਕ-ਅੱਪ ਟ੍ਰੱਕ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ 'ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਚਾਰ ਵੱਡੇ ਝੰਡੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਪਣੀ ਮਸਟੈਂਗ ਕਾਰ ਉਸ ਟ੍ਰੱਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰ ਕੇ ਹਾਰਨ ਵਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਟ੍ਰੱਕ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹਾਰਨ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਰਗੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਅਣਪਛਾਤੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਨਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਲੜਾਈ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਖਾਸ ਦਿਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਇਕ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਝੰਡੇ ਵਾਲੇ ਕਾਰਾਂ-ਟ੍ਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਝੰਡੇ ਫੜੀ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹਾਰਨ ਵਜਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਟ੍ਰੱਕ ਵਾਲੇ ਝੰਡਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਟੰਗੇ ਝੰਡੇ ਛੋਟੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਅਚਾਨਕ ਕਾਰ 126 ਸਟਰੀਟ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਮੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

“ਹੇ ਗੁਰਜ, ਤੂੰ ਸੱਜੇ ਕਿਉਂ ਮੁੜਿਆ ਹੈਂ? ਆਪਾਂ ਕਿੱਧਰ ਚੱਲੇ ਆਂ?” ਨਾਲ ਦੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਉਸਦੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਦੋਸਤ, ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ।

“ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੈਨ, ਬੱਸ ਦੋ ਮਿੰਟ, ਵਾਲ-ਮਾਰਟ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਲੈਣ।”

“ਤੇਰੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਦੋ ਝੰਡੇ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਹੋਏ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਾਰ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆ। ਦੋਹਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਝੰਡਾ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਸਾਇਆ ਹੋਇਐ।”

“ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਵੱਡੇ ਝੰਡੇ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦੇ ਆ।”

“ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪੈਸੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਨਾ ਹੀ ਸ਼ੁਦਾਅ ਚੜ੍ਹਾਐ ਤਾਂ ਵਾਲ-ਮਾਰਟ ਕਿਉਂ। ਸਕੋਟ ਰੋਡ 'ਤੇ ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਸਟੋਰ ਨੇ। ਸਥਾਨਕ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਟੋਰ। ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵਾਲਮਾਰਟ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਐ।”

“ਤੂੰ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਰਹੀਂ।”

“ਤੂੰ ਦੇਖ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਾਲ ਲਿਆਇਐਂ। ਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ 'ਕੱਲਾ

ਕਾਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਏਗਾ?”

“ਮੇਰੇ ਪੱਚੀ-ਤੀਹ ਡਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਲਮਾਰਟ ਹੋਰ ਨੀ ਅਮੀਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲੀਂ।”

“ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਮਤਲਬ ਐ ਬਾਈਕਾਟ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।”

“ਤੇਰੀ ਯਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਕੀ ਐ? ਤੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਕਿਉਂ ਨੀ ਮਾਣਦਾ?” ਆਖਦਾ ਗੁਰਜੀਵਨ ਖੁਰੀ ਮੋੜ ਮਾਰ ਕੇ ਕਾਰ 88 ਐਵੀਨਿਊ ਵੱਲ ਮੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਕੋਟ ਰੋਡ ਤੋਂ ਖੱਬੇ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਖੁਰੀ ਮੋੜ ਮਾਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸੁੱਖ ਬੋਲਿਆ, “ਤੇਨੂੰ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ। ਸਗੋਂ ਤੂੰ ਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਵਾਲਮਾਰਟ ਸਟੋਰ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣ ਦਿੰਦਾ। ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਸਟੋਰਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।”

“ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਲੈਣ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਸੁੱਖ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, “ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਚੰਗਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ।”

“ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੇ ਭਾਅ ਹੀ ਵੇਚਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣੈ। ਪਰ ਉਹ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਆ।”

“ਉਸ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਟੋਰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ।”

“ਇਹੀ ਤਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਖਾਸਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖੋਹਣ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਆ।”

“ਮੈਨ, ਮੈਨ, ਸੁੱਖ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ। ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਉਣ ਦੇ। ਬਾਹਰ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਜਿੱਤ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਆ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਹਾਰਨ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ 76 ਐਵੀਨਿਊ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰ ਹੌਲੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਕੋਟ ਰੋਡ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਲੋਗੋ ਵਾਲੀਆਂ ਜਰਸੀਆਂ ਪਾਈ ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹਾਰਨ ਵਜਾਉਂਦਾ ਫਿਰ ਹੱਥ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 72 ਐਵੀਨਿਊ ਵਾਲਾ ਚੌਰਸਤਾ ਲੰਘ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, “ਸੁੱਖ, ਅੱਜ ਪਿਛਲੇ ਵਾਰੀ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਆ ਇੱਥੇ।”

“ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਆ। ਪਲੇਅ-ਆਫ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਊਂਡ ਨਾਲੋਂ ਦੂਜੇ ਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋਏ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਟੀਮ ਅਗਲੇ ਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਐ ਹੋਰ ਲੋਕ ਟੀਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਬਣ ਰਹੇ ਆ,” ਸੁੱਖ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

“ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਆ। ਇੱਥੇ ਸਕੋਟ ਰੋਡ 'ਤੇ ਵੀ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਆ। ਆਪਣੇ ਬੁੱਢੇ ਲੋਕ ਵੀ ਹਾਕੀ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾਂ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੰਨੀ ਐ ਨਾ। ਤੂੰ ਉਸਦੀ ਨਾਨੀ ਦੇਖੀ ਆ? ਬਹੁਤ ਬੁੱਢੀ ਐ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸੰਨੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸਕੋਰ ਕੀ ਆ। ਕੋਲੋਂ ਨਾਨੀ ਕਹਿੰਦੀ, ‘ਦੋ-ਜ਼ੀਰੋ ਆ। ਹੁਣੇ ਕੈਸਲਰ ਨੇ ਦੋ ਲਗਾਤਾਰ ਗੋਲ਼ ਕੀਤੇ ਆ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਾਕੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਤਾ ਈ ਨੀ ਹੋਣਾ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਹੱਸਦਾ ਹੈ। ਸਕੋਟਸਡੇਲ ਮੌਲ ਦੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਲੋਟ ਵਿਚ ਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਸਕੋਟ ਰੋਡ ਤੇ 72 ਐਵੀਨਿਊ ਦੇ ਚੌਰਸਤੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਢੋਲ ਵੱਜਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੱਚ ਰਹੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਨੱਚਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੁਰਜੀਵਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਸਾਲ ਵੀ ਇਹ ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ ਗੀਤ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਾਲ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਗੇਮ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਸ ਰੂਪਰਟ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆਏ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕਾਰ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਜੀਵਨ, ਉਸਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੁੱਖ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਉਹ ਟੈਰੱਸ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਘੰਟਾ ਭਰ ਇਵੇਂ ਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਂ ਆਖਦੀ, “ਬੋਡਾ ਸੰਘ ਦੁਖਣ ਲੱਗਜੂ। ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਰਿੰਗਦੇ ਆ।” ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ। ਟੈਰੱਸ ਲੰਘ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਡੈਡੀ ਬੋਲੇ, “ਚਲੋ ਹੁਣ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੌਣ ਕਰੂ?”

“ਤਿੰਨੇ ਕਰਨਗੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ। ਕਿਉਂ ਬੱਚਿਓ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ। ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਰ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਫਿਰ ਕਾਰ ਦੀਆਂ ਇਕਦਮ ਬਰੇਕਾਂ ਵੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰ ਹਚਕੋਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਤੁਰ ਪਈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਅਗਾਂਹ

ਹੋ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਸੜਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਿਰਨ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। “ਐਡਾ ਮੂਰਖ ਜਾਨਵਰ ਐ। ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਕਾਰ ਵੱਲ ਭੱਜੂ,” ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਸੁੱਖ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੂਰ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸੜਕ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਿੱਛ ‘ਤੇ ਪਈ। “ਡੈਡੀ, ਰੁਕੋ, ਰੁਕੋ। ਉਹ ਰਿੱਛ ਖੜ੍ਹਾ।”

“ਇਹਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰ। ਇਹ ਸਿਆਣਾ ਜਾਨਵਰ ਆ। ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਵਾਲਾ। ਏਹਨੇ ਇਵੇਂ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣਾ। ਜਦੋਂ ਕਾਰ ਲੰਘ ਗਈ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰੂਗਾ,” ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਡੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ‘ਵਾਗਰੂ-ਵਾਗਰੂ’ ਦਾ ਜਾਪ ਉੱਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੁਝ ਨੀਵੀਂ ਹੋਈ, ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਸੁੱਖ ਫਿਰ ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ’ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ, “ਜੇ ਹਿਰਨ ਕਾਰ ‘ਚ ਵੱਜਦਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨੀ ਸੀ ਬਚਣਾ ਲੱਗਦੇ ਕਨੱਕਸ ਦੇ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਸੌਂ ਜੋ।”

ਪਰ ਉਹ ਸੁੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਮਸਾਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਹੀ ਸੁੱਤੇ ਸਨ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਲੋਗੋ ਵਾਲੀਆਂ ਜਰਸੀਆਂ ਖ਼ੀਦੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਟੈਂਡ ਬਰਟੂਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਨੰਬਰ 44 ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਤੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਨੇ ਮਾਰਕਸ ਨਸਲੈਂਡ ਵਾਲੀ ਨੰਬਰ 19। ਗੇਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ’ ਗਾਉਣ ਲੱਗਦੇ।

ਇਸ ਸਾਲ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੂਬਾ ਹੀ ਇਹ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲ ਗਈ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਆਈਸ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ‘ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ’ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਕੀ ਲੀਗ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਇਸਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਸਟੈਨਲੇ ਕੱਪ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤਿਆ। ਦੋ ਵਾਰ ਜਿੱਤਣ ਦੀਆਂ ਐਨ ਬਰੂਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਨੇ ਰੈਗੂਲਰ ਸੀਜ਼ਨ ਦੀਆਂ 82 ਗੇਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਤੀਹ ਟੀਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 117 ਪੁਆਇੰਟ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟਸ ਟਰਾਫ਼ੀ ਜਿੱਤੀ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਲੇਆਫ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰਹੇਗੀ। ਤੇ ਪਲੇਅ-ਆਫ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪਹਿਲਾ, ਦੂਜਾ ਤੇ ਫਿਰ ਤੀਜਾ ਰਾਊਂਡ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੈਸਟਰਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀ ਕੈਮਬਲ ਬੋਅਲ ਟਰਾਫ਼ੀ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਓਂ-ਜਿਓਂ ਟੀਮ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੂਣ-ਸਵਾਇਆ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ‘ਗੋ ਕਨੱਕਸ ਗੋ’ ਦਾ ਗੀਤ ਹੋਰ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਲ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ

ਸਫ਼ੇ ਉੱਪਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਫੋਟੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਚੰਗੀ-ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਪਿਛਲੇ ਸਫ਼ੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ, ਜਿੱਥੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਅੱਖਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਐਨਾਂ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਜਿੰਨਾ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੀ ਜਿੱਤ-ਹਾਰ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਗਿਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਖਬਾਰਾਂ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਨੂੰ ਓਹਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ‘ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਦੀ ਵੋਟ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਲਈ ਇਸ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਦੀ ਵੋਟ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਟੈਕਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਟੀਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਸਾਈਨ ਕਰਵਾਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ‘ਤੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਰੋਸ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੀਡੀਆ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਸ ਇਨੀਸ਼ੀਏਟਿਵ ਪਟੀਸ਼ਨ’ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਸੁੱਖ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਰੇ 85 ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 90 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਜਿਸਟਰਡ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਜੀਵਨ ਸੁੱਖ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦਾ ਆਖਦਾ, “ਮੈਨ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ।”

“ਤੂੰ ਦੇਖ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਣਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਣਗੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ।”

“ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲਾਏ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਵੇ?”

“ਆਪਾਂ ਇਹ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।”

“ਸਰਕਾਰ ਫਿਰ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਸੇ ਲਿਆਵੇ। ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਆ।”

“ਤੂੰ ਦੇਖ, ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਣ ‘ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਦੁੱਖ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਟੈਕਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਝੱਟ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲੇ ਇਸ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਟੈਕਸ ਲੈ ਕੇ ਇਸਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਛੋਟ ਵੱਡੇ ਵਿਉਪਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ।”

“ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਪਾਰ ਸਾਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਨਾਲੇ ਜਦੋਂ ਵਪਾਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਚੋਂ ਛੋਟ ਮਿਲੂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਖਰਚੇ ਘਟਣਗੇ ਤੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।”

“ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਪਰਚਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਪਾਰਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਕਸਦ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਕਿਉਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹੈਂ? ਤੈਨੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ ਮਿਲੂ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਗੁਰਜੀਵਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆ ਕੇ ਸੁੱਖ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਾਰੂਵੀਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਈਮਨ ਫਰੇਜ਼ਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸਰੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਜੁੜਵਾਂ ਮਕਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੀਦ ਲਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਪੜ੍ਹਣ ਵੈਨਕੂਵਰ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਕਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਬੇਸਮੈਟ ਵਿਚ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਸੁੱਖ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਘਰ ਕਿਰਾਏ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਰਾਏ ਨਾਲ ਗੁਰਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਤੇ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫੀਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਭਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਟੈਲੀਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਜੋਬ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸੁੱਖ ਘੱਟ। ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਸੁੱਖ ਕੋਰਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਣ ਤੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਨਿਓਮੀ ਕਲੈਨ ਦੀ ‘ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਡੈਕਟਰੀਨ-ਦਾ ਰਾਈਜ਼ ਆਫ ਡੀਸਾਸਟਰ ਕੈਪੀਟਲਿਜ਼ਮ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਖਦਾ, “ ਸੁੱਖ , ਬੇਫਾਇਦਾ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਓਸ ਸਮੇਂ 'ਚ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰ ਤੇ ਕੁਝ ਕਮਾਈ ਕਰ।”

“ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਤੈਨੂੰ ਹਾਕੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਤੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ,” ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ।

“ਹਾਕੀ ਸਭ ਦੇਖਦੇ ਆ। ਹਾਕੀ ਦੇਖਦਿਆਂ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ।”

“ਇਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਰਕਸ ਆ। ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ ਤੇ ਉਹ ਸਰਕਸ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲੁੱਟ ਕਰੀ ਚੱਲੇ।”

“ਓਹ ਸੁੱਖ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਖਰਾਬ ਕਰ ਰਹੀਐਂ। ਜੇ ਉਹ ਸਿਸਟਮ ਐਨਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਰਸ਼ੀਆ ਤੇ ਹੋਰ ਯੋਰਪੀਅਨ ਮੁਲਕ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਖਿਡਾਰੀ ਐਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਕੀ ਲੀਗ 'ਚ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੇ ਆ ਤੇ ਐਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਵਧੀਆ ਲੱਗਦਾ। ਰੱਜ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰੋ ਤੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਜ ਕੇ ਵਰਤੋ।”

ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੇ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਹਾਕੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਠਦਾ-ਬੈਠਦਾ ਉਹ ਹਾਕੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਉਹ ਹੋਰ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਗੋਲ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਵੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਵੇ।

ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਟੀਮ ਸੱਤਵੀਂ ਗੇਮ ਵਿਚ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਰੋਜ਼ਰਸ ਦੀ ਟੀਮ ਤੋਂ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਮਰੀਕਨ ਟੀਮ ਬੋਸਟਨ ਬਰੂਅਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਟੀਮਾਂ ਸੱਤ ਗੇਮਾਂ ਤੱਕ ਖੇਡਣਗੀਆਂ, ਜਿਹੜੀ ਟੀਮ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਗੇਮਾਂ ਜਿੱਤ ਗਈ ਉਹ ਕੱਪ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇਗੀ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਗੇਮਾਂ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਫਿਰ ਦੋ ਬੋਸਟਨ ਵਿੱਚ। ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੇਮਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਦੋਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਉਸ ਨਾਲ ਸਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਵੱਡੀ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਗੇਮ ਦੇਖਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ , “ਮੈਂ ਕਲਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਜਾਣੈ। ਅਸੀਂ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਵਾਸਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਛਪਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਆ।”

“ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਜਾਣੈ ਆਖ।”

“ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੈਂ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾਉਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਐ ਕਿ ਉਸਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਟੈਕਸ ਠੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਪਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਦੋ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਟੈਕਸ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਲਾਏ ਟੈਕਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਨਾ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਵੇ।”

“ਸੁੱਖ ਮੈਨ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਇਹ ਭਾਸ਼ਣ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ। ਤੇ ਚੱਲ ਅੱਜ ਗੇਮ ਦੇਖੀਏ।” ਪਰ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਸਰੀ ਸੈਂਟਰਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸਾਈਮਨ ਫਰੇਜ਼ਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਮੂਹਰੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਟੀ ਵੀ ਸਕਰੀਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇੱਕਠੇ ਗੇਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਗੋਲ਼ ਟੈਂਡਰ ਰੋਬਰਟੋ ਲੋਆਗੋਂ ਦੀ 1 ਨੰਬਰ ਵਾਲੀ ਜਰਸੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੇਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਸ ਵਿਚ ਖੁੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਡਾਰੀ ਬੈਸਟਨ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲ ਸ਼ੌਟ ਮਾਰਦਾ ਉਹ ਚਹਿਕਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੈਸਟਨ ਵਾਲੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ‘ਆਹ-ਆਹ’ ਕਰਦੇ ਤੇ ਫਿਰ ਗੋਲ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲ਼ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਹ ਗੇਮ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਚਹਿਕਦਾ ਘਰ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਸੁੱਖ ਮੈਨ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਮਿੱਸ ਕੀਤਾ ਹੈ।” ਸੁੱਖ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਗੇਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਕੇ ਆਇਐ।” ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਸੁੱਖ ਮੈਨ, ਤੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅੱਜ ਕਿਵੇਂ ਆਈ ਪੈਡ ਖੀਦਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ।”

ਉਸ ਦਿਨ ਸੁੱਖ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਗਵਾਇਆ। ਮੈਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਲੈਪ-ਟਾਪ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਈ-ਪੈਡ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਓਂ ਜਾ ਕੇ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦਾ।”

“ਇਹ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਦੋ ਘੰਟੇ ‘ਚ ਸਾਰੇ ਵਿਕ ਗਏ।”

“ਮਿੱਤਰਾ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਢੰਗ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਐਪਲ ਕੰਪਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਆਈ ਪੈਡ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ੇਅਰ ਹੇਠ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਈ ਪੈਡ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਉਡੀਕਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਵਧ ਗਏ। ਹੁਣ ਦੇਖ ਲਵੀਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਲੈਕ ਬੈਰੀ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਫਿਰ ਉਸ ਮਗਰ ਭੱਜ ਤੁਰਨਗੇ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਐਪਲ ਵਾਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਨਵੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ

ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਲੈ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਉਸ ਮਗਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।”

“ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਚੰਗਾ, ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਅੱਕ ਜਾਵੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਆ ਜਾਂਦੀ ਆ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ।” ਫਿਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕੀ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮਹਾਂ ਕੰਜੂਸ ਐਂ। ਇਕ ਫੋਨ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕੱਢ ਦਿੰਨੈਂ। ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਹੋਵੇ। ਓਹਨੂੰ ਵਰਤੋ।”

“ਤੇ ਓਹਦੀ ਕੀਮਤ ਤਾਰਨ ਲਈ ਫਿਰ ਕਲਾਸਾਂ ਛੱਡ-ਛੱਡ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ।”

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਨੰਦ ਹੈ।”

“ਤੁਹਾਡੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਚਦੇ ਆ। ਤੂੰ ਦੇਖ, ਜੇ ਆਈ-ਪੈਡ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਚਾਰ ਗੀਗਾ ਬਾਈਟ ਵਾਲੀ ਰੈਮ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋਰ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣੀ। ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 256 ਮੈਗਾ ਬਾਈਟ ਦੀ ਰੈਮ ਦਾ ਬਣਾਇਆ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗੀਗਾ ਬਾਈਟ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਣਗੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਤੇ ਬੇਕਾਰ ਹੈ, ਨਵਾਂ ਖੀਦੋ।”

ਆਈ-ਪੈਡ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ਰੈਮ ਦੀ ਗੱਲ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਆਈ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੀਦੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਲੈਪਟਾਪ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਲੈਪਟਾਪ ਦੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ ਪੈਡ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਈ ਪੈਡ ਨਾ ਖੀਦੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਧੂਹ ਪਾਉਂਦੀ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ‘ਤੇ ਆਈ ਪੈਡ ਦੀ ਫੋਟੋ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ‘ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਇਸਦੇ ਮਾਲਕ ਬਨਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕਰੋ।’ ਇਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ‘ਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਇਹ ਹਲਕੇ ਜਿਹੇ ਭਾਰ ਵਾਲਾ ਟੱਚ ਸਕਰੀਨ ਆਈ ਪੈਡ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਖ ਉਹ ਕੁਝ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਲਾਉਂਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਵਾਧੂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ‘ਇਹੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ’ ਸੋਚ ਉਸ ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਆਈਪੈਡ ਦੇ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕੁਝ ਦਿਨ ਆਈਪੈਡ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ-ਗਾਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਈ ਪੈਡ ਦਾ ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਾਪ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਨੁਕਸਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਹਾਕੀ ਦੀ ਗੇਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਟੀਮ ਜਿੱਤ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਟੀਮ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਆਖਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਫਲਾਣੀ ਟੀਮ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਬੋਸਟਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਦੂਜੀ ਗੇਮ ਵੀ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਉੱਡਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਤੀਜੀ ਗੇਮ ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਖਾਣਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਚੌਥੀ ਗੇਮ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਫਿਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਕਨੱਕਸ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਗੇਮ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਹਾਰੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹ ਜਿੱਤਣਗੇ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਪੰਜਵੀਂ ਗੇਮ ਵਿੱਚ ਭੋਗ ਪਾ ਦੇਣਗੇ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆ ਕਿ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾਵੇ।”

“ਦੂਜੀ ਟੀਮ ਵੀ ਤਾਂ ਖੇਡਦੀ ਆ। ਉਹ ਵੀ ਈਸਟਰਨ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਆ।”

“ਤੈਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਊ ਕਿ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਤਕੜੀ ਆ। ਇਹਨੇ ਰੈਗੂਲਰ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੁਆਇੰਟ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟਸ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ ਆ। ਇਹ ਗੇਮ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਆ।”

ਪਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਉਸ ਰਾਤ ਵੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਦਾਸ ਵੇਖ ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਤੂੰ ਦੇਖ, ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਟੀਮ ਗੇਮ ਨਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ, ਸਗੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਹੈ।”

ਗੁਰਜੀਵਨ ਮੂਹਰੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਸੋਗੀ ਮੂਡ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿ ਹਾਕੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਉਪਾਰ ਹੈ? ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਿਲੀਅਨੇਅਰ ਨੇ। ਉਹ ਹਾਕੀ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ।”

“ਫੇਰ? ਹਾਕੀ ਸਾਡੀ ਕੌਮੀ ਖੇਡ ਆ।”

“ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਵਿਉਪਾਰ ਕਰਦੇ ਆ ਤੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਦੇ ਆ।”

“ਤੇਰਾ ਫਿਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਭਾਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ ਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਗੋਲੀ ਨਰਵਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਕੁਝ ਮਾੜੇ ਗੋਲ ਕਰਵਾ ਲਏ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਈ? ਅਗਲੀ ਗੇਮ ਫਿਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਐ ਤੇ ਸਾਡੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤ ਜਾਣੈ।”

“ਤੂੰ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਟੀਮ ਦੇ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਲਈ 64 ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਕੰਨਟਰੈਕਟ ਮਿਲਿਆ। ਜੇ ਉਹ ਜਿੱਤੇਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ? ਜਦੋਂ ਉਹ

ਚੰਗਾ ਖੇਡਦਾ ਤੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਨੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾੜਾ ਖੇਡਦਾ ਤੂੰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਨੈ। ਖਾਣਾ ਛੱਡ ਦਿੰਨੈ। ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਲੀਅਨੇਅਰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੈ।”

“ਠੀਕ ਆ ਡੈਅਡ,” ਗੁਰਜੀਵਨ ‘ਡੈਅਡ’ ਸ਼ਬਦ ਘਰੇੜ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਆਖਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, “ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਓ ਬਨਣ ਦੀ ਕਿਓਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੈ। ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਨੀਂ ਦਿੰਦਾ ਓਦੋਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੂੰ—

ਸੁੱਖ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਅਗਲੀ ਗੇਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੂਰਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗੇਮ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਤਿੰਨ ਗੇਮਾਂ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਹੈ ਕਿ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਪਰੇਡ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਗੇਮ ਦੀ ਵਿੱਥ। ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਗੇਮ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਵੈਨਕੂਵਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੀ ਮੰਗਣੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਮੰਮੀ-ਡੈਡੀ ਤੇ ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਗੁਰਸਿਮਰਨ, ਪ੍ਰਿੰਸ ਰੂਪਰਤ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਇਸ ਰਸਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਰੀ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਗਣੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਰੱਖੀ ਹੀ ਕਿਓਂ?

“ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੰਨੇ ਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮੰਗਣੀ ਕੈਂਸਲ ਕਰ ਦਿਓ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਹਾਕੀ ਦੀ ਗੇਮ ਦੇਖਣੀ ਆ। ਕਿਓਂ ਜੀਵਨ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਮੋਢਾ ਪਲੋਸਦੀ ਹੋਈ ਆਖਦੀ ਹੈ, “ਨਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਜਾਈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਈ ਜਾਈਂ। ਭੈਣ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਫਿਰ ਕੌਣ ਵਜਾਊ? ਤੇਰੀ ਮਾਮੀ ਆਖਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਮਰਨ ਮੰਗਣੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੇ।”

“ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਤਬਲੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ,” ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਖਦਾ ਹੈ।

“ਐਵੇਂ ਬਹਾਨੇ ਨਾ ਘੜ। ਗੇਮ ਤੇਰੀ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਆ ਤੇ ਸਾਢੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਤੱਕ ਮੁੱਕ ਜਾਣੀ ਆ। ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਣਾ ਓਦੋਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਆਏਂਗਾ।”

“ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਲੈ ਜੋ। ਇਹ ਤਬਲਾ ਵਜਾਊ।”

“ਲੈ ਸੁੱਖ ਕਿਓਂ ਵਜਾਊ, ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਨੀਂ ਵਜਾਉਂਦਾ। ਨਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਈ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਂਦਾ ਜਚਦਾ ਆ। ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਬਣਿਆ। ਕਿਓਂ ਸੁੱਖ?”

“ਚਲੋ ਆਓ ਅਭਿਆਸ ਕਰੀਏ,” ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਅੰਦਰੋਂ

ਤਬਲਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਤਬਲੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਸੁੱਖ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਲੈ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆ ਕੇ ਕਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਿੰਸ ਰੂਪਰਟ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਗੁਰਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਤਬਲਿਆਂ ਤੋਂ ਗਰਦ ਝਾੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਜੰਗਾਲ ਵੀ ਲਾਹ ਸੁੱਟਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਸਕਰੀਨ ਤੇ ਗੇਮ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਹੀ ਸੈਂਟਰਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ‘ਬੈਸਟਨ ਪੀਜ਼ਾ’ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸੁੱਖ ਛੇੜਦਾ ਹੈ, “ਗੁਰਜ, ਤੇਰਾ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ।”

“ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਨੀ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੀਜ਼ਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ‘ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?”

“ਏਹਦਾ ਨਾਂ ‘ਬੈਸਟਨ ਦੀ ਟੀਮ ਵਾਲਾ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਹੱਸਦੀ ਹੈ।

“ਅਗਲਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਇਹ ਗੇਮਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ‘ਬੈਸਟਨ ਪੀਜ਼ਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ‘ਵੈਨਕੂਵਰ ਪੀਜ਼ਾ’ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ,” ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ।

“ਤੁਸੀਂ ਹਟ ਜੋ -ਹਟ ਜੋ,” ਆਖਦਾ ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁੱਖ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਪੂਰੀ ਗੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕੈਪਟਨ, ਹੈਨਰਿਕ ਸਡੀਨ ਵਾਲੀ 33 ਨੰਬਰ ਜਰਸੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੇਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਬੈਸਟਨ ਦੀ ਟੀਮ ਲਗਾਤਾਰ ਚਾਰ ਗੋਲ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ ਮੁਰਦੇਹਾਣੀ ਛਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਗੋਲ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕੋਚ ‘ਤੇ ਕਚੀਚੀਆਂ ਲੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਦੂਜਾ ਗੋਲ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਗੋਲ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਦਲਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਵੀ ਸੁੱਖ ਤੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਘਰ ਮੁੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਕਨੱਕਸ ਦੇ ਲੋਗੋ ਵਾਲਾ ਸਫੈਦ ਤੌਲੀਆ ਫੜ ਕੇ ਟੀ ਵੀ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਗੇਮ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਟੀਮ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

“ਤੇਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕਨੱਕਸ ਜਿੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ। ਬੈਸਟਨ ਦਾ ਗੋਲ਼ ਤਕੜਾ। ਉਹ ਹੁਣ ਚਾਰ ਗੋਲ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਚੱਲ ਚੱਲੀਏ ਪਾਰਟੀ ‘ਤੇ,” ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ।

“ਕੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦੈ? ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਟੀ ਵੀ ਵੱਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਚੌਥੇ ਗੋਲ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਗੋਲ਼ੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਟੀਮ ਹੱਲੇ ‘ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੈਸਟਨ ਦਾ ਗੋਲ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਗੋਲ਼ ਮੂਹਰੇ ਕੰਧ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਡੈਨੀਅਲ ਸਡੀਨ ਗੋਲ਼ ਦੀਆਂ ਐਨ ਬਰੂਹਾਂ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਸੋਫੇ ਨਾਲੋਂ ਢੋਅ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੌਲੀਆ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਡੈਨੀਅਲ ਸ਼ਾਟ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਕ ਉਸਦੀ ਹਾਕੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। “ਪਨੈਲਟੀ ਸ਼ਾਟ”, ਗੁਰਜੀਵਨ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ‘ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੈਫਰੀ ਪਨੈਲਟੀ ਸ਼ਾਟ ਤਾਂ ਦੂਰ ਸਿਰਫ਼ ਪਨੈਲਟੀ ਲਈ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਟੀ ਵੀ ਦਾ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਸਕੋਟ ਵਿੱਚ ਬੈਸਟਨ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਕੀ ਅੜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡੇਗਿਆ ਹੈ। ਬੈਸਟਨ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਪਨੈਲਟੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਟੀ ਵੀ ‘ਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਨੂੰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੂਰਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਡੇਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਡੇਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਰੈਫਰੀ ਬੈਸਟਨ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਰਈ ਕਰਾ ਰਹੇ ਆ।” ਫਿਰ ਉਹ ਰੈਫਰੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਗਾਲ਼ਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੇ ਪੀਰੀਅਡ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਧਾਵੇ ‘ਤੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬੈਸਟਨ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਪੰਕਤੀ ਦੇ ਦਿਓ-ਕੱਦ ਖਿਡਾਰੀ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੇ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਲੜਾਕਾ ਖਿਡਾਰੀ ਅੱਕ ਕੇ ਬੈਸਟਨ ਦੇ ਗੋਲ਼ੀ ਦੇ ਪੈਡ ‘ਤੇ ਹਾਕੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਬੈਸਟਨ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਖਿਡਾਰੀ ਦਸਤਾਨੇ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕਾਲਰਾਂ ‘ਚ ਹੱਥ ਅੜਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਟੀ ਵੀ ‘ਤੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ “ਲੜੋ-ਲੜੋ” ਦਾ ਰੌਲਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਸੋਫੇ ਤੋਂ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮੁੱਠੀਆਂ ਚਲਾਉਂਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਮਾਰ-ਮਾਰ” ਪਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਕੇ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੈਫਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਲੜਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਇੱਕ ਪਨੈਲਿਟੀ ਵਿੱਚ ਬੈਸਟਨ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੋਲ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਟੀ ਵੀ ਦਾ ਰੀਮੋਟ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਨਿਢਾਲ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਫੋਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਐਨੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ।

ਸਵੇਰੇ ਨੀਂਦ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਵੇਲੇ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਤ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਗੁਨਾਹ- ਭਾਵ ਉਸ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਭਾਵ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਗੇਮ ਬਾਰੇ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉੱਠ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲੈਪ-ਟਾਪ ਚਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਗੇਮ ਬਾਰੇ ਉਹ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਿੱਤੋਗੀ ਇਹ ਸੁਰਖੀ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ-ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਇਸ ਸੁਰਖੀ ਅਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਖਬਰਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪੇਪਰ 'ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇਗਾ। ਹੁਣ ਉਹ ਹੋਰ ਵੈਬਸਾਈਟਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਰਖੀਆਂ ਦੇਖੇਗਾ। ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਆਖਦੀ ਹੈ, “ਜੀਵਨ, ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੀ ਸੀ ਪਾਰਟੀ। ਸਿਮਰਨ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾਤਾ।—ਜੇ ਤੂੰ ਨਾਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਅੱਧੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਕਿਉਂ ਸਿਮਰਨ?”

“ਅੱਧੇ ਕਿਉਂ? ਸੁੱਖ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਲਏ ਆ?” ਸਿਮਰਨ ਆਖਦੀ ਹੈ।

“ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਟੀ ਵੀ ਚਲਾ ਕੇ ਖੇਡਾਂ ਵਾਲਾ ਚੈਨਲ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੀ ਬੀ ਸੀ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕੋ, ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੋ। ਕੱਪ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ। ਅਗਲੀ ਗੇਮ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਗੋਲ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਿਖਾਏਗਾ। ਉਹ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।”

ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਠੀਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ‘ਉਲੰਪਿਕਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹੀ ਗੋਲੀ ਫਾਈਨਲ ਗੇਮ

ਵਿੱਚ ਕਨੇਡਾ ਦੀ ਟੀਮ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਖੇਡਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਲਾਸ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਲਵੇਗਾ। ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਹ ਰੇਡੀਓ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਦੀ ਉਹੀ ਦਲੀਲ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਹਾਕੀ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਨੇ ਕਹੀ ਜਾਂ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਜਿਸ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਦੀਆਂ ਉਲੰਪਿਕਸ ਖੇਡਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ 1976 ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂਟਰੀਅਲ ਤੇ ਫਿਰ 1989 ਵਿੱਚ ਕੈਲਗਰੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਹਾਰ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਗੇਮ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਕੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰ ਜੈਕ ਦੂਬੇ ਦਾ ਕਾਲਮ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀ ਗੇਮ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਇਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਨਾ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ ਗੇਮ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸਟੈਨਲੀ ਕੱਪ ਜਿੱਤਦਿਆਂ ਦੇਖਣਗੇ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਹ ਗੇਮ ਦੇਖਣ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਟਿਕਟ ਚੈੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਸਤੀ ਤੋਂ ਸਸਤੀ ਟਿਕਟ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਟਿਕਟਾਂ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। “ਐਨੀ ਸਸਤੀ, ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਗੇਮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਖੇਡ ਲੜੀ ਸੱਤਵੀਂ ਗੇਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਟਿਕਟ ਵਿੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਚੈੱਕ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਿਕਟਾਂ ਵਿਕਣੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਟਿਕਟਾਂ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੇਚ ਕੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਂਦਾ। ਤੇ ਹੁਣ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਗੇਮ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹੀ ਟਿਕਟ ਪੰਜ ਸੌ ਦੀ ਵਿੱਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੋ ਟਿਕਟਾਂ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖ਼ੀਦ ਲਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ? ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੇ ਡੈਡੀ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਇਹ ਟਿਕਟਾਂ ਖ਼ੀਦ ਦੇਵੇ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸ

ਸੋਚ 'ਤੇ ਕਾਟਾ ਫੇਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦਾ ਡੈਡੀ ਕਦੇ ਵੀ ਐਨੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਖੀਦ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਵੇਖੇ ਕਿ ਰਾਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਡਾਲਰ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੋਚ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਗੋਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਕੋਲ ਦੋ ਟਿਕਟਾਂ ਜੋਗੇ ਡਾਲਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਆਈਪੈਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਰਤਿਆ। ਉਹ ਉਸਦੀ ਟੱਚ ਸਕਰੀਨ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਅੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦੇਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੌਣ ਖੀਦੇਗਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਆਈਪੈਡ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਵੇਗਾ ਜ਼ਰੂਰ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਹ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਖੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਸੁੱਖ ਮੈਨ, ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਪੰਜ ਸੌ ਦੀ ਇੱਕ। ਤੂੰ ਵੀ ਚੱਲ ਸਾਡੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਟਿਕਟ ਮਿਲ ਜਾਊ।”

“ਤੂੰ ਮੂਰਖ ਐ?” ਥੋੜ੍ਹਾ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁੱਖ ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਤੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਇਹ ਸਸਤੀਆਂ?”

“ਅੱਜ ਭਾਸ਼ਣ ਨਾ ਦੇਵੀਂ। ਚੱਲ ਮੇਰੇ ਨਾਲ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਪਤਾ ਨੀ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਸਟੈਨਲੇ ਕੱਪ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ।”

“ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਜਿੱਤਣਗੇ। ਹਾਰ ਵੀ ਸਕਦੇ ਆ?”

“ਦੇਖ ਬੋਸਟਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨੇ ਉਹ ਗੋਮਾਂ ਜਿੱਤੇ ਆ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੋਸਟਨ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਮਾਂ ਜਿੱਤੀ ਆ। ਆਪਣਾ ਗੋਲੀ ਲੋਆਂਗੋ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਵਧੀਆ ਖੇਡਦਾ। ਤੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪੈਣਾ। ਸਿਮਰਨ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਚੱਲੇਂ। ਗੋਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਾਂ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਵੈਨਕੂਵਰ ਘੁੰਮਾਵਾਂਗੇ।”

ਉਸਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੇਖ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਦੇ ਆਖੇ ਸੁੱਖ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਡਾਊਨ-ਟਾਊਨ ਜਾਣਾ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਮ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਰੋਜਰਸ ਏਰੀਨਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਗੋਮ ਦੇਖਣਗੇ ਤੇ ਸੁੱਖ ਬਾਹਰ ਟੀ ਵੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ। ਉਹ ਜਾਣਗੇ ਇਕੱਠੇ।

ਸਕਾਈਟ੍ਰੇਨ 'ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖ ਸੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਗੁਰਜ, ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅੱਠਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇਂ। ਭੋਰਾ ਨੀ ਬਦਲਿਆ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਦਲ ਗਿਐਂ ਨਾ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਉਣ ਲਈ ਪੰਨਵਾਦ।”

ਸੁੱਖ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਤੂੰ ਪਹਿਲੀ ਗੋਮ 'ਚ ਉਹ ਗੋਲ਼ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਲੋਆਂਗੋ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਸੀ? ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਗੋਲ਼ ਬਚਾਇਆ ਸੀ ਓਹਨੇ। ਅੱਜ ਫੇਰ ਉਹ ਉਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਗੋਲ਼ ਬਚਾਊਗਾ।”

“ਦੇਖਾਂਗੇ।”

ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਆਖਦਾ ਹੈ “ਮੈਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਕੁੱਕੜ ਨੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਐ ਕਿ ਕੱਪ ਕਨੱਕਸ ਨੇ ਜਿੱਤਣਾ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਠੀਕ ਹੋਈਆਂ।” ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੱਖ ਹੱਸਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਫਿਰ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਸੁੱਖ, ਮੈਨ, ਤੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਕਨੱਕਸ ਦੀ ਜਰਸੀ ਪਾ ਆਉਣੀ ਸੀ। ਦੇਖ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ—ਪਰ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਦੋ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਡਾਲਰ ਜਰਸੀ 'ਤੇ ਖਰਚਣ ਲੱਗਾਂ ਕਜ਼ੂਸ ਬੰਦਾ। ਚਲ ਛੱਡ ਤੂੰ ਕਿਤੇ ਫਿਰ ਨਾ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇਂ।”

“ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਅੱਜ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਤੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਆਇਐਂ,” ਸੁੱਖ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਗੁਰਜੀਵਨ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਟੀਮ ਹਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸਦਾ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਏਰੀਨਾ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ ਉਹ ਰਾਹ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਕੋਕ-ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨੂੰ ਠੁੱਡੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਏਰੀਨਾ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਲੋਕੀਂ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਗਾਂ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਜੀਵਨ ਵੀ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਰਹੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਜਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਰੌਦੀ-ਕੁਰਲਾਉਂਦੀ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਭੀੜ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਕਾਈਟਰੇਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਆਖਦੀ ਹੈ, “ਸੁੱਖ?” ਗੁਰਜੀਵਨ ਉਸਦਾ ਫੋਨ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਜਵਾਬ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦਾ ਸੁੱਖ ਤਾਂ ਭੀੜ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਾ

ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਉੱਥੇ ਪੁਲੀਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੈਮਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅੱਗ ਲਾ ਰਹੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਖਿੱਚਣ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਸੁੱਖ ਦਲੇਰੀ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਾਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁੰਡਾ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋੜ ਰਹੀ ਭੀੜ ਵੱਲ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਹੁੱਲੜਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੇਕਾਬੂ ਤੇ ਬਿਫ਼ਰੀ ਹੋਈ ਭੀੜ ਪਾਗਲਾਂਹਾਰ, ਭੰਨ-ਤੋੜ ਤੇ ਸਾੜ-ਫੂਕ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਜੁਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਸੁੱਖ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭੀੜ ਨੂੰ ਚੀਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਜੀਵਨ ਤੇ ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

“ਇਹ ਕਿੱਧਰ ਦੀ ਖੇਡ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਜੋਸ਼ ਐ, ਗੁਰਜ?” ਸੁੱਖ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

“ਇਹ ਕਿਸ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ?” ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਗੁਰਜੀਵਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕਣ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੂਜਾ ਸੁਆਲ ਦਾਗ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਡੋਰ-ਡੋਰ ਹੋਏ ਗੁਰਜੀਵਨ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ!

•

ਫੇਸਬੁੱਕ

ਬਲਰਾਮ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਗੇੜਾ ਲਾ ਕੇ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਮੁੜਿਆ ਸੀ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਰੂਪ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੂਹਰਿਓਂ ਉੱਠੀ। ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਆਈਸ ਬੈਂਕਸ ਫੜਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਏ। ਬਲਰਾਮ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਮੈਂ ਰੱਖ ਦਿੰਨੈ। ਤੂੰ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੈਗ ਤੇ ਬਾਕੀ ਡੱਬੇ-ਡੁੱਬੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ 'ਚ ਹੈ ਨੀ ਸੱਤਿਆ ਕਾਰ ਤੱਕ ਮੁੜ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ।” ਰੂਪ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਵਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੋਗੜ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚੁੱਕੇ ਆਈਸ ਬੈਂਕਸ ਨੂੰ ਰਸੋਈ ਦੇ ਆਈਲੈਂਡ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਡੈਸਕ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਪਈ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਮ ਲੈਣ ਲਈ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਮੌਨੀਟਰ 'ਤੇ ਪਈ, ਉਹ ਬੰਦ ਸੀ ਪਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ‘ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪਤਾ ਨੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਆ, ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਮੌਨੀਟਰ ਦਾ ਬਟਨ ਨੱਪ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾ ਲਿਆ। ਉਸੇ ਪਲ ਹੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕ-ਸੁੱਕ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ। ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਮੌਨੀਟਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਦੇਖ ਉਹ ਹੜਬੜਾ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਵਲ ਹੋਈ। ਰੂਪ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਫੇਸਬੁੱਕ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲ ਗਈ! ਮੌਨੀਟਰ 'ਤੇ ਡੈਸਕਟਾਪ ਦੇ ਆਈਕੋਨ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੇ ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਨਹਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਐ ਕਿ ਨਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਐ?”

“ਰੋਟੀ ਈ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਆਹ ਮੈਨੂੰ ਰਾਏ ਦੀ ਬੋਤਲ 'ਚੋਂ ਅੱਧਾ ਕੁ ਭਰ ਕੇ ਫੜਾਈਂ ਸਟੀਲ ਦਾ ਗਲਾਸ। ਕੋਕ ਨਾ ਪਾਈਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਪਾ ਲਊਂ। ਫੇਰ ਨਾਉਣੈ।”

“ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਅਤਬਾਰ ਨੀ?” ਆਖ ਕੇ ਰੂਪ ਹੱਸੀ।

“ਅਤਬਾਰ ਕੀ ਕਰਾਂ!” ਆਖ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਰੂਪੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਪਾਣੀਓ-ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਈ। ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਅਗਲੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਸੰਭਲੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਕੋਕ ਬਹੁਤਾ ਪਾ ਕੇ ਗਲਾਸ ਭਰ ਦਿੰਨੀ ਆਂ।”

ਸਟੀਲ ਦਾ ਗਲਾਸ ਚਿੱਘੀ ਨਾਲ ਮੁਕਾ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਫੇਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੇ ਕਿ ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ! ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਇਰਾਦਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। 'ਰੂਪ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ', ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਉੱਠ ਖੜੋਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਕੇ ਰੂਪ ਨੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਧੌਤੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਤੌਲੀਆ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀ, "ਟੱਬ 'ਚ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਮਸ਼ੀਨ 'ਚ ਪਾਉਣੇ ਆ।" ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਲਾਹੇ ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਭਰ ਦੇ ਬੈਗ ਵਾਲੇ ਮੈਲੇ ਕੱਪੜੇ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਦਾਲਾਂ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵਾਲੇ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਈ। ਆਈਸ ਬੈਂਕਸ ਵਿੱਚੋਂ ਛੋਟੇ ਡੱਬੇ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੈਂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਆਈਸ ਬੈਂਕਸ ਦਾ ਢੱਕਣ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਨ ਡੈੱਕ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਖਿੜਕੀ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਏਅਰ ਫਰੈਸ਼ਨਰ ਛਿੜਕ ਕੇ ਖਾਣਾ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੀ।

ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਨਹਾ ਕੇ ਅੱਧਾ ਕੁ ਗਲਾਸ ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਈ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਰੂਪ ਨੇ ਭਾਵਾਂ ਛੱਡਦਾ ਬਟਰ ਚਿਕਨ, ਸਲਾਦ ਅਤੇ ਰੈਤਾ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਲਿਆ ਰੱਖੇ। ਫਿਰ ਤਵੇ 'ਤੇ ਰੜ੍ਹਦਾ-ਰੜ੍ਹਦਾ ਨਾਨ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਪਲੇਟ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਬੋਲੀ, "ਸ਼ੇਵ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਵੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਵਧੀ ਪਈ ਐ।" ਇਹ ਆਖਦੀ ਰੂਪ ਨੇ ਭੇਦ-ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਲਰਾਮ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉੱਧਰ ਗਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਉਸ ਨੇ ਨਾਨ ਦੀ ਗਰਮਾਹਟ ਨੂੰ ਜੋਹਦੇ ਕਿਹਾ, "ਬੱਕਿਆ ਪਿਆਂ। ਜੀਅ ਨੀ ਕੀਤਾ।"

"ਰੋਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਰ ਗਿਆ ਸੀ? ਦਾਲ ਤਾਂ ਨੀ ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਐਤਕੀ?" ਰੂਪ ਨੇ ਸਟੋਵ ਦੇ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਨੇ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਠੀਕ ਰਹੀ। ਦਾਲ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਨਬੇੜ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਨੂਡਲਜ਼ ਮੁਕਾਈਆਂ। ਕਰੇਲੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਿਨ ਨਬੇੜੇ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਮੈਂ ਫ੍ਰਿਜ 'ਚ ਰੱਖਣੀ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਖਰਾਬ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ।"

"ਇਹ ਵੀ ਭਲਾ ਕੋਈ ਜਿਉਣ ਐ। ਸਾਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਬੇਹੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਈ ਜਾਓ—,"

ਰੂਪ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਾਣ ਕੇ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਹੀ ਕੱਟਦੇ ਨੇ

ਕਿਹਾ, "ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਆਇਆ ਫੋਨ? ਠੀਕ-ਠਾਕ ਚਲਦੀ ਆ ਪੜ੍ਹਾਈ?"

"ਵੱਡਾ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਡੈਂਡ ਲੋਕਲ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਇਆ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਆਪੇ ਕੋਈ ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਜੋਬ ਲੱਭ ਲੈਨਾਂ।"

"ਨਾ, ਨਾ, ਓਹਨੂੰ ਕਹੀਂ ਬਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ। ਚੱਲ, ਮੈਂ ਆਪ ਈ ਕਰੂੰ ਗੱਲ।"

"ਜੇ ਜੋਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਖਾਲੀ ਘਰ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਂਦੇ।"

"ਤੂੰ ਆਵਦੀ ਫੇਰ ਨਾ ਟੇਪ ਚਲਾ ਦੇਈਂ। ਮੈਨੂੰ 'ਰਾਮ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ।"

"ਚੰਗਾ," ਆਖ ਕੇ ਰੂਪ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਉਸਦੀ ਇਹ 'ਚੰਗਾ' 'ਮਰ ਪਰੇ ਫਿਰ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਪਰ ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਇਸ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਨਾ ਕਰਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹੇਗੀ, 'ਜੇ ਲੋਕਲ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਏ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਰਾਏ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿਆਂਗੇ। ਬਲਰਾਮ ਅਜੇਹੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਲ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਉਣਾ ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਠੱਕ-ਠੱਕ ਵਰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਇੱਕੋ ਸੱਟ ਵਾਲੀ ਆਦਤ ਉਸਦੀ ਪੱਕ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਰੂਪ ਉਸ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਰੂਟ 'ਤੇ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਉਣੋਂ ਵਰਜਦੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਬਲਰਾਮ ਆਖਦਾ, "ਤੇਰੇ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਤਾਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਨੈ।"

"ਮੇਰਾ ਕਲੇਸ਼ ਲੱਗਦੈ, ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਆਖ ਦਿੰਨੀ ਆਂ। ਆਵਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ, ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਹ ਫੋਨਾਂ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਦੀ ਐ।"

ਹੁਣ ਤਾਂ ਮਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ ਤੇ ਘਰ 'ਚ ਕੋਈ ਕਲੇਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਬਲਰਾਮ ਹਫ਼ਤਾ-ਹਫ਼ਤਾ ਟ੍ਰੱਕ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਮੁੜਦਾ ਹੀ ਨਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਘਰ ਰਹਿ ਕੇ ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਗੇੜੇ 'ਤੇ ਚੱਲ ਪੈਂਦਾ। ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ ਤੋਂ ਰੂਪ ਆਪਣੀ 'ਗੀਲ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿੰਦਾ।

ਰੂਪ ਹੁਣ ਵੀ ਚੁੱਪ ਕੀਤੀ ਬਲਰਾਮ ਵਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਲਾਦ ਲਿਆ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਣ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਨਾਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਬੁਰਕੀ ਨਾਲ ਬਟਰ ਚਿਕਨ ਵਾਲੀ ਕੋਲੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਦੇਖ ਰੂਪ ਬੋਲੀ, "ਚਿਕਨ ਹੋਰ ਲਿਆਵਾਂ?"

“ਨਾ ਅੱਗੇ ਈ ਸਵਾਦ-ਸਵਾਦ 'ਚ ਵੱਧ ਖਾਧਾ ਗਿਆ।”

ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਰੂਪ ਬੋਲੀ, “ਤੁਸੀਂ ਸੌਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੋ ਜਾ ਕੇ, ਮੈਂ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਭਾਂਡੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਆਉਣੀ ਆਂ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਮੂਵੀ ਦੇਖਦੇ ਆਂ।”

“ਬੈਠ ਬੈਠ ਕੇ ਪਿੱਠ ਦੁਖੀ ਜਾਂਦੀ ਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੈਣਾਂ। ਤੂੰ ਆ ਜੀਂ ਛੇਤੀ,” ਆਖ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਰੂਪ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਕੇ ਸੈਂਕ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਛੇਤੀਂ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ 'ਤੇ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਈ। ਰੂਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਲਰਾਮ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉੱਠਿਆ ———। ਟਾਇਲਿਟ ਫਲੱਸ਼ ਕੀਤੀ——ਅਤੇ ਮੁੜ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਲੇਟ ਗਿਆ। ਰੂਪ ਨੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੱਤ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਵਲ ਲਈ। ਰੂਪ ਦੇ ਭਾਰੇ ਸਾਹ ਜਦੋਂ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰੂਪ ਦੀ ਲੱਤ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਹ ਘੁੱਟਦੇ ! ਹੈਧਰ ਹੋ ਕੇ ਪੈ।” ਰੂਪ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋਰ ਪਈ ਰਹੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਉਹੀ ਖਾਲੀਪਨ ਪਸਰਨ ਲੱਗਾ। ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਘੁਰਾੜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਰੂਪ ਨੇ ਮੁੜ ਨਾਇਟੀ ਪਾਈ ਅਤੇ ਫੈਮਲੀ ਰੂਮ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਟੀ ਵੀ ਚਲਾ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਡਰਾਮੇ ਵਲ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੌਫ਼ੀ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਟਿਕਾਏ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਪਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਆਪਣੇ ਅੱਜ ਹੀ ਸੰਵਾਰੇ ਨੌਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਇਟੀ ਵਿਚ ਲੁਕੋ ਲਿਆ। ਇਕ ਹਾਉਕਾ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਜਾਵੇ। ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ। ਪਰਲ-ਪਰਲ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਝੂ ਵਗਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਆਖ ਦੇਣਾ ਕਿ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਨੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਣੈ ਕਿਤੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਦੇ ਆਖ ਨਾ ਸਕੀ ਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਹਨਤ ਪਾਉਂਦੀ ਕਿ ਇਓਂ ਵਸੇ ਵਸਾਏ ਘਰ ਨੂੰ ਤੋੜਣ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਓਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਕਹੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਕਿਓਂ ਉਹ ਪਾਸੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਨੋਂ ਪੁੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਗੁੱਸਾ

ਆਉਣ ਲੱਗਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਟਰਾਂਟੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ‘ਜੇ ਉਹ ਇਥੋਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ 'ਚ ਈ ਰੁੱਝੀ ਰਹਿੰਦੀ।’ ਫਿਰ ਉਹ ਸੋਚਦੀ : ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਐ। ਏਹ ਤਾਂ ਬਲਰਾਮ ਐ, ਜਿਹੜਾ ਓਹਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀ ਕਰਦਾ।..... ਇਓਂ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘੂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ।..... ਮੈਥੋਂ ਟਲਣ ਕਿਓਂ ਲੱਗੇ ਉਹ। ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਓਹਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ। ਇਹ ਸਭ ਸੋਚ ਕੇ ਰੂਪ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਲਰਾਮ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਟਟੋਲਦੀ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਦੀ। ਬਲਰਾਮ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਆਖਦਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਥੋਂ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਕਰੇ। ਉਹ ਰੂਪ ਦੇ ਫੋਨ ਚੁੱਕਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੇ ਆਖਦਾ , “ਵੇਹਲੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਰ। ਆਵਦੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਆਹਰੇ ਲਾ ਕਿਸੇ।” ਰੂਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਹਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਹੀ ਪਾਈ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੁੰਝੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਫੇਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤੀਹ ‘ਨੋਟੀਫੀਕੇਸ਼ਨ’ ਆਏ ਪਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ੇਅਰ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ੇਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਅਹੁੜਿਆ ਸੀ। ਰੂਪ ਨੇ ਬੇਸਬਰੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਦਾਦ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਕ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਸਨ। ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਦਮੀ। ਆਪਣੀ ਪਰਸ਼ੰਸਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲਾ ਖਾਲੀਪਨ ਭਰਦਾ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੁਨੇਹੇ ਚੈੱਕ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਨਵਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਪੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਨੇਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ। ਰੂਪ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ੇਅਰ ਦੇ ਹੇਠ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਾ ਲਿਖਦਾ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਪੁਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਕਰਦਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹ ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜਣ ਲੱਗਾ। ਰੂਪ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੀ ਪਰ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੰਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਲਿਖ ਦਿੰਦੀ, ‘ਮੈਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਹਾਂ। ਤੇ ਹੁਣ ਉਸਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਸਨ। ਰੂਪ ਉਡੀਕਦੀ। ਉਹ ਸੁਨੇਹੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਹਲ ਚਲ ਮਚਾ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੁਨੇਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਮਾਜੂਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਕਿ ਜੇ ਉਸਦੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੇ

ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਚਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਐਵੇਂ ਏਸ ਉਮਰ 'ਚ ਬਦਨਾਮੀ ਕਿਉਂ ਖੱਟਣੀ ਹੈ! ਇਕ ਦਿਨ ਇਸੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਇਕ ਫਰਜ਼ੀ ਨਾਂ 'ਤੇ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਬਣ ਕੇ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਪਛਾਣ ਲੁਕਾ ਲਈ। ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਕੋਈ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਸਕੈੱਚ ਆਪਣੀ ਫੋਟੋ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਲਿਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ 'ਫਰੈਂਡ' ਬਣ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਖਾਤੇ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਵੀ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਰੂਪ ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਝਦਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੂਪ ਵਰਗੀ ਰੂਪਵਤੀ 'ਫੇਸਬੁੱਕ ਫਰੈਂਡ' ਬਣੀ ਸੀ। ਰੂਪ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਚੈਟ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ: ਤੇਰੀ ਫੋਟੋ ਬਹੁਤ ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਨੀ ਬਣਦੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਫੋਟੋ ਦਿਖਾ।

ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਵੀ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਬੇਰੁਖੀ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਦੁਖੀ ਸੀ। ਸੁਨੇਹਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂਪ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਕਲ ਨੀ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਐਨੇ ਦਿਨ! ਆਪਣੀ ਖਿਝ ਉਸ ਫਰੈਂਡ ਤੇ ਝਾੜਦੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ: ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੈ। ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਕਰ।

ਫਰੈਂਡ: ਓਹਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਮੂਡ ਨਾ ਖਰਾਬ ਕਰ।

ਰੂਪ: ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੂਡ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਨ ਤਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਰੱਖਦੇ ਆਂ। ਨਾਲੇ ਤੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਆਹੀ ਵਰੀ ਆਂ। ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਆ।

ਫਰੈਂਡ: ਮੱਤਾਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਦਿੰਨੀ ਐਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਤੀ-ਸਵਿੱਤਰੀ ਹੋਵੇਂ। ਜੇ ਏਨੀ ਹੀ ਭਲੀਮਾਣਸ ਐਂ ਤਾਂ ਐਥੇ ਕੀ ਕਰਦੀ ਐਂ, ਆਵਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਜਾ।" ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਬਲਰਾਮ ਦਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਲੱਗਾ। ਤੱਤੋ ਘਾਅ ਉਸ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਚਲਾ ਕੇ ਉਹ ਖਾਤਾ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਅੰਦਰ ਉਸ ਖਾਤੇ ਦੀ ਖੋਹ ਪੈਣ ਲੱਗੀ। ਰੂਪ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਖਾਤਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਟਾਈਮ ਪਾਸ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਾਤਾ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਵੇ।

ਦੂਜਾ ਜੀਅ ਆਖੇ ਕਿ ਐਵੇਂ ਕਿਸੇ ਝੁਮੇਲੇ 'ਚ ਕਿਉਂ ਪੈਣਾ। ਇਸੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਨਾਂ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ।

ਪਰ ਐਸ ਵਕਤ ਉਹ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤੇ 'ਤੇ ਸ਼ੇਅਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵਾਂ ਸ਼ੇਅਰ ਲਿਖੇ। ਪਰ ਤਟਵੱਟ ਕੋਈ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਹ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਸਹੇਲੀ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅਟਕ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਫੋਟੋ 'ਤੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਅਲਾਸਕਨ ਕਰੂਜ਼ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਸਨ। ਰੂਪ ਦੀ ਸਹੇਲੀ 'ਤੇ ਉਸਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਬਾਹਾਂ ਪਾਈ ਖੜ੍ਹੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੂਪ ਕੁਝ ਦੇਰ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖੋਹ ਜਿਹੀ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਫੋਟੋ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੂਪ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਫਰੈਂਡ ਨਾਲ ਚੈਟ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਰੂਪ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰੂਪ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਫਰੈਂਡ ਲਿਸਟ' ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਉਹ 'ਆਨਲਾਈਨ' ਨਹੀਂ ਸੀ। 'ਚੱਲ ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਸੋਚਕੇ ਰੂਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਸੰਵਾਅ ਦਿੱਤਾ (ਸਾਈਨ ਆਊਟ) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਖਾਤੇ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ (ਸਾਈਨ ਆਨ) ਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਲਿਖ ਕੇ ਉਹ ਮੁੜ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤੇ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਤੇ ਜਦ ਨੀਂਦ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਬੋਝਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਰੂਪ ਫੇਸਬੁੱਕ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਪਈ। ਫਿਰ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਡੇ ਦਿਨ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਫੇਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਨਿੱਮੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸੁਨੇਹੇ ਸਨ।

ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ 'ਫੇਸਬੁੱਕ' ਵੇਹਲਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਰੂਪ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮੁੜਵਾਂ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਤੂੰ ਹਰ ਟਾਈਮ ਇਹ ਖੋਲ੍ਹੀ ਰੱਖਦੀ ਐਂ। ਕੀ ਮਿਲਦੇ ਤੈਨੂੰ?" ਰੂਪ ਬੋਲੀ, "ਹੋਰ ਮੈਂ ਘਰ ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਈ ਸਹੇਲੀਆਂ ਮਿਲਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਲੈਨੀ ਆਂ। ਕੋਈ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਕੇ ਪਾ ਦਿੰਨੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਡੀਪ੍ਰੈਸ ਨੀ ਹੋਣਾ। ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਹਰੇ ਲਾਇਐ।" ਉਹ ਰੁਕ ਕੇ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, "ਆਹ ਵੇਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਪਾਈਐਂ। ਵੇਖੋ ਆ

ਕੇ।” ਫੋਟੋ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੰਦੇ ਸਿਆਣਦੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਰੂਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਮਨਾ ਲਿਆ।

ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਟੱਕ ਤੋਂ ਮੁੜੇ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਰੂਪ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਵਾਲੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਆਵਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਫੇਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਉਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਫੇਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਰਮਲ ਦਾ ਇਕ ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ‘ਬੱਲੀ, ਭਲਾ ਬੁੱਝ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?’ ‘ਇਹ ਨਿਰਮਲ ਕੌਣ ਹੋਈ? ਬਲਰਾਮ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਨਿਰਮਲ ਦਾ ਖਾਤਾ ਦੇਖਿਆ। ਫੋਟੋ ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਸੀ। ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਾ ਆਈ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਿੰਡੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਐ ਜਿਹੜਾ ‘ਬੱਲੀ’ ਲਿਖਿਆ। ਦਿਮਾਗ ‘ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਿੰਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ, “ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਮਲ ਨੂੰ ਨੀ ਜਾਣਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿੰਮੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ।” ਤੇ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਬੈਠੇ-ਬੈਠੇ ਹੀ ਮੁੜਵਾਂ ਜਵਾਬ ਆ ਗਿਆ, “ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਨਿੰਮੀ ਹੀ ਹਾਂ।” ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਲਰਾਮ ਸਵਾਦ ਸਵਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਰੂਪ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ। ਮਗਰ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ, “ਨਿਰਮਲੀਆ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ। ਮਸਾਂ ਲੱਭਿਆ ਤੈਨੂੰ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਣੈ। ਫੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਰੱਜ ਕੇ।”

ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, “ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਭੁੱਲ ਗਿਆ!”

ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿੰਮੀ ਦਾ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਸਵਾਏ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ ‘ਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਛੇੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਗਰਲ ਗੁਰਲ ਫਰੈਂਡ ਬਣਾਈ ਐ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਰੇ ਆਂਗੂ ਸੁੱਕੇ ਈ ਨਾ ਰਹਿ ਜਿਓ।”

“ਬੋਡੀ ਹੈਨੀ ਸੀ ਡੈਡ ਕੋਈ?” ਛੋਟੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।

“ਸਾਡੀਆਂ ਗਰਲ ਫਰੈਂਡਾਂ ਕਿੱਥੇ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਮੀ ਵਲ ਵੇਖ ਵੇਖ ਈ ਸਾਰ ਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਈ ਹੁਣ। ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਆਵਦਾ—ਹਾਂ। ਸਮਝੋਗੇ ਨਾ ਗੱਲ—।”

“ਡੈਡ, ਕੋਈ ਸੁਣਾਓ ਓਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ,” ਛੋਟੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਗੱਲ ਸੁਣਾਉਣ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਜਾਣਾ ਓਹਨਾਂ ਦੇ

ਘਰ ਮੂਹਰਦੀ ਲੰਘਦਾ ਸੀ ਬਣ-ਠਣ ਕੇ। ਓਹਨੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਲੈਣਾ। ਬੱਸ ਏਨੇ ਨਾਲ ਈ ਸਾਡੇ ਕਈ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਣੇ।”

“ਹੋਰ ਸਖਾਓ ਪੁੱਠੇ ਕੰਮ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਕੁਸ ਬਨਣ ਨਾ ਦਿਓ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ,” ਰੂਪ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲੀ।

“ਹੱਦ ਹੋਗੀ ਯਾਰ, ਤੂੰ ਗਲ ਪੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਈ ਰਹਿਨੀ ਐਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੈਂ ਬਈ ਐਵੇਂ ਜਕਦੇ ਨਾ ਰਿਹੋ ਮੇਰੇ ਆਂਗੂ।”

ਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਬਲਰਾਮ ਜਕਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਸੇ ਨਿੰਮੀ ਨੇ ‘ਤੇਰੀ ਨਿੰਮੀ’ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ

‘ਤੇਰੀ ਨਿੰਮੀ’ ਤੇ ‘ਨਿਰਮਲੀਆ’ ਮਸਾਂ ਲੱਭਿਆ ਤੈਨੂੰ, ਵਾਲੇ ਸੁਨੇਹੇ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੇ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੂਰ ਆਈ ਜਾਂਦਾ। ਨਵੇਂ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਆਇਆ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਟੱਕ ਦਾ ਲੋਡ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਨਾ ਬੈਠ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਨਿੰਮੀ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਉਸਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋ ਗਏ। ਟੱਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਸਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਸਟੇਰਿੰਗ ਵੀਲ੍ਹ ‘ਤੇ ਥਿਰਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਗਵਾਂਢ ਦੇ ਕੋਠੇ ‘ਤੇ ਕਪਾਹ ਵਾਲੇ ਟੀਂਡਿਆਂ ‘ਚੋਂ ਕਪਾਹ ਚੁਗਦੀ ਨਿੰਮੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਝਾਕਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕੋਠੇ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਨਿੰਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਗੂਠਾ ਹਿਲਾ ਕੇ ਡੋ-ਡੋ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਭ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ‘ਤੇ ਪਤਾ ਨੀਂ ਕਿਧਰੋਂ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਗੀਤ ਆ ਗਿਆ ਸੀ: ਮੈਨੂੰ ਰੱਖ ਲੈ ਕਲੀਨਰ ਯਾਰਾ, ਵੇ ਲੰਮਿਆਂ ਰੂਟਾਂ ‘ਤੇ। ਤੇ ਹੁਣ ਲੰਮੇ ਰੂਟ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਨਿੰਮੀ ਦੇ ਚਾਰ ਅਣਪੜ੍ਹੇ ਸੁਨੇਹੇ ਪਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਸੀ: ਕਿੱਥੇ ਗਵਾਚ ਗਿਐਂ, ਤੈਨੂੰ ਮਸਾਂ ਲੱਭਿਆ ਸੀ।

ਦੂਜਾ ਸੁਨੇਹਾ : ਸੱਚੀਂ ਦੱਸੀਂ ਬੱਲੀ ,ਕਦੇ ਯਾਦ ਵੀ ਕੀਤੈ?”

ਤੀਜਾ ਸੁਨੇਹਾ : ਤੇਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਣਾ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਸਾ ਆ ਜਾਂਦੈ।

ਚੌਥਾ ਸੁਨੇਹਾ :ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਇਕੱਲੀ ਹਾਂ, ਬੱਲੀ। ਲੱਗਦਾ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨੀ ਕਰਦਾ। ਘਰਵਾਲਾ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਵਿਚਲਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿੱਧਰ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਲਵੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਵ੍ਹੇ, ਦੱਸ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣੇਗਾ ਨਾ?

ਬਲਰਾਮ ਹਾਲੇ ਇਹ ਸੁਨੇਹੇ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿੰਮੀ ਦਾ ਨਵਾਂ

ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਗਿਆ: ਬੱਲੀ, ਮੈਨੂੰ ਗਲਤ ਨਾ ਸਮਝੀਂ।

ਬਲਰਾਮ: ਨਹੀਂ ਗਲਤ ਨੀ ਸਮਝਦਾ। ਤੂੰ ਦੱਸ ਆਪਣੇ ਘਰਵਾਲੇ ਬਾਰੇ।

ਨਿੰਮੀ: ਛੱਡ ਓਹਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਓਂ ਭਟਕਣ ਦਿੰਦਾ?

ਬਲਰਾਮ: ਬੜਾ ਨਿਰਦਈ ਐ ਤੇਰਾ ਘਰਵਾਲਾ, ਜਿਹੜਾ ਐਨੀ ਸੋਹਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀ ਕਰਦਾ। ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਕੁੱਟਦੈ?

ਨਿੰਮੀ: ਨਹੀਂ। ਆਵਦੇ ਕੰਮ ਦਾ ਫਿਕਰ ਓਹਨੂੰ ਜਾਂ ਯਾਰਾਂ-ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ। ਚੱਲ ਛੱਡ ਓਹਦੀ ਗੱਲ। ਵੇਖ ਲੈ ਅੱਜ ਫੜ ਹੀ ਲਿਆ ਤੈਨੂੰ ਆਨ ਲਾਈਨ।

ਬਲਰਾਮ : ਮੈਂ ਟੁੱਕ 'ਤੇ ਮੁੜਿਆਂ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ। ਨਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਹਾਲੇ ਫੇਸ ਬੁੱਕ ਦੀ ਐਨੀ ਆਦਤ ਨੀ ਪਈ। ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਹੁਣ ਨੀ ਭਟਕਣ ਦਿੰਦਾ ਤੈਨੂੰ।

ਨਿੰਮੀ: ਐਨੇ ਦਿਨ ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਉਡੀਕ ਹੋਣੀ ਤੇਰੇ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੀ। ਆਈ ਫੋਨ ਲੈ ਲਾ। ਆਈ ਫੋਨ 'ਤੇ ਵੀ ਫੇਸਬੁੱਕ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਐਂ।

ਬਲਰਾਮ ਤੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪੱਚੀਵੀਂ ਐਨੀਵਰਸਰੀ 'ਤੇ ਦੋ ਆਈਫੋਨ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਰੂਪ ਤਾਂ ਵਰਤਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਪਰ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦਾ, “ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਵਰਤਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਡਾਟਾ-ਪਲੈਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪੈਸੇ ਪਵਾਈ ਜਾਣੇ ਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਿੰਮੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ: ਲਗਦਾ ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਈਫੋਨ ਲੈਣਾ ਪੈਣਾ।

ਲੱਗਦੇ ਹੱਥੀਂ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ: ਟੁੱਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਦੇ ਤੇਰੇ ਸੁਨੇਹੇ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਤੇਰਾ ਮੈਨੂੰ 'ਗੂਠਾ ਦਿਖਾਉਣਾ ਵੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮੁੜਵਾਂ ਜਵਾਬ: ਬੱਲੀ ਸੱਚੀਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਐਨੀ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਬਲਰਾਮ: ਹਾਂ ਬਹੁਤ।

ਨਿੰਮੀ: ਤੈਨੂੰ ਇੱਕ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸਾਂ?”

ਬਲਰਾਮ:ਛੇਤੀ

ਨਿੰਮੀ:ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਕਾਲਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੁਕ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਬਲਰਾਮ: ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਓਦੋਂ ਦੱਸਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅਗਾਂਹ

ਤੁਰਦੀ।

ਨਿੰਮੀ: ਤੈਥੋਂ ਫੇਰ ਵੀ ਨੀ ਸੀ ਕੁਛ ਹੋਣਾ, ਐੱਲ ਓ ਐੱਲ।

ਬਲਰਾਮ : ਇਹ ਕੀ ਹੁੰਦੈ?

ਨਿੰਮੀ: ਲਾਫਡ ਆਊਟ ਲਾਊਡ ਜਾਣੀ ਮੈਨੂੰ ਹਾਸਾ ਆ ਗਿਆ।

ਬਲਰਾਮ: ਚੱਲ ਤੂੰ ਹੱਸ ਈ ਲੈ।

ਨਿੰਮੀ: ਸੱਚੀਂ ਯਾਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜੀਅ ਕਰਦੈ। ਓਹ ਦਿਨ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਣ। ਸੱਚੀਂ ਤੇਰੇ ਜਿੰਨਾਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨੀ ਮਿਲਿਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ।

ਨਿੰਮੀ: ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋ ਗਿਐ।

ਨਿੰਮੀ:ਮੈਂ ਕਾਹਲੀ ਚ ਆਂ।

ਨਿੰਮੀ: ਆਈ ਫੋਨ ਲੈ ਲਾ ਛੇਤੀ।

ਨਿੰਮੀ: ਬਾਏ

ਨਿੰਮੀ: ਸੀ ਯੂ

ਨਿੰਮੀ: ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨੀ ਕਰਦਾ

ਨਿੰਮੀ: ਸੱਚੀਂ ਬਾਏ।

ਬਲਰਾਮ ਇਹ ਸੁਨੇਹੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਨਾ ਆਇਆ। ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਵੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰੂਪ ਦੇ ਲੰਚ ਦਾ ਟਾਈਮ ਵੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫੋਨ ਹੀ ਨੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਾਣ ਲਈ ਕੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਇਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਮਾਰੀ। ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹਾਉਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਟੱਬ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ। ਟੱਬ ਵਿਚ ਬੈਠ ਉਹ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਤੇ ਨਿੰਮੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਅਜੇਹਾ ਸਰੂਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਸੀ। ‘ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਪਤਾ ਕਰੂੰ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਆ। ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਆਉਂ ਓਹਦੇ ਕੋਲ, ਇਸ ਸੋਚ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਨਿੰਮੀ ਆਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ‘ਆ ਜਾ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ।’ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਕਿਸੇ ਜੇਤੂ ਵਰਗਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੇਵ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਫਿਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸੁਨੇਹੇ ਪੜ੍ਹਣ ਲੱਗਾ। ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਸੁਨੇਹੇ 'ਤੇ ਅਟਕ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਨਿੰਮੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: ਛੱਡ ਓਹਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਹ

ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਓਂ ਭਟਕਣ ਦਿੰਦਾ?

ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਰੂਪ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਇਓਂ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ? ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਝਟਕ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਰੂਪ ਨੀ ਐਹੋ ਜੀ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲੋਕਲ ਟੱਕ ਚਲਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਓਂ ਆਖਦੀ। ਤੇ ਬਲਰਾਮ ਮੁੜ 'ਤੇਰੀ ਨਿੰਮੀ' ਤੇ 'ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇਂਗਾ ਨਾ? ਵਰਗੇ ਸੁਨੇਹੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੁੜ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਰੂਪ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ। ਸਰੂਰੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਇਕ ਟੱਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠ ਤੱਕ ਦੇਖਿਆ। ਬਿਨਾਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲੇ ਟਾਪ ਤੇ ਕੈਪਰੀਸ ਵਿਚ ਉਹ ਬਲਰਾਮ ਨੂੰ ਅੱਲ੍ਹੜ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਬੜੀ ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹੀ ਐ!” ਰੂਪ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਕ ਪਲ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੀ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਬਲਰਾਮ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਂ ਵੀ! ਅਸਲੀ ਜਵਾਨੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਈ ਚੜ੍ਹੀ ਆ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਜਵਾਕਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ 'ਚ ਈ ਲੰਘ ਗਈ ਜਾਂ—।” ਆਖਦੀ-ਆਖਦੀ ਰੂਪ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਜੇ ਪਹਿਲੀ ਜਵਾਨੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਰੁਕਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਆਖ ਦੇਣਾ ਸੀ—ਜਾਂ ਫਿਰ ਥੋੜੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ-ਝੋਕਾਂ 'ਚ।” ਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ ਰੂਪ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅੱਜ ਕਿਵੇਂ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਹੋਗੇ! ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਵਾਰ ਲੈ ਆਵਾਂ। ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਬਾਹਰ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਆਉਣੇ ਆਂ।”

“ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਐ। ਅੱਜ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਆ।”

ਰੂਪ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਕਹੇ, ‘ਨਿੰਮੀ ਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਨਿਰਦਈ ਲੱਗਦਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਨਿੰਮੀ ਸਮਝਦੇ, ਉਹ ਮੈਂ ਹੀ ਨਿੰਮੀ ਬਣ ਕੇ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਵੈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਰੂਪ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਿਤਾਰਨ ਲਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਫਿਰ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾਵਾਂ?”

ਬਲਰਾਮ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। ਉਹਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਮਪਿਊਟਰ ਦੇ ਮੌਨੀਟਰ 'ਤੇ ਜਾ ਟਿਕੀ। ਫਿਰ ਰੂਪ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ।

•

ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ

“ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਲੈਣੀ ਸੀ ਵਾਈਨ, ਭਾਅ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਪਸੰਦ ਪੁੱਛੀ ਸੀ!” ਅਨਵਰ ਦੇ ਰਸੋਈ 'ਚੋਂ ਡਰਿੰਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ।

“ਚਾਚਾ ਜੀ ਸਾਹਮਣੇ ਪੀ ਕੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਨਕੰਫਰਟੇਬਲ ਨੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਮਸਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਏ ਆ,” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

“ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਪੀਓ। ਇੱਥੇ ਲੁਕ ਕੇ ਪੀ ਲਓ।”

“ਮੈਂ ਏਦਾਂ ਨੀਂ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਆਈ ਐਮ ਨਾਟ ਅਡਿਕਟਡ,” ਮੈਥੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਖ਼ਤ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਲ ਦੀ ਪਲ ਮੈਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਗੈਸਟ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਝੱਟ ਹੀ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੋਸਟ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਵਾਂ?”

“ਨਾ ਬਾਬਾ, ਮਰਨੈ!” ਉਹ ਬੋਲੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਜਵਾਬ ਰੜਕਿਆ। ਰਾਤ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪੀਤੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਵੀ ਉਸਦਾ ਸਾਥ ਮਾਣਿਆ ਸੀ।

ਰਾਤ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਡਿਨਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਰ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਆਖਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਉਹ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, “ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਖਾਤਰ ਇਥੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਦੋਸਤ ਆਏ ਹੋਏ ਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨੀਂ ਜਾ ਹੋਣਾ। ਨਾਲੇ ਆਪਾਂ ਮਿਲ ਤਾਂ ਲਏ ਆਂ।”

“ਚਲੋ, ਮੈਂ ਚਲਦੀ ਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਤਾਂ ਬਿਜ਼ੀ ਬੰਦੇ ਆ,” ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੁਰਝਾ ਗਏ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਹੀ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਬੇਝਿਜਕ ਤੇ ਅਪਣੱਤ ਭਰਿਆ ਵਤੀਰਾ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਦਾਂ ਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, “ਕੀ ਲਵੋਂਗੇ? ਚਾਹ,

ਕੌਫ਼ੀ, ਵਾਈਨ ਜਾਂ ਕੁਛ ਹੋਰ?” ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਵਾਈਨ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਿਐ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕਨੇਡੀਅਨ ਹੋਵਾਂ?”

“ਸੋਰੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਆ ਜਦੋਂ ਫਰੈਂਡਜ਼ ਘਰ ਆਉਂਦੀਐਂ।”

“ਲੈ ਸੋਰੀ ਆਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ। ਮੈਂ ਵੀ ਫਰੈਂਡ ਈ ਆਂ। ਚਲੋ ਅੱਜ ਵਾਈਨ ਪੀਨੇ ਆਂ।”

“ਸ਼ਿਓਰ ਐ?”

“ਹੈਰਾਨ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਹਮ-ਉਮਰਾਂ 'ਚ ਸਭ ਚੱਲਦੈ।”

ਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਵਾਈਨ ਦੇ ਗਲਾਸ ਫੜ ਕੇ ਸੰਨ-ਡੈੱਕ 'ਤੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਵਰਗ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਆਂ। ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਸੀਨ ਤਾਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਦੇਖੇ ਸੀ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਆ— ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਕੰਢਾ—।”

ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “—ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਾਂ! ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਧੀ ਆਪ ਨਿਰੀ-ਪੁਰੀ ਕਵਿਤਾ ਏ——।”

ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਕਵਿਤਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਚੰਦ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਐਹੋ-ਜਿਹਾ ਹੀ ਮਾਹੌਲ ਹੁੰਦੇ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਚ, ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਲੈਂਦਾ।”

“ਮਾਹੌਲ ਤਾਂ ਸੱਚੀਂ-ਮੁੱਚੀਂ ਦਾ ਹੈਗਾ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।”

“ਮੈਂ ਘਰਵਾਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੀ ਕਰਦੀ। ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਰਦੀ ਆਂ।”

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਜ਼ਾਕ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੱਸ ਪਈ ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੱਸੀ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਤਾਂ ਅਨਵਰ ਸੀ ਤੇ ਉਸੇ

ਨੂੰ ਸੱਚ ਬਣਾ ਲਿਆ।”

“ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੁੰਦੇ!” ਉਹ ਬੋਲੀ।

“ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹਿੰਮਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀ। ਪੈਰੈਂਟਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਐ।”

“ਪੈਰੈਂਟਸ ਨਾਲ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਨਜ਼ਿਠ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਲੜੇ। ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਗੱਲ ਐ। ਇੰਡੀਆ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਐ।”

“ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵੀ ਜਲੰਧਰ-ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ। ਪੈਰੈਂਟਸ ਇੱਥੇ ਵੀ ਧਰਮਾਂ-ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਡਿਫਰੈਂਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਲਾਈਫਪਾਰਟਨਰ ਚੁਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਆ।”

“ਅਨਵਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਥੋਡੇ?”

“ਹਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਏ। ਸਾਡੇ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੌਮਨ ਆ।”

“ਪੈਰੈਂਟਸ ਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੀ?”

“ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਰ ਗਈ। ਪਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਝੁਕੀ। ਉਹ ਇੱਥੋਂ ਟਰਾਂਟੋ ਮੂਵ ਕਰ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋਗਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।”

“ਤੇ ਅਨਵਰ ਦੇ ਪੈਰੈਂਟਸ?”

“ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਆ।”

“ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਰੈਂਟਸ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ,” ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ।

“ਆਈ ਹੋਪ!” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਜਿਹੜੀ ਉਮਰ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਲਈ ਓਸ ਉਮਰ 'ਚ ਮੇਰੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹਿੰਮਤ ਪਈ ਐ ਤਾਂ ਤਲਾਸ਼ 'ਚ ਭਟਕ ਰਹੀ ਆਂ।” ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਭਟਕਣ ਤੇ ਤਲਾਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੀ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਪਰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ: ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਚ ਮੇਰਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਆਵੇ, ਜਦ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ। ਤਰਸ, ਹਮਦਰਦੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਕੁਝ ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਰਾਤੀਂ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਸਨਡੈੱਕ 'ਤੇ

ਬੈਠੀਆਂ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਮਾਣ ਰਹੀਆਂ ਸਾਂ। ਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਲੁਕ ਕੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਵਾਕ ਨੇ ਹੀ ਉਹ ਭਾਵ ਖਿੜ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਈਨ ਲੈਣ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਨਾ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਚੀਜ਼ ਕੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਅਨਵਰ ਫਿਰ ਕਿਚਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਦੀਪ, ਗੋ ਸਿੱਟ ਵਿਦ ਅੰਕਲ, ਆਈ 'ਇਲ ਜੁਆਇਨ ਯੂ ਵਿਦ ਦਾ ਸਨੈਕਸ। ਇਹ ਮੈਂ ਕਰ ਦਿੰਨੈ,” ਤੇ ਉਹ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਾਸੇਜ਼ ਦੇ ਪੀਸ ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਖਾਣੇ ਉੱਪਰ ਮਾਰੀ। ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਸੀ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰੋਟੀਆਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਕਾਉਂਦੀ ਹਾਂ। ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਕਾ ਲਈਆਂ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕਰਨ। ਰੋਟੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਦੇ ਮੇਰੇ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਰੋਟੀਆਂ ਨਾ ਪਕਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਖਾਣੇ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕਨੇਡੀਅਨ ਬਣ ਗਈ ਹਾਂ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਦੇ, ‘ਮੇਰੀ ਧੀ ਹਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ ਕਿ ਕਨੇਡੀਅਨ ਬਣ ਗਈ।’

ਇਹ ਗੱਲ ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲਿਖਣ ਲੱਗੇ ਸੀ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁੱਸੇ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਆ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ‘ਕਨੇਡਾ 'ਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਈਂ’, ਉੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕੁੜੀ ਲੱਭ ਕੇ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਾਲ਼ ਕੱਢੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, “ਚਾਚਾ ਜੀ, ਜੇ ਕਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਸੁਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਧੀ ਵੀ ਅਸੁਧ ਹੀ ਹੋਈ ਫਿਰ।”

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਸਮਝੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚਿੱਠੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਬੋਲੇ, “ਕੁੜੀਏ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਏਂ। ਤੂੰ, ਕਨੇਡੀਅਨ ਕਿੱਥੋਂ ਬਣ ਗਈ, ਹਾਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਗਈ ਨੂੰ ਹੋਏ ਆ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੰਮੀ ਧੀ ਐਂ—।”

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਹਰ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧੀ ਕਨੇਡੀਅਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਾਕ ਹੁੰਦੇ। ਮੈਂ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਚਾਅ

ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ। ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਸਾਲ ਕੁ ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਨਾਲ ਭੇਜੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਤਰਾਂ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅਨਵਰ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਹੋਈ ਸੀ।

ਅਨਵਰ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਗੋ ਦੀਪ, ਅਟੈਂਡ ਦਾ ਗੈਸਟ।”

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਜੂਸ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਲੱਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਸੀ। “ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ, ਕਿੰਨੀ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਕਾਨ ਲਿਆਈ ਦੀਪ ਹੋਰਾਂ ਨੇ,” ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ।

“ਹਾਂ, ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਨਮੋਹਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਐ,” ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਥੈਂਕਯੂ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹੋ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਐਂ। ਇੱਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੋ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਏ ਫਿਰ ਬੋਲੇ, “ਤੂੰ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੁੰਨੀ ਐਂ ਕਿ ਹਟ ਗਈ।”

“ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਜਿਉਨੀ ਆਂ,” ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਚੇਤ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਲੇ-ਸ਼ਿਕਵੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪਰ ਇਹ ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਹੀ ਮੈਥੋਂ ਆਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ, “ਦੇਖਿਆ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ, ਦੀਪ ਹੋਰੀਂ ਕਵਿਤਾ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਐ।” ਚਾਚਾ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਫਿਰ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ। ਅਨਵਰ ਸਾਸੇਜ਼ ਵਾਲੀ ਪਲੇਟ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਦ ਪਲੇਟ ਚਾਚਾ ਜੀ ਮੂਹਰੇ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਨੀਂ ਲਗਦਾ।” “ਟਰਾਈ ਕਰ ਲਓ। ਜੇ ਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿਓ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟਰਾਈ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੁੱਪ ਫਿਰ ਤਣ ਗਈ। ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਤੋੜਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਚਾਚੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਾਰ ਵਾਰ ਪੁੱਛ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਤੋਰਨ ਦਾ ਲੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜਾ ਰਹੇ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਟੁੱਟਣ ਦਿੰਦੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਡੈਡੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਗਲਾਧੜ ਆਖਦੇ ਸੀ। ਮਾਹੌਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਮੈਂ

ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੀਟ 'ਤੇ ਹੀ ਲਾ ਆਵਾਂ, ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਲਾ ਦੇਵਾਂਗੀ। ਮੇਰੇ ਕਿਚਨ 'ਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅਨਵਰ ਫਿਰ ਡਰਿੰਕ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ। ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਅੰਕਲ ਡਜ਼ਨ ਟ ਸਪੀਕ ਮੱਚ, ਡਜ਼ ਹੀ?” “ਜਿਹਾ,” ਮੈਥੋਂ ਬੱਸ ਇਹ ਹੀ ਆਖ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਹਾਲੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਈ ਆ। ‘ਫਿਰ ਨਾ ਹੀ ਆਉਂਦੇ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਉੱਤਰ ਕੇ ਗਲੇ ਮਿਲਦਿਆਂ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਰੈਂਟਸ ਦਾ ਤਾਂ ਆਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੀ।”

“ਫੋਰਸ ਨਾ ਕਰਿਓ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਓ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਫੋਨ ਕਰਾਂਗੀ,” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਤੇ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਘਰ ਆਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਐਂਡਿਸ 'ਚ ਮਿਲੇ ਸੀ।

‘ਸਰੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸਰਵਿਸਜ਼’ ਦੇ ਐਂਡਿਸ ਵਿੱਚ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ! ਪਰ ਮੈਂ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਉਲਝੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੈਬਿਨ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਖਲੋਤੀ। ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਪਛਾਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। “ਚਾਚਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ?”

ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਭੈਂਚਕੇ ਜਿਹੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੇ, “ਦੀਪ?”

“ਤੁਸੀਂ ਕਦੋਂ ਆਏ ਆਂ? ਚਾਚੀ ਜੀ ਹੋਰੀਂ ਕਿੱਥੇ ਆ? ਉਹ ਵੀ ਆਏ ਆ?” ਮੈਂ ਹੈਰਾਨੀ 'ਚ ਕਈ ਸਵਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਪੁੱਛ ਲਏ।

“ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਆਏ ਸੀ। ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਆਇਐਂ ਕੁਝ ਲੇਖਕ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ। ਇੱਥੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਹੋਣੀ ਆ। ਤੇ ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਕਿਵੇਂ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਟੀਚਰ ਨੀਂ ਸੀ ਬਣ ਗਈ।”

“ਟੀਚਰ ਈ ਆਂ। ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣੇ ਆ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੁਲਾਈ-ਅਗਸਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਇੰਡੀਆ ਬਿਤਾ ਆਈਏ। ਸਰੀ

ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਨੈਨੀ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹਿਐ। ਉੱਥੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਚਾਚੀ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਸੀ? ਆਓ ਘਰ ਚੱਲੀਏ।”

“ਨਹੀਂ, ਐਨਾ ਟਾਈਮ ਹੈ ਨੀਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹਨ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੋਂ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਬਿਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਆਏ ਆਂ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਆਈਏ,” ਚਾਚਾ ਜੀ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕੁੜੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਮੇਰੀ ਅਜ਼ੀਜ਼ਾ ਐ, ਕਵਿਤਾ। ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਲਿਖਦੀ ਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਨੈਨੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਐਡਮਿਸ਼ਨ ਲੈਣੀ ਆ ਉਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ 'ਚ ਆਏ ਸੀ।”

ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ‘ਹੈਲੋ ਆਖ ਕੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਚਾਚਾ ਜੀ? ਇਟਸ ਨਾਟ ਫੇਅਰ।”

“ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਸੋਂ ਕਵੀ-ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਡਿਨਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਬੁਲਾ ਲਵੋ,” ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਆਦਮੀ ਬੋਲਿਆ।

“ਹਾਂ, ਦੀਪ ਉੱਥੇ ਆ ਜੀਂ ਤੂੰ,” ਚਾਚਾ ਜੀ ਬੋਲੇ।

“ਸ਼ਿਓਰ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

ਪਰ ਜਦ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਐਕਸਾਈਟਮੈਂਟ ਘਟਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੋਚਿੱਤੀ 'ਚ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚਲਾ ਓਪਰਾਪਨ ਰੜਕਣ ਲੱਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਅਨਵਰ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛਿਆ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਮਿਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਔਹੜਿਆ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ‘ਬੈਨੀ -ਫਿਟ ਆਫ਼ ਡਾਊਟ’ ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਕਵੀ ਬਣ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ। ‘ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ’, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ। ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਦ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਉੱਠੇ, ਖੂਬ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਬੋਲੀਆਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਆਚ ਗਈ। ਇਹੀ ਸਤਰਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਲੱਗੀ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ

ਤਸਵੀਰ ਸਾਨੂੰ ਅਨਵਰ ਦੇ ਇੱਕ ਆਰਟਿਸਟ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦਿੱਤਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਥਾਂ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦੱਸੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਉਸ ਸ਼ੇਅਰ ਨੂੰ ਆਮ ਹੀ ਗੁਣਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਲ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਬੋਲ ਹੀ ਗੂੰਜ ਰਹੇ ਸਨ: ‘ਜੀਉਂ ਆਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਕਿੰਗਰਾ ਰੱਬ ਦਾ ਏ, ਵੇ ਕਾਜ਼ੀ ਅਰਸ਼ ਖੁਦਾਇ ਦਾ ਢਾਹ ਨਾਹੀਂ, ਵੇ ਮੈਂ ਜੀਉਣੇ ਕਾਜ਼ੀ ਈਮਾਨ ਵੇਚਾਂ, ਕੌਣ ਜੰਮਿਆਂ ਜੋ ਅੰਤ ਫਨਾਹ ਨਾਹੀਂ। ਤੇ ਜਦ ਚਾਚਾ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਬੋਲ ਹਟੇ ਤਾਂ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਮਿਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਮੈਂ ਸੰਨਡੈੱਕ ‘ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਚਾਚਾ ਜੀ, ਕੱਲ੍ਹ ਡਿਨਰ ਪਾਰਟੀ ‘ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ‘ਚ ਘਿਰਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਕਵੀ ਆ।”

ਚਾਚਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਬੋਲੇ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ। ਕਵਿਤਾ ਬੋਲੀ, “ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ‘ਚ ਅਥਾਰਟੀ ਐ। ਜਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਮਝੇ ਕਾਮਯਾਬ। ਜਦੋਂ ਦੇ ਇਹ ਅਲੋਚਨਾ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਆਏ ਆ ਉਦੋਂ ਦੇ ਤਾਂ ਕਵੀ ਲੋਕ ਇਸੇ ਆਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਵਧਾਉਂਦੇ ਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ‘ਚ ਇਹ ਦੋ ਅੱਖਰ ਲਿਖ ਦੇਣ।”

ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ‘ਤੇ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਡੈਡੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਤੇ ਅਨਵਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਝਾਉਣਗੇ। ਇਸੇ ਆਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਆਖਰ ਕਨੇਡੀਅਨ ਬਣ ਹੀ ਗਈ ਫਿਰ!”

“ਚਾਚਾ ਜੀ, ਕਨੇਡੀਅਨ ਬਣਨ ‘ਚ ਮਾੜਾ ਵੀ ਕੀ ਆ?”

“ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗਣਾ ਹੋਰ ਕੀ ਏ? ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨੀਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦੇ ਪਈ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੀ ਠੀਕ ਏ ਤੇ ਕੀ ਗਲਤ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਕੀ ਐ?”

“ਏਹਦੇ ‘ਚ ਠੀਕ ਵੀ ਕੀ ਏ? ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਧਰਮ ਬਦਲਣਾ ਪਏਗਾ। ਤੇ ਏਸ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ—।” ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ, “ਜੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਐ ਤਾਂ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਜਾਓ। ਨਾ ਮੈਂ ਧਾਰਮਿਕ ਆਂ ਤੇ ਨਾ

ਅਨਵਰ।”

“ਤੁਸੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹੋਵੋ ਜਾਂ ਨਾ। ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਂ। ਜਿਹੜੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ‘ਚ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਆਂ, ਓਹਦੇ ‘ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਇਕੱਲੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਏਂ। ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਨੀਂ ਸੋਚਦੀ। ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ?”

ਮੈਨੂੰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਵਰਤਾਵ ‘ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਰੋਣਹਾਕੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੋਗੇ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਿਐ।”

“ਕਵਿਤਾ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਨੀਂ ਚੱਲਦੀ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੀਵੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ।”

ਪਰ ਮੈਂ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੋਹ ਘਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੋਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਚੁੱਪ ਦਾ ਪੱਥਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਤੋੜਿਆ। ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਚਲੋ ਦੀਪ, ਰੋਟੀ ਦਾ ਕਰੋ ਪ੍ਰਬੰਧ।” ਮੈਂ ਝੱਟ ਉੱਠ ਕੇ ਕਿਚਨ ਵਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਫਿਰ ਉਹੀ ਚੁੱਪ। ‘ਆਹ ਲਓ, ‘ਇਹ ਲਓ’ ਬੋਲ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰੁੱਝੀ ਰਹੀ ਪਰ ਜਦ ਫਿਰ ਬੁਰਕੀਆਂ ਚਿੱਥਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੱਲਵਾਂ ਜਿਹਾ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, “ਚਾਚਾ ਜੀ, ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਾ ਸਾਡਾ ਵੈਨਕੂਵਰ?”

“ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇਖਿਆ ਈ ਕਿੱਥੇ ਆ, ਹਾਲੇ। ਕਾਨਫਰੰਸ ‘ਚ ਹੀ ਬਿਜ਼ੀ ਰਹੇ,” ਆਖ ਕੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਪੱਲਾ ਛਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੰਨੀ ਫੜ ਹੀ ਲਈ। “ਐਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕੋਈ ਤਾਂ ਇੰਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਲਿਆ ਈ ਹੋਵੇਗਾ?”

“ਬਹੁਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਈ ਮਿਲਿਐ। ਉਹ ਲੱਗਦੇ ਬਹੁਤ ਐਡਵਾਂਸ ਹੋ ਗਏ ਆ। ਕਨੇਡੀਅਨ ਕਲਚਰ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਆ।”

“ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਾ?”

“ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਨੌਰਮਲ ਹੋਵੇ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਅਜੀਬ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੀਅਰਜ਼ ਵੀ ਕਰ ਗਈ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਪੀ ਲੈਨੀ ਆਂ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾਲ ਕਹਿਣਗੇ, “ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਕਨੇਡੀਅਨ ਬਣ ਈ ਗਈ ਏਂ। ਪਰ ਉਹ ਬੋਲੇ, “ਸੱਚੀਂ ਦੱਸਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਵੀ ਕਿਤੇ ਬਰਾਬਰ ਗਲਾਸ ਨਾ ਭਰ ਲਿਆਵੇਂ।” ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਸੀ ਕਿ ਚਾਚਾ ਜੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਸੀ।

“ਵਾਟਸ ਰੌਂਗ ਵਿੱਚ ਇਟ?” ਅਨਵਰ ਬੋਲਿਆ।

“ਰੌਂਗ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨੀ ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਕਲਚਰ ਹੁੰਦੈ। ਉਸ ਕਲਚਰ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸੇ ਆਪਣੇ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਲੇਡੀਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣਾ ਕਨੇਡੀਅਨ ਕਲਚਰ ਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੀ।”

ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਤਿੱਖਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਠਿਆ। ਮੈਂ ਕਵਿਤਾ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ।

“ਜੇ ਮੁੰਡੇ ਡਰਿੰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਉਂ ਨੀ?” ਅਨਵਰ ਬੋਲਿਆ।

“ਅਨਵਰ, ਲੈਟਸ ਨਾਟ ਗੈੱਟ ਇਨਟੂ ਦੈਟ,” ਆਖ ਕੇ ਮੈਂ ਅਨਵਰ ਵਲ ਘੂਰੀ ਵੱਟੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਅਨਵਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੱਖੂ ਨਾਲ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਰ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਅੱਥਾ ਦੇ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਨਵਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅੱਥਾ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਰੋਕਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁੱਪ ਕਰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਇਹ ਲਓ ਵਿੱਚ ਉਲਝਾ ਲਿਆ।

ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਆਪ ਇਸ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਖਾਂ ਕਿ ਉਹ ਉੱਪਰ ਸਟੱਡੀ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਗੈਸਟ ਰੂਮ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਾਤ ਸੁੱਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਥਾਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਈਏ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਉਸ ਤੰਗ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮੈਟਰੋਸ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਉਲਝਣ ਦਾ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਹੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਲਿਵਿੰਗ-ਰੂਮ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਪਵਾਂਗੀ। ਅੱਜ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੂਡ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖਾਂਗੀ। ਫਿਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਗੈਸਟ-ਰੂਮ ਵਾਲਾ ਬੈੱਡ ਦੇ ਦਿਓ।”

ਬੱਤੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੇ ਅਨਵਰ ਉੱਪਰ ਬੈੱਡਰੂਮ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ।

ਅਨਵਰ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੌ ਗਿਆ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦਾ ਚਾਅ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੇਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਬਹੁਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਅਨਵਰ ਵੀ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉੱਠ ਕੇ ਸਿਰ ਦਰਦ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਲੈ ਲਵਾਂ। ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਕਾਵਟ ਪਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਫੇਰ ਪਈ ਰਹੀ। ਪਰ ਜਦ ਹੋਰ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਲਾਈਟ ਜਗਾਏ ਮੈਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤੁਰਦੀ ਕਿਚਨ ਵਲ ਉੱਤਰੀ। ਮੈਨੂੰ ਸੰਨਡੈੱਕ 'ਤੇ ਦੋ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਿਸੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ਪਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚਾਚਾ ਜੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਸਨ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਜਕੜੀ। ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ-ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਜੋੜੀ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਤੜੱਕ ਦੇ ਕੇ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਰਸੋਈ ਵਿਚਲੀ ਲਾਈਟ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ। ਅੰਦਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਹਰ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕੈਬਨਿਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਥਾਂ ਰੈਂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਵਾਈਨ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਸਨਡੈੱਕ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਵਾਈਨ ਲੈ ਰਹੀ ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪੀਣੀ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਗਲਾਸ ਲਿਆਵਾਂ?”

•

ਪਰਛਾਵੇਂ

ਚੀਜ਼ ਵਧੀਆ ਹੈ ਇਹ 'ਨੈਨਟਿੰਡੋ' ਵੀ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪੇ ਬੰਦਾ ਖੇਡੀ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਸਚਿਨ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਟੈਨਿਸ ਖੇਡ ਕੇ ਹਟਿਆਂ ਹਾਂ। ਚਿੱਤ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੀ ਸੜੀ-ਮੱਚੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ। ਉਸੇ ਵਾਂਗ ਪਕੌੜੇ ਵਰਗਾ ਨੱਕ ਲਾਇਆ ਉਸਦੇ। ਚੁੰਨੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਲੱਪ-ਲੱਪ ਮਸਕਾਰਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਵੇ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਲਾਲ ਸੂਹੀ ਸੁਰਖੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ 'ਡੈਣ।' ਉਸ ਨੂੰ ਨੈਨਟਿੰਡੋ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਉਸ 'ਤੇ ਚਿੱਤ ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਖੇਡ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗਾ। ਹੁਣ ਵੀ ਟੈਨਿਸ ਖੇਡਦਿਆਂ ਬੜਾ ਭਜਾਇਆ ਉਸ ਨੂੰ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਵੇਂ ਐਨੀ ਫੁਰਤੀ ਆ ਗਈ ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ, ਰੀਮੋਟ ਘੁਮਾਉਣ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਹਫ਼ੀ-ਹਾਰੀ ਦੇਖ ਲੱਜ਼ਤ ਆ ਗਈ। ਹੁਣ ਜੀਅ ਨੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਨੈਨਟਿੰਡੋ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ, ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ। ਕਦੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨੈਨਟਿੰਡੋ ਦੇ ਹੀ ਆਵਾਂ। ਉਸਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਹੈ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ। ਪਰ ਡਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮਾਮਿਆਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਫ਼ਟ ਵਗੈਰਾ ਹੀ ਦੇ ਆਵਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਪਿਓ ਹਾਂ ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਬਚਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ 'ਨੈਨਟਿੰਡੋ' ਵੀਅ ਦੀ ਖੇਡ ਵੀ ਮੈਂ ਧਾਰ ਕੇ ਉਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆਈ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਚੋਰ ਆਇਆ ਸੀ ਵੇਚਣ। ਉਹ ਚਾਰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਸੌ ਡਾਲਰ ਮੰਗੇ ਇੱਕ ਦਾ। ਉਝ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੌ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਆ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪਝੱਤਰਾਂ-ਪਝੱਤਰਾਂ 'ਚ ਲੈ ਲਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਖ਼ੀਦ ਲਵਾਂ। ਚੋਰ ਵੀ ਆਖੇ ਕਿ ਇਕ ਪਿੱਛੇ ਉਹ ਹੋਰ ਕਿੱਧਰ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰੇਗਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਪੰਜਾਹਾਂ 'ਚ ਦੇ ਦੂੰ ਆਖਰੀ ਵੀ। ਮੈਂ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਹੜੇ ਰੋਂ 'ਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਵੀ ਲੈ ਲਈ। ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਚੱਲ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਉਂ। ਉਹੀ ਆ 'ਕੱਲਾ, ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਜਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੰਮ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਸ ਖੇਡ

ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਕਰਨੋਂ ਨਾ ਹਟਣ ਸਾਰਾ ਦਿਨ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਟੀ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਖੇਡ ਵਧੀਆ ਲੱਗੀ। ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਲੱਗਣੀ ਹੀ ਆ, ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਜੀਅ ਲਵਾ ਦਿੰਦੀ ਐ। ਖੇਡ ਦੀ ਖੇਡ ਤੇ ਕਸਰਤ ਦੀ ਕਸਰਤ। ਰੀਮੋਟ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਟੱਪਦਾ ਬੰਦਾ ਮੁੜਕੋ-ਮੁੜਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਸਰਤ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਡੈਕਸ਼ਿਨ ਆ। ਮੈਂ ਫਾਈਲ 'ਚ ਹਾਲੇ ਰੀਕਾਰਡ ਨੀ ਕਰਦਾ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਹੋਰ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਨਾਲੇ ਕਸਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੈਕਸ ਥਰੈਪਸਟ ਦੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਆ।"

"ਐਹੋ-ਜੇਹੀ ਨੀ ਕੋਈ ਗੱਲ," ਮੈਂ ਝੱਟ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਕਈ ਵਾਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਚਿੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਨੀਂ ਸੀ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਕਤ ਹੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਕਸਾਉ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸਵਾਰੀ ਨੇ ਮਿਲਣਾ, ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ। ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਟੱਕਰੇ। ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਥ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਿੱਤ 'ਚ ਈ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ, 'ਜਾ ਤੁਰੀ ਫਿਰ।' ਕਦੇ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਕਸੂਤੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਵਾਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਈ ਸਵਾਰੀ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਝੱਟ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠੰਡੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਐਹੋ-ਜਿਹਾ ਮੌਕਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ, ਸਿਵਾਏ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੱਚੀਂ ਫਸ ਗਿਆ। ਇਕ ਸਵਾਰੀ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉੱਤੋਂ ਉਸਦਾ ਬੁਆਏ-ਫਰੈਂਡ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਲਾ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰ ਗਿਆ। ਘਰ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਲੁਕ-ਛਿਪ ਕੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਸਾਰਾ ਕੁਝ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੱਲ ਘਰ ਤੱਕ ਨਾ ਅੱਪੜੇ ਪਰ ਘਰਵਾਲੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਾਂ। ਸਚਿਨ ਸਾਲ ਕੁ ਦਾ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਓਂ ਘਰ ਪੱਟਣਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਲਤੀ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈ। ਆਖਿਆ ਵੀ ਕਿ ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਣੀ ਛੱਡ ਦਿੰਨੈ। ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ। ਖਾਸ ਕਰ ਜਦੋਂ ਉਹਦੀ ਛੋਟੀ ਭਰਜਾਈ ਨਾਲ

ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭੂਸਰ ਜਾਂਦੀ। ਉਹਨੂੰ ਇਹੀ ਸ਼ੱਕ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਤ ਐ। ਵਾਹ ਲੱਗਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਨਾ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਸਾਲੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਉਸ ਸਾਲੇਹਾਰ ਨਾਲ ਨੱਚਣ ਲੱਗਾ। ਉੱਝ ਹੀ ਨੱਚਦਿਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਈ, ਕਹਿੰਦੀ, “ਸਾਲੇਹਾਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦਿਖਾਉਣੈ।” ਘਰੇ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਝੱਜੂ ਪਾ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸਦੀ ਪਾਰਟੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਬਥੇਰੀਆਂ ਸਫਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਉਹ ਰੋਣੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਐ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਉਹ ਸਾਲੇਹਾਰ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭਰਜਾਈ ਵਰਗੀ ਲੱਗਦੀ।

ਚੱਲ ਘਰ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਅੱਗੋਂ-ਪਿੱਛੋਂ ਟੁੱਟਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਬੰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਸਹੀ ਜਾਵੇ ਨਾਘੋਚਾਂ। ਕਨੇਡਾ ਕੀ ਸੱਦ ਲਿਆ, ਬੱਸ ਸਮਝਿਆ ਕਰੇ ਕਿ ਮੁੱਲ ਖੀਦ ਲਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਘਰੋਂ ਚਲਿਆ ਹੀ ਜਾਵਾਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਛੇ ਕੁ ਵਜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ। ਮੇਰੇ ਫੋਨ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਘਰਵਾਲੀ ਝੱਟ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਉੱਠਦੀ ਬੋਲੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈਏ। ਉਹਦੇ ਆਏ ਤੋਂ ਚਾਹ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ 'ਚ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਦਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਚਾਹ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸੀ! ਬੈਠਣ ਸਾਰ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਐਵੇਂ ਈ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛੀ ਜਾਏਂਗਾ ਕਿ ਕੁਝ ਪਿਆਏਂਗਾ ਵੀ। ਫੇਰ ਈ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹਾਲ ਦੱਸੂੰ ਪਿੰਡ ਦਾ।” ਇਹ ਝੱਟ ਰਸੋਈ ਚੋਂ ਬੋਲੀ, “ਬੱਸ ਆ ਗੀ ਚਾਹ ਵੀਰ ਜੀ। ਉਬਲਣ ਵਾਲੀ ਐ।” “ਲੈ ਇਹ ਚਾਹ ਦਾ ਟੈਮ ਆ ਭਰਜਾਈ?” ਉਹ ਬੋਲਿਆ। ਮੈਂ ਕੱਚਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਬੋਤਲ ਲੈਣ ਰਸੋਈ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਬੋਤਲ ਫੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, “ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨੀ ਜਾਣਾ? ਨਾਲੇ ਹੁਣ ਚਾਹ ਕੌਣ ਪੀਉਗਾ?” ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਲੈ ਕੇ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਹ ਵੀ ਮਗਰ ਹੀ ਚਾਹ ਦੀ ਟਰੇਅ ਚੁੱਕੀ ਆ ਗਈ। ਠਾਹ ਦੇ ਕੇ ਟਰੇਅ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਜਾ ਪਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਬਈ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਵਾਂਗੂ ਡਾਂਗ ਚੁੱਕ ਲਵਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਿਆਂ ਵਰ੍ਹਾਵਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਵਰ੍ਹਦੀ ਐ। ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਬੀਬੀ ਕਦੇ ਕੁਸਕੀ ਨੀ ਸੀ ਬਾਪੂ ਜੀ ਮੂਹਰੇ। ਨਾ ਕਦੇ ਵੱਡੀਆਂ ਭਰਜਾਈਆਂ

ਕੂਈਆਂ ਸੀ। ਏਹਨੇ ਦਬਕਾ ਤਾਂ ਕੀ ਝੱਲਣਾ ਸੀ ਸਗੋਂ ਆਪ ਗੱਲ-ਗੱਲ 'ਚ ਨਿਘੋਚਾਂ ਕੱਢਦੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਘਰ ਨਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਹੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਹੁਤੇ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੇਰੀ ਭਰਜਾਈ ਵੀ ਆਖਦੀ ਕਿ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਰਲਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਕੀ ਭਰਜਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੀ ਸਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ। ਸਾਡੀ ਵੀਹੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਮੁੜਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੱਦ ਲੈਂਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਉਹਦੀ ਬਹੁਤ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਰੇ। ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਣੀ। ਪਰ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਦੇਖ ਸਗੋਂ ਉਹ ਹੋਰ ਯਾਦ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਘਰਵਾਲੀ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲਈ। ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਿਆ ਕਰਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਨਖਰੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ, “ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਰੱਖਦੀਆਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੂਰ ਭੱਜਦੀ ਐਂ।” ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦੀ, “ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਕੋਅਰ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਦਿਸੀ ਜਾਂਦੀ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਪਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮੂਡ ਆੜ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਅਗਲੇ ਦਾ ਐਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦੈ।”

ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਐਨੇ ਨਖਰੇ ਕੌਣ ਝੱਲੇ! ਉਹ ਵੀ ਉਹਦੇ, ਜੀਹਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੱਥਾ। ਕਨੇਡਾ 'ਚ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇੰਡੀਆ ਐਹੋ-ਜਿਹੀ ਨੂੰ ਗੋਹਾ-ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਣ 'ਤੇ ਨਾ ਰੱਖਦੇ।

ਨੈਨਟਿੰਡੋ 'ਚ ਕਿਤੇ ਟੋਕਰਾ ਹੋਵੇ! ਫੇਰ ਗੋਹੇ-ਕੂੜੇ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਇਹਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਟਿਕਾ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਬਈ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗਦੀ ਐ। ਪਰ ਟੋਕਰਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਣਾ! ਗੋਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਈ ਐ ਬਹੁਤੀਆਂ। ਉਂ ਏਸ ਗੱਲੋਂ ਗੋਰਿਆਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕੋਈ। ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਖੇਡ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਫੇਰ ਨੀ ਸੰਗਦੇ। ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡਦੇ ਆ। ਗੋਰੀਆਂ ਭੋਰਾ ਨਖਰਾ ਨੀ ਕਰਦੀਆਂ। ਵੀਹ ਵਾਰੀ ਪੱਬਾਂ 'ਚੋਂ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀਐਂ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਸਮੇਂ ਨੀ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੱਬ 'ਚੋਂ ਸਾਥ ਨਾ ਲੱਭਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਭਰਜਾਈ ਭਾਲਦਾ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭਰਜਾਈ ਵਾਂਗ ਚੁੰਮਣ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟਣ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਉਹ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਰ ਇੱਕ ਨੇ ਉਂਦਾ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਾਏ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀ ਚੁੰਮਦੀ।

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗੇ ਬਈ ਨਖਰੇ ਕਰਦੀ ਐ। ਐਨਾ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ। ਅੱਕੇ ਤੋਂ ਮੈਥੋਂ ਬੋਝਾ ਜਿਹਾ ਧੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ॥ ਪਰ ਉਹ ਧੱਕਾ ਮਹਿੰਗਾ ਪਿਆ। ਘੰਟੇ 'ਚ ਈ ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗੀ। ਉਹ ਸਾਲੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰ ਗਏ ਨਾਲੇ ਟੀ ਵੀ ਤੇ ਹੋਰ ਬੋਝਾ-ਬਹੁਤਾ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਨ ਪਿਆ ਸੀ, ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਓਦਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਏ ਬਈ ਹੁਣ ਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਪੈਣਾ। ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਨਾਲੋਂ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਭਾਂ। ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡੋਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਦੀ ਮੇਰੇ ਦਸਵੀਂ 'ਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਈ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਬਦਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਭਰਜਾਈ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਘ-ਸੁੱਘ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਹਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ।

ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਗਏ। ਸਾਲ ਭਰ ਭਰਜਾਈ ਦੀ ਜਵਾਂ ਯਾਦ ਨਾ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕੰਮ ਮੁੱਕੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਮੈਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਂ। ਘਰ ਗਏ ਤੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾਉਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੀ ਓਦਰੀ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ। ਮੇਰੀ ਹਰ ਇੱਛਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੀ। ਮੈਂ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਿਤੇ ਮੁੜ ਆਉਣ ਉਹ ਦਿਨ, ਦਾਤਿਆ!

ਪਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਐਨੀ ਚੰਗੀ ਕਿੱਥੇ! ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਹੁਰੇ ਆ ਗਏ। ਅਨੀਤਾ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜੇ ਤੋਂ ਘਰਵਾਲੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਨੀਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਲ 'ਚ ਲੱਗੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਛੱਡਣ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਲੈਣ ਗਈ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ-ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਛੱਡਣ-ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਭਰਜਾਈ ਫਿਰ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਏਧਰੋਂ-ਓਧਰੋਂ ਲੱਭਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਇਹ ਤਲਾਸ਼ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਕਲੇਸ਼। ਇਕ ਦਿਨ ਘਰਵਾਲੀ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਰੋ ਪਈ। ਕਹਿੰਦੀ, “ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ? ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨੀ ਰਹੇ ਤੁਸੀਂ।”

“ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ-ਧੰਦੇ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਐਂ। ਮੇਰਾ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਈ ਨੀ,” ਮੈਂ ਝੱਟ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

“ਬੋਨੂੰ ਐਵੇਂ ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਬੋਡੀ ਨਾ ਫਿਕਰ ਕਰੂੰ ਤਾਂ ਕੀਹਦੀ ਕਰੂੰ। ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੌਂਦਿਆ ਐ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਤਾਂ ਲਾਉਣਾ ਈ ਆ।”

“ਆਪੇ ਬੱਸਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਨਿਆਣੇ ਆ। ਏਥੇ ਸੱਦਤੇ ਏਨਾਂ ਬੋਝਾ। ਹੁਣ ਆਵਦਾ ਆਪੇ ਰਹਿਣ।”

“ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੋਂ।”

ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਚੰਗੀ-ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਬਹੁਤ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਸਹੁਰੇ ਅੱਡ ਹੋ ਗਏ। ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ-ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਲੱਗਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਨ ਬਾਹਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦਾ। ਘਰਵਾਲੀ ਰੋਂਦੀ। ਉਹ ਆਖਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਘਰ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕ ਨਿਰਮੂਲ ਲੱਗਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤ ਪਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਡਾਲਰ ਰੱਖਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਣੀ ਛੱਡ ਕੇ ਟ੍ਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਜੇਬ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਧਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਚਿੱਤ ਡੋਲੇ ਪਰ ਬਾਹਰ-ਅੰਦਰ ਨੀ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਐਨਾ ਸੌਖਾ ਬੋਝਾ ਹੁੰਦਾ! ਇਕ ਦਿਨ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਟ੍ਰੱਕ ਦੇ ਬ੍ਰੇਕ ਵੱਜ ਗਏ। ਉਹ ਟ੍ਰੱਕ ਵੱਲ ਆ ਗਈ। ਉਸਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹੋਸ਼ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਵੀ ਹੈਨੀ। ਜਦੋਂ ਇਸਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਟਰਕਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਟ੍ਰੱਕ ਤੋਰ ਲਿਆ ਪਰ ਧਿਆਨ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਡਾਲਰ ਕਢਾ ਲਵਾਂ। ਮੈਂ ਟ੍ਰੱਕ ਮੋੜ ਲਿਆ ਪਰ ਉਹ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮਨ ਬੁਝ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਘਰਵਾਲੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ। ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਨਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਸ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ ਐ। ਮੈਂ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਗਲਾਸ ਦਾਰੂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟੇ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਛਿੱਤਰ ਨਾਲ ਸੱਚ ਬਾਹਰ ਕਢਾਉਂ। ਉਹ ਘੰਟੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਉਂਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ, “ਕਿੱਧਰੋਂ ਆਈਂ ਐਂ ਜਭਕਦੀ?”

“ਗਰੇਸਰੀ ਲੈਣ ਗਈ ਸੀ।”

“ਗਰੇਸਰੀ ਤਾਂ ਬਹਾਨਾ ਐ। ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਸੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ।”

“ਹਾਂ, ਦੋ ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਛੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮੈਂ ਇਸ਼ਕ ਲੜਾਉਣ ਗਈ

ਸੀ।” ਉਸਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਕੱਚਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਗਰੋਸਰੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਬੱਚੇ ਵੀ ਰੋਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਘਿਰਣਾ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਦਾਰੂ ਪੀ ਲਈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਵਰਾਉਂਦਾ-ਵਰਾਉਂਦਾ ਆਪ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਲੱਗਾ। ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਗੱਲ ਤੋਰ ਲਈ। “ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਈ ਨੀ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੈ,” ਆਖ ਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ। ਮੇਰੀ ਪਲੇਟ ਵਿਚ ਆਮਲੇਟ ਰੱਖਦੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਨੀ ਰੱਖਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਲੱਗਦੈ।”

“ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂ?”

“ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਝੱਟ ਪਾਸੇ ਨੀ ਸੀ ਹੁੰਦੀ।”

“ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੱਥੇ ਆਂ ਆਪਾਂ? ”

“ਤੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਬੁਝੇ ਹੋ ਗਏ!”

“ਉਦੋਂ ਜਵਾਕ ਹੈ ਨੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣੈ ਹੁੰਦੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?”

ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਲੱਗੀ। ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਵਹਿਮ ਹੋ ਜਾਂਦੈ, ਐਨਾ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਟੁੱਕ ਚਲਾਉਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਫਿਰ ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਟੁੱਕ ਚਲਾਉਣਾ ਮੈਨੂੰ ਰੁੱਖਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਲਗਦਾ। ਟੈਕਸੀ ਚਲਾਉਂਦਿਆਂ ਦਿਹਾੜੀ ਚੰਗੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਘਰ ਮੁੜੇ ਤੋਂ ਘਰ ਜੀਅ ਨਾ ਲੱਗਦਾ। ਮੈਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। ਦਾਰੂ ਪੀਂਦਾ। ਉਹ ਰੋਂਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਰੋਣ ਪਿਘਲਾ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਜੇ ਰੋਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਈ ਜਾਵੇ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਨੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ। ਉਹ ਪੁੱਛਦੀ ਕਿ ਦੱਸਾਂ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖੇ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਬੱਸ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਸ ਅੰਦਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਓਨੀਂ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨੀ ਭਰਜਾਈ ਵਿਚ ਸੀ। ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ੋਰ ਫੜਦੀ ਗਈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਭਰਜਾਈ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸੇ ਲਈ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਘਰਵਾਲੀ ਬੋਲੀ, “ਕੁਛ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਕਰੋ। ਮੇਰਾ ਨੀ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਦਾ ਈ ਖਿਆਲ ਕਰੋ। ਉਹ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।” ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਥਾਏ ਰੁਕ ਗਏ। ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਐਡੀ ਕਿੱਡੀ ਕੁ ਹੋ ਗਈ। ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਹੋਈ ਐ। ਮੈਂ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਬਹੁਤੀ

ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਧੀ ਦੇ ਵੱਡੀ ਹੋਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਡਰ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਨੀਤਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਾਂਗਾ ਉਸਦਾ? ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਵੱਡੀ-ਵੱਡੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਇਕ ਟਕ ਦੇਖਦਾ ਦੇਖ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਝਾਕੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਝੱਲ ਸਕਿਆ। ਉੱਠ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾ ਲਈ। ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਬੱਸ ਸੌਂ ਜਾਵਾਂ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜਵਾਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਮਨ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਭਰਨ ਲਈ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਪਸ ਆਏ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀ ਧੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀ ਹੋਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੋਂ ਕਚਿਆਣ ਆਈ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਬੋਤਲ ਦਾ ਢੱਕਣ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਜਵਾਕ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨੀ ਕਰਦੇ। ਤੇ ਮੈਂ ਹੋਰ ਦਾਰੂ ਪੀਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਦੋਹੇਂ ਸਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਦਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਸੀਨ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਬਲਣ ਲੱਗਦੇ ਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਨੈਨਟਿੰਡੋ ਵਿਚ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੈਕਸਿੰਗ ਖੇਡਾਂਗਾ। ਮੁੱਕੀਆਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਜਬਾੜੇ ਭੰਨੂ ਸਾਲਿਆਂ ਦੇ। ਉਵੇਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਬੀਚ ਵਾਲੀਬਾਲ ਖੇਡਦਿਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨਿਆਂ ਸੀ। ਹਾਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਈ ਗੱਲ ਆ ਨੈਨਟਿੰਡੋ 'ਤੇ ਬੀਚ ਵਾਲੀਬਾਲ ਖੇਡਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਗੋਰੀਆਂ। ਝੱਟ ਵਿਨੀਪੈਂਗ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਰੀਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਟੀ ਵੀ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਗੋਰੀਆਂ ਵਾਰਮਅਪ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਪੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਚੈਲਿੰਜ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਕਿ ਆ ਹੁਣ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਰੀਮੋਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਬੁੜ੍ਹਕ ਬੁੜ੍ਹਕ ਕੇ ਐਨੀਆਂ ਬਾਲੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਕਿ ਮੁੜ੍ਹਕੋ-ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ-ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਿਤੇ

ਬਾਲ ਵੱਜਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੱਥਾ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ। ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵਿਨੀਪੈਂਗ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

ਵਿਨੀਪੈਂਗ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਐਨੀ ਦੂਰ ਸੱਦ ਕੇ ਉੱਲੂ ਬਣਾਇਆ ਮੇਰਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਮੈਨੂੰ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਸੀ।। ਬਹੁਤ ਤੱਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰੇ ਉਹ। ਫੋਟੋ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ। ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਵੈੱਬਕੈਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਲਾਉਂਦੀ। ਆਖ ਦਿਆ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਉਹਦੀ ਫੋਟੋ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਐਨੀ ਤੜਫਣ ਲਾਈ ਕਿ ਮੈਂ ਔਖੇ-ਸੌਖੇ ਨੇ ਕੁਝ ਡਾਲਰ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਨੀਪੈਂਗ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕਰ ਲਿਆ। ਚਿੱਤ 'ਚ ਡਰ ਵੀ ਕਿ ਜੇ ਨਾ ਮਿਲੀ! ਜੇ ਧੋਖਾ ਹੋ ਗਿਆ! ਪਰ ਉਹ ਆ ਗਈ। ਫੋਟੋ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਲੱਗੀ ਪਰ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਪੂਰੀ ਸਜੀ-ਧਜੀ। ਸੰਗਾਊ ਜਿਹੀ। ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਹੀ ਜੀਅ ਕਰੇ ਬਈ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਐਨਾ ਘੁੱਟਾਂ ਕਿ ਕੜਾਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਣ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਰਾਸ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਬੁਰਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪਿੱਛੋਂ ਗੰਮ ਵੀ ਚੱਬਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੱਥ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਰੂਰ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਸਾਥ! ਜੀਅ ਕਰੇ ਬੱਸ ਐਂ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੀਏ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਾਈਨ ਲਵੇਗੀ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਸੀ ਪੀਣ 'ਚ। ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣੂ। ਸਾਰੀਆਂ ਈ ਪੂਰੀਆਂ ਪਿਆਕੜਾਂ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਪੀ ਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਚਿੱਤ ਪੂਰਾ ਬਾਗੋਬਾਗ। ਲੱਗੇ ਬਈ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੌਣ ਐ। ਗੋਪੀਆਂ 'ਚ ਕਾਨ੍ਹ। ਉਹ ਵੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਖਣ, “ਵੀ ਵੈਲ ਹੈਵ ਫੰਨ ਟੁਨਾਈਟ।” ਮੈਂ ਚਿੱਤ 'ਚ ਸਕੀਮਾਂ ਬਨਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਬਈ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲਣੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲੇ ਸੀਨ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਏਸੇ ਸਰੂਰ 'ਚ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੀ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੋਟਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤੇ ਓਹ ਕਿੱਧਰ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਫੋਨ ਹੀ ਨਾ ਚੁੱਕੇ। ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਇਆ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਪੰਗੇ 'ਚ ਪੈਣਾ। ਪਰ ਕੰਟਰੋਲ ਹੀ ਨੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਧਿਆਨ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਅਵੱਲੇ ਹੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਆ। ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਦਿਸਿਆ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਆਖਦੇ ਕਿ ਕਰਮੇ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਵੀ ਬੱਕਰੀਆਂ ਹੀ ਐ ਤੇ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਵੀ। ਐਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਛੱਡੇ ਨੂੰ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ

ਕਿੱਧਰੋਂ ਆ ਗਿਆ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸ਼ੇਰਾ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਵਾਂ ਈ ਮੇਰੇ ਆਂਗੂ 'ਕੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੈ, ਇੱਕ ਪੱਠ ਤੂੰ ਵੀ ਲੈ ਜਾ।” ਜਦੋਂ ਜਾਗ ਆਈ ਤਾਂ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਥ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਚਾਹ ਪੀਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਯਾਹੂ ਮਸੈਂਜਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਫੇਰ ਐੱਮ ਐੱਸ ਐੱਨ। ਐਨੀ ਸਦੇਹਾਂ ਕਿਹੜੀ ਸੇਲ੍ਹੀ ਨੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਐੱਨ-ਲਾਈਨ। ਮੈਂ ਪਲੈਂਟੀ ਆਫ ਫਿੱਸ਼ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਓਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੀ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਰੈਗਸਲਿਸਟ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਲੱਗਾ ਬਈ ਤੱਤੇ-ਤੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਮੈਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਮਨ ਕਰੇ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਘੁੱਟ ਲਵੇ। ਪਰ ਪੱਲ੍ਹੇ ਕੁਝ ਹੈ ਨੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਆਈ-ਪੈਂਡ ਵੇਚ ਆਇਆ। ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੀਰਤਨ ਭਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਟਿਕਾਅ ਆ ਜਾਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਜਾਣੇ ਮਨ ਮੁੜ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦਾ ਭੁਸ ਪਿਆ, ਮਨ 'ਚ ਹੋਰ ਭਟਕਣ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ ਪਤਾ ਨੀ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਚੈਟ ਕਰਨ ਜਾਂ ਫੋਟੋ ਦੇਖਣ ਦੀ ਚਾਟ ਲੱਗੀ ਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਸਹੇਲੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਸੈਂਜਰ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮਨ ਰੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਵੈੱਬਕੈਮ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਈਆਂ 'ਚੋਂ ਭਰਜਾਈ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਨ ਉਤਾਵਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਣ ਸਾਰ ਭਰਜਾਈ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਡਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ? ਪਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਭਰਜਾਈ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਰਹਿੰਦੀ। ਚੱਲ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਵਾਕ ਸੀ। ਅੱਠਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਹਾਲੇ। ਪਰ ਉਤਾਵਲਾਪਨ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਭਰਜਾਈ ਵਾਂਗ ਪਿੰਡਾ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪਰ ਉਹ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣਦੀ। ਜਦੋਂ ਵੈੱਬਕੈਮ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਮਨ ਉਚਾਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅੰਦਰ ਇਕੱਲ ਪੱਸਰ ਜਾਂਦੀ। ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਘੁੱਟੇ। ਪਰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਕਿਸਨੇ ਘੁੱਟਣਾ ਸੀ। ਐਨੀ ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਕਿੱਥੇ! ਕੋਈ ਵੀ ਨੀ ਆਵਦਾ। 'ਕੱਲਾ ਐਂ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਕੱਲੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵੀ ਕੀ ਜਿਉਣ! ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਾ ਕੇ ਕਹੀ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਨਹੀਂ ਪੀਣੀ। ਹਫ਼ਤੇ ਭਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੀਤੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ।

ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਵੀ ਮੈਂ ਪਾਸੇ ਜਿਹੇ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਿਆ ਸੀ। ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਜੀਅ ਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਵੇ। ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵੀ ਕੀ ਜਿਉਣ, ਜਿਹੜਾ ਆਵਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਵੀ ਨੀ ਸਕਾ। ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਅਯਾਸ਼ ਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਬੰਦੇ ਤਾਂ ਬੋਝ ਆ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਆਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਦਾਰੂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਲੋਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਦਾਰੂ ਪੀਵੀ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾ ਖੜ੍ਹਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਲੱਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਸੁੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਵੇ। ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਟੁੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕਦ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਸਾ-ਪਾਸਾ ਉੱਜੜਿਆ-ਉੱਜੜਿਆ, ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ, ਉਦਾਸ-ਉਦਾਸ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਦਾਸੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਮਸਾਜ਼-ਪਾਰਲਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਆਰ ਜਤਾਉਣਾ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ ਤੇ 'ਹਨੀ ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ ਮੈਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਬਿਤਾਏ ਘੰਟੇ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਘੰਟਾ ਤਾਂ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਠੇਕੇ ਤੋਂ ਬੋਤਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਪੀ ਕੇ ਫਿਰ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਸਾਜ਼-ਪਾਰਲਰ ਵਾਲੀਆਂ ਸੱਦ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਬੋਤਲ ਲੈ ਆਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਫਿਰ ਮਸਾਜ਼-ਪਾਰਲਰ ਦੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰੇ। ਸਵੇਰੇ ਵੀ ਜਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਦਾਰੂ ਪੀ ਕੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਪਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਾਰਜ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਾਤ ਥਾਣੇ ਕੱਟਣੀ ਪਈ। ਮੇਰਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਈਸੰਸ ਸਾਲ ਭਰ ਲਈ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਜਾਗਿਆ ਹੋਵਾਂ। ਬੇਸਮੈਂਟ 'ਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕ ਆਵੇ। ਸਿੰਕ ਲਿੱਬੜੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਥਾਂ-ਥਾਂ ਕੱਪੜੇ ਤੇ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਖਿਲੌਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਖਿਲਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਕਚਿਆਣ ਆਈ। ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਗੁਆ ਲਈ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕੀ ਤੋਂ ਕੀ ਬਣ ਗਏ

ਤੇ ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਕ ਮਾਰਦੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿਚ ਰੁਲਦਾਂ। ਖਿਲੌਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸਣੇ ਇਕ ਅੱਧ-ਭਰੀ ਬੋਤਲ ਦੇ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮੈਥੋਂ ਦੂਰ ਹੋਏ ਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗੇ। ਵੱਡੇ ਸਚਿਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੁੜ ਕਦੇ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਫਿਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਦੇਖੇ? ਮੈਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਾਰਾ ਖਿਲਾਰਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਨਵਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਵੀ ਲੱਭਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਟੈਕਸੀ ਚਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਫਿਕਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰੱਬਾ! ਮੈਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼। ਮੇਰੀ ਭਟਕਣ ਦੂਰ ਕਰ। ਨਵੇਂ ਆਈ-ਪੈਂਡ 'ਚ ਕੀਰਤਨ ਭਰਵਾ ਲਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸੁਣਦਾ। ਨਿੱਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ। ਜਦ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਬੈਠਦਾ ਤਾਂ ਮਸਾਜ਼-ਪਾਰਲਰ ਵਾਲੀਆਂ ਦਿਸਦੀਆਂ। ਕਦੇ ਭਰਜਾਈ ਦਿਸਦੀ। ਕਦੇ ਖਿੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛੱਡਦੇ ਮੇਰਾ ਖਹਿੜਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜੋਗਾ ਨੀ ਛੱਡਿਆ ਤੂੰ। ਤੇ ਕਦੇ ਮਸਾਜ਼-ਪਾਰਲਰ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤ ਪਾਉਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਢਿੱਡੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਐਂ। ਡਾਲਰ ਲੈ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰਦੀਆਂ। ਪਰ ਜਾਣੋਂ ਫਿਰ ਵੀ ਰਹਿ ਨੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਐਵੇਂ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾਂ! ਕਿਉਂ ਨਾ ਵਾਪਸ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ। ਅਰਜਨ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ਕਿ ਹੁਣ ਨੀਂ ਕਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ। ਫੇਰ ਲਗਦਾ ਕਿ ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੈਨਟਿੰਡੋ-ਵੀਅ ਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਖੇਡ ਹੋਵੇ ਕਿ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸਾਥ ਬਣਾ ਲਵੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪਵੇ। ਜੇ ਕਿਤੋਂ ਐਹੋ ਜੇਹੀ ਖੇਡ ਦੀ ਡਿਸਕ ਲੱਭ ਗਈ ਫੇਰ ਨੀ ਮੈਂ ਦਿੰਦਾ ਇਹ ਨੈਨਟਿੰਡੋ ਅਰਜਨ ਨੂੰ। ਮੈਂ ਇਕ ਮੂਰਤ ਵਰਗੀ ਤੀਵੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂ ਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਭਰਜਾਈ ਰੱਖਾਂ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਸਾਰੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਦੇਵੇ।

•

ਅਗਨੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ

‘ਕੈਸੀ ਚੰਦਰੀ ਘੜੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸੋਚ ਬੈਠੀ ਕਿ ਕੰਮ ’ਤੇ ਗਿਆ ਮੁੜੇ ਹੀ ਨਾ! ਸੀਮਾ ਦੇ ਚਿੱਤ ’ਚ ਆਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਅਹਿੱਲ ਪਏ ਆਪਣੇ ਪਤੀ, ਅਲੋਕ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਮੰਜੇ ਦਾ ਬਟਨ ਨੱਪ ਕੇ ਸਿਰਾਹਣੇ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੇਅਰ ਹੋਮ ਦੀ ਰਸੋਈ ’ਚੋਂ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਖਵਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਲੈਣ ਚਲੀ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਕੇਅਰਏਡ ਨੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੀਮਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਉਸ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੰਦੀ। ਯੋਗਰਟ ਦੀ ਡੱਬੀ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅਲੋਕ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਚਮਚਾ ਲਾਇਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਲੋਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਆਇਆ ਜੂਸ ਬਰਾਫ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਟਿਸ਼ੂ ਪੇਪਰ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਜੂਸ ਧੋਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਲੋਕ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ‘ਕੇਅਰਏਡ ਨੂੰ ਐਨੇ ਪਿੱਛੇ ਕੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਦੇਣੀ ਐ’, ਸੋਚ ਕੇ ਸੀਮਾ ਆਪ ਹੀ ਅਲੋਕ ਦਾ ਮੋਢਾ ਉਗਾਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, “ਰੁਕ ਜੋ, ਮੈਂ ਹੈਲਪ ਕਰਦੈਂ ਬੋਡੀ।” ਸੀਮਾ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਉਠਾ ਕੇ ਓਧਰ ਦੇਖਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਨਵਦੀਪ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ।

“ਕੋਈ ਨੀ ਮੈਂ ਕੇਅਰਏਡ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲੈਨੀ ਆਂ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨੀ ਘਸਣ ਲੱਗਾ,” ਆਖਦੇ ਨਵਦੀਪ ਨੇ ਅਲੋਕ ਦੇ ਮੋਢੇ ਥੱਲੇ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸੀਮਾ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਹਟੀ, ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਆਂਟੀ ਨੀ ਦਿਸੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ!”

“ਉਹ ਵੀਕਐਂਡ ’ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਆ ਆਂਟੀ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੈਲਪ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਆ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ।”

“ਹਾਂ ਜੀ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਉਹ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੰਮੀ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਬਹੁਤ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਆ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਆਖ ਨਾ ਹੋਇਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਆਂਟੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸਾਰਾ ਕੁਛ। ਮੇਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਲੋੜ ਪਵੇ ਤਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਿਓ। ਜਕਿਓ ਨਾ,” ਆਖ ਕੇ ਨਵਦੀਪ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸੀਮਾ

ਨੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨਵਦੀਪ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਝੱਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਅਲੋਕ ਵਲ ਕਰ ਲਈ। ਉਹ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਟਕ ਕੰਧ ਵਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਫਿਰ ਓਧਰ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਲਈ, ਜਿਸ ਪਾਸਿਓਂ ਨਵਦੀਪ ਗਿਆ ਸੀ। ‘ਏਹਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਮੰਮੀ ਸੱਚੀ ਹੀ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਆ, ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਐ, ਸੀਮਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਨਵਦੀਪ ਪ੍ਰਤੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਲਗਾਓ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਮੰਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਵਦੀਪ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜਿਹੜੀ ਅਧਰੰਗ ਹੋਏ ਆਲੀ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਬੁੜ੍ਹੀ ਆਈ ਐ ਕੇਅਰ ਹੋਮ ’ਚ, ਓਹਦਾ ਪੁੱਤ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਹਣੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦੈ।—ਮੈਂ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ’ਚ ਓਦਾਂ ਈ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਬਈ ਤੇਰੇ ਨਿਆਣੇ ਕਿੰਨੇ ਆ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਨਿਆਣੇ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਣੇ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨੀ ਲੱਭੀ ਕੋਈ ਹਾਲੇ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਐਹੋ ਜੀ ਕਿਹੜੀ ਖਾਸ ਭਾਲਦੈਂ ਤੂੰ।’ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਬੋਡੀ ਨੂੰ ਵਰਗੀ, ਸੁਸ਼ੀਲ—।’

ਮੰਮੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੀਮਾ ਅੰਦਰ ਤਰੰਗ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਨਵਦੀਪ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬੋਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਕੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਐਡੀ ਛੋਟੀ ਚਲਾ ਗਿਆ! ਕੁਝ ਦੇਰ ਤਾਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ! ਸੀਮਾ ਨੇ ਫਿਰ ਅਲੋਕ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਆਖਣ ਉਹ ਨਰਸਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਲ ਤੁਰ ਪਈ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਹਣੇ ਬੈਠੇ ਨਵਦੀਪ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਅੱਖ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਇਆ। ਸੀਮਾ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਆਂਟੀ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛੇ ਪਰ ਉਹ ਜਕ ਗਈ। ਕੇਅਰਏਡ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਅਲੋਕ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਵਾ ਕੇ ਉਹ ਘਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਨੂਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਨੇ ਆਂਟੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਰੁਕਣ-ਰੁਕਣ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਉਹ ਰੁਕੀ ਨਹੀਂ। ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਨਵਦੀਪ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਆਇਆ। ਬੋਲਿਆ, “ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਆਂ?”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈ ਸੀ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਈ ਆਂ। ਓਧਰ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦਾ ਰਹੂੰਗਾ।”

“ਬੈਂਕ ਯੂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਬੋਡੇ ਨਾਲ ਆਂ।”

ਸੀਮਾ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਇਆ।

ਇਸੇ 'ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਅੰਗ-ਸੰਗ ਲੈ ਕੇ ਸੀਮਾ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਕਾਰ ਤੋਰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਬਟਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਗੀਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕਦਮ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾ ਬਦਲਿਆ, ਸਗੋਂ ਗੀਤ ਨੂੰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਗੀਤ ਸੁਣਨੇ ਤਾਂ ਸੀਮਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੋਂ ਛੱਡ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਜੇ ਗੀਤ ਚਲਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ। ਅਲੋਕ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਨਡਰਤ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਕੰਮ 'ਤੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਵਾਸਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਟੀ ਵੀ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਲੰਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ। ਬੇਸਮੈਟ ਦੇ ਲਿਵਿੰਗ-ਰੂਮ ਵਿਚ ਟੰਗੀ ਘੜੀ ਵਲ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਅਲੋਕ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜਣ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਪਏ ਸਨ। 'ਜੇ ਕਿਤੇ ਅੱਜ ਅਲੋਕ ਘਰ ਰਹਿ ਪੈਂਦਾ!' ਸੀਮਾ ਨੇ ਅੰਗੜਾਈ ਲੈਂਦੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਕਹੇਗੀ ਕਿ ਘੁੰਮਣ ਚੱਲੀਏ। ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਨਹਾਉਣ ਚਲੀ ਗਈ।

ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਰਹੀ। ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਪਰ ਵਲ ਕਰਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਸੂਈਆਂ ਫਸਾ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ। ਕੇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਗਿੱਚੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉੱਪਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਸੀ ਡੀ ਚਲਾ ਲਈ। 'ਆ ਜਾ ਵੇ ਮਾਹੀ ਤੇਰਾ ਰਸਤਾ ਉਡੀਕਦੀ ਆਂ' ਉਹ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਅਲੋਕ ਦੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। 'ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਗੱਲ ਅਲੋਕ ਨੇ ਅੱਜ ਲੰਚ ਟਾਈਮ ਵੀ ਫੋਨ ਨੀ ਕੀਤਾ!' ਸੀਮਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ।

ਅਲੋਕ ਦਾ ਲੰਚ ਟਾਈਮ ਵੇਲੇ ਫੋਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਲੰਚ ਖਾਂਦਿਆਂ ਇੱਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਕਵਾਂਟਲਿਨ ਕਾਲਜ ਗਿਆ। ਓਥੇ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਸੀਟੀ ਰਲਣ ਲੱਗੀ ਆ।"

"ਉਏ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈ ਐਵੇਂ ਕਿਤੇ ਕੀਹਦੇ ਮਗਰ ਤੁਰ ਪੈਨੇ ਕਦੇ

ਕੀਹਦੇ ਮਗਰ," ਦੂਜੇ ਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਿਹਾ।

"ਵਿਆਹ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਊਂ ਇੰਡੀਆ।"

"ਤੇਰੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਐ ਬਈ। ਕੁੜੀਆਂ ਐਥੇ ਪੱਟੀ ਫਿਰਦੈਂ ਵਿਆਹ ਇੰਡੀਆ," ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਐਥੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਕੇ ਫਸਣੈ। ਓਹੀ ਤਾਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਤੂੰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਟੋਕ ਦਿੰਨੈਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਮਗਰ ਮੈਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਉਂ ਪੂਰੀ ਸਾਦੀ ਦਿਸ਼ੂ। ਕਾਲਜ 'ਚ ਸਕਰਟ ਪਾਈ ਫਿਰੇ। ਸਲੀਵ ਲੈੱਸ ਟੋਪ। ਪੂਰੇ ਟਸ਼ਨ 'ਚ। ਮੈਥੋਂ ਸਿਆਣੀ ਨਾ ਗਈ—," ਪਹਿਲਾ ਆਖ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਸੁਣਦੇ ਆ ਬਈ ਘਰੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਜਾਂਦੀਐਂ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਕਾਲਜਾਂ ਚ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਰਾਂ ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹੋਰ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦੀਆਂ।"

ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣ ਲੱਗਾ। ਅਲੋਕ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਐਵੇਂ ਮਾਰਦੇ ਲੋਕੀਂ ਭਕਾਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜੀਆਂ ਨੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇੰਡੀਆ ਕਿਹੜਾ ਸਾਰੀਆਂ ਸਤੀ ਸਵਿੱਤਰੀਆਂ। ਨਾਲੇ ਆਪ ਕਿਹੜਾ ਇਹ—" ਆਖਦਾ-ਆਖਦਾ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਲੱਗਾ। ਜਲਦੀ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ 'ਤੇ ਲੰਚ-ਰੂਮ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। 'ਗੱਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਹੋਊ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਲਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਅਲੋਕ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਐਸੀ-ਵੈਸੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਉਦੋਂ ਅਲੋਕ ਨੇ ਸ਼ੱਕਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, 'ਸੋਲ੍ਹਾਂ-ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਕਨੇਡਾ ਆਈ ਹੋਈ ਆ। ਸਾਲ-ਦੋ ਸਾਲ ਏਥੋਂ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀ ਐ। ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਬੁਆਏ ਫਰੈਂਡ ਹੋਵੇਗਾ।' ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਰਾਜੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਬੰਦੇ ਚੰਗੇ ਆ। ਕੁੜੀ ਵੀ ਸਾਊ ਲੱਗਦੀ ਆ।" ਪਰ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕਈ ਗੇੜੇ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਸੁਰਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦਾ। ਸੀਮਾ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਅ ਗਈ ਸੀ। ਤੇ ਉੱਤੋਂ ਵਿਚੋਲੇ ਨੇ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

'ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਝੂਠ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ ਆ', ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਜੇ

ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਸੀਮਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਐ ਤਾਂ ਸਿੱਧੀ ਦੱਸਣ । ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਪਲ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਵੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਵਾਧੂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਗੇ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ ਐਹੋ-ਜਿਹੀ। ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਕੀ ਪਤਾ ਇਹ ਵੀ ਸਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਢਕੋਂਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਅੱਚਵੀਂ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਕੰਮ 'ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਵਲ ਕਾਰ ਭਜਾ ਲਈ।

ਘਰ ਵੜਦੇ ਹੀ ਅਲੋਕ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਪਏ। ਬੇਸਮੈਂਟ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਫਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੀਮਾ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਸੀਮਾ ਦੀ ਸਜ-ਧਜ ਨੇ ਅਲੋਕ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਚਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਗੀਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਡੂੰਘੀ ਧਸੀ ਨਫਰਤ ਜਾਗ ਪਈ। ਉਹ ਗਰਜਿਆ, “ਭੈਂ! ਵੱਖਰੇ ਈ ਸ਼ੌਂਕ । ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੋਪਾਂ ਸੁਣਦੀ ਰਿਹਾ ਕਰ। ਘਰ 'ਚ ਖਿਲਾਰਾ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ।” ਸੀਮਾ ਹੈਰਾਨੀ 'ਚ ਭਮੰਤਰ ਗਈ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਿਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਸਫਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਅਲੋਕ ਦੀਆਂ ਅੱਗ ਵਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਈ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ, ਫਿਰ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਗਈ ਤੇ ਬੈੱਡ 'ਤੇ ਚੁਫਾਲ ਜਾ ਡਿੱਗੀ। ‘ਕੀ ਕੀਤੇ ਐਹੋ-ਜਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਐਨੀ ਬੇਜ਼ਤੀ! ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ। ਉਸਦਾ ਰੋਣ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਠ ਕੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੇ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਅੰਦਰ ਉੱਠ ਰਹੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਹਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਅਲੋਕ ਦੀ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਾਏਗਾ। ਪਰ ਅਲੋਕ ਸੀ ਡੀ ਪਲੇਅਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਸ਼ਾਵਰ ਥੱਲੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮਕਾਨ ਮਾਲਕ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਘੱਟ ਪਾਣੀ ਵਰਤਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਗੀਤ ਸੁਣਦੀ ਆ, ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਲੂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਚੰਗੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕਦੋਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕਾਉਂਦੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਦੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਸੁਰਮੇ ਦੀ ਮੋਟੀ ਧਾਰ ਨਾਗ

ਵਰਗੀ ਲਗੀ। ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਹ ਲਿਵਿੰਗ-ਰੂਮ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ‘ਧੋਖਾ ਈ ਹੋਇਐ! ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਉਹ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਉੱਠਿਆ। ਸੀ ਡੀ ਪਲੇਅਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਡੀ ਕੱਢ ਕੇ ਤੋੜੀ ਤੇ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਕੈਨ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮੁੜ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ‘ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿੰਨੀ ਸਾਦੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ! ਸੋਚਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਦੰਦ ਕਿਰਚੇ। ‘ਜ਼ਰੂਰ ਏਹਦਾ ਵੀ ਵੀ ਕੋਈ ਬੁਆਏ-ਫਰੈਂਡ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਧਾਉਣੋਂ ਫੜ ਕੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਦੱਸ ਕਿਉਂ ਸਾਦੀ ਬਨਣ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੀਮਾ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਠ ਆਈ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਟੋਵ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ। ਚਾਹ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਮੰਮੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ‘ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਸੋਚ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਉੱਠ ਆਈ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਧਰ ਕੇ ਉਹ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿਚ ਜਾ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਲੱਗੀ। ਮੰਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਸੀਮਾ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਵਾਂਗ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਮੰਮੀ ਦਾ ਬੈਗ ਫੜ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਲਿਆ ਕੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸੀਮਾ ਖੇਖਣ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਕਚੀਚੀ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਵਿਚ ਪੈਰ ਮਾਰਿਆ।

“ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਹ ਐ? ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਐ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਕਰ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਿਆਣੈ?” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕੀ ਬੋਲਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾਲ! ਤੈਨੂੰ ਏਹਦੇ ਲੱਛਣ ਨੀ ਦੀਹਦੇ!” ਆਖਦਾ ਅਲੋਕ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਨੀ ਲੱਛਣ ਮਾੜਾ ਦਿਸਿਆ,” ਆਖ ਕੇ ਮੰਮੀ ਨੇ ਸੀਮਾ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈ। ਉਹ ਮੰਮੀ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਬੋਲੀ, “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਨੀ ਸਮਝ ਲੱਗੀ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਐ। ਅੰਦਰ ਵੜਦੇ ਹੀ ਭੜਕ ਪਏ। ਮੈਂ ਬੈਠੀ ਗੀਤ ਸੁਣਦੀ ਸੀ,” ਆਖਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਰੋਣ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਬੋਲੀ, “ਲੈ ਵਈ, ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਏਹ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਈ ਚੰਗਾ ਨੀ ਸਮਝਦਾ। ਆਵਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲੜ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਕਦੇ ਉਹ ਗੀਤ ਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ।” ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮੁੜ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ‘ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ, ਭਾਈ। ਆਵਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਸੁਣੀ ਜਾਇਆ ਕਰਿਓ। — — ਆਵਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਕੀ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਘਰਵਾਲਾ ਸੁਣਨ ਦੇਵੇ ਜਾਂ

ਨਾ।” ਸੀਮਾ ਮੰਮੀ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਏਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਉਂ ਮੁੰਡੇ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਨੀ। ਖਣੀ ਏਹਦੇ ਡੈਡੀ ਦਾ ਸਾਇਆ ਨੀ ਮਿਲਿਆ ਏਸ ਕਰਕੇ ਆ। ਕੋਈ ਵੈਲ ਨੀ। ਕੰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਤਕੜੈ। ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਗੇ ਸਾਨੂੰ ਕਨੇਡਾ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਨੀ ਘਰੇ ਬੈਠਾ। ਤੂੰ ਰਾਜੇ, ਝੋਰਾ ਨਾ ਕਰ। ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਸੁਣੇ ਗੀਤ ਜੇ ਜੀਅ ਕਰੇ, ਅੱਗੋਂ-ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਣ ਲਏ।”

ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸੀਮਾ ਨੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜੇ ਥੋਨੂੰ ਗੀਤ ਚੰਗੇ ਨੀ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੀ।” ਸੁਣ ਕੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, “ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਵਿਚਾਰੀ ‘ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਨੀ ਐਸੀ-ਵੈਸੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ। ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਅਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਮੀ ਵੀ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਸਕਾਈਟਰੇਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਛੱਡਣਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਾਲੇ ਘਰਦਾ ਮੋੜ ਮੁੜ ਕੇ ਮੁੱਖ ਸੜਕ ‘ਤੇ ਪੈਣ ਲਈ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜਣ ਲਈ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਮੁੰਡੇ ‘ਤੇ ਪਈ। ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਐਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਅਲੋਕ ਦੀ ਕਾਰ ਦੇ ਮੁੜਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਕਾਰ ਖੱਬੇ ਮੋੜ ਕੇ ਹੌਲੀ ਕਰਕੇ ਓਧਰ ਦੇਖਿਆ। ਮੁੰਡਾ ਉਸਦੇ ਘਰਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਹੀ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਰ ਮੋੜ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਵੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁੜੇ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰ ਦੀ ਸਪੀਡ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੀਮਾ ਨੇ ਸੌਂਦਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਐਸ ਵੇਲੇ ਇਕੱਲੀ ਘਰ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਵਲ ਕਾਰ ਭਜਾ ਲਈ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢੂੰ। ਉਹ ਕਾਰ ‘ਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬੇਸਮੈਂਟ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਬਿਨਾਂ ਖੜਕਾ ਕੀਤਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀਂ ਬੈਂਡਰੂਮ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸੀਮਾ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ‘ਲੈ ਬਈ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਲੋਕ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ। ਉਹ ਕਾਹਲੇ ਕਦਮੀਂ ਬੈਂਡਰੂਮ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਦੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ‘ਤੇ ਪਈ। “ਡੋਰ ਖੋਲ੍ਹ,” ਉਸ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫਿਰ

ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। “ਕੀ ਐ?” ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਕਹਿੰਨੈ ਡੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਹੁਣੇ?”

“ਮੈਂ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਬੈਠੀ ਆਂ।”

“ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਐਂ ਕਿ ਭੰਨਾਂ ਡੋਰ!”

ਸੀਮਾ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਅਲੋਕ ਇਕ ਦਮ ਅੰਦਰ ਵੜਿਆ ਅਤੇ ਟੱਬ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਲੀ ਟੱਬ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਕਿੱਧਰ ਗਿਐ?” ਉਹ ਘੂਰ-ਘੂਰ ਕੇ ਨਿੱਕੀ ਖਿੜਕੀ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਬੱਚਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ।

“ਕੌਣ, ਕਿੱਧਰ ਗਿਐ?” ਸੀਮਾ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ‘ਚ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਲੇਰ ਮਾਰਨ ਵਾਂਗ ਕਿਹਾ, “ਹਾਏ ਮਾਂ ਨੀ, ਮੈਨੂੰ ਸਲੱਟ ਸਮਝ ਰੱਖਿਐ ਏਹਨੇ।”

ਸੀਮਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚਲੀ ਵੇਦਨਾਂ ਨੇ ਅਲੋਕ ‘ਤੇ ਸਵਾਰ ਭੂਤ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਨਿੱਮੋਝੂਣਾ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਕਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਬੈਂਡ ਤੇ ਵਿਲਕ ਰਹੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਆਈ ਐਮ ਸੌਰੀ, ਸੀਮਾ।”

ਸੀਮਾ ਦੇ ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। “ਚੁੱਪ ਕਰ ਪਲੀਜ਼। ਮਕਾਨ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਊ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਜੇ ਥੋਨੂੰ ਐਨਾ ਈ ਸ਼ੱਕ ਐ ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਨੀ ਆਂ ਐਥੋਂ।” ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਮਾ ਦੀ ਲੇਰ ਫੇਰ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਆਪ ਭੁੱਬ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਭੁੱਲ ਹੋਗੀ ਸੀਮਾ। ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਨੀ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦਾ।”

ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਸੀਮਾ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦੀ ਜਨਮ ਦਿਨ ਪਾਰਟੀ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਗਿਫਟ ਖ਼ੀਦਣ ਲਈ ਸੀਮਾ ਫਲਾਇਰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਲੋਕ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਦੇਖ ਸੀਮਾ, ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਨੈਕਲਸ ਆ। ਤੇਰੇ ਬਹੁਤ ਜਚੂ।” ਸੀਮਾ ਨੇ ਨੈਕਲਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੈ। ਪਰਾਈਸ ਦੇਖੀ ਐ?” ਆਖ ਕੇ ਸੀਮਾ ਨੇ ਉਹ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਅਲੋਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ।” ਸੀਮਾ ਨੇ ਅੱਖਾਂ

ਮੀਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਉਹੀ ਹਾਰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਸੀਮਾ ਨੇ ਜੱਫੀ ਢਿੱਲੀ ਕੀਤੀ ਅਲੋਕ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੀਮਾ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਅਲੋਕ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉੱਡ ਗਈ। ਨੱਚਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸੀਮਾ ਦਾ ਜੀਜਾ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੀਮਾ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਨੌਟ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਗੀਤ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸੀ —। ਸੀਮਾ ਵੀ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚਦੀ ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਮੌਕੇ ਸੀਮਾ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। 'ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਨੱਚਦੀ ਐ। ਜ਼ਰੂਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋਊਗੀ ਏਹਦੇ ਨਾਲ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸੀਮਾ ਲੱਕ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਮਾਰਦੀ ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਅਲੋਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਾਟ ਬਲਦੀ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਜੁੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਧੂਹ ਸੁੱਟੇ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਾਰ 'ਚ ਵੀ ਮੰਮੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਦੱਸ ਮੇਰੇ 'ਚ ਕੀ ਕਮੀ ਐ, ਜਿਹੜਾ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕਾਉਂਦੀ ਐ?" ਉਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਲ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਆ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਮਟਕਾਉਂਦੀ ਸੀ ਨਾ ਜੀਜੇ ਨਾਲ? ਲੈ ਫਿਰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਈ ਅੱਜ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਨੈਂ।" ਉਹ ਉਂਗਲਾਂ ਸੀਮਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਇਕਦਮ ਨੇੜੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਸੀਮਾ ਚੀਕ ਮਾਰਨ ਲੱਗੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਲੋਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਘੁੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਬੋਲਿਆ, "ਆ ਜਿਹੜਾ ਮਸਕਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਐਂ ਨਾ ਕੰਜਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂ, ਇਹਦਾ 'ਲਾਜ ਤਾਂ ਇਹੀ ਆ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਈ ਕੱਢ ਦਿਆਂ। ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੱਢਾਂ ਅੱਖਾਂ? ਦੱਸ ਲਾਏਂਗੀ ਹੁਣ ਮਸਕਾਰਾ? ਬੋਲ ਹੁਣ ਲਾਏਂਗੀ ਫੇਰ?—"

"ਕੀ ਗੱਲ ਐ?" ਮੰਮੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਲੋਕ ਬੋਲਿਆ, "ਕੁਛ ਨੀ ਹੋਇਆ। ਜਾਹ, ਪੈ ਜਾ, ਜਾ ਕੇ।"

"ਪੈ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵਾਂ! ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੀ ਐ? ਸੀਮਾ, ਰਾਜੇ ਦੱਸ ਕੀ ਹੋਇਐ?" ਮੰਮੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ।

ਸੀਮਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਚੁੰਬੜ ਗਈ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਹਟਕੋਰੇ ਭਰਦੀ ਰਹੀ। ਮੰਮੀ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਪਲੇਸਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ,

"ਮਾਰਿਐ ਤੈਨੂੰ?"

ਸੀਮਾ ਨੇ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ। ਬੋਲੀ, "ਕਹਿੰਦਾ ਜੀਜੇ ਨਾਲ ਨੱਚੀ ਕਿਓਂ?"

"ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਐ ਕੋਈ। ਜੀਜੇ ਨਾਲ ਨਾ ਨੱਚੁ ਤਾਂ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਨੱਚੁ! ਤੂੰ ਨੱਚ ਲੈਂਦਾ ਆਵਦੀ ਸਾਲੀ ਨਾਲ," ਮੰਮੀ ਨੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਫਿਰ ਸੀਮਾ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੀ ਬੋਲੀ, "ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਛੋਟਾ ਨਾ ਕਰ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਠੀਕ ਹੋਊਗਾ। ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਓਂ ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਈ ਸ਼ੱਕੀ ਐ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੱਸ 'ਚ ਕਰ ਏਹਨੂੰ।"

ਸੀਮਾ ਕੁਝ ਦੇਰ ਮੰਮੀ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਰਹੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੀਮਾ ਨੇ ਮਸਕਾਰਾ ਲਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਸੀਮਾ ਕਈ ਦਿਨ ਅਲੋਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲੀ। ਅਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਕੋਸਦਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ। ਸੀਮਾ ਐਸੀ-ਵੈਸੀ ਨੀ। 'ਜੇ ਉਹ ਐਸੀ-ਵੈਸੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਐਨਾ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰਦੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। 'ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਨੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕੁਛ', ਅਲੋਕ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਅਲੋਕ ਵਾਅਦਾ ਤਾਂ ਕਰ ਬੈਠਾ ਪਰ ਸ਼ੱਕ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲਦਾ। ਸੀਮਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗਈ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਮੰਮੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਪਰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਨਾਲ ਲਿਜਾਂਦੀ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਕਿ ਮਿੰਟ ਵੀ ਲੇਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ ਰਾਹ ਵਿਚ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਅਲੋਕ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਸੀਮਾ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੌਵੇਂ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਅਲੋਕ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਬੰਦ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਨਾਲ ਛੱਤ ਪਵਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਥੱਕ ਕੇ ਚੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਦੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ। ਫਿਰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਹੀ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਅਲੋਕ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸੀਮਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਪਾਸਾ ਮਾਰ ਕੇ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਦਸ ਮਿੰਟ ਉੱਪਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਉੱਠ ਬੈਠਾ। ਕਮਰੇ

ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਗੇੜਾ ਕੱਢਿਆ। ਸੀਮਾ ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚੀ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸੀਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸੀਮਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਗੇੜੇ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ। ‘ਆਵੇ ਸਹੀ, ਅੱਜ ਕਰਦਾਂ ਸਿੱਧੀ ਮੈਂ ਏਹਨੂੰ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਹ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ‘ਚੱਲ ਚੰਗੇ, ਫਾਹਾ ਵੱਢਿਆ ਜਾਊ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਅਲੋਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ‘ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸੀਮਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਲੋਟ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀ —। ਇਸ ਕਲਪਨਾ ਨੇ ਅਲੋਕ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ ਅੰਗਿਆਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਜੁੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਧੂਹ ਲਿਆਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦਾ ਖੜਕਾ ਸੁਣਿਆ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਘੜੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਉੱਤੇ ਸਨ। ਸੀਮਾ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਰੋਣਹਾਕੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲੀ, “ਰਾਹ ‘ਚ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋਇਆ ਸੀ।”

“ਅੱਛਾ!” ਆਖਦੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਤੱਕ ਨਿਹਾਰਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਕੰਮ ‘ਤੇ ਲਿਪਸਟਿਕ ਲਾ ਕੇ ਜਾਣੋ ਹਟ ਗਈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਝ ਦਿੱਤੀ?”

“ਸਟਾਪ ਇੱਟ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਛੇੜਦਾ ਸੀ।” ਆਖ ਕੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਵਸਤਰ ਕਰਦਾ ਉਹ ਉਸਦੇ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਨੂੰ ਘੋਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੀਮਾ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੇ ਪਰ ਮੰਮੀ ਨਾ ਸੁਣ ਲਵੇ ਸੋਚ ਕੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਪਈ ਰਹੀ ਫਿਰ ਦੱਬੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਬੋਲੀ, “ਬਾਹਰੋਂ ਆਈਆਂ ਆਵਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਓਂ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਸੀ।”

“ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਭੈਅ—।” ਆਖਦੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕਿਆ

“ਵੇਖ ਲਾ ਮਾਰ ਕੇ, ਦੱਸਦੀ ਆਂ ਮੰਮੀ ਨੂੰ,” ਸੀਮਾ ਬੋਲੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਕਚੀਚੀ ਲੈ ਕੇ ‘ਭੈਅ’ ਕਿਹਾ ਤੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੀਮਾ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਡੱਠੇ ਸੌਫੇ ‘ਤੇ ਜਾ ਪਈ। ਮੰਮੀ ਉੱਥੇ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਗੱਲ ਐ? ਕਹਿੰਦਾ ਕੁਛ?” ਸੀਮਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੀ ਦੱਸੇ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੀ। ਮੰਮੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਐਥੇ ਆ ਕੇ ਪੈ ਗੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੈ?”

“ਕਹਿੰਦਾ ਲੇਟ ਕਿਓਂ ਆਈਂ ਐ? ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੈ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਉਸਦਾ ਰੋਣ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

“ਪਤਾ ਨੀਂ ਕਦੋਂ ਹਟੂਗਾ! ਹੋਰ ਪੰਜਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਨਿਆਣਾ ਆ ਜਾਣੈ। ਸੰਗ ਨੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਐਹੋ ਜੀ ਹਾਲਤ ‘ਚ—ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹੋਇਐ ਏਹਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ। —ਤੂੰ ਰੋ ਨਾ ਮੇਰੀ ਧੀ। ਜਾਹ ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਪੈ ਜਾ।” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਠਹਿਰ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਊਂ। ਮੰਮੀ ਤੁਸੀਂ ਪੈ ਜਾਓ, ਪਲੀਜ਼।”

ਮੰਮੀ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬੈਠੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ‘ਚ ਹੱਥ ਫੇਰਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਚਲੀ ਗਈ ਪਰ ਸੀਮਾ ਅੰਦਰ ਨਾ ਗਈ। ਉੱਥੇ ਪਈ ਹੀ ਨੀਰ ਵਹਾਉਂਦੀ ਰਹੀ।

ਅਲੋਕ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ‘ਚ ਪਿਆ ਪਾਸੇ ਪਲਟਦਾ ਰਿਹਾ। ‘ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਤਾ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਭੈਣਾਂ ਪੁਣਦੀ ਐ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ‘ਤੇ ਖਿਝ ਚੜ੍ਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ‘ਟੇਪਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ‘ਗੱਚਕ-ਗੱਚਕ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਅਲੋਕ ਨੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਾਸਾ ਪਲਟਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ‘ਦਰਸ਼ੂ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। “ਭੈਣ ਦਿਆ।” ਆਖ ਕੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਫਿਰ ਪਾਸਾ ਪਰਤਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸੀਨ ਯਾਦ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦਰਸ਼ੂ ਨੂੰ ਭੈਣ ਦੀ ਗਾਲ੍ਹ ਦੇ ਕੇ ਭੱਜਿਆ ਸੀ। ਦਰਸ਼ੂ ਨੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਨੂੰ ਗੱਚਕ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਅਲੋਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਮਰ ‘ਚ ਕਈ ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਦਰਸ਼ੂ ਦਾ ਹੱਥ ਪਾਸੇ ਝਟਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਭੈਣ ਦਿਆ—— ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇ ਜਾ ਕੇ।” ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੌੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਮੁੰਡਿਆਂ ‘ਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ‘ਚ ਦੇਣੇ ‘ਗੱਚਕ ਕਿਹਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹੱਸ ਪਏ। ਅਲੋਕ ਉਨ੍ਹੀਂ ਪੈਰੀਂ ਘਰ ਮੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੋਟੀ ਖਾ ਰਹੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਕੌਲੀ ਵਿੱਚ ਠੇਡਾ ਮਾਰਿਆ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਕਚੀਚੀ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਸਾ ਪਰਤਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, “ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੌਜ ਆ, ਦਰਸ਼ੂ ਦਿੰਦਾ ਏਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਟੇਪਾਂ।” ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀਨ ਅਲੋਕ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਭੂਰਾ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਟੇਪ ਸੁਣੀ ਆ ਉਏ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨੀ ਤਾਂ ਅਲੋਕ ਤੋਂ ਲੈ ਲੀਂ।” ਆਖ ਕੇ ਭੂਰਾ ਖੀਂ ਖੀਂ ਕਰਕੇ ਹੱਸਿਆ।

ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਇਹ ਖੀਂ-ਖੀਂ ਕਰਕੇ ਹੱਸਦੇ ਭੂਰੇ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਿਸਿਆ। ਅਲੋਕ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਿਚ ਗਈਆਂ।

“ਭੈਅ ਲਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਸੀ,” ਉਸ ਨੇ ਦੰਦ ਕਿਰਚੇ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ

ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਸੀਮਾ ਵੀ ਲਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਐ। ਏਹਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਪਤਾ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਮੱਚ ਉੱਠੀ।

ਉਹ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਪਈ ਸੀਮਾ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਰਜ਼ਾਈ ਲਾਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ। “ਹੁਣ ਕਰ ਲਾ ਕੇ ਗੱਲ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਰਦਾਂ ਸਿੱਧੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਕੀ ਰੱਖਿਐ,” ਬੋਲਦਾ ਉਹ ਸੀਮਾ ਦੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਜੜ ਗਿਆ।

“ਵੇ ਕੀ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਤੇ,” ਆਖਦੀ ਮੰਮੀ ਅੰਦਰੋਂ ਭੱਜੀ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। “ਤੂੰ ਈ ਐ ਐਹੋ ਜੀ, ਹੁਣ ਏਹਨੂੰ ਵੀ ਕਰੇਂਗੀ ਖਰਾਬ।” ਆਖਦੇ ਅਲੋਕ ਨੇ ਜੱਫੀ ਛਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਮੰਮੀ ਨੇ ਜੱਫੀ ਨਾ ਛੱਡੀ। “ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਆਂ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਕਾਲ,” ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਦੱਸ ਵੇ ਕਰੀਏ ਫੋਨ ਕਿ ਹਟਦੈ?” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕਰਲੋ ਜੀਹਨੂੰ ਕਰਨੈਂ ਫੋਨ। ਏਦੂੰ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਈ ਚੰਗੈ,” ਅਲੋਕ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜੱਫੀ ਛਡਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੰਮੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈ। “ਨਾ, ਰੋ ਨਾ ਮੇਰੀ ਧੀ। ਜਦੋਂ ਨਿਆਣਾ ਆ ਗਿਆ ਫੇਰ ਹਟਜੂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨੈਂ,” ਮੰਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲਾਸੇ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਸੀਮਾ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਹੀ ਚਿਤਵਿਆ ਕਿ ਕੰਮ 'ਤੇ ਗਿਆ ਅਲੋਕ ਮੁੜੇ ਹੀ ਨਾ।

ਅਲੋਕ ਸੱਚ ਹੀ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੁੜਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਨਾਲ ਛੱਤ ਪਵਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੀਜੇ ਦੀ ਵੈਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਸਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਦਿਮਾਗ ਸੁੰਨ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾਇਆਂ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬੈਲਟ ਬੰਨ੍ਹੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਹਥੋੜੀ ਫਸਾਈ। ਪਾਊਚ ਵਿੱਚ ਮੇਖਾਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਛੱਤ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੋਂ ਸ਼ਿੰਗਲ ਲਾਉਂਦਾ ਉਹ ਕੰਮ ਖਿੱਚੀ ਗਿਆ। ਨੌਂ ਕੁ ਵਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, “ਆ ਜੋ ਅਲੋਕ, ਚਾਹ ਪੀ ਲਓ।” ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਕਚੀਚੀ ਉੱਠੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ ਸੀਨ ਫਿਰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਟੋਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਸੁਣਦੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਿਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਪਿੰਡ ਬੈਠੀ ਹੁੰਦੀ। “ਅਲੋਕ ਕੇ ਤਾਂ ਦਰਸੂ ਟੋਪਾਂ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂਦੈ।” ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ

ਨੇ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਅਲੋਕ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਸਦਾ ਪੈਰ ਤਿਲਕ ਗਿਆ ਸੀ 'ਤੇ ਕਦੋਂ ਉਹ ਰਿੜ੍ਹਦਾ ਹੋਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਗੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਰੱਖਿਆ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਪਿਆ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਸਟੈਂਡਡ ਕੇਅਰ ਵਾਲੇ ਕੇਅਰ ਹੋਮ 'ਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਲੋਕ ਘਰ ਨਾ ਮੁੜੇ, ਉਸ ਅੰਦਰ ਗੁਨਾਹ ਭਾਵ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ‘ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾ ਵੀ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਇਹ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਦੇ ਮਨੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਮੰਮੀ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ‘ਲੈੱਟ ਸ ਹੋਪ ਫਾਰ ਦਾ ਬੈਸਟ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਘਰ ਬੈਠੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰਹ-ਸੱਸ ਹੰਝੂ ਕੇਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ। ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੰਮੀ ਵਲ ਦੇਖ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਗੁਨਾਹਭਾਵ ਫਿਰ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਮੰਮੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਦੀ ਬੋਲੀ, “ਮੰਮੀ, ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀ ਆਂ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ ਕੁਛ।” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦੀ ਸੀਮਾ ਦਾ ਰੋਣ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈਂਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਦੀ। ਹਾਏ ਰੱਬਾ, ਕਿਓਂ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਨਾ ਮੁੜੇ।” ਸੀਮਾ ਵਿਲਕਣ ਲੱਗੀ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਨੂੰਹ-ਸੱਸ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟੀ ਹੰਝੂ ਕੇਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਫਿਰ ਮੰਮੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝੀਆਂ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਜੇ, ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਹਾ ਹੋਊ ਸਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੋਊ।”

“ਮੰਮੀ, ਮੈਂ ਥੋਡੀ ਦੋਸ਼ੀ ਆਂ,” ਆਖਦੀ ਸੀਮਾ ਦੀ ਫੇਰ ਲੇਰ ਨਿਕਲ ਗਈ।

“ਬੱਸ ਮੇਰੀ ਧੀਐ। ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਨੀਂ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦੇਈ ਜਾ,” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਵਰਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੈ ਗਈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਕਹਿੰਦੀ, “ਮੰਮੀ ਕੀ ਬਣੂੰ? ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਾਂਗੀਆਂ?”

“ਮੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਤੂੰ ਭੋਰਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਆਵਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਕਰੜਾ ਕਰ। ਜੇ ਇਵੇਂ ਈ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਊ। ਭੀੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਈ

ਹੁੰਦੀਐਂ। ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐ। ਅਲੋਕ ਉਦੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਡੈਡੀ ਦੀ ਡੈੱਥ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੇ ਮੈਂ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਬੱਸ ਤੂੰ ਬੱਚੇ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇ,” ਮੰਮੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸੀਮਾ ਬੋਲੀ, “ਮੰਮੀ, ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਈ ਪੈ ਜਿਆ ਕਰੋ।”

ਮੰਮੀ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਮੰਮੀ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਹ ਮੰਮੀ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ। ਤੇ ਇਕ ਰਾਤ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਚੁੰਭੜ ਹੀ ਗਈ। “ਮੰਮੀ, ਬਚਾਓ, ਮੰਮੀ ਬਚਾਓ,” ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਿੰਭੜੀ ਜਾਂਦੀ। “ਕੀ ਗੱਲ ਐ ਰਾਜੇ? ਉੱਠ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈ। ਮਾੜਾ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਹੋਊ,” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਈ ਸੀਮਾ ਉੱਠ ਬੈਠੀ ਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਮੰਮੀ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਰੋਣ ਲੱਗੀ। ਮੰਮੀ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਲੋਸਦੀ ਰਹੀ ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਪਿਆਇਆ। ਬੋਲੀ, “ਡਰਗੀ ਸੁਪਨੇ 'ਚ?”

“ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਲ ਉਂਗਲਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਹੋਣ। ਨਾਲੇ ਆਖੀ ਜਾਣ, ਹੁਣ ਦੱਸ ਲਾਏਂਗੀ ਮਸਕਾਰਾ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਮੰਮੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਲੱਗੀ। ਬੋਲੀ, “ਸੌਂ ਜਾ ਮੇਰੀ ਧੀ। ਖੁਸ਼ ਰਿਹਾ ਕਰ। ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਐ। ਸੰਭਾਲ ਅਵਾਦੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਜੇ ਆਪ ਈ ਡਰਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਾਲੇਂਗੀ।” ਫਿਰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੰਮੀ ਬੋਲੀ, “ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬੱਚਾ ਨੀ ਹੁੰਦਾ ਕੇਅਰਹੋਮ ਘੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰ। ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਗੋੜਾ ਕੱਢ ਆਇਆ ਕਰ। ਚਿੱਤ ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੈ।”

ਪਰ ਸੀਮਾ ਕਿਤੇ ਇਕੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ। ਨੂਰ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਿਨ ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੂੰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰੇ ਬੈਠੀ ਰਹਿਨੀ ਐਂ। ਜਾਹ ਕਿਸੇ ਸਟੋਰ 'ਚ ਗੋੜਾ ਕੱਢ ਆ ਕਿੱਦਣ ਦੀ ਕਹਿੰਨੀ ਐ ਬਈ ਨੂਰ ਵਾਸਤੇ ਕੱਪੜੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੇ ਆ।”

“ਤੁਸੀਂ ਨਾਲ ਚੱਲੋ,” ਸੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਂਗੀ। 'ਕੱਲੀ ਜਾਣਾ ਸਿੱਖ।”

ਸੀਮਾ ਗਿਲਫਰਡ ਮਾਲ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਸੀਅਰਜ਼ ਸਟੋਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇੱਕ ਕੰਬਲ 'ਤੇ ਅਟਕ ਗਿਆ। ਸੀਮਾ ਨੇ

ਕੀਮਤ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬਲ ਵਾਪਸ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਮੁੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਲੋਸਣ ਲੱਗੀ। ਕੂਲੇ-ਕੂਲੇ ਕੰਬਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਕੀਮਤ ਦੇਖੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਗਾਂਹ ਤੁਰ ਪਈ। ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਅਲੋਕ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਲੋਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਟੋਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਬਲ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਭੁਗਤਾਣ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਕਾਊਂਟਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਅਲੋਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਲੋਕ ਘਰ ਗਈ ਨੂੰ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਯਾਰ ਕੋਲ ਐਨਾ ਚਿਰ ਲਾ ਕੇ ਆਈ ਐਂ। ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਾਹਲ ਮੱਚਣ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਕਾਰ ਤੱਕ ਗਈ। ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਟੇਕ ਆਈ। “ਐਡੀ ਛੇਤੀ ਮੁੜ ਵੀ ਆਈ!” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਐਨੀ ਨਾ ਕਾਹਲ ਕਰਿਆ ਕਰ ਸਟੋਰਾਂ 'ਚ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਟੈਮ ਲੱਗ ਈ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦੈ।”

ਫਿਰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵਲ ਦੇਖ ਮੰਮੀ ਬੋਲੀ, “ਕੁੜੇ ਇਓਂ ਹੀ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਸਟੋਰ? ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਲਾ ਲਿਆ ਕਰ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਬਹੁਤ ਮੇਕਅਪ!”

“ਹੁਣ ਜੀਅ ਨੀ ਕਰਦਾ,” ਸੀਮਾ ਬੋਲੀ।

“ਐ ਨੀ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਕੁੜੀ ਐਂ ਹਾਲੇ। ਲਾ ਲਿਆ ਕਰ ਥੋੜ੍ਹੀ-ਬਹੁਤ।”

ਪਰ ਸੀਮਾ ਨੇ ਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕੇਅਰਹੋਮ ਵਿਚ ਨਵਦੀਪ ਨਾਲ ਦੋ ਬੋਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਕੇ ਆਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਝੋਰਾ ਮੁੜ ਜਾਗਿਆ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਅਲਮਾਰੀ ਦੇ ਖਾਨੇ ਫਰੋਲੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮਸਕਾਰਾ ਨਾ ਦਿਸਿਆ। ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਲਿਪਸਟਿਕ ਲਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਵਦੀਪ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਿਸੀ। ਸੀਮਾ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਆ ਗਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਕੇਅਰਹੋਮ ਛੱਡਣ ਗਈ ਨੂਰ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਗਈ। ਆਮ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ। ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਨਵਦੀਪ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉੱਥੇ ਨਵਦੀਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸੀਮਾ ਨੇ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹਣ ਲਈ ਨਾ ਕਿਹਾ। ਅੰਦਰ ਗਈ। ਨਵਦੀਪ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੀਮਾ ਵਲ ਵੇਖ ਉਹ ਮੁਸਕਰਾਇਆ। ਝੱਟ

ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਐਂ?”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ?” ਸੀਮਾ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮਸਾਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਨਵਦੀਪ ਨੇ ਨੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ ਬੱਚਾ ਐ!” ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਅੰਗ-ਪੈਰ ਝੂਠੇ ਪੈ ਗਏ ਹੋਣ। ਉਸਦਾ ਚੇਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਅਲੋਕ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਅਲੋਕ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਅੱਖਾਂ ਝਪਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਆਪਣੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਉਸਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਘੂਰਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਅਲੋਕ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਅਲੋਕ ਦੇ ਕੋਲ ਨੂਰ ਨੂੰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਇਹ ਕੌਣ ਐ?”

“ਹੂੰ।”

“ਨੂਰ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ?”

“ਹੂੰ।”

“ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਆਂ?”

“ਹੂੰ।”

“ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੀ ਸਿਆਣਦਾ। ਭਾਈ” ਮੰਮੀ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਨੂਰ ਨੂੰ ਮੰਮੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸੀਮਾ ਬੋਲੀ, “ਲੈ ਮੰਮੀ ਕੋਲ ਜਾ ਮੈਂ ਨਰਸਿੰਗ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਹੋ ਕੇ ਆਉਨੀ ਆਂ।” ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਵਦੀਪ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦਿਸਿਆ। ਉਹ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦੈ। ਤੁਸੀਂ ਟਾਈਮ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਆਂ?”

ਸੀਮਾ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੀ ਕੌਫੀ ਸ਼ਾਪ ‘ਚ ਉਡੀਕ ਕਰੂੰਗਾ।”

ਸੀਮਾ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਕਾਹਲੇ ਕਦਮੀਂ ਵਾਪਸ ਅਲੋਕ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜਦੀ ਬੋਲੀ, “ਚੱਲੀਏ ਮੰਮੀ?”

ਅਲੋਕ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਅੱਖ ਮਿਲਾਏ ਉਹ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਪਈ। ਮੰਮੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ‘ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਨਵਦੀਪ ਨਾਲ ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ?’ ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ। ‘ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਖੁੱਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਨਵਦੀਪ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਸੀ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵਦੀਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਵੀ ਉਹ ਇਸੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ‘ਚ ਰਹੀ।

“ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਜੀ ਹੋਗੀ,” ਮੰਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਸਿਰ ‘ਚ ਦਰਦ ਐ,” ਆਖ ਕੇ ਸੀਮਾ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਨੂਰ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਣ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀਰਾਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲੈ ਕੇ ਝੱਟ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਬੱਤੀ ਬੁਝਾ ਕੇ ਨੂਰ ਨਾਲ ਪੈ ਗਈ। ਨੂਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਨਵਦੀਪ ਦਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਚੇਹਰਾ ਦਿਸਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਨੂਰ ਤੇ ਨਵਦੀਪ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਚਲੀ ਜਾਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਘਰਵਾਲਾ ਬੀਮਾਰ ਪਿਆ ਤੇ ਘਰਵਾਲੀ ਯਾਰ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਤੇ ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਆਈ। ‘ਨੂਰ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਸੋਚੂਗਾ? ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਾ ਸੋਚ ਸਕੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਝਟਕਣ ਲਈ ਪਾਸਾ ਪਰਤਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਓਂ ਹੀ ਕੱਢ ਦੇਉਂ? ਦਿਨ ਉਡੀਕਦੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਅਲੋਕ ਮਰੇ ਤੇ—। ਇਕਦਮ ਉਸਦੀ ਮੰਮੀ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਆ ਗਈ। ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ‘ਹਾਏ ਹਾਏ ਨੀ ਆਵਦੇ ਨਿੱਜ ਪਿੱਛੇ ਮੈਨੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਨੂੰ ਮਾਰੀ ਜਾਨੀ ਐ। ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਐ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਨਾਲ ਅੱਖ ਨਾ ਮਿਲਾ ਸਕੀ ਹੋਵੇ। ਸੀਮਾ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸੌਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਪਰ ਨੀਂਦ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਮੀ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਦਿਸਦਾ। ਉਹ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ। ‘ਕਿੰਨੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਮੈਂ! ਮੰਮੀ ਕੀ ਸੋਚੂ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ? ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੰਮੀ ਬੋਲੀ, “ਕੀ ਗੱਲ ਰਾਜੇ, ਹਟਿਆ ਨੀ ਸਿਰ ਹਾਲੇ? ਜਿਆਦੇ ਦੁਖਦੈ ਤਾਂ ਘੁੱਟਾਂ?”

ਮੰਮੀ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਹੋਰ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮੰਮੀ ਮੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੀ ਐ ਤੇ ਮੈਂ? ਉਹ ਮੰਮੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੰਮੀ ਉੱਠ ਬੈਠੀ। ਸੀਮਾ ਉਸਦੇ ਬੈੱਡ ‘ਤੇ ਬੈਠ

ਗਈ ਅਤੇ ਫਿੱਸ ਪਈ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਬੋਲੀ, “ਕੀ ਗੱਲ ਆ, ਰਾਜੇ?”

ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬੋਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਮੰਮੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਕੀ ਦੁਖਦੈ?”

“ਕੁਛ ਨੀ ਦੁੱਖਦਾ। ਬੱਸ ਜੀਅ ਜਿਆ ਨੀ ਲੱਗਦਾ।”

“ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ ਰਾਜੇ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਪੈਣਾ।”

“ਪਤਾ ਨੀ ਕਦੋਂ ਠੀਕ ਹੋਣਗੇ!” ਸੀਮਾ ਬੋਲੀ।

“ਦਿਸੀ ਜਾਂਦੈ। ਹੁਣ ਕਾਹਦਾ ਠੀਕ ਹੋਣੈ!” ਮੰਮੀ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲੈ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਫੇਰ ਮੰਮੀ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬੱਸ ਇਓਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਊ!” ਸੀਮਾ ਨੇ ਰੋਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਹਾ।

ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਬੋਲੀ, “ਮੇਰੇ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਆ। ਤੇਰੀ ਹਾਲੇ ਉਮਰ ਹੀ ਕੀ ਐ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਈ ਐ ਮੂਹਰੇ।”

“ਮੰਮੀ, ਉਹ ਨਵਦੀਪ ਐ ਨਾ, ਪਤਾ ਨੀ ਮੈਨੂੰ —। ਆਖਦੀ ਸੀਮਾ ਰੁੱਕ ਗਈ। ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਉਹ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਖਦਾ ਸੀ।”

ਮੰਮੀ ਕੁਝ ਪਲ ਸੀਮਾ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਕੀ ਕਹਿੰਦੈ?”

ਸੀਮਾ ਨੇ ਮੰਮੀ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਮੰਮੀ ਬੋਲੀ, “ਕੱਢ ਲਏਂਗੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਕੱਲੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ?”

ਸੀਮਾ ਫਿਰ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਈ। ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ। ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਘੁਲਦੀ ਰਹੀ। ਆਖਿਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਸੀਮਾ ਕੌਫ਼ੀ ਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਗਈ। ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੋਨੇ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨਵਦੀਪ 'ਤੇ ਪਈ। ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ-ਪੈਰ ਝੂਠੇ ਪੈ ਗਏ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬੀਆਂ। ਨਵਦੀਪ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੁਰਾ ਕੇ ਉਹ ਤੇਜ਼ ਕਦਮੀ ਸ਼ਾਪ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਅਲੋਕ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ।

•

ਲਾਵਾ

ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਜਦ ਪਾਸਾ ਪਲਟੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਪਏ ਰਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮਲਕ ਦੇਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੰਗੜਾਈ ਲਈ। ਨਰਕ ਭਰੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦਾਗ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ। ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਨੇ ਘੂਕ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਵਾਂਡਾ ਦੇ ਚੇਹਰੇ 'ਤੇ ਮਾਰੀ, ਫਿਰ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁੱਜੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਵੇਂ ਗੁਸਲਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਬੁਰਸ਼ ਉੱਪਰ ਪੇਸਟ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਪੋਲੇ ਪੈਰੀਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮੁੱਖ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਦੰਦਾਂ ਉੱਪਰ ਬੁਰਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜੀਭ ਉੱਪਰ ਬੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਰਗੜ-ਰਗੜ ਅੰਦਰੋਂ ਪੀਲਾ-ਪੀਲਾ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਰਾਤ ਭਰ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਜ਼ਹਿਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਆਪਣੇ ਨਿੱਤਾ-ਪ੍ਰਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵੇਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਸਟੋਵ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਣਾਵੇ। ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਡਾ ਵੱਲੋਂ ਨਾਸ਼ਤੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜੌਰਜ, ਤੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਰਿੱਲ ਚੀਜ਼ ਸੈਂਡਵਿੱਚ ਤੇ ਸਾਸਜ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ।” ਇੱਕ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਬਣਾਵਾਂ? ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ‘ਐਨਾ ਖਲਜ਼ਗਣ ਕੌਣ ਕਰੇ? ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕੌਫ਼ੀ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕੱਪ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ ਫਿਲਟਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਮਚਾ ਕੌਫ਼ੀ ਦਾ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਬਟਨ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਪਰਦੇ ਹਟਾਉਂਦਿਆਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਈਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੁੰਦ ਲਈਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਵਾਂਡਾ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਲੰਮੀ ਸੈਰ 'ਤੇ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ‘ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਕਦੋਂ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਖਿਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਈਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, “ਹਰਾਮੀ।” ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕੌੜਾ-ਕੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੁਸੈਲੇਪਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਕਣ

ਲਈ ਮਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਗਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਕੌੜਾ ਘੁੱਟ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਕੋਫ਼ੀ ਮਸ਼ੀਨ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਕੋਫ਼ੀ ਮਸ਼ੀਨ ਗੜ-ਗੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੌਰਜ ਦਾ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣ ਲੱਗਾ। “ਜਦੋਂ ਦੇ ਆਏ ਆ, ਹਰਾਮੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣਾ ਰੱਖੀ ਐ,” ਜੌਰਜ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ‘ਦੇਖੀ ਜਾਊ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਹੋਊ, ਹੁਣ ਉਸ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈ ਹੀ ਲੈਣੀ ਆ, ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ‘ਚ ਗੁਆਂਢੀ ਵੱਲੋਂ ‘ਐਧਾ ਧਰਤੀ ‘ਚ ਗੱਡਣ ਵਾਲੀ ਧਮਕੀ ਲੰਘੀ। ਜੌਰਜ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਢਿੱਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗਾ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ‘ਚ ਦੇਖਿਆ ਆਪਣਾ ਚੇਹਰਾ ਨਿੱਮੋਬੂਣਾ, ਅਸਮਰੱਥ ਤੇ ਨਿਤਾਣਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰਿਓਂ ਆਪਣਾ ਚੇਹਰਾ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟਦਾ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, “ਵਾਂਡਾ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਸੱਠਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ‘ਚ ਹੀ ਹਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲਾਚਾਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਈਏ।”

“ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਊ,” ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਉਹ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੁਆਲੇ ਬਾਹਾਂ ਵਲੀ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਵੀ ਜੌਰਜ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਂਡਾ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋਣ। ‘ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੀ ਕਦੋਂ ਸੁੱਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਸੋਚ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝਟਕਿਆ ਅਤੇ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਕੋਫ਼ੀ ਪਾ ਕੇ ਸੋਫ਼ੇ ‘ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ।

ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਮ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਵਾਂਡਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸਵੇਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਬੇਕਨ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਜਗਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਲੰਮੀ ਸੈਰ ‘ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਜੌਰਜ ਰੰਬੀ ਲੈ ਕੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਬਣੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ ਗੋਡੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਵਾਂਡਾ ਮਕਾਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲੱਗੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਧੁੱਪੇ ਹਰੇ-ਕਚੂਚ ਘਾਹ ਉੱਤੇ ਆਰਾਮ ਕੁਰਸੀਆਂ ਡਾਹ ਲਈਆਂ। “ਵਾਂਡਾ, ਟਰੇਸੀ ਦਾ ਘਾਹ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਬਹੁਤ ਮੋਹਨਤ ਕੀਤੀ ਐ ਆਪਾਂ ਇਸ ‘ਤੇ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ਘਾਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਸ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਟਰੇਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਕਾਨ ਕਿਰਾਏ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਹੀ ਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਆਵਾਂ, ਅੱਗੇ ਵੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਹੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਸੀ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਗੱਲ ਸੀ। ਟਰੇਸੀ ਘਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਮਰਨ ਕੰਢੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਈ ਹੈ। ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਮਿਜ਼ਾਜ ਦੇ ਹੋਣ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦੀ ਵਲਗਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ?” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਰੁਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ।”

“ਉਮੀਦ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਚੰਗੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਬਚਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਗੁਆਂਢ,” ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਜੌਰਜ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਅਲਡਰ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, ‘ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਤੇ ਟਰੇਸੀ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਬਣਦੇ।— ਬਿਲਡਰ ਹਰਾਮੀ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਓਂ ਇਸ ਥਾਂ ਉੱਪਰ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਹੋਰ ਬੋੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਜਾ ਮਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਉਜਾੜਨ ‘ਤੇ ਕਿਉਂ ਤੁਲਿਆ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਮੁੱਲ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਨ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵੇਚਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।—ਪਰ ਜੇ ਟਰੇਸੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ? ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਬਿਲਡਰ ਨੂੰ ਘਰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?— ਤੇ ਜੇ ਬਿਲਡਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਥਾਂ ਅਤੇ ਟਰੇਸੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ?’ ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਗੁਆਂਢ ਵੱਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ ਜਿੱਧਰ ਮੁੱਖ ਸੜਕ ਉੱਪਰ ਬਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਗਲੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਾਨ ਸੀ। ਮੁੜ ਉਸ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖਿਆ ਜਿੱਧਰ ਟਰੇਸੀ ਦੇ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਪਾਰਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਜੌਰਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਹ ਹੀ ਤਾਂ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵੀ...? ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਟਰੇਸੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਮਕਾਨ ਵੇਚਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਰਾਏ ਉੱਪਰ ਕਿਓਂ ਦਿੰਦਾ?’ ਇਸ ਸੋਚ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵੱਲ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ।

ਉਸੇ ਰਾਤ ਹੀ, ਜਦ ਉਹ ਘੂਕ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸਨ ਇੱਕ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਰੁਕੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਦੀ ਦੁਗ-ਦੁਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਕਈ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਆਏ ਸਨ। ਜੌਰਜ ਨੇ ਪਰਦੇ ਹਟਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਟਰੇਸੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਸੀ। ਸ਼ੋਰੀਲਾ ਸੰਗੀਤ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਐਡੀ ਰਾਤ ਗਏ ਐਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ! ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ?” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾ ਰਹੇ ਐ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਲੇਟ ਜਾ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਐਸ ਵੇਲੇ ਪਾਰਟੀ? ਗੁਆਂਢ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰਾਮੀ। ਮੈਂ ਕਰਦਾਂ ਫੋਨ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ,” ਜੌਰਜ ਬੋਲਿਆ।

“ਸ਼ਾਂਤ ਜੌਰਜ, ਆਪਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਮਿਲਾਂਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਗੁਆਂਢ ਨਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆ,” ਵਾਂਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਟਾਉਣ ਲੱਗੀ।

ਸਵੇਰ ਦੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਵੱਜਦੇ ਤੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੌਲਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੌਰਜ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਉੱਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਵਾਂਡਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਕਾਰਾਂ-ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।

ਅਗਲੀ ਦੁਪਹਿਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਆਂਢ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਜਾਈ, ਇੱਕ ਸਾਢੇ ਛੇ ਫੁੱਟ ਲੰਮੇ, ਢਾਈ ਸੌ ਪੌਂਡ ਦੇ ਕਰੀਬ ਭਾਰੇ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਠੋਢੀ ਉੱਪਰ ਲੰਮੀ ਦਾਹੜੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, “ਹਾਂ?” ਉਸ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਖਰੜੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ। ਜੌਰਜ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਉਸ ਦੇ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਡੌਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਖੁਣੇ ਸੱਪਾਂ 'ਤੇ ਅਟਕ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕਾਂਬਾ ਜਿਹਾ ਛਿੜਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮਰੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਜੌਰਜ, ਅਸੀਂ ਗੁਆਂਢ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਈਏ।”

“ਅੱਛਾ, ਮੈਂ ਇੱਛਾ,” ਡੌਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਹੱਥ ਮਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਵਾਂਡਾ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਫੜਾ ਕੇ ਹੱਥ ਮਲਾਉਂਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਵਾਂਡਾ, ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਤੈਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ।”

“ਰਾਤ ਫਿਰ ਨਵੇਂ ਥਾਂ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਪਾਰਟੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ?”

ਜੌਰਜ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਤ ਕਰਨੀ ਪਈ।

“ਹਾਂ, ਹਰੇਕ ਸ਼ੁੱਕਰ-ਸ਼ਨਿੱਚਰ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਰਾਬ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ,” ਇੱਛਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਧੰਨਵਾਦ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਦੀ ਨਹੀਂ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਬੇਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾ ਹੀ ਲਵੋ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਸੰਦ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਇਆ ਕਰੋ,” ਇੱਛਾ ਨੇ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਸੁੱਟ ਕੇ ਢਾਕਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦੈਂ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਨਹੀਂ,” ਇੱਛਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਪਾਰਟੀ ਸਦੇਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ?” ਜੌਰਜ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਤਰਲਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

“ਨਹੀਂ, ਜਦ ਪੱਥ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,” ਇੱਛਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਥੇ ਘਰ 'ਚ ਹੀ ਬੁਜ਼ਕੈਨ ਖੋਲ੍ਹ ਰਿਹੈਂ?” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਢੁੱਕਵੀਂ ਥਾਂ ਲੱਭੀ ਆ,” ਇੱਛਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ,” ਜੌਰਜ ਬੋਲਿਆ।

“ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾਂ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਓ,” ਇੱਛਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਗੁਆਂਢੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਆਏ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਰਿਹੈਂ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬੁੱਢੀਏ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਨਾ ਸਮਝ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਲਾਹ ਹੈ। ਤੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਧਰਤੀ 'ਚ ਗੱਡ ਦਿਆਂਗਾ,” ਇੱਛਾ ਨੇ ਢਾਕਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਝੱਗਾ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਸਰਕਾਇਆ।

ਕੋਕਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪੇਟੀ ਦੇ ਹੇਠ ਪਸਤੌਲ ਦਾ ਮੁੱਠਾ ਲਿਸ਼ਕਿਆ।

ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਜੌਰਜ ਦਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਜੌਰਜ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਬੇਬਸੀ ਦੇ ਰਲਵੇਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਡ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਪਈ, “ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਾਲ ਬਦਮਗਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਾੜਾ ਹੋਵੇਗਾ।” ਜੌਰਜ ਦੇ ਪੈਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਕੇ ਪਰ ਵਾਂਡਾ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨਾਲ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਦੇਖੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਏ। ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇਕ ਨਿਕਲਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਿਚ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਬੇਜਾਨ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵੀ ਕੰਬਦੀਆਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਸੋਫੇ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਵਾਂਡਾ ਵੀ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਜੌਰਜ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦਮ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਭੱਜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਇੱਡ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇ। ਉਸ ਦਾ ਸੰਘ ਕੌੜਾ-ਕੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਚੰਘਿਆੜ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਗਿਆੜੇ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੇ। ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜੌਰਜ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਲਿਆ। “ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਵਾਂਡਾ,” ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਜੌਰਜ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਫਰਕੇ।

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਆਖ, ਤੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ,” ਆਖ ਕੇ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ।

“ਕਾਹਦਾ ਚੰਗਾ? ਐਨੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਤੁਰ ਆਇਆ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਪੁਲੀਸ ਦਾ ਹੈ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕੱਸ ਢਿੱਲੀ ਕਰਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤਾਂ, ਚੱਲ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਕਰੀਏ,” ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਜੌਰਜ ਨੇ ਵਾਂਡਾ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀਆਂ।

“ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਪਹਿਲਾਂ, ਫੇਰ ਦੇਖਾਂਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ,” ਆਖ ਕੇ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਫਿਰ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲੱਗੀ।

ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਇਸ ਜਵਾਰਭਾਟੇ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਦ ਜੌਰਜ ਗੁਸਲਖਾਨੇ

ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਆਦਮੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੋਵੇ। ਜੌਰਜ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹਿਮੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟੀ ਵਾਂਡਾ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ।

ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਕੌੜੀ ਦਾ ਕੱਪ ਫੜੀ ਬੈਠੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਉਸ ਧਮਕੀ ਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਲੰਮਾ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ। ‘ਜੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ’, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ।

‘ਐਹੋ ਜੇ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਂਡਾ ਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਚੇਤੇ ਆਇਆ। ‘ਚੱਲ ਵੇਹਨੇ ਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ, ਸੋਚਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕੌੜੀ ਦੇ ਕੱਪ ਵਿੱਚੋਂ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੇ ਰੀਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਵੱਲ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ। ‘ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਵਾਂਡਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇ’, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਬੈਠਾ।

ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੇਖਾਂ ਵਾਲੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜੌਰਜ ਸੁਰਖੀਆਂ ਉੱਪਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਵੈੱਬ-ਪੇਜ ਨੂੰ ਉੱਪਰ-ਥੱਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੱਲ੍ਹ ਪੜ੍ਹੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਉੱਪਰ ਅਟਕ ਗਈ। ਸੁਰਖੀ ਸੀ, ‘My way or Highway।’

ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੁਹਰੇ ਬੈਠੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਤੇ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਆਈ ਹੋਵੇ। ‘ਹਰਾਮੀ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਬਣਾ ਧਰੀ ਹੈ, ਜੌਰਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਉਹੋ-ਜਿਹੀ ਕੁੜੱਤਣ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਰਨ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਤੜਫਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਝਟਕਿਆ। ‘ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਖਰਾਬ ਕਰਾਂਗਾ’, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਵੈੱਬ-ਪੇਜ ਨੂੰ ਹੇਠ ਵੱਲ ਕੀਤਾ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੌਰਜ ਡਬਲਿਊ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਦਿਓ-ਕੱਦ ਕਾਰਟੂਨ 'ਤੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਮਾਊਸ ਅਟਕ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਾਰਟੂਨ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਭਲਵਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਡੌਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਤਿਉੜੀ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਸਕੋੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ‘ਹੈ ਕਿਸੇ 'ਚ ਹਿੰਮਤ ਆਵ੍ਹਾ ਲਾਉਣ ਦੀ?’ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਰਾਕ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੁਦਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਵਧੀ ਹੋਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ ਤਰਸਯੋਗ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੌਰਜ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਕਾਰਟੂਨ 'ਤੇ ਅਟਕਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਲੇਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਲਈ ਸਾਰੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੇਠ ਦੀ ਕੱਢ ਮਾਰੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵਾਂ ਲੇਖ ਉੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁੜ ਤੋਂ ਉਹ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੇਜ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ।

ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੌਰਜ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ ਸੀ, “ਨਿਰੀ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ।” ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਹਨ ਉਹ ਤਬਾਹੀ ਵਾਲੇ ਹਥਿਆਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਜ ਬੁਸ਼ ਨੇ ਇਰਾਕ ਵਿੱਚ ਫੌਜਾਂ ਵਾੜੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਜੌਰਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਹਥਿਆਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬਹਾਨਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਡਲ ਈਸਟ 'ਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੌਰਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਉਬਾਲ ਉੱਠਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਅੱਜ ਕਾਰਟੂਨ ਵੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਕਦੋਂ ਠੱਲ੍ਹ ਪਵੇਗੀ ਇਸ ਹਨੇਰ-ਗਰਦੀ ਨੂੰ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੇਖ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪਹਿਰੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕਾਰਣ ਇਹ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ। ਇੱਛ ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਐਡਾ ਹੀ ਧਰਤੀ 'ਚ ਗੱਡਣ ਵਾਲਾ ਬਲਵਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਸ਼ਕੈਨ ਉੱਥੇ ਖੋਲ੍ਹਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮਕਾਨ ਹੁੰਦੇ। ਐਥੇ ਪਤੈ ਬਈ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵਪਾਰਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੀਐਂ ਤੇ ਸਾਡਾ ਕੀ ਆ? ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਧਮਕਾ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਲਵੇ—’, ਜੌਰਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿੜ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਉਸ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਧੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੇਜ਼ ਉੱਪਰ ਟਿਕਾ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਈਆਂ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਾ ਆਵੇ। ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਮਿਚਦਿਆਂ ਹੀ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਇੱਛ ਦੇ ਡੌਲੇ ਦਿਸਣ ਲੱਗੇ। ਉਸਨੇ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਪਈ। ਉਹੀ ਕਾਰਟੂਨ ਮੂਹਰੇ ਸੀ। ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਡੌਲੇ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੱਪ ਕੁੰਡਲੀਆਂ ਮਾਰੀ ਬੈਠੇ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਡੌਲੇ ਉੱਪਰ ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ ਵੀ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਰਾਤ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਇਹ ਸੱਪ ਮੂੰਹ ਅੱਡੀ ਬੈਠੇ ਦਿਸੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ

ਉਹ ਗੁਆਂਢ ਆਏ ਇੱਛ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਸਨ। ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਵੀ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਜਦ ਉਹ ਸੌਣ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅੰਗਿਆਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕੱਟੀ ਸੀ।

ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਅੱਠ ਕੁ ਵਜੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜੌਰਜ, ਤੂੰ ਸੌਂ ਜਾ ਹੁਣ, ਮੈਂ ਹਾਲੇ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਾਂਗੀ। ਜੇ ਤੇਰੀ ਨੀਂਦ ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਔਖਾ ਹੁੰਨੈ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਸੌਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।” ਫਿਰ ਜੌਰਜ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਣਾ ਪਵੇ?”

“ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਏਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਤੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ ਹੁੰਦੇ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬੰਦ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਹੀ ਕਰਵਾਉਂਗੀ। ਜੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੱਸੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ,” ਵਾਂਡਾ ਬੋਲੀ।

“ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦੈ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੇ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇੱਛ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਵਿੱਚ ਨਾ ਫਸ ਜਾਈਏ,” ਵਾਂਡਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੰਬੀ।

“ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਖ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਸੌਣ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚੀਆਂ ਤਾਂ ਇੱਛ ਦੀ ਸੱਪਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗੀ। ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਟੱਡੇ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਪਾਸਾ ਪਲਟ ਕੇ ਫਿਰ ਸੌਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਬਾਰਾਂ ਕੁ ਵੱਜੇ ਸਨ, ਜਦ ਕਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਸੀ।

“ਹੋ ਗਈ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਜੌਰਜ ਬੋਲਿਆ। ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਸੌਂ ਜਾ, ਸੌਂ ਜਾ।”

ਪਰ ਜੌਰਜ ਤੋਂ ਸੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਕਾਰਾਂ ਰੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਉੱਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਘੁੱਟਵੀਂ-ਘੁੱਟਵੀਂ ਸੀ। ਜੌਰਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਛ ਨੇ ਪੂਰਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਗੱਤੇ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਸੜਕ ਵੱਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅੰਦਰ ਨਾਜ਼ਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੋਕ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਝੁਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਕੇ

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਹ ਸੋਚ ਕਿ ਪਿਛਵਾੜੇ ਬੀਅਰਾਂ ਪੀਂਦੇ ਲੋਕ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਗੀਚੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪੰਜ-ਛੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਆਪਣੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਜੌਰਜ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਮੱਚੀ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਉਹ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਮੁੜਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਓਧਰ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਖਿੱਲਰੇ ਗੰਦੇ ਨੈਪਕਿਨ, ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਅਤੇ ਕੋਨੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠਿਆ ਸੀ। “ਹਰਾਮੀਆਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਨਰਕ ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ,” ਉਹ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ।

ਥਾਂ-ਥਾਂ ਖਿੱਲਰੇ ਗੰਦੇ ਨੂੰ ਚਿਤਵ ਕੇ ਜੌਰਜ ਦੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਹੀ। ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਘੁੱਟਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਇੱਕਦਮ ਉੱਚੀ ਹੋਈ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਠਾਹ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਫਿਰ ਘੁੱਟੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਗਾਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਇੱਕ ਮਰਦਾਨਾ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਭਰੀ।

“ਲੱਗਦੈ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਜੌਰਜ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਬੈਠਕ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਵਾਂਡਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਜੌਰਜ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਝੀਬ ਬਣਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਕ ਪੁੱਠੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਮੁੜਣ ਲਈ ਅਹੁਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਛ ਉਸ ਨੂੰ “ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ, ਸ਼ਾਂਤ,” ਆਖਦਾ ਸੜਕ ਵੱਲ ਧੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋਈ, ਜੌਰਜ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ, “ਆ ਜਾ ਫਿਰ, ਜੇ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਤਰਾ।” ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਫਿਰ ਘੁੱਟੀ ਗਈ। ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਸੜਕ ਵੱਲ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਇੱਛ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ ਬੰਦ ਹੋਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀ। ਬੋਤਲ ਜੌਰਜ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਕੋਨੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਛ ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰ ਕੇ ਇੱਕ ਪਿੱਕਅਪ ਟ੍ਰੱਕ ਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟ੍ਰੱਕ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮਾਰ ਕੇ ਗਰਜਿਆ, “ਇੱਥੋਂ ਦੜਾ ਹੋ ਜਾ, ਤੇ ਜੇ ਫੇਰ ਕਦੇ ਏਧਰ ਦੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਦਿਆਂਗਾ।” ਟ੍ਰੱਕ ਚਾਲੂ ਹੋਇਆ, ਇਕਦਮ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਿਆ। ਟਾਇਰਾਂ ਦੇ ਚੀਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਭਰਵੀਂ

ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਦੇਖ ਲਵਾਂਗਾ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਿਨ” ਅਤੇ ਔਹ ਗਿਆ ਔਹ ਗਿਆ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਾਲ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਠੰਡ ਪਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਹਲਕਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇੱਛ ਨੇ ਹੱਥ ਝਾੜੇ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਿਆ। ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਜੌਰਜ ਦਾ ਗਾਉਣ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਜੌਰਜ ਝੱਟ ਪਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਜੌਰਜ ਉਸ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਲੱਗਾ।

“ਜੇ ਬੋਤਲ ਕੋਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਵੱਜਦੀ,” ਵਾਂਡਾ ਬੋਲੀ।

“ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,” ਆਖ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਕੱਸ ਦਿੱਤੀਆਂ।

“ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਸੱਦ ਹੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆ,” ਵਾਂਡਾ ਬੋਲੀ।

“ਕੀ ਲੋੜ ਐ ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਲੈਣ ਦੀ। ਹੋ ਸਕਦੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਲੜ ਕੇ ਗਿਐ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਦੱਸ ਹੀ ਦੇਵੇ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕਿਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਵੇ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਬਾਹਰ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਦੱਬਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ। ਜੌਰਜ ਅਤੇ ਵਾਂਡਾ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਏ। ਜੌਰਜ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਵਾਂਡਾ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਹ ਵਾਂਡਾ ਨੂੰ ਥਾਪੜਣ ਲੱਗਦਾ। ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਝਗੜ ਕੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਤਸੱਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ‘ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਬੁਜ਼ਕੈਨ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇਗਾ’, ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੁਝ ਪਲ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਵੀ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸਿਆ! ਵਾਂਡਾ ਦੇ ਸਿਰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੀ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹ-ਸੱਤ ਹੀਣ ਲੱਗੀ। ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਸਿਰ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜੌਰਜ ਨੇ ਵਾਂਡਾ ਦਾ ਸਿਰ ਉਗਾਸਣ ਲਈ ਹਾਲੇ ਆਪਣੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲੀ, “ਥੱਕ ਗਈ ਬਾਂਹ?”

“ਨਹੀਂ, ਬੱਸ ਐਵੇਂ ਹੀ। ਤੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਨੀਂਦ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣੀ ਆ ਜੌਰਜ, ਤੂੰ ਸੌਂ ਜਾ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਸੋਚ। ਤੇਰਾ

ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਧ ਜਾਣੈ,” ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਜੌਰਜ ਦੇ ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰਨ ਲੱਗੀ। ਕੁਝ ਪਲ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਜੌਰਜ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਹੌਂਕਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਪਈ।

“ਲੱਗਦੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੋਈ,” ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਜੌਰਜ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁੜ੍ਹਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ।

“ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਜੌਰਜ?” ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਵਾਂਡਾ ਵੀ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਜੌਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇਤੀ।

ਪਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਝੀਬ ਬਣਾ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਜੌਰਜ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਿੱਚ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਉੱਨੀਂ ਕੁ ਹੀ ਝੀਬ ਬਣਾ ਕੇ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਝੱਟ ਪਰਦਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। “ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਦੰਦ ਕਰੀਚੇ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਚੁੱਕਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਲਿੱਬੜੇ ਕੰਡੋਮ ਵੀ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਿੱਧਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।” ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸੇਕ ਨਿਕਲਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੇਕ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਜੌਰਜ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਤੋਂ ਭਾਂਪ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਆਪਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਚੱਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।”

“ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਗੀਚੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਆ ਫਿਰ ਅਗਲਿਆਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਆ ਜਾਣਾ,” ਜੌਰਜ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੇ ਹੁਣ ਵੀ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਕੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ?—ਆਪਾਂ ਇਹ ਮਕਾਨ ਹੀ ਵੇਚ ਦਿਆਂਗੇ,” ਵਾਂਡਾ ਬੋਲੀ।

“ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਐਂ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ,” ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਜੌਰਜ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਅਹੁਲਿਆ।

“ਤੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਹਿੱਲ ਗਿਐ ਜੌਰਜ?” ਵਾਂਡਾ ਬੋਲੀ।

“ਹਾਂ, ਦਿਮਾਗ ਈ ਹਿੱਲ ਗਿਐ, ਜਿਹੜਾ ਐਨਾ ਕੁਝ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਸਹੀ ਜਾਨੈ।”

“ਚੰਗਾ, ਜਾਹ ਮਰ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ।”

ਵਾਂਡਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਜੌਰਜ ਥਾਂਏ ਹੀ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

“ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਿਨ ਇੱਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨਾ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ—,” ਆਖਦੀ ਹੋਈ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਅਤੇ ਬੋਲੀ, “ਸ਼ਾਂਤੀ ਜੌਰਜ, ਤੇਰਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਧ ਰਿਹੈ। ਗੋਲੀ ਲੈ ਕੇ ਲੇਟ ਜਾ।

ਆਪਾਂ ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਆਵਾ ਲਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੈ।”

ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਕੇ ਵਾਂਡਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜੌਰਜ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁੱਜੇ ਤੁੰਨੇ ਅਤੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਦਿਆਂ ਹੀ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਇੱਡ ਦਾ ਸੱਪਾਂ ਵਾਲਾ ਡੌਲਾ ਦਿਸਿਆ। ਪਰ ਦਵਾਈ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਸਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੌਰਜ ਡੌਲੇ ਤੋਂ ਤ੍ਰਹਿੰਦਾ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕੰਪਿਊਟਰ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੇ ਜੌਰਜ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਢੋਅ ਨੂੰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵੱਲ ਗਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਕਾਰਟੂਨ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਈਆਂ।

ਕੱਲ੍ਹ ਜੌਰਜ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਆਖਰੀ ਪਹਿਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ ਕਿ ਬੁਸ਼ ਦੀ ਗੁੰਡਾਦਰਦੀ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਖਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੀ ਬੇਕਰ-ਹੈਮਿਲਟਨ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਇਰਾਕ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਇਰਾਕ ਵਿੱਚ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜਣ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਟੋ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਬਾਰੇ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਜੌਰਜ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੈਨੇਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਫਤਵੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਤੇ ਬੁਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਉਲਟ ਆਪਣਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਅਮਰੀਕਨ ਡੀਫੈਂਸ ਸੈਕਟਰੀ ਰਮਜ਼ਫੀਲਡ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬੁਸ਼ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਭ ਸੋਚਕੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਚਕੇ ਡੌਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੁਸ਼ ਵੀ ਉੱਭਰਿਆ ਸੀ। ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਬੁਸ਼ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿੱਲਾ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੌਰਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਕੂਨ ਭਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ।

ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇੱਡ ਹਾਵੀ ਸੀ। ਤੇ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਡ ਦੇ ਡੌਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਟੱਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ‘ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਟੱਕਰ ਲੈ ਲਵਾਂ?’ ਇਹ ਖਿਆਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ-ਗ਼ਸਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਜੌਰਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਸ਼ਕੋਰ ਪਈ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਉੱਭਰਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਧਮਕੀ “ਦੇਖ ਲਊਂਗਾ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ” ਚੇਤੇ ਆਈ। ‘ਐਵੇਂ ਗੁੱਸੇ ’ਚ ਆਖ ਗਿਆ ਹੋਣੈ’, ਜੌਰਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਜੌਰਜ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਚੱਲ ਨਾ ਵੀ ਕਰੇ ਕੁਝ ਉਹ, ਪਰ ਆਖ ਤਾਂ ਗਿਆ ਐ ਨਾ।’ ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਹਥਿਆਰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇੱਥੇ ਬੁਲ ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਸਕੇ ਤਾਂ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਮੂਲੀ ਹੀ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਉੱਪਰ ਰੌਣਕ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠਾ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਵਾਂਡਾ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਕੀਮ ਦੱਸੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਦੀ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਕੁ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜੌਰਜ ਅਤੇ ਵਾਂਡਾ ਆਪਣੀ ਬੈਠਕ ਦੇ ਪਰਦਿਆਂ ’ਚੋਂ ਝੀਬ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇੱਛਾ ਦੇ ਸੱਪਾਂ ਵਾਲੇ ਡੌਲੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਲਮਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਹੱਥਕੜੀ ਵਿੱਚ ਜਕੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਜੌਰਜ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇੱਛਾ ਦੇ ਡੌਲਿਆਂ ’ਤੇ ਸੱਪ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਡਿੱਗ ਪਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰੀਆਂ ਮਿੱਥੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ।

‘ਬੁਜਕੈਨ : ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ।’

ਮੈਂ ਕੋਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਧੁਲ ਨਹੀਂ

ਸਿਵੇ ਦੀ ਰਾਖ ਹਾਲੇ ਠੰਡੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਆਹ ਵੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਹਾਲੇ ਵਿਆਹ-ਵਿਊ। ਆਪੇ ਹੁੰਦਾ ਫਿਰੂ ਸਾਲ-ਖੰਡ ਤਾਈਂ। ਪਰ ਮੰਨੇ ਨੀਂ, ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਆਖਰ ਮੈਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, “ਕਰਲੋ, ਪਰ ਮੈਂ ਨੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।” “ਲੈ ਥੋਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਲਾਂਗੇ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਦੁੱਖ ਨੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਕੌੜੀ ਘੁੱਟ ਭਰਨੀ ਈ ਪੈਣੀ ਆ,” ਮੇਰੇ ਸਾਝੂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਵੀਰ ਜੀ, ਇਹ ਓਹਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਜੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ, ਕਾਹਨੂੰ ਆਹ ਦਿਨ ਦੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕਦੈ, ਆਪਾਂ ਓਹਦੀ ਇਹ ਆਖਰੀ ਖਾਹਸ਼ ਪੂਰੀ ਕਰੀਏ,” ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸਾਲੀ ਨੇ ਹਾਉਕੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ‘ਹਾਂ ਕਹਿਣੀ ਪਈ। ਤੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਪਰ ਮੇਰਾ ਸਰਵਣ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਪਾਸੇ ਨੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਗ ਪੈਂਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੇ ਕਦੇ ਥੋੜੀ-ਬਹੁਤੀ ਅੱਖ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ’ਚ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਵੀ ਜਦੋਂ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਕੋਟ-ਪੈਂਟ ਪਾਈ ਦਿਸਿਆ, ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਲਾਵਾਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ। ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਵਾਂ ਲੈਂਦੀ ਕਿਰਨ, ਮੇਰੀ ਨੂੰਹ ਦਿਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਵੀ ਦਿਸਿਆ: ਹੱਥ ਕੌਲਾ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਖੜ੍ਹਾ ਭੀਖ ਮੰਗ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ। ਮੈਂ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ। ‘ਦੂਜੇ ਨਾ ਜਾਗ ਜਾਣ, ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਖੋਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਡੁਸਕਦਾ ਮੈਂ ਕੋਠੇ ’ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਧਾਹ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਾਂ ਉਸਨੂੰ। ‘ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਉੱਚੇ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣ ਹੀ ਲਵੇ, ਇਹ ਚਿੰਤ ’ਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਅਗਾਂਹ ਬੁਥਾਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ’ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਕੜ ਪਾਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਵਦੇ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ: ਓਏ ਸਰਵਣਾ, ਸਰਵਣਾ ਓਏ, ਕਿੱਥੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਤੂੰ। ਆ ਜਾ

ਮੁੜਿਆ ਮੇਰਿਆ ਪੁੱਤਾ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਾਂਗੇ। ਆ ਜਾ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ, ਮੇਰਾ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਰੋਲ਼। ਮੈਨੂੰ ਬੇਘਰਾ ਕਰਕੇ ਨਾ ਜਾ। ਆ ਜਾ ਯਾਰਾ ਮੁੜਿਆ। ਉੱਥੇ ਝੱਟ ਸਾਰਾ ਅਗਵਾੜ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ, “ਛੱਡ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ 'ਕੱਲੇ ਨੂੰ। ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਨਾ ਲੈਣ ਦਿਓ ਮੈਨੂੰ। ਮੇਰੀ 'ਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਆਉਗਾ ਉਹ। ਮੇਰਾ ਰੋਣਾ ਨੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦਾ ਉਹ—।”

“ਜੇਰਾ ਕਰ, ਜੇਰਾ। ਓਥੇ ਗਿਆ ਕੌਣ ਮੁੜਦੈ। ਐਨੀ ਠੰਡ 'ਚ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਫਿਰਦੈ, ਠੰਡ ਲਵਾ ਲਵੇਂਗਾ,” ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜਿਗਰਾ ਵੱਡਿਆਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਐ। ਜੇ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਕੌਣ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਵੇ,” ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਲੈ ਆਏ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਛੱਡੋ, ਮੈਨੂੰ ਰੋ ਤਾਂ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਰੋਣ ਕੱਢ ਦੇਣਾ। ਫਿਰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਣਾ ਨਾ ਆਉ। ਵਿਆਹ ਐ।”

“ਓਦਣ ਦੇ ਰੋਈ ਜਾਨੇ ਐਂ। ਰੋਇਆਂ ਕੋਈ ਮੁੜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਹਟਾਈਏ—ਲਾ ਡਾਕਟਰਾ ਕੋਈ ਟੀਕਾ-ਟੂਕਾ ਜੇ ਝੱਟ ਸੌਂ ਜਾਵੇ,” ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਟੀਕੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮਿਚ ਗਈਆਂ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਸਵੇਰ ਮੇਰੇ ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਹੋਮੋਪੈਥੀ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਸ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਚਿੱਤ ਕਰੜਾ ਰਹੂ। ਰੋਣ ਨੀਂ ਆਉਂਦਾ।” ਉਹ ਦਵਾਈ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ, ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਭਿਜਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇ ਘਰ ਸੀ, ਜਿਸਦੀ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਦਵਾਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਨ ਰਾਤ ਵਾਂਗ ਉੱਛਲ-ਉੱਛਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਸਰਵਣ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੋਂ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਆਹ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਤੇ ਭਤੀਜਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਸਾਲੀ-ਸਾਢੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਬਰਾਤ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਮੈਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਸਿੱਧਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਰਾਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦਾ ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ। ਭਵਨ ਵਿਚ ਕਿਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਦਵਾਈ ਲੈ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ

ਵਿਆਹ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਈ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਛੇੜਦਾ, ਆਖਦਾ, “ਤੇਰੀ ਆਹ ਲਿਟ ਕੁਛ ਜ਼ਿਆਦਾ ਈ ਵੱਡੀ ਆ।” ਇਹ ਫਿਰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਮੂਹਰੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹਦੀ। ਉੱਥੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੀ, “ਆ ਕੇ ਠੀਕ ਕਰਾਇਓ।” ਸਰਵਣ ਹੱਸਦਾ, ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਅੰਦਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਹ ਦੋਹਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੱਸਦੇ। ਮੇਰਾ ਕੰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਲਤਾਂ ਕਰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਫੰਕਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲੇਟ ਪਹੁੰਚਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਮੋਸ਼ੀ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਹ ਖੇਡ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ।

ਮੈਂ ਤੇ ਜਿੰਦਰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਗੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਬਣ-ਠਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਬਾਹਰ। ਸਾਥੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰ 'ਤੇ ਰਸ਼ਕ ਕਰਦੇ। ਇੱਕ ਦੋਸਤ ਆਖਦਾ, “ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਮਿਰਚਾਂ ਵਾਰਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰੋ ਘਰੋਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਲੱਗੂ।” ਕਦੇ ਉਹ ਆਖਦਾ, “ਐਨਾ ਨਾ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਮੋਹ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।” ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਹਾਸੇ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦਾ, “ਮੱਚਿਆ ਨਾ ਕਰ ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ। ਆਵਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ।” ਹੁਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਸੀ। ਜੇ ਜਿੰਦਰ ਨਾਲ ਐਨਾ ਮੋਹ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਐਨਾ ਔਖਾ ਤਾਂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ। ਜੇ ਇਹ ਸਰਵਣ ਤੇ ਕਿਰਨ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਮਰ-ਖਪ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਦਿਨ ਤਾਂ ਐਧਰ-ਉਧਰ ਤੁਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਲੰਘਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਯਾਦ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਮੇਰੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਰਵਣ ਤੇ ਕਿਰਨ ਅੱਧੀ-ਅੱਧੀ ਰਾਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਆਉਂਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਧਰਵਾਸਾ ਦਿੰਦੇ। ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਟਿਕਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਫਿਕਸੋ ਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਟਾਈ ਬੰਨਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸਰਵਣ ਦਾ ਤਾਂ ਯਾਦ-ਚਿੱਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਰਨ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਦਲਾਸੇ ਦਿੰਦੀ ਸੀ, ਆਪ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟੇਗੀ?

ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਆਈ। ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੀ, “ਡੈਡੀ, ਠੀਕ ਐਂ ਤੁਸੀਂ? ਰਾਤ ਕੁਝ ਚਿਰ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ?”

“ਹਾਂ ਰਾਣੇ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਐਂ? ਤੁਸੀਂ ਦਵਾਈ ਲੈ ਲਈ ਸੀ? ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇ ਦੇਣੀ ਸੀ,” ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

“ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਆਂ ਡੈਡੀ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਓ। ਮੈਂ ਚਾਹ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਵਾਂ?” ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਰੋਕਦਾ ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਇੱਧਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਟਰ ਚਿਕਨ, ਬੱਕਰੇ ਦਾ ਮੀਟ ਤੇ ਸੁੱਕਾ ਚਿਕਨ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਕੇ ਇਹ ਫਰੀਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ਸਟੋਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਨ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਸਰਵਣ ਨੇ ਛੇ ਵੱਡੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੀਹ ਤਾਂ ਦਿਨ ਆ ਐਨੀ ਮੈਂ ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਲਊਂ। ਤੇ ਨਾਲੇ ਐਨਾ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿਸੇ ਯਾਰ-ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਓ। ਪੀਣ ਦੇ ਮਾਰੇ ਕਈ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਜੇ ਫਰੀਜ਼ਰ 'ਚੋਂ ਖਾਣਾ ਕੱਢ ਕੇ ਤੱਤਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪੀਜ਼ਾ ਮੰਗਵਾ ਲਿਓ। ਬੱਸ-ਬੱਸ 'ਚ ਨਾ ਜਾਇਓ ਕਿਤੇ। ਟੈਕਸੀ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ ਜੇ।” ਫੇਰ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਡੈਡੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨੀ ਕਰਨਾ ਪਿੱਛੋਂ।” ਫਿਰ ਕਿਰਨ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਆਪਾਂ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਈ ਲੈ ਚਲਦੇ ਆਂ, ਤਿੰਨ ਵੀਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਐ। ਸਕੂਲੋਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕਰਾ ਲੈਨੇ ਆਂ।”

“ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਜਵਾਬਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨੀ। ਸਾਡਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ,” ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਹਾ।

“ਫਿਕਰ ਤਾਂ ਡੈਡੀ ਰਹੁਗਾ ਈ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜਵਾਂ ਜੀਅ ਨੀ ਕਰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣ ਨੂੰ। ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹੁਗਾ,” ਕਿਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

‘ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਸਹੁਰੀ ਦਾ ਤਾਂਹੀ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਜਾਣ ਨੂੰ। ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਬਈ ਗਈ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਖਿੰਡ-ਪੁੰਡ ਜਾਣੈ’, ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ। ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਿਰਨ ਵੱਲ ਗਈ। ਪੁਰਾਣਾ ਜਿਹਾ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਢ ਪਈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਉਹ ਸੂਟ ਪਾਉਣੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਰਵਣ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਜਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਿਉਣੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ ਦੇਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਦਰਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੂਟ ਸਿਉਣੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਕੋਲ ਨਾਪ ਹੈਗਾ। ਉਹ ਹੀ ਇਸਦੇ ਸੂਟ ਸਿਉਂਦਾ। ‘ਸੂਟ ਸਿਉਂ ਕੇ ਖਾਉਰੇ ਦੇ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕੰਜਰ ਦਾ ਦੱਬ ਹੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੌਕੰਨੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਣਾ। ਕਿਰਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਣੇ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਹਾਲੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਆਉਂਦੀ ਆ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਏ ਆ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੱਗਣ 'ਚ। ‘ਕੱਲੀ ਕਿਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਗੱਡੀ ਤੁਰੂ? ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਆਈ ਜਾਣ। ਸਰਵਣ

ਦਾ ਸਾਝੂ ਮੈਨੂੰ ਫੁੱਲ ਫੜਾ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਆਹ ਲਓ ਮਾਸੜ ਜੀ, ਸਰਵਣ ਓਧਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ।” ਮੈਂ ਫੁੱਲ ਫੜ ਕੇ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਟ 'ਤੇ ਟੰਗ ਲਵੋ। ਸਰਵਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬਰਾਤੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਫੁੱਲ ਲਾਏ ਹੋਣ।”

‘ਕਾਹਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਯਾਰ, ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਇਆ। ਉਹ ਬਕਸੂਏ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਮੇਰੇ ਕੋਟ ਨਾਲ ਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝਕੇ ਪਲੋਸਣ ਲੱਗਾ।

ਇਹ ਫੁੱਲ ਸਰਵਣ ਤੇ ਕਿਰਨ ਨੇ ਕਿਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਤੋਂ ਬਣਵਾਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਵਣ ਕਈ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਗਿਆ ਸੀ ਖ਼ੀਦਣ, ਪਰ ਕਿਤੋਂ ਪਸੰਦ ਦੇ ਮਿਲੇ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਸਿਲਕ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਡੰਡੀਆਂ ਲਿਆ ਕੇ ਕਿਰਨ ਦੀ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਿਰਨ ਨੇ ਜਾਮਣੀ ਰੰਗ ਦੇ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਤੇ ਸਰਵਣ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਬੀ ਰੰਗ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਬਣਵਾਏ ਸਨ।

ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਪੋਤਿਆਂ ਦੇ ਵੀ ਜਾਮਣੀ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਦੋਹਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੇ। ਛੋਟੇ ਦਾ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਖੜ੍ਹਨਾ ਮੈਨੂੰ ਓਪਰਾ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਿਚੱਲਾ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਚਾਂਡਲ ਜਾਂਦਾ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ। ਸਰਵਣ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਪਈ ਉਸਦੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਲੋਸ-ਪਲੋਸ ਦੇਖੇ। ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰੇ, ਕਦੇ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ। ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਚੇਹਰੇ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਉੱਠ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜ ਕੇ ਕਦੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾ ਲਵੇ, ਕਦੇ ਬਿਟਰ-ਬਿਟਰ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਡੋਬ ਪਵੇ। ਫਿਰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਸਰਵਣ ਦੀ ਦੇਹ 'ਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਚਿਣਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਲਾਂਬੂ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਵਣ ਦੇ ਨਾਲ ਲੇਟ ਜਾਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਛੋਟਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜਿਆ ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਲੋਰਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਵਾਂ ਨਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟੀ ਜਾਵਾਂ। “ਦਿਲ ਕਰੜਾ ਕਰ, ਮਾਸਟਰ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰ। ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਦੇ,” ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮੋਢਾ ਫੜ ਕੇ ਝੰਜੋੜਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ

ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਹਿੰਮਤ ਆ ਗਈ। ਮੇਰੀਆਂ ਚੰਘਿਆੜਾਂ ਰੁਕ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੇ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਵਰਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਮੈਂ ਸਰਵਣ ਦੇ ਸਿਵੇ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਚਾਦਰ ਤਾਣੀ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਰੋਂਦਾ-ਕਰਲਾਉਂਦਾ ਮੈਂ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਸਵਾਹ ਹਟਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੋਢੇ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਹਟਾਇਆ। ਬੋਲਿਆ, “ਕਿਓਂ ਮਾਸਟਰ, ਰਾਖ 'ਚ ਹੱਥ ਸਾੜਦੇ। ਹਾਲੇ ਤੱਤੀ ਆ।” ਪਰ ਰਾਖ 'ਚ ਐਨਾਂ ਸੇਕ ਕਿੱਥੇ ਸੀ! ਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ 'ਚ ਭਸਮ ਨਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਵਾਹ ਦੀ ਢੇਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ-ਕਰਲਾਉਂਦਾ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਡਿੱਗਿਆ।

ਨਾ ਉਹ ਉਦੋਂ ਆਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਬਰਾਤ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਣਾ ਸੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭਰਮ ਸੀ ਕਿ ਕਾਸ਼! ਉਹ ਵੀ ਬਰਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤੋਂ ਸਿਰ ਕੱਢ ਲਵੇ। ਮੈਂ ਬਿੱਟ-ਬਿੱਟ ਉੱਧਰ ਝਾਕਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿੱਧਰੋਂ ਬਰਾਤ ਆਉਦੀ ਸੀ। ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਜਣੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਆ ਕੇ ਫੋਨ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨਕਾਰ ਲਈ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫੋਨ ਨਾ ਫੜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਫੋਨ ਦਿੰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ, “ਕਰਲਾ ਗੱਲ ਮਾੜੀ ਜੀ। ਬਹੁਤਾ ਖਹਿੜੇ ਪਿਆ ਵਾ ਐ।” ਮੈਂ ਬੇਮਨੀ ਨਾਲ ਫੋਨ ਫੜ ਕੇ ਕੰਨ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਕੋਈ ਡੁਸਕਦਾ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਸਾਡੀਆਂ ਮਹਿਫਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ, ਸਾਡੇ ਜਿੰਦਾ ਦਿਲ ਯਾਰ ਤੋਂ ਰੱਬ ਨੇ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ।” ਇਹ ਮੇਰਾ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਥੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਮੇਰਾ ਆਪ ਰੋਣ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੋਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਪੂੰਝ ਲਈਆਂ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਬੰਦਾ ਆ ਖੜ੍ਹਾ। ਕੋਈ ਦੂਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਆਹ ਤਾਂ ਜੀ ਰੱਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ।”

“ਓਹਦੀ ਮਰਜੀ,” ਮੈਂ ਸਭ ਨੂੰ ਇਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਪ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ। “ਸਸਕਾਰ 'ਤੇ ਸਾਥੋਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨੀ ਗਿਆ। ਉਂ ਭਾਣਾ ਕੀ ਵਾਪਰਿਆ?” ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਦੇ ਬਟਨ ਨੱਪੇ ਤੋਂ ਉਹ ਚੱਲ ਪਵੇ।

“ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਹੋਈ। ਬੱਚੇ ਕਿੱਡੋ-ਕਿੱਡੋ ਆ?”

“ਆਹ ਖੜ੍ਹੇ ਆ। ਵੱਡਾ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ। ਛੋਟਾ ਦਸਾਂ ਦਾ।”

“ਚਲੋ ਹੋਏ ਉਡਾਰ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਨੂੰ। ਹੌਂਸਲਾ ਰੱਖੋ। ਆਹ ਵਿਆਹ ਆਲਾ ਕੰਮ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਏਸੇ ਕੰਮ ਖਾਤਰ ਉਹ ਆਇਆ ਸੀ। ਓਹਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ,” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਮਿੰਟ ਕੁ ਪੈਰ ਮਲ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਸਾਢੂ ਤੇ ਸਾਲੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਉਨਾਬੀ ਫੁੱਲ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ। ਵੱਡੇ ਪੋਤੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਟ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਫੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੀ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਛੋਟੇ ਦਾ ਵੀ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਦੋ-ਦੋ ਫੁੱਲ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ।

ਇਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਝਗੜਦੇ ਕਿਓਂ ਐ, ਦੋਹੋਂ ਫੁੱਲ ਲਾਇਓ, ਨਾਲੇ ਪਤਾ ਲੱਗੂ ਬਈ ਵਚੋਲੇ ਆ।”

“ਝਗੜਦੇ ਕਦੋਂ ਆਂ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੰਨ-ਸ਼ੰਨ ਕਰਦੇ ਆਂ। ਫੁੱਲ ਦੋਹੋਂ ਈ ਲਾਵਾਂਗੇ,” ਆਖ ਕੇ ਸਰਵਣ ਫਿਰ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੌਂਸਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਫੁੱਲ ਲਾਵੇ। ਅੱਗੋਂ ਕਿਰਨ ਬੋਲੀ, “ਸਗੋਂ ਤੁਸੀਂ ਲਾਇਓ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫੁੱਲ। ਅਸੀਂ ਥੋਡਾ ਮੁੰਡਾ ਨੀ ਸੱਦਣਾ ਕਨੇਡੇ।”

“ਵੱਡੀ ਆ ਗੀ ਕੁੜੀ ਆਲੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਰਾਈਡਾ ਦਿੰਦਾ ਮੈਂ ਥੱਕ ਜਾਨੈ। ਨਾਲੇ ਮੈਡਮ ਜੀ, ਥੋਡੀ ਏਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਈ ਪਤੈ ਕਿਵੇਂ ਇੱਥੇ ਸੱਦਾਐ।”

“ਤਾਂ ਈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਨੀ ਆਂ ਕਿ ਕੁੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲਾਇਓ।” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਵਣ ਨੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸਰਵਣ ਦੀ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਪਿੱਠ ਲੱਗਣੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ ਤੇ ਮੈਂ ਦੋਹੋਂ ਫੁੱਲ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਵਣ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜੀ, ਰੀਬਨ ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਆਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਨਾਲ ਢੁੱਕ ਕੇ ਖੜ੍ਹਣੈ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਉਹ ਭਰਾ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੋਗੇ?”

“ਮੈਂ ਰੀਬਨ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾਂਗੀ। ਹੋਰ ਕਿੱਥੇ?”

“ਉੱਥੇ ਕਿਵੇਂ ਖੜ੍ਹੋਗੇ ਜੀਓ, ਉੱਥੇ ਤਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ ਸਾਲੀਆਂ ਖੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਐਂ, ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਸੀ ਜੀ ਐ,” ਸਰਵਣ ਨੇ ‘ਮਾਸੀ ਜੀ ਘਰੋੜ ਕੇ

ਕਿਹਾ ਸੀ।

“ਓਥੇ ਇਕ-ਅੱਧੀ ਮਾਸੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਥੋਡੇ ਵਰਗੇ ਵਿਗੜਿਆਂ-ਤਿਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਰਨ ਲਈ,” ਕਿਰਨ ਲਾਚੜ ਗਈ ਸੀ।

ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਕਿਰਨ ਰੀਬਨ ਨਾਲ ਰਾਹ ਰੋਕੀ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਵਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਹੱਸਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੋਲਣਾ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸਣਾ ਸੀ। ‘ਹੁਣ ਸਰਵਣ ਕਿੱਥੇ!’ ਮੈਂ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਮੁੰਡੇ ਐਵੇਂ ਹੀ ਵਾਧੂ ਸਮਾਂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੜ-ਹਿੜ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਕਾਹਲਾ ਪੈਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਤੋਰੋ ਯਾਰ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਟਾਈਮ ਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆ।”

“ਕੋਈ ਨੀ ਵੀਰ ਜੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਇਹ ਰਾੜ-ਬੀੜ ਜੀ ਕਰਨੀ ਈ ਪੈਂਦੀ ਆ। ਮੂਵੀ ਬਣਦੀ ਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਮੂਵੀ ਮੰਗ ਲੈਂਦੇ ਆ। ਜੇ ਇਹ ਸ਼ਗਨ-ਵਿਹਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਨਕਲੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਸਕਦਾ,” ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਲਿਆ। ਬੋਲਿਆ, “ਵੀਰ ਜੀ, ਬੱਸ ਮਿੰਟ ਕੁ।” ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਣ ਲਗਾ। ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੋਤਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਚਾਹ ਲੈ ਆਇਆ। ਹਾਲੇ ਘੁੱਟ ਭਰੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਲ ਆ ਖੜ੍ਹੇ। ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਉਹ ਅਫਸੋਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਕਦੋਂ ਇਹ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਮੁੱਕੇ ਤੇ ਕਦੋਂ ਉੱਪਰ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੀਏ, ਜਿੱਥੇ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣੇ ਸਨ।

ਚਾਹ ਪੀ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਮੰਗਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਰਵਣ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਆ ਗਈ। ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਸਰਵਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਸਰਵਣਾ, ਪੰਜਾਂ-ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਨੋਟਾਂ ਵਾਲੀ ਗੁੱਟੀ ਅੱਡ ਰੱਖੀ, ਵਿਆਹ ਆਲੇ ਦਿਨ ਮੰਗਤਿਆਂ ਵਾਸਤੇ। ‘ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ’ ਮੰਗਤੇ ਨੂੰ ਦੇਈਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤਕੜੇ ਮੰਗਤੇ ਝਪਟ ਲਿਜਾਂਦੇ ਆ। ਮਾੜਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕੁਝ।”

ਉਹ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲਿਆ, “ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੀ ਪੁੱਛਦਾ ਡੈਂਡੀ, ਸੌ-ਪੰਜਾਹ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਗੱਲ ਨੀ ਕਰਦੇ ਮੰਗਤੇ। ਨਾਲੇ ‘ਕੱਲੇ’ ਵਿਆਹ ਆਲੇ ਦਿਨ ਈ ਕਿਓਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅੱਡੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨੀ ਮੋੜਣਾ।”

“ਚੱਲ ਤੂੰ ਆਵਦਾ ਰਾੜਾ ਰਾਜੀ ਰੱਖੀਂ। ਗਰੀਬ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ‘ਸੀਸਾਂ’ ਈ ਤਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ।”

‘ਕਿਸੇ ਸਾਲੇ ਦੀਆਂ’ ਸੀਸਾਂ ਨੇ ਨੀ ਤਾਰਿਆ। ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜਰਾਂ ਲੈ ਡੁੱਬੀਆਂ, ਸੋਚਦਾ ਮੈਂ ਮੰਗਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਉੱਪਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਬ ਵੱਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਹੀ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਉੱਪਰ ਆ ਗਏ। ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਫੁੱਫੜ ਜਾਣੀ ਮੇਰੇ ਸਾਥੂ ਦਾ ਭਣੇਈਆ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠਿਆ। ਉਹ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਮਸ਼ੀਨ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਈ ਗਿਆ। ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚੱਲਵੇਂ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦਿਲਾਸੇ ਸਗੋਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ‘ਚੋਂ’ ਸਵਾਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਜੇ ਪਾਠੀ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਣ। ਰਾਗੀ ਆਪਣੇ ਸਾਜ ਟਿਕਾਅ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵੀਜ਼ੇ ਲਵਾਏ ਹੋਣਗੇ ਐਧਰ ਆਉਣ ਲਈ। ਖੜ੍ਹੇ ਪੈਰ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਆ ਭਰਾਵਾ। —ਜਵਾਕ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਜਾਜੂ ‘ਚ?’”

“ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਾ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ ਜਹਾਜ਼। ਸਾਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਸੁਰਤ ਸੀ। ਡਿੱਗਦੇ-ਢਹਿੰਦੇ। ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਰਾਉਂਦੇ ਪਹੁੰਚਗੇ ਆਂ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ।” ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੋਤੇ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੋਣ ਲਗਦਾ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਨੂੰ ਪਲੋਸਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਟਿਕਿਆ ਦੇਖ ਉਹ ਆਪ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪਰਲ ਪਰਲ ਹੰਝੂ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਮੈਂ ਬਥੇਰਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਪਰ ਮਨ ਉੱਛਲ-ਉੱਛਲ ਆਉਂਦਾ। ਛੋਟਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਖਦਾ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਡੌਂਟ ਵਰੀ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡੈਂਡੀ ਨੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਣੈ।”

ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਵਣ ਦੇ ਕੰਮ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਜਿੰਮੇ ਆ ਪਏ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਈ ਤਕੜਾ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਲਗਦਾ। ਕਿੱਥੋਂ ਚੁੱਕ ਲਊਂ ਮੈਂ ਕਬੀਲਦਾਰੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਰਵਣ 'ਤੇ ਛੱਡੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਵਣ ਹੋਰੀਂ ਕਰੀ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਨਾ ਹੀ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਆਖਦਾ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਰੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਆਂ। ਇੰਜੁਆਏ ਕਰੋ ਆਵਦੀ ਰੀਟਾਇਰਮੈਂਟ।” ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਨਵਾਂ ਕਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਨਾਲੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਉਮਰ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਸੱਠਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਕਈ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਆਖਣਾ ਕਿ ਮੁੰਡੇ 'ਤੇ ਡੀਪੈਂਡ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ

ਲੱਗਣਾ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਜਲਦੇ ਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੀ ਕਰਦੇ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਾਂਗ ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਗਾਰਡ ਬਣਿਆ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਆ। 'ਜੇ ਉਦੋਂ ਦੀ ਕੰਮ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈ ਹੁੰਦੀ—। ਕੀ ਬਣੂੰ, ਜਵਾਕਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹਾਲੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪਈ ਆ। ਕਿਵੇਂ ਗੱਡੀ ਚੱਲੂ? ਇਹ ਡਿਕਰ ਮੇਰਾ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ।

ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਉੱਧਰ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਰਵਣ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਿਸਣ ਲੱਗਦੀ। ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਵਿਚ ਫਿੱਸੀਆਂ ਪੱਸਲੀਆਂ ਦਿਸਣ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ। ਮਨ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਚੱਲਦੇ: 'ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਭੇਜਿਆ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥੇ! ਆਪ ਕਿਉਂ ਨੀ ਆਇਆ!! ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਆਉਂਦਾ, ਨਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੁੰਦਾ। ਨਾ ਜਾਨ ਗੁਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂ ਭੇਜਿਆ। ਮੈਂ ਆਪ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੇਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲਈ ਐ। ਨਾਲੇ ਜਿੰਦਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਉਂ ਵੈਰ ਪੈ ਗਿਆ ਓਏ ਰੱਬਾ! ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾਂਹ ਕਢਾਈ। ਕਿਉਂ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਸਰਵਣ ਹੋਰੀਂ ਤੁਰ-ਫਿਰ ਆਉਣ।

ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ 'ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਨਦਰਿ ਕਰੇ।'

'ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਮੇਰਾ 'ਕੱਲਾ-ਕਾਰਾ ਜਵਾਕ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇਰੀ ਕਰ ਗਿਆ।' ਮੈਨੂੰ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਪਈ। ਕੁੜੀ ਦਾ ਪਿਓ ਤੇ ਭਰਾ ਉਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਦੀ ਆਮ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਇਹ ਸਜ-ਧਜ ਅੱਖਰੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, 'ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਹ ਯਾਦ-ਚਿੱਤ ਵੀ ਨੀ। ਕੀ ਬੁੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਏਹੋ-ਜਿਹੇ ਪੁੰਨ ਬਿਨਾਂ। ਜੇ ਨਾ ਆਉਂਦਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ, ਨਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੁੰਦਾ, ਨਾ ਉਹ ਜਾਨ ਗਵਾਉਂਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਈ ਕੋਹੜੀ ਜਾਨ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। ਕੀ ਮੈਡਲ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਮਾਸੀ-ਮਾਸੜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੱਦਣਾ ਸੀ। ਨਾ ਏਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਕੁਛ ਯਾਦ ਐ। ਸਹੁਰੇਏ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹ ਜਾਨ ਗਵਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨਾਲ ਤੈਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ। ਸਾਲ ਭਰ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ। ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਓਥੇ ਗਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ ਸੀ।—ਹੁਣ ਕਿੱਥੋਂ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ ਕੋਲ? ਕਿਰਨ ਵਿਚਾਰੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਭੂ ਕਿ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰੀ-ਫਿਰੂ।'

ਫਿਰ ਲਾਵਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਪਈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਹੁਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੈ ਵੀ ਮੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ। ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਕਰਦੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਚਿੱਤ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਾਸੜ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸੱਲੂ ਝੱਲੇ।

ਇਹਦਾ ਸਰਵਣ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ 'ਅੰਕਲ-ਅੰਕਲ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। 'ਹੋਰ ਸਾਲ ਉਡੀਕ ਲੈਂਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਫਿਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਗੋਂ ਇਸਦਾ ਪਿਓ ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਨੇਡਾ-ਅਮਰੀਕਾ ਆਲੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਏ ਹੋਏ ਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਕਿ ਨਿੱਤ-ਨਿੱਤ ਛੁੱਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਔਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਪਸ ਵੀ ਮੁੜਣਾ। ਨਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਰਵਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਨਿੱਬੜੇ, ਚੰਗਾ ਹੈ।"

'ਕੰਮ ਨਿੱਬੜੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਿਓ ਨੇ ਵੀ ਕਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਆਪਾਂ ਇਹ ਵਿਆਹ ਆਲਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜੀਏ। ਜੇ ਸਾਲ 'ਤੇ ਗੱਲ ਸੁੱਟਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨੀ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵੇ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਾਉਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।"

"ਐਂ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਜਾਊ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਵੀ ਆ। ਕਾਰਡ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ ਸੀ," ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

"ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ। ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬੰਦੇ ਝੱਟ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਆ।"

ਮੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਫਿਰ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਪਈ। ਉਹ ਹੁਮਾਲ ਨਾਲ ਨੱਕ ਪੁੰਝ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ, 'ਇਹ ਕੁੜੀ ਨਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਕਿਤੇ। ਜੇ ਸਿਆਣੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਿਰਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣੇਗੀ।' ਫਿਰ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ, 'ਸਹਾਰੇ ਕੌਣ ਬਣਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਈ ਕੱਟਣੀ ਪੈਣੀ ਆ।' ਦੂਜਾ ਚਿੱਤ ਆਖਦਾ, 'ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਾਂਗੇ ਸਰਵਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ? ਕਿਰਨ ਨੇ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਰਵਣ 'ਤੇ ਈ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੂ ਕੰਮ——

ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ 'ਵਧਾਈਆਂ' ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਤਬਲੇ ਤੇ ਛੈਣਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਵਿਉਹ ਵਰਗੀ ਲੱਗੀ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਸ਼ਬਦ ਮੁਕਾਉਣ ਤੇ ਕੰਮ ਨਿੱਬੜੇ। ਪਰ ਕੰਮ ਨਿੱਬੜਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਲੰਮੇਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ

ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸੱਦ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਹਿਣੇ-ਗੱਟੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫੋਟੋਆਂ ਲਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

‘ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਖਲਾਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਨੀ ਦੇ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਦੇਣਾ।’ ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਪਰ ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਮੈਥੋਂ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵਿਚੋਲੇ ਦੀ ਛਾਪ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਹੀ ਗਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਨਬੇੜਣ ਦੀ ਕਰੋ। ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਖਿਲਾਰਾ ਜਿਆ ਪਾ ਲਿਆ।” ਮੇਰਾ ਸਾਝੂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਜੀ ਕਰਨਾ ਈ ਪੈਂਦਾ। ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਫੋਟੋਆਂ ਨਾਲ ਢਿੱਡ ਭਰਨਾ ਹੁੰਦਾ।”

ਪਰ ਇਹ ਫੋਟੋਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਲਮਕ ਗਿਆ। ਸ਼ਗਨ ਪੈਣ ਲੱਗੇ। ਪੋਜ਼ ਬਣਾ-ਬਣਾ ਖੜ੍ਹਦੇ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਬੁਰੇ ਲੱਗਦੇ। ਮੈਂ ਭਰਿਆ-ਪੀਤਾ ਪਾਸੇ-ਜਿਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਦੋ ਬੰਦੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠੇ। ਭਵਨ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਆ ਪਈ ਆਪ ‘ਤੇ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭਾਣਾ ਹੈ। ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ।” ਇੱਕ-ਦੋ ਹੋਰ ਅਫਸੋਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਇੱਕ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਭਵਨ ਦੀ ਕਾਰਸੇਵਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਕਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੋ ਤਾਂ? ਕੋਈ ਕਮਰਾ ਬਨਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇ,”

‘ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਪੋਤਰੇ ਦੀ ਛਟੀ ਕਰਨ ਆਇਐਂ, ਸਾਲੇ ਕਮਰੇ ਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਆਵਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਐ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੂ, ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਪਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਇੱਕ ਨੋਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਰਵਣ ਦੇ ਭੋਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮੰਗਿਆ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਰਸੀਦ ਕੱਟ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੈ ਰਹੇ ਸ਼ਗਨ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਹਾਲੇ ਲਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਹਾਲ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਹੇਠ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਭਵਨ ਦੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਕੁਰਸੀਆਂ ‘ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉੱਥੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਕਾਵਾਂ-ਰੌਲੀ ਲੱਗੀ। ਮੇਰਾ ਉੱਥੋਂ ਪਾਸੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉੱਥੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ਕਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡਾ ਪੋਤਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਣ ਬੈਠਾ। ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਬਾਬਾ ਜੀ, ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਟਾਈਮ ਸੈਲੀਬਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ?”

ਮੈਂ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ

ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਗੋਡੇ ‘ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਇਜ਼ ਇਟ ਰੀਅਲੀ ਟਾਈਮ ਫਾਰ ਸੈਲੀਬਰੇਸ਼ਨ?”

ਮੈਨੂੰ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਅਹੁੜਿਆ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਢ ਪਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਮੰਗਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। “ਏ ਸਰਦਾਰ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਿਚੋਲਾ ਐਂ, ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਐਂ। ਦੇ ਕੁਛ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ” ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਖਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਿਆਂ-ਚਿਆਂ ਬੁਰੀ ਲੱਗੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਜਾਓ ਭੱਜ ਜਾਓ ਐਥੋਂ, ਥੋਨੂੰ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਲੱਗਦੈ। ਸਾਡੇ ਏਥੇ ਸੋਗ ਪਿਆ ਵਾ ਐ।”

“ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦਾ ਮਾਰਾ ਏਵੇਂ ਤਾਂ ਨਾ ਬੋਲ ਸਰਦਾਰ। ਅਸੀਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਗ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦੈ,” ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਂ ਇੱਕ ਬੋਲੀ।

ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਸੇਕ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਚੰਘਿਆੜਦਾ ਥੱਪੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਅਹੁਲਿਆ, “ਜਾਨੀਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਲਾਈ ਐ। ਸਾਡਾ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਰੋਈ ਜਾਂਦੈ। ਥੋਨੂੰ ਲਾਗ ਚਾਹੀਦੇ ਆ।”

“ਸਰਦਾਰਾ ਕੁਫ਼ਰ ਨਾ ਤੋਲ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਨਾ ਦੇ,” ਕਈ ਮੰਗਤੀਆਂ ਨੇ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਕਿਹਾ।

“ਥੋਨੂੰ ਕੁਫ਼ਰ ਲਗਦੈ, ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਮਰ ਗਿਆ,” ਮੈਂ ਫਿਰ ਦਹਾੜਿਆ।

“ਚਲੋ ਨੀ, ਚਲੋ ਸੱਚੀਂ ਵਿਚਾਰੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਮਰਿਆ ਲਗਦੈ, ਵੇਖੋ ਕਿਵੇਂ ਡਡਿਆਉਂਦੈ,” ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਇੱਕ ਮੰਗਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮੰਗਤੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਜੇਬ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੈਂ ਬਿਨ੍ਹਾ ਦੇਖੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਨੋਟ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਆਏ, ‘ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਹਿੰਦੀ ਮੰਗਤੀ ਨੂੰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ।

•

ਤੂੰ ਹੀ ਬੋਲ

ਸਭਨੀ ਥਾਈਂ ਇੱਕੋ ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਿੜਕਦਾ ਤਰਸੇਮ ਜਦ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਆਮ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀ.ਵੀ. ਮੂਹਰੇ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦੀ ਅੱਠ-ਸਾਲਾ ਧੀ ਗੁਰਨੀਤ ਅਤੇ ਚਾਰ-ਸਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਸੁਮੀਤ ਨੇ ਰਲਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, “ਸਾਸਰੀ ‘ਕਾਲ, ਡੈਡੀ।” ‘ਸਾਸਰੀ ‘ਕਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਨੀਤ ਵੱਲ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਟੀ.ਵੀ. ਮੂਹਰੇ ਬਹਿ ਜਿਆ ਕਰ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਣ ਸਾਰ, ਨਾਲੇ ਜੁਆਕ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਇਹ ਪੁੱਠੀਆਂ ਆਦਤਾਂ।” ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੋਢੇ ‘ਤੇ ਬੈਠੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਚਾਹ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਸਟੇਵ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਮਨਦੀਪ ਵੱਲ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਨਾ ਹਟਾਇਆ ਕਰੋ ਏਹਨਾਂ ਨੂੰ।” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਚੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕਿਤਾਬ ਵੱਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹੀ ਘੂਰੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਉਬਾਲੇ ਖਾ ਰਹੀ ਚਾਹ ਵੱਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਆਪਣੀ ਲੰਚ-ਕਿੱਟ ਨੂੰ ਕਿਚਨ-ਕਾਊਂਟਰ ‘ਤੇ ਪਟਕਾ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਟਾਇਲਟ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂਡ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਗੋਡੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ ਸੀ। ਗੁਰਨੀਤ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਮੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟਦਿਆਂ ਮਨਦੀਪ ਵੱਲ ਵੇਖਣਾ ਸੀ। ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਇੱਕ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ‘ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਲ-ਮਾਡਲ ਬਣ ਕੇ ਵਿਖਾਓ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਤਰਸੇਮ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਗੋਡੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਨੀਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਵੇਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣੈ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਾਉਣੈ, ਤੂੰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈਏ ‘ਸਾਸਰੀ ‘ਕਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰ।” ਫਿਰ ਗੁਰਨੀਤ ਦੀ ਦੇਖਾ-ਦਾਖੀ ਸੁਮੀਤ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਆਇਆਂ ਤੋਂ ‘ਸਾਸਰੀ ‘ਕਾਲ ਬੁਲਾਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ।

ਟਾਇਲਟ ਸੀਟ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ. ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰੋਲਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉੱਠ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਜੜ ਆਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਚੀਚੀ ਵੱਟੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, “ਆਵਾਂ ਬਾਹਰ? ਕਿਵੇਂ ਰੋਲਾ ਪਾਇਐ।”

“ਕਦੋਂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣੇ ਆਂ ਡੈਡੀ,” ਗੁਰਨੀਤ ਦੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

“ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲਦੀ ਐ। ਦੱਸਾਂ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰੀਦੀਐ,” ਤਰਸੇਮ ਕੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ।

“ਕੋਈ ਰੋਲਾ-ਰੱਪਾ ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਕਾਕਾ, ਆਪਸ ‘ਚ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ ਆ। ਜੇ ਆਹਨੈਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਨੀ ਆਂ। ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੈਨੂੰ ਕਦੇ-ਕਦੇ,” ਮਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈ। ‘ਮਾਂ ਵਿਗਾੜ ਏਹਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ‘ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਆਇਆ। ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆ ਨਾ। ‘ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਐ ਬਈ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਓਹ ਬੋਲਦੀ ਨੀ ਦਿੱਸਦੀ ਬਈ ਕਿਵੇਂ ਹੀਜਰਦੀ ਐ। ਪਤਾ ਨੀ ਸਾਲਾ ਕੀ ਬਨਣੈ, ਹੁਣੇ ਈ ਅੱਖਾਂ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਐ, ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਰੰਗ ਲਾਉ।’

ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਨੀਤ ਇੱਕ-ਦਮ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਚੀਸ ਉੱਠੀ। ਫਿਰ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਨੀਤ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਈ ਕਿਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਬਚਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਥ ਗਿਆ। ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਹਾਉਕਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਟੈਸਟ-ਟੂਸਟ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ। ਹੁਣ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਵਿਆਹੀ ਨੀ ਜਾਂਦੀ, ਸੂਲੀ ਟੰਗੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਸੋਚਦੇ ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਅਚਾਨਕ ਟਾਇਲਟ ਸਾਹਮਣੇ ਟੰਗੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਈ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ‘ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕੱਢਦਾ ਉਹ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ, “ਭੈਣ ਦਾ ਘੜੁੱਕ” ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਦੀਪ ‘ਤੇ ਖਿਝ ਆਈ। ‘ਸੋਹਲੀਆਂ ਪੁੱਟਣ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਸਾਹਮਣੇ। ਐਂ ਨੀ ਵੇਹਦੀ ਬਈ ਕੁੜੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਐ।’

ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਇੱਥੇ ਟੰਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦ ਬੈਂਡਰੂਮ ‘ਚ ਬੈਠੀ ਮਨਦੀਪ ਆਪਣੇ ਭਰਵੱਟੇ ਸਵਾਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਤਰਸੇਮ ਖਿਝ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, “ਆਹ ਹੀ ਕੁਝ ਸਿਖਾਏਂਗੀ ਜਵਾਕੜੀ ਨੂੰ। ਡੋਰ ਭੇੜ ਲਿਆ ਕਰ ਜਦੋਂ ਏਹੋ ਜਾ ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦੈ।”

“ਸੌਰੀ, ਮੈਂ ਡੋਰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਪਲੀਜ਼, ਲੌਕ ਕਰ ਜਾਇਓ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੋ,” ਮਨਦੀਪ ਬੋਲੀ। ਤਰਸੇਮ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕਰਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਟਾਇਲਟ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਟੰਗ ਕੇ ਨਰਮ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਨਦੀਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਗੁਰਨੀਤ ਹੁਣ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਐ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਪੈਣੈ। ਮੈਂ ਟਾਇਲਟ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਟੰਗ ਦਿੱਤੈ। ਟਾਇਲਟ ਬੈਠਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰ ਆਵਦੇ ਆਈ-ਬਰੋ।” ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਮਨਦੀਪ ਨੂੰ ਆਖੀ ਸੀ ਪਰ ਪਰ੍ਹੇ ਬੈਠੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਅੱਪੜ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉੱਥੇ ਬੈਠੀ ਨੇ ਹੀ ਕਿਹਾ, “ਫੂਕ-ਫੂਕ ਪੈਰ ਧਰਨਾ ਪੈਣੈ ਭਾਈ। ਜਵਾਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣੈ, ਉਵੇਂ ਹੀ ਕਰਨੈ। ਹੁਣ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਤਾਂ ਹੈ ਨੀ ਬਈ ਕੁੜੀਆਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਚੁੰਨੀ ਨੀ ਲਹਿਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸ਼ਰਮ-ਹਯਾ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਆਵਾ ਈ ਉੱਤਿਆ ਪਿਆ।”

ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇਹੋ-ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਿਕਰਮੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਗੁਰਨੀਤ ਨੂੰ ਟੋਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕੁੜੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਜਵਾਕੜੀ ਨੀ ਰਹੀ। ਪੈਂਟ ਪਾਇਆ ਕਰ। ਕੁੜੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੀ ਨੰਗੀਆਂ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।”

“ਆਈ ਡੈਂਟ ਵਾਂਟ ਟੂ, ਇਟਸ ਸੋ ਹਾਟ ਆਊਟ ਦੇਅਰ,” ਮੋਢੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਗੁਰਨੀਤ ਬੈਕਯਾਰਡ ਵਾਲੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਉੱਤਰ ਗਈ।

“ਬੋਲਦੀ ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਐ। ਮੇਰੀਆਂ ਕਦੇ ਅੱਖ 'ਚ ਪਾਈਆਂ ਨੀ ਸੀ ਰੜਕੀਆਂ। ਹੁਣੇ ਈ ਮਾਨ ਨੀ, ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾਊਗੀ,” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬੋਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ‘ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾਊਗੀ’ ਅੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਗਰੋਸਰੀ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜੀ ਮਨਦੀਪ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬਨਣੈ, ਬੇੜਾ ਗਰਕਣ 'ਤੇ ਆਇਆ ਪਿਆ।” ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਮਨਦੀਪ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸਟੋਰ ਫਿਰਦੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਸੁਪਨਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ‘ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬਨਣੈ’ ਬਾਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹਾਂ। ਮਨਦੀਪ ਬੋਲੀ, “ਆਹ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿਹੜਾ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਐ ਨਾ ਓਥੇ ਬੈਠੇ ਆ ਬੁੱਲ੍ਹ ਜੋੜੀ, ਮਸਾਂ ਬਾਰਾਂ-ਤੇਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋਣੇ ਆ। ਕੁੜੀ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਲੱਗਦੀ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੱਸਦਿਆਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਐ, ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਲਾਊਜ਼ 'ਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਵਿਐ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਜਿਆ ਪੈ ਗਿਆ। ਨਿਆਣੇ ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ

ਦੇਖਣਗੇ ਓਹੀ ਕਰਨਗੇ।”

ਸੁਣ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਹੋਰ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ‘ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬਨਣੈ’ ਸੋਚਦਾ ਤਰਸੇਮ ਟਾਇਲਟ ਸੀਟ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਹ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦਾ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਰਿੜਕਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਬਈ ਕੁੜੀਆਂ ਪਾਲਣੀਆਂ ਐਨੀਆਂ ਐਂਥੀਐਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਗਰਭ-ਟੈਸਟ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦ ਗੁਰਨੀਤ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਰਿਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ‘ਐਕਸੀਡਡ’ ਵਾਲੀ ਡੱਬੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਵੇਖ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਾ ਸਕਿਆ।

ਹੁਣ ਵੀ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਗਰਭ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਾਈ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ‘ਭੈਣ ਦਾ ਘੜੁੱਕ’ ਆਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਲਈਆਂ। ‘ਕੀ ਕਰੇ ਬੰਦਾ ਕਿ ਐਹੋ-ਜਿਹਾ ਦਿਨ ਨਾ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇ?’ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਲੱਭਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੌਲੀ ਆ ਰਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਆਉਂਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਲਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਾਵਰ ਚਲਾ ਦੇਵੇ। ਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਂਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਮੀਟਰ ਦਾ ਝੱਟ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ‘ਭੈਣ ਦੇ ਘੜੁੱਕ ਨਵੇਂ ਥਾਂ ਦੇ ਸਾਲੇ ਸੌ ਹੋਰ ਜੱਬ।’ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਮਕਾਨ ਚੇਤੇ ਆਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸਾਲ ਭਰ ਦਾ ਫਲੈਟ ਰੇਟ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਜੇਹੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਾਵਰ ਚਲਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

‘ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਛੱਡਣ 'ਚ ਮੋਹਨਤ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀਐਂ ਤਾਂ ਸੁਖ ਵੀ ਮਿਲਦੈ।’ ਮਾਮੇ ਜੀਤ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘੀ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਉਂਦੀਐਂ ਗੱਲਾਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਦੋਹੋਂ ਡਾਕਟਰ ਬਣਗੀਐਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।’

ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਜੀਤ ਮਾਮਾ ਅੱਜ ਦਿਨੇ ਵੀ ਯਾਦ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਦ ਤਰਸੇਮ ਕੰਮ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਜੀਤ ਮਾਮਾ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਫੈਮਲੀ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਉਵੇਂ ਹੀ ਦਿਸਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ

ਕਨੇਡਾ 'ਚ ਨਵੇਂ ਆਏ ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਦੇ ਧੀ-ਜਵਾਈ ਜਾਣੀ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਆਪ ਤਾਂ ਜੀਤ ਕੋਈ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਸਕਾਟੂਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਹ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਭੈਣੇ ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫਰੀ ਆਂ। ਬੱਚੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਏ ਆ।”

“ਅੱਛਾ, ਆਹ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਜਾਣੀ ਦੋਹੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਈ ਡਾਕਟਰ ਬਣਾਤੀਆਂ। ਬਣਾਉਣਾ ਈ ਸੀ ਤੂੰ ਆਪ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਫਿਰ ਕਿੱਥੇ ਕੀਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ?” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਪਾਂ ਕਿੱਥੇ ਕਰਨੇ ਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ। ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਾਈਫ਼ ਐ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਬਈ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣੈ ਆਪਾਂ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਦੋਹੋਂ ਡਾਕਟਰ ਈ ਐ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਈ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ।”

“ਉਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਈ ਹੋਣੇ ਆ?” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ 'ਚ ਪੁੱਛਿਆ।

ਜੀਤ ਹੱਸਿਆ, ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਈ ਆਪਣੀ ਐ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਭੈਣ ਤੂੰ ਕੀ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਨੀ ਆਂ। ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜੱਟ ਐ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖ---

ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਮਾਮੇ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦਾ ਜਲੌਅ ਵੇਖ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਜਿਹੀ ਹੋਈ।

ਜੀਤ ਨੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ, “ਵੱਡਾ ਗੋਰਾ ਐ ਤੇ ਛੋਟਾ ਚੀਨਾ।”

“ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਉਜਰ ਨੀ ਹੋਇਆ?” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਸਕੋੜੀਆਂ।

“ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰੋਬਲਮ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਦੋਹੋਂ ਨਾਈਸ ਐ। ਆਪਣੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਟ ਆ। ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ-ਲਿਖਾਉਣਾ। ਬਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਈਫ਼ ਐ,” ਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜਵਾਂ ਈ ਗੋਰਿਆਂ ਅਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਤਕਲੀਫ਼ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਈ ਐ। ਲੋਕੀਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ?” ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਜੀਤ ਹੱਸਿਆ, ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ, “ਨਹੀਂ ਭੈਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਸਲ 'ਚ ਲੋਕ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕੰਪਲੈਕਸ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਜੇ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਗੰਢ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਐ। ਵੇਖੋ ਗੋਰੇ ਕਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੀ ਕਰਦੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ-ਭੈਣ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਉੱਠਦੀ-ਬੈਠਦੀ ਐ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਨੀ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਡੇ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ-ਮੋਟੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜੇ ਤਾਂ ਪਿਓ-ਦਾਦੇ ਦਾ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹਨਾ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਐ ਲੋਕੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਗੰਢਾਂ ਬੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਰਨਾ ਪੈਣੈ।”

ਟਾਇਲਟ ਸੀਟ ਉੱਪਰ ਬੈਠੇ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਮਾਮੇ ਦੀ ਕਹੀ ਇਹ ਗੰਢ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ, ‘ਉਝ ਮਾਮੇ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਲੱਗਦੀ ਐ। ਪਰ ਭੈਣ ਦੇ ਘੜੁੱਕ ਲੋਕੀ ਪਤਾ ਨੀ ਕਦੋਂ ਛੱਡਣਗੇ ਇਹ ਸੋਚਣਾ।

‘ਤੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣਾ? ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਸੁੱਝੀ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਆਈ ‘ਐ ਕਿਵੇਂ ਗੰਢਾਂ ਖੁਰ ਜਾਂਦੀਆਂ?’ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਹ ਸਵਾਲ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮਾਮੇ ਜੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਉਪਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਮਾਮਾ ਜੀ, ਇਹ ਔਖਾ ਕੰਮ ਐ। ਸਾਡੇ ਇੱਥੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਨਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਐ। ਲੋਕੀਂ ਵਿਆਹ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਆਖਦੇ ਈ ਨੀ ਸੀ ਕਹਿਣ ਨਾਈਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਗਈ।”

“ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨੀ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ?” ਜੀਤ ਮਾਮੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਈ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਐ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤ-ਬਰਾਦਰੀ 'ਚ ਵਿਆਹ ਲਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਈ ਨਹੀਂ,” ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਡੂੰਘੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਕੰਮ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਬਾਪੂ ਦੀ ਕਹੀ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਵਾਲਾ ਤੇਜਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਘੁੰਮ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਤਰਸੇਮ ਅੰਦਰ ਖਿੜ ਉੱਠੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕੌੜਾ-ਕੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। “ਸਾਲਾ ਨੰਬਰਦਾਰੀ ਦਾ” ਬੁੜਬੁੜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਥੁੱਕ ਅੰਦਰ

ਲੰਘਾਇਆ। ਤੇਜਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੰਦ ਕੱਢਦਾ ਉਵੇਂ ਦਿਸਿਆ ਜਿਵੇਂ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ‘ਹੁਣ ਵੀ ਮੰਨੇ ਈ ਐਂ ਕੰਧ ਦਾ ਅੱਧ ਦੇਣਾ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨ ਜਾਂਦੇ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝਟਕਿਆ ਪਰ ਨੰਬਰਦਾਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਆਖੀ ਗੱਲ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਠਾਹ-ਠਾਹ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਹਾਲੇ ਤਰਸੇਮ ਤੇਰ੍ਹਾਂ-ਚੌਦਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਤੇਜੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਨਾਲ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਟਲਿਆ ਸੀ। ਤੇਜਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਘਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਤਰਸੇਮ ਦਾ ਬਾਪੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਵਲਗਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਧ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਦਾ ਖਰਚ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਬਾਪੂ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦਾ ਵਿਚਲੇ ਬੰਦੇ ਹੱਥ ਸੁਨੇਹਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕੋਈ ਗੱਲ ਨੀ, ਨਾ ਮੰਨਣ ਕੰਧ ਕਰਨੀ। ਜਦੋਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ ਆਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ ਮੈਂ ਆਵਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿਆ ਕਰਨੈ ਬਈ ਓਹਨਾ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਮੂੜੇ।” ਸੁਣ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਦਾ ਬਾਪੂ ਕੋਨੇ ‘ਚ ਪਈ ਗੰਡਾਸੀ ਵੱਲ ਅਹੁਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ, “ਚਗਲਾਂ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਲੈਣ ‘ਚ ਘਾਟਾ ਈ ਘਾਟਾ ਐ” ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠਾਰ ਵੀ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਗੱਲ ਜਦੋਂ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ‘ਚ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਲ-ਚਲ ਮਚਾ ਦਿੰਦੀ।

ਦਿਮਾਗ ‘ਚ ਹੁੰਦੀ ਉਸੇ ਹਲਚਲ ਨਾਲ ਤਰਸੇਮ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਫੀਡ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ‘ਕਿਤੇ ਹੋ ਗੀ ਹੋਵੇ ਸਾਲੇ ਦੇ ਪੋਤੀ-ਪਾਤੀ ਈ, ਭੈਣ ਦੇ ਘੜਕ ਦੀ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਨੰਗਾ ਹੋ ਕੇ ਨੱਚਾਂ,’ ਸੋਚਦੇ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਪੀਸ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਂਚ ਉੱਪਰ ਪਟਕਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਪੀਸ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਵਾਈਸ ਵਿੱਚ ਕੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਨਵਾਂ ਪੀਸ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਤਰਸੇਮ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਦਲਾਂ ਦਾ ਛਾਨਾ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਤਰਸੇਮ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਪਏ ਖੁੰਢ ‘ਤੇ ਬੈਠਾ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰੋਂ ਗਲੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਤਰਸੇਮ ਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਘੂਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਅੱਠਵੀਂ ‘ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਹਾਣੀ ਜਦੋਂ ਛਾਨੇ ਜਾਂ ਪੱਦਲ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਓਹਨੀਂ ਦਿਨੀ ਤਰਸੇਮ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਭੋਰਾ ਵਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਭੋਰਾ ਵਿਰਲ ਉਸ

ਨੂੰ ਦਿਸਦੀ ਉਹ ਝੱਟ ਬੂਹਾ ਭੇੜ ਦਿੰਦਾ।

ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਛਾਂ-ਛਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਛਾਨਾ-ਛਾਨਾ ਆਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਮੂਡ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਇਹੀ ਛਾਂ-ਛਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੀਤ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਲੱਗਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਉਂਦਾ ਉਹ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੀਡ ਦਿੰਦਾ ਉਸ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਆਟੋ-ਮੈਟਿਕ ਫੀਡ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੀਡ ਦੇਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਸੇ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਛਾਨਾ-ਛਾਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਜਿਹੀ ਮੱਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਫੀਡ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੁਆਟਰ ਇੰਚ ਦੀ ਇੰਡਮਿੱਲ ਪੀਸ ਵਿੱਚ ਖੁੰਢ ਕੇ ਤੜਕ ਦੇ ਕੇ ਟੁੱਟ ਗਈ। ‘ਭੈਣ ਦਾ ਘੜਕ’ ਆਖ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੇਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਪੀਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਡਮਿੱਲ ਖੁੰਢਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੀਸ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਕਰੈਪ ਬਿੰਨ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕੀ ਪਤਾ ਰੇਤੀ ਨਾਲ ਰਗੜ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਠੀਕ ਹੋ ਈ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਡੂੰਘਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪੀਸ ਸਕਰੈਪ ਬਿੰਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜੋਬ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਖੁੰਜੇ ਜਿਹੇ ‘ਚ ਪੀਸ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਕਈ ਪੀਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨ ਫੂਹੇ ਪਏ ਸਨ। ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਜੀਤ ਮਾਮੇ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਆਈ ਕਿ ਗੰਢਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰੀਦਾ ਅੰਦਰਲੇ ਕੋਹੜ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਰੋ। ‘ਗੰਢਾਂ ਕਿਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਪੀਸ ਹੁੰਦੀਐਂ ਬਈ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਰੋ। ਭੈਣ ਦੇ ਮਾਮਿਆਂ ਦੇਣਾ, ਬੁੜ-ਬੜਾ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਨਵਾਂ ਪੀਸ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਆਟੋ-ਮੈਟਿਕ ਫੀਡ ਦੇ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਛਾਨਾ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਛਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਜਦ ਉਹ ਸਾਲ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਡੀਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵਾਲਾ ਛਾਨਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਸੀ।

ਛਾਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ

ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਾਹ ਫੜਾ ਕੇ ਗਈ ਆਪਣੀ ਧੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, “ਤਰਸੇਮ ਸਿਆ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਐ। ਓਧਰ ਕਨੇਡੇ ਕੰਨੀ ਵੇਖਿਓ ਜੇ ਕੋਈ ਬੰਨ-ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਓ।”

“ਹਾਂ, ਕੁੜੀ ਤਾਂ ਬੋਡੀ ਸੱਚੀ ਕਨੇਡਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਐ,” ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਛਾਨੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਤਰਸੇਮ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਕੂਨ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਛਾਨੇ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਨੈਨੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਨੇਡਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਇੱਕ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਰਖੇਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ। ਛਾਨੇ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਰਾਸ-ਲੀਲ੍ਹਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਸਰੂਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ।

ਪਰ ਅੱਜ ਮਸ਼ੀਨ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਖਿਆਲ ਜਦ ਛਾਨੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਗੁਰਨੀਤ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਦਿਸਿਆ। ਉਹ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਲੱਗੀ। ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝਟਕਿਆ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ‘ਪੁੱਠੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੋਚ ਕੇ ਅੱਜ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾ ਕਰਾਂ ਬੈਠਾਂ’, ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਮਸ਼ੀਨ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਸਾਹ ਲਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਲੀਡਹੈਂਡ ਹੋਣ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਨਵੇਂ ਆਏ ਮਟੀਰੀਅਲ ਅਤੇ ਟੂਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਲਝਾ ਲਿਆ। ਲੰਚ ਬਰੇਕ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਲੰਚ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਹਿ-ਕਾਮਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਛੇੜ ਲੈਣ। ਉਸ ਦੇ ਸਵੇਰੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਝੱਟ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਰਾਇਨ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਰਾਇਨ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮਸਾਂ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ।

ਤਰਸੇਮ ਅਤੇ ਬਰਾਇਨ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਅਰੇਂਜਡ-ਮੈਰਿਜ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਬਰਾਇਨ ਦੀਆਂ ਅਰੇਂਜਡ-ਮੈਰਿਜ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਜਦ ਤਰਸੇਮ ਕੋਲੋਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤੋੜਾ ਝਾੜਦਾ ਆਖਦਾ, “ਤਲਾਕ ਦੱਸ ਫਿਰ ਅਰੇਂਜਡ ਮੈਰਿਜ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਆਰ ਵਿਆਹ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ?” ਤੇ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਬਰਾਇਨ ਨੇ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਹੀ ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰ ਲਈ ਤਾਂ ਤਰਸੇਮ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੁ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਿਆ। ‘ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਐਹੋ ਜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਈ ਹੋਣਗੀਆਂ ਸੋਚ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੱਚਣ ਲੱਗੀਆਂ।

ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਰ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਝਟਕ ਦਿੱਤਾ, ‘ਕਰੀ ਜਾਣ ਗੱਲਾਂ, ਦਿਹਾੜੀ ਜ਼ਰੂਰ ਭੰਨਣੀ ਐ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਵਾਸ਼ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉੱਪਰ ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨ-ਸ਼ਾਪ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਘੜੀ 'ਤੇ ਅੱਠ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਏਅਰ-ਕੰਮਪਰੈਸ਼ਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਖੜਕੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਮਾਪਤ। ਉਸ ਦੇ ਸਹਿ-ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਘੂਰ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿਲਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਚਲਾ ਲਈ।

ਪਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਉੱਪਰ ਫਿਰ ਉਸੇ ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੇਡੀਓ ਸੰਚਾਲਕ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, “—ਇਹ ਬਹੁਤ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਐ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਭੁੱਲ੍ਹੇ ਮੁਲਕ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਕੀਰਨ ਸੋਚਾਂ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੁਡਾ ਸਕੇ। ਖੈਰ, ਨੈਕਸਟ ਕਾਲਰ ਪਲੀਜ਼—”

ਅਗਲਾ ਬੁਲਾਰਾ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ,

“ਜਨਾਬ ਜੀ ਗੱਲ ਏਤਰਾਂ ਬਈ ਅਸੀਂ ਏਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਬਥੇਰੀ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨੀ ਦੇ ਸਕੇ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਏਥੋਂ ਦੇ ਕਲਚਰ ਨੂੰ ਅਡੋਪਟ ਕਰਨਾ ਈ ਕਰਨਾ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਈਏ। ਜਦੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਓਥੇ ਰਹੀ। ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਏਥੇ। ਬੱਚੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਆਈਆਂ ਏਥੇ। ਆਪਣੇ ਕਲਚਰ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕੁਰਬਾਨੀ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਆ ਜੀ—।”

ਰੇਡੀਓ ਸੰਚਾਲਕ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਜੀ। ਕਲਚਰ ਇਕ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਨੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਇੰਡੀਆ ਵੀ ਹੁਣ ਉਹ ਕਲਚਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਓਥੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਚੁਨਣ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਕਲਚਰ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਹੋਇਆ, ਵਿਨਾਸ਼ ਨੀ।

ਤਰਸੇਮ ਇਹ ਸਭ ਸੁਣਦਾ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਟਾਇਲਟ ਸੀਟ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰੇਡੀਓ ਵਾਲੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਆਈ, ਜਿਹੜਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਲਈ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮਨਦੀਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਸੁਣ ਕੇ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੁਆਰੀ ਕੁੜੀ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏ ਆਪਣੇ ਬੁਆਏ

ਫਰੈਂਡ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤਰਸੇਮ ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਮਾਂ ਪਿਓ ਦੋਨੋਂ ਚਾਹੀਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਇਵੇਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ। ਨਾਲੇ ਇੰਡੀਆ ਕੇਹੜਾ ਸਾਰੇ ਸਲੱਗ ਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਆ।”

“ਥੋਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਆ। ਥੋਨੂੰ ਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰ ਲੱਗਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ ਭੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ।” ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬਣਨੈ? ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਦਿਨ ਨਾ ਦਿਖਾਈਂ ਰੱਬਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ।”

ਟਾਇਲਟ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਵੀ ‘ਪਤਾ ਨੀ ਕੀ ਬਣਨੈ?’ ਸੋਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਉੱਠਾਏ। ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਬੋਲਿਆ, “ਬਚਾਈਂ ਰੱਖੀਂ, ਰੱਬਾ।”

ਰਾਤ ਵੀ ਉਹ ਇਵੇਂ ਹੀ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉੱਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੱਟੀ ਸੀ। ਜਦ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਵਾਲੇ ਪਿਓ-ਧੀ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਗੁਰਨੀਤ ਵਿੱਚ ਵਟਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਹ ਡਰ ਕੇ ਝੱਟ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ। ਅਜੇਹੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਕੰਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਬਰਾਇਨ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਟੈਰੀ, ਤੂੰ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈਂ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਕੰਟਰੀਮੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਕੀ ਸੋਚਣਾ ਹੈ,” ਆਖ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਬਰਾਇਨ ਅੱਜ ਗੱਲ ਨੂੰ ਐਡੀ-ਛੇਤੀਂ ਮੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਐਹੋ-ਜਿਹੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਖਿੜ ਉੱਠੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਬਰਾਇਨ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਸਲਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ।”

“ਇਹ ਕਿਹੋ-ਜਿਹਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ-ਲਿਖਾਓ, ਚੰਗੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਖਾਓ। ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਚੁਣਨ ਦਾ ਹੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਇਹ ਆਪਣਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ,” ਬਰਾਇਨ ਝੱਟ ਬੋਲਿਆ।

‘ਹੋਰ ਉਹ ਭੈਣ ਮਰਾਉਂਦਾ ਜੇ ਕਤਲ ਨਾ ਕਰਦਾ’, ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਚਿੱਤ

‘ਚ ਆਈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕਿਹੜਾ ਪਿਓ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

“ਫੇਰ?” ਬਰਾਇਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੂਚਕ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਤਰਸੇਮ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ।

“ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝੇਂਗਾ,” ਆਖ ਕੇ ਤਰਸੇਮ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ‘ਭੈਣ ਦੇ ਘੜੁੱਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲੈਕਚਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਆ। ਕਿਹਾ ਬਈ ਥੋਡਾ ਆਵਦਾ ਕਲਚਰ ਐ, ਤੇ ਸਾਡਾ ਆਵਦਾ ਐ।’ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ।

ਬਰਾਇਨ ਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਰਸੇਮ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ, ‘ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ-ਲਿਖਾਓ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ। ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਰਾਇਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜੀਤ ਮਾਮਾ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੁਲਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਗੂੰਜੀ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਟਾਕ ਸ਼ੋਅ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਟਾਕ ਸ਼ੋਅ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, “—ਭਾਈ ਸਾਹਬ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਅਖਬਾਰ-ਰੇਡੀਓ ਓਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਬਿਗਾਨੇ ਘਰ ਲੱਗੀ ਅੱਗ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਚਾਰ ਭਾਈਬੰਦਾਂ ‘ਚ ਉੱਠਣਾ-ਬਹਿਣਾ ਵੀ ਹੁੰਦੈ। ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬੀ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਊ। ਜਦੋਂ ਗੰਦੀ ‘ਲਾਦ ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗੂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕੀ ਕਰੂ, ਹੈਂ ਜੀ—

“ਮੇਹਰਬਾਨੀ ਜੀ, ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਐ। ਆਖੇ ਨਾ ਲੱਗਣ ‘ਤੇ ਉਲਾਦ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਈਦੈ?” ਬੁਲਾਰੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਕੱਟ ਕੇ ਰੇਡੀਓ ਸੰਚਾਲਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਤਰਸੇਮ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਜੀਤ ਮਾਮਾ ਆਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ‘ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ-ਲਿਖਾਓ, ਜਿਹੜਾ ਬੰਦੇ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਐ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਾ ਬਣਾਓ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਰੇਡੀਓ ਬੁਲਾਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉੱਠੀ। ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਬੰਦੇ ਨੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿੱਚ ਉੱਠਣਾ-ਬੈਠਣਾ ਵੀ ਹੁੰਦੈ, ਜੇ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ‘ਚ ਕੋਈ ਆਖ ਦੇਵੇ ਬਈ ਫਲਾਣੇ ਦੀ ਗੋਰੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਰਹਿੰਦੈ ਬੰਦੇ ਦਾ।’

‘ਕੀ ਕਰੇ ਬੰਦਾ?’ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ ਤਰਸੇਮ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾਟ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਨਾਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਲੀ-ਖਾਲੀ ਲੱਗਾ। “ਭੈਣ ਦੇ ਘੜੁੱਕਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਬੋਲ ਕੁਝ?” ਤਰਸੇਮ ਬੁੜਬੁੜਾਇਆ।

•

ਮਹਿਕ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ

ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਰਹੀ। ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਹਿਣ ਵਿੱਚ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੋਨ ਮਿੰਟ ਕੁ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਬੋਲ ਪਿਆ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਫੋਨ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਨਾ। ਚਾਰ ਘੰਟੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਫੋਨ ਰੁਕ ਗਿਆ ਪਰ ਝੱਟ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਬੋਲ ਪਿਆ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਰਵੀ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਵੇਰੇ ਵੀ ਉਹ ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਟਰਾਂਟੋ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਸੱਚੀਂ ਹੀ ਨਾ ਟਿਕਟ ਬੁੱਕ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝੀਆਂ ਤੇ ਗਲਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਫੋਨ ਉਠਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਬੇਟੀ, ਨਵੀ ਦਾ ਸੀ ਐਡਮਿੰਟਨ ਤੋਂ। ਭਾਵੇਂ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਸੀ ਪਰ ਧੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਹਾਲਤ ਲੁਕਾ ਨਾ ਸਕਿਆ। “ਬੱਚੇ, ਤੈਨੂੰ ਐਵੇਂ ਲਗਦਾ। ਮੈਂ ਜਵਾਂ ਠੀਕ ਆਂ,” ਇਹ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਹਾ। ਪਰ ਬੇਟੀ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਕਰਵਾ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਐਡਮਿੰਟਨ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਸਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਬੋਲਿਆ, “ਬੱਚੇ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਓ।” ਨਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਬਾਰੇ ਆਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਾਹਰ ਤੁਰ-ਫਿਰ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਪਵੇ। ਸੁਖਚੈਨ ਘੁੱਟ-ਵੱਟ ਕੇ ਗੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਫੋਨ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। “ਜਗਜੀਤ, ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਓ!” ਆਖਦੇ ਨੇ ਧਾਹ ਮਾਰੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਹ ਇਓਂ ਹੀ ਹੌਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰੇ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਰਾਪਨ ਮੁੱਕਣ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਫ੍ਰਿਜ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਸਾਰੇ ਫਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਰਵੀ ਤੇ

ਨਵੀ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਗਏ ਸਨ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਬ੍ਰੈੱਡ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਹੀ ਵਰਤੇ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਖੋਹ ਪਾਉਣ ਲੱਗਦੀ, ਉਹ ਬ੍ਰੈੱਡ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਖਾ ਲੈਂਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਆਹਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਪਰ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਬੋਨੂੰ ਪਤਾ ਤਾਂ ਹੈ ਮੈਂ ਆਪ ਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਲੈਨਾਂ। ਜਦੋਂ ਬੋਡਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਏਧਰ ਆ ਜਿਆ ਕਰੋ। ਆਪਾਂ ਏਥੇ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾ ਲਿਆ ਕਰਾਂਗੇ।”

ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਵੀ ਤੇ ਨਵੀ ਵੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਅਫ਼ਸੋਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਉਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਸਨ। ਸੋਮ-ਮੰਗਲਵਾਰ ਇੱਕੜ-ਦੁੱਕੜ ਆਏ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਸਸਕਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕੇ। ਪਰ ਕੱਲ੍ਹ ਤੇ ਅੱਜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਬੇਮਤਲਬ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫ੍ਰਿਜ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀ ਕੋਨੀ ਕੱਢੀ। ਭੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਤ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧਾ। ਨਾ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬ੍ਰੈੱਡ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਟੋਸਟਰ ਵਿਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਟੋਸਟਰ ਵਿਚ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰੈੱਡ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਨੂੰ ਟੋਸਟਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਓਪਰੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਸਦਾ ਮਨ ਫਿਰ ਭਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਟੋਸਟਰ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ ਹੀ ਨਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚਾਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਚਲਾਇਆ। ਉਹ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ। ਬਾਹਰ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਹਰ ਘਾਹ ਸੁੱਕਾ ਸੀ। ਜਗਜੀਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਰਣ ਸੁਖਚੈਨ ਤੋਂ ਘਾਹ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਸੁੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਫ਼ਤਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੀਂਹ ਪੈਣੇ ਹਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਏ। ਪੱਤੇ ਡਿੱਗਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮੇਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਲਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਆਸਾ-ਪਾਸਾ ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ ਲੱਗਾ।

ਰਾਤ ਵੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁੰਨ ਪੱਸਰਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਘਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ

ਉਹ ਕਿਸੇ ਉਜਾੜ ਬੀਆਬਾਨ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ ਇਕੱਲੀ-ਇਕੱਲੀ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ। ਆਪਣੇ ਸੌਣ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਗਜੀਤ ਵਾਲੀ ਆਰਾਮ ਕੁਰਸੀ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਉਸਨੇ ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇੱਕ ਪਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਗਜੀਤ ਸੱਚ ਹੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਉਹ ਝੱਟ ਦੇ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਸੂਪ ਪਾਉਂਦਾ ਜਾਂ ਦਵਾਈ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟੀ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਂਡਾ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹਦਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਨੇੜੇ ਭਾਂਡਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਬੁੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਉਲਟੀ ਕਰਵਾ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਕੁਝ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਫੇਰ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਤਾਂ ਥੋਡੇ 'ਤੇ ਬੋਝ ਬਣ ਗਈ। ਦੁੱਖ ਹੀ ਦਿੰਨੀ ਆ ਥੋਨੂੰ।” “ਨਾ ਜੀਤਾਂ, ਏਦਾਂ ਨਾ ਆਖ,” ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਉਹ ਬੋਲ ਯਾਦ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਵਿਛ ਹੀ ਗਿਆ। ਬੋਲਿਆ, “ਜੀਤਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨੀ ਸੀ ਤੇਰਾ। ਸਗੋਂ ਹੁਣ 'ਕੱਲਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਨੈ। ਕਿਉਂ ਚਲੀ ਗਈ ਮੈਨੂੰ 'ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ?” ਸੱਖਣੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਮੱਥਾ ਰੱਖ ਉਹ ਧਾਹੀਂ ਰੋ ਪਿਆ। “ਕਿਉਂ ਗਈ ਜੀਤਾਂ? ਤੂੰ ਐਹੋ ਜੀ ਤਾਂ ਹੈਨੀ ਸੀ——। ਹਟਕੋਰੇ ਲੈਂਦਾ ਉਹ ਉੱਥੇ ਵਿਛੇ ਗਲੀਚੇ 'ਤੇ ਹੀ ਟੇਢਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਗਲੀਚੇ 'ਤੇ ਹੀ ਉਹ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਜਗਜੀਤ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਲਟੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਲੇ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਉਲਟੀਆਂ ਦੇ ਹਟਦਿਆਂ ਹੀ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸੁਖਚੈਨ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਜਗਜੀਤ ‘ਕੈਂਸਰ ਯੂਨਿਟ’ ਦੇ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਨਾ ਲਵੇ। ਪਰ ਜਗਜੀਤ ਕਿਹੜਾ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸੀ! ਪਿਛਲੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦਾ ਸਾਥ ਸੀ ਉਸਦਾ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਤੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨਾਲ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਖਾਣੇ ਵਾਲੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਮੂਲੀ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਸੁਖਚੈਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਾਲ ਹੀ ਘੁਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ! ਉਹ ਜਗਜੀਤ ਮੂਹਰੇ ਕੋਈ ਢਿੱਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ

ਇਸ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਕੁਰਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਗੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ।

ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਸੁਖਚੈਨ ਦੀ ਗੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਪੂਰਾ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਉਲਟੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਸਟੇਜ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਦਰਦ ਜਾਂ ਉਲਟੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸੀ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਵੀ ਜਗਜੀਤ ਕੋਲ ਸਨ। ਕਦੇ ਘਰ ਤੇ ਕਦੇ ਹਸਪਤਾਲ। ਘਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਖਚੈਨ ਗਲੀਚੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪੈ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਗਜੀਤ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਆਖ ਬੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਗੱਦਾ ਤਾਂ ਵਿਛਾਅ ਲਵੇ। ਸੁਖਚੈਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ, “ਗੱਦੇ 'ਤੇ ਪਏ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਜਾਉ। ਫੇਰ ਕੌਣ ਦਵਾਈ ਦੇਉ।” ਜੇ ਰਵੀ ਜਾਂ ਨਵੀ ਆਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦੇ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਪਰ ਸੁਖਚੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਆਖੀ ਨਾ ਮੰਨਦਾ। ਜਗਜੀਤ ਪਾਸਾ ਵੀ ਬਦਲਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਝੱਟ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ।

ਟੇਢੇ ਹੋਏ ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਜਗਜੀਤ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅੱਭੜਵਾਹਿਆ ਉੱਠਿਆ। ਬਿਸਤਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਜਗਜੀਤ ਪਈ ਹੁੰਦੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਸੁੰਨੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਬਿਸਤਰੇ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਈਟ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗੁਲਦਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਇਹ ਗੁਲਦਸਤਾ ਜਗਜੀਤ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੂਡ ਬੈਂਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਜਗਜੀਤ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਵਲੰਟੀਅਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਖਚੈਨ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ ਕਰਿਓ ਫੂਡ ਬੈਂਕ।” ਸੁਖਚੈਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਭੁੱਖਿਆ ਨੂੰ ਫੂਡ ਖਵਾ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਐ ਨਾ ਓਹਦੀ ਕੋਈ ਗੀਸ ਨੀ।”

‘ਮੈਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਆਪ——। ਇਸਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੁਖਚੈਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੋਚਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਢ ਪਈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂੰਝਦਾ ਉੱਠ ਖਲੋਤਾ। ਸੌਣ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਹ ਬੋਤਲ ਵਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਕੌਫੀ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਪਈ ਸੀ। ਗਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟਿਆ ਤੇ ਸੋਢੇ 'ਤੇ ਢੋਅ ਲਾ ਲਈ। ਲੱਤਾਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਆਦਤ ਵੱਸ ਕੌਫੀ ਟੇਬਲ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਈਆਂ।

ਉਸਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਪਈ ਬੋਤਲ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਈ। ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਸੋਫੇ ਦੀ ਨੁੱਕਰ ਵਿੱਚ ਢੋਅ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਲਵ ਸੀਟ ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਟੀਵੀ ਦੇਖਦੇ। ਜਗਜੀਤ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕੋਟੀਆਂ ਵੀ ਬੁਣੀ ਜਾਂਦੀ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਰਤ ਕਰਦੇ।

ਪਰ ਉਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਸੁਖਚੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਵਸੀ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਲਵਸੀਟ ਵਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਮਾਰੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਫਿਰ ਛਲਕ ਆਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀ ਨਮੀ ਅੱਜ ਸੁੱਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਰਹੀ। ਜਗਜੀਤ ਗਈ ਨੂੰ ਗਿਆਰਾਂ ਦਿਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛਲਕੀਆਂ। ਨਮ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਹੀ ਉਹ ਨਵੀਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਅੱਜ ਇੱਕਲੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਡੁੱਲ੍ਹ-ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਜਗਜੀਤ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਛਲਕੀਆਂ ਸਨ। ਦਰਦ ਨਾਲ ਜਗਜੀਤ ਕਰਾਹ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਕਦੇ 'ਹਾਏ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣੀ। ਦਰਦ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਸੁਖਚੈਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਜਗਜੀਤ ਦਾ ਦਰਦ ਘਟਿਆ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਬੋਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਸਹਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਕਰੜਾ ਕਰੋ ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਐਲਕਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਆਪ?”

ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸੀ। ਸੈਰ ਕਰਨ ਗਿਆਂ ਨੂੰ ਐਲਕਸ ਤੇ ਐਰੀਨ ਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਿਆ। ਗੁਆਂਢ 'ਚੋਂ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਐਰੀਨ ਨੂੰ ਸਟਰੋਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਲਦਸਤਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਐਰੀਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਸੀ। ਐਰੀਨ ਦਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਐਲਕਸ ਨੀਰ ਵਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਪਸ ਮੁੜਦਿਆਂ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਐਲਕਸ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਐਰੀਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਊ।” ਪਰ ਐਰੀਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ।

ਸੁਖਚੈਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਕਿ ਜਗਜੀਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨ ਕਰੜਾ ਰੱਖੇ।

ਪਰ ਹੁਣ ਮਨ 'ਤੇ ਪਕੜ ਢਿੱਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਨਾ ਬੈਠ ਸਕਿਆ। ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖਾਲੀਪਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਚਵੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਰਸੋਈ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉੱਥੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੋਹੇਂ ਜੀਅ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ। ਸੁਖਚੈਨ ਲਸਣ, ਗੰਢੇ ਛਿੱਲ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਉਹ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਗਜੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਫੜਾਉਂਦੀ। ‘ਜਗਜੀਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਸੋਈ!’ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਉੱਥੇ ਪੈਰ ਹੀ ਮਲੇ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੂਜੇ 'ਚ ਵੜ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕਰੇ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਸੁਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣ ਵੇਲੇ ਫਿਰ ਸੁਖਚੈਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਸਨ। ਬੇਸੁਰਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਤ ਵਗਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸਿਆਂ 'ਤੇ ਵਰੀਆਂ ਘਰਾਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੰਦਰ ਸੁੰਨਾਪਨ ਸੀ। ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਨ ਵਰਤੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਚੌਰਾਸੀ ਐਵੀਨਿਊ ਵਲੋਂ ਆ ਰਹੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਪਈ। ‘ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਮੁੜੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਸੁਖਚੈਨ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਜਗਜੀਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖਕੇ ਚਾਹ ਵਾਸਤੇ ਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲੈਣੀ ਸੀ।

ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਲੰਘਦੇ-ਟੱਪਦੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਫਰੀਜ਼ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮੋਸੇ ਜਾਂ ਸਪਰਿੰਗ ਰੋਲ ਵੀ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ। ਜਦੋਂ ਜਗਜੀਤ ਬੀਮਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਬਰ ਲੈਣ ਆਇਆਂ ਤੋਂ ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਆਖਦੀ, “ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਬਣਾਇਓ, ਵੀਰ ਜੀ ਹੋਰੀਂ ਉਹ ਲਾਈਕ ਕਰਦੇ ਆ।” ਉਦੋਂ ਇਹ ਬਬੇਰਾ ਨਾਂਹ ਕਰਦੇ ਪਰ ਜਗਜੀਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਲ ਮੁੜੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸੁਖਚੈਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਗਿਆ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। “ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਟੈਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਆਵਾਂਗੇ,” ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੋਲਿਆ। “ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਾਰਕ ਚੱਲੋ ਚੱਲਿਆ ਕਰੋ। ਮਨ ਹੋਰ ਥਾਂ ਪੈਂਦਾ,” ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ। “ਕਰ ਨੀ ਸਕਦੇ ਕੁਛ। ਆਵਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ,” ਗੁਰਦਿਆਲ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਮਿੰਟ ਕੁ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ‘ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸੌਖੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਆਪ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਆ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗਦੈ, ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਨੇ

ਸੋਚਿਆ। ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਫਿਰ ਖੜਕਣ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਦਾ ਫੋਨ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਡੈਡੀ, ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਏ ਆਂ ਕਿ ਨਹੀਂ।”

“ਬੱਚੇ, ਬੱਸ ਜਾਨੈ।”

“ਲੰਚ ਕਰ ਲਿਆ?”

“ਰੱਖਿਆ ਟੋਸਟਰ ‘ਚ ਬ੍ਰੈਡ।”

“ਡੈਅਅਡੀ। ਪਲੀਜ਼। ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ। ਏਦਾਂ ਨੀ ਠੀਕ। ਮੈਂ ਦੇਖਦੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਆ ਜਾਨੀ ਆ ਵੀਕਐਂਡ ਤੱਕ।”

“ਬੱਚੇ, ਥੋਡੇ ਅੱਗੇ ਕਿੰਨੇ ਗੋੜੇ ਲੱਗ ਗੇ ਆ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਚ ਈ। ਨਾ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਮੈਂ ਖਾ ਕੇ ਜਾਨੈ ਬੱਸ ਬਾਹਰ। ਮੇਰਾ ਐਨਾ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।” ਫੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਟੋਸਟਰ ਦਾ ਬਟਨ ਨੱਪਿਆ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬ੍ਰੈਡ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਈ। ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਬੁਰਕੀ ਫੁੱਲਣ ਲਗਦੀ। ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਰਾਹ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ, ਜਿਸ ‘ਤੇ ਉਹ ਤੇ ਜਗਜੀਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੈਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਚੌਰਾਸੀ ਐਵੀਨਿਊ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲੋਂ ਮੁੜਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਰਾਸਿੰਗ ਗਾਰਡ, ਟੈਂਡ ਆਪਣਾ ਸਟਾਪ ਸਾਈਨ ਵਾਲਾ ਬੋਰਡ ਫੜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਐਵੀਨਿਊ ਪਾਰ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ, ਟਰੇਸੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸਿਲਾਈਆਂ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਆਦਤ ਵੱਸ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਹਿਲਾ ਕੇ ‘ਹਾਏ’ ਕਿਹਾ। ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਜੇ ਜਗਜੀਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਟਰੇਸੀ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਣਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ। ਸੁਖਚੈਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਜਗਜੀਤ ਦੀ ਗੱਲ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਏਸ ਜੋੜੀ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਖਦੀ, “ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਓਹ ਗੀਤ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਓਥੇ ਲੈ ਚੱਲ ਚਰਖਾ ਮੇਰਾ, ਜਿੱਥੇ ਤੇਰੇ ਹਲ ਵਗਦੇ।” ਕਦੇ ਉਹ ਆਖਦੀ, “ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਟੈਂਡ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵਲੰਟੀਅਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਬੁਣੀ ਜਾਇਆ ਕਰੂੰ।” ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ।

ਟਰੇਸੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਜਗਜੀਤ ਵੀ ਨਵ-ਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਟੋਪੀਆਂ ‘ਤੇ ਕੋਟੀਆਂ ਬੁਣਨ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਬੁਣ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਆਉਂਦੀ। ਟਰੇਸੀ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਸੁਖਚੈਨ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਕਦਮ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਆਕਾਲ ਬੁਲਾਈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲੋਂ

ਲੈਣ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਵੀਰਾ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭੈਣ ਜੀ ਦੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਝਾਉਲੇ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਜਾਣੀ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਸ਼ੂ ਹਸ਼ੂ ਕਰਦਾ ਚੇਹਰਾ ਪਾਸੇ ਈ ਨੀ ਹੁੰਦਾ। ਰੱਬ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਕੀਤੀ।”

“ਚਲੋ ਬੀਬਾ, ਜਿੰਨਾ ਓਹਦਾ ਸਾਥ ਸੀ।”

“ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੀ ਆਖ ਸਕਦੇ ਆਂ। ਤੁਸੀਂ ਆਵਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ ਵੀਰਾ ਜੀ, ਚਲੇ ਗਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨੀ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ,” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਔਰਤ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ। ‘ਕਿਵੇਂ ਕੱਢੂ’ ਬਾਕੀ ਦੀ, ਹਰੇਕ ਮੱਤਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ, ਸੋਚਦਾ ਸੁਖਚੈਨ ਅਗਾਂਹ ਤੁਰ ਪਿਆ। 152 ਸਟਰੀਟ ਵਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਫੁੱਲਣ ਲੱਗਾ। ਉਸਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਪਵੇ। ‘ਘਰ ਵੀ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਂਦਾ, ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਗਿਆ। ਟੋਨੀ ਵੱਗ ਆਪਣੇ ਪਿੱਕ-ਅਪ ਟੱਕ ਵਿੱਚੋਂ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਬੈਗ ਕੱਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਮ ਵਾਂਗ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਹਿਲਾਇਆ। ਉਹ ਸੜਕ ਦੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਖਿਲਰੇ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲੋਂ ਮੁੜਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ 148 ਸਟਰੀਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 152 ਸਟਰੀਟ ਤੱਕ ਤੁਰ ਕੇ ਗੋੜਾ ਦਿੰਦਾ। ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਾਰਬੇਜ਼ ਦਿਸਦਾ ਉਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੈਗ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ। ਚੌਰਾਸੀ ਐਵੀਨਿਊ ‘ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਫੱਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਆਂਢ ‘ਵੱਗ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਜਗਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੀਟਾਇਰਮੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣਗੇ। ‘ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਿਲ’ ‘ਚ ਈ ਲੈਗੀ, ਸੋਚ ਕੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਹਾਉਕਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਵੇਂ ਦਾ ਉਵੇਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਿਰਫ਼ ਉਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੀ ਉੱਜੜੀ ਹੈ। 151 ਸਟਰੀਟ ਤੋਂ ਉਹ ਸੱਜੇ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਸੜਕ ਦੀ ਢਲਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਐਲਕਸ ਦੇ ਘਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਉਸਦੇ ਪੈਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਹੌਲੀ ਹੋ ਗਏ। ਐਲਕਸ ਵੀ ਮੌਕੀ ਪਜ਼ਲ ਟਰੀ ਨੂੰ ਛਾਂਗਣੇ ਹਟ ਕੇ ਸੁਖਚੈਨ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਹੋ ਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਸੁਖਚੈਨ ਦਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਤੂੰ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆਂ।” ਸੁਖਚੈਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਰਕਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟਿਆ। ਖੰਘੂਰਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ। “ਆ ਜਾ ਅੰਦਰ ਆਜਾ, ਬੈਠਦੇ ਆਂ,” ਐਲਕਸ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ

ਬੋਲਿਆ, “ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਠੀਕ ਆਂ। ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰੀ ਚੱਲ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁਝਾਈ ਰੱਖਦਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰੀਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ।”

“ਹਾਂ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਫੁੱਲਵਾੜੀ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰ ਗਈ ਐ। ਨਹੀਂ?”

“ਹਾਂ, ਆਹ ਪੈਨਸੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਆ। ਇਹ ਹਰ ਸਾਲ ਲਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਐਰੀਨ ਬੋੜੇ ਲਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਐਤਕੀਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾ ਦਿੱਤੇ,” ਐਲਕਸ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖੇ ਗਮਲਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਲਕੇ ਨੀਲੇ ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਸਨ। “ਐਰੀਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ,” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਸੰਤਰੀ ਪੱਤੀਆਂ, ਜਿੰਨਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀਲਾ ਸੀ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਪੈਪਰਿਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੁੱਲ ਐਰੀਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ।” ਫਿਰ ਪਿਆਜ਼ੀ ਫੁੱਲਾਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਬਲੈਕ ਬਰਲੋਅ ਵੀ ਨਵੇਂ ਲਾਏ ਆ। ਐਰੀਨ ਦਾ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਰੰਗ ਸੀ ਇਹ।”

ਫੇਰ ਉਹ ਸੁਖਚੈਨ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਫੁੱਲਾਂ-ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਸ਼ੌਂਕ ਨੀ ਸੀ। ਬੱਸ ਐਰੀਨ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਐਰੀਨ ਮੇਰੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹੋਵੇ।”

ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਐਲਕਸ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਐਲਕਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਰਲ ਸਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕ ਸੀ। ਸੁਖਚੈਨ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਐਲਕਸ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ‘ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਲੱਭ ਲਿਆ ਏਹਨੇ’, ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ। ਸੁਖਚੈਨ ਫੁੱਲਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਸੁੰਨ ਘਟਣ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ।

•

ਵਿਆਹ

“ਠੁੱਕ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਕਿਤੇ ਝੁੱਗਾ ਨਾ ਚੌੜ ਕਰਾ ਲੀਏ,” ਜੱਗੋ ਨੇ ਰਜ਼ਾਈ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕੋਈ ਨੀ ਹੁੰਦਾ ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ। ਬਥੇਰਾ ਕੁਛ ਐ। ਆਪਾਂ ਹੋਰ ਕਿੱਥੇ ਲਿਜਾਣਾ! ਆ ਹੀ ਤਾਂ ਇਕ ਕਾਰਜ ਕਰਨੈਂ,” ਰਾਣੀ ਨੇ ਮੇਕਅੱਪ ਉਤਾਰਦੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬਣੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਿਹਾ।

“ਫੇਰ ਵੀ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ‘ਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਚੱਲੀਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ। ਮੈਂ ਕਹਿਨੈ ਮੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦੇਈਏ। ਕੈਲਗਿਰੀ ਵਾਲੇ ਭਿੰਦੇ ਦੀ ਸਾਲੀ ਏਥੇ ਆ। ਓਹਨਾਂ ਨੇ ਓਹਦੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹਿਣੈ। ਕਿਰਨੀ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਬੋਬੀ ਕੇ ਰਹਿ ਪੈਣਾ। ਮਾਮੇ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੀਤਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਠਹਿਰ ਜਾਣਗੇ। ਤਿੰਨ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੇ ਆਵਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰ ਸਕਦੇ ਆ ਵਧੀਆ।”

“ਨਹੀਂ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਕ ਐਵੇਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਆ। ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਐਤਕੀਂ ਨੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ।”

“ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ। ਉਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਵਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਆ।”

“ਚੱਲ ਸਵੇਰੇ ਕਰਾਂਗੇ ਰਾਇ। ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਜਾਓ ਹੁਣ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਾਸੇ ਮਾਰਦੇ ਰਵਾਂਗੇ।”

“ਨੀਂਦ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕਾਹਦੀ ਸਵਾਰ ਕੇ ਆਉਣੀ ਆ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹ ਨੀ ਮੁੱਕਦਾ।”

“ਸਭ ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਨੇ ਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਕਿ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਨਿਪਟੂ। ਮਸਾਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮੁੰਡਾ ਪਸੰਦ ਆਇਆ,” ਆਖਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਬੱਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਜੱਗੋ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰ ਕੇ ਸੌਂ ਗਈ। ਓਨੀ ਦੇਰ ਜੱਗਾ ਘੁੱਟ-ਵੱਟ ਕੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਰਾਣੀ ਦੇ ਸੌਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਉਹ ਪਾਸੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਜਾਗ

ਕੇ ਰਾਣੀ ਖਿਝੇਗੀ। ਰਾਣੀ ਦੀ ਖਿਝ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਮੋਟਲ ਵਾਲਾ ਖਰਚ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਵੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੱਝਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਜੱਗੇ ਨਾਲ ਨੀਂਦ ਹੁੱਸ ਗਈ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਦੋਨੋਂ ਜੀਅ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਹੁੰਦੜ ਧੀ, ਰੂਬੀ ਕੱਪੜੇ-ਲੱਤੇ ਖ਼ੀਦਣ ਇੰਡੀਆ ਗਏ ਸਨ। ਰੂਬੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਸੂਟ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਇੱਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਇਹ ਪਾਉਣੈ।”

“ਵਿਆਹ ਕਿਹੜਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੁੰਦੈ। ਤੁਸੀਂ ਆਵਦੀ ਟੰਗ ਵਿਚ ਨਾ ਅੜਾਓ ਤਾਂ ਚੰਗੈ,” ਦੁਕਾਨ 'ਚ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ। ਜੱਗਾ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਸਕੀਰੀਆਂ 'ਚ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸੂਟ ਖ਼ੀਦਣ ਮੌਕੇ ਰਾਣੀ ਆਪਣੀ ਦਰਾਣੀ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੱਕ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸੂਟ ਖ਼ੀਦਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜੱਗੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਢ ਤਾਂ ਪਈ ਪਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ। ਰੂਬੀ ਬੋਲੀ, “ਆਪਾਂ ਕਾਹਤੋਂ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਆਂ?”

“ਆਪਾਂ ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨੀ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ। ਬੱਸ ਡੰਗ ਈ ਸਾਰਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਆ। ਓਹ ਤਾਂ ਮੋੜਣੇ ਈ ਆ,” ਰਾਣੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

“ਇਹ ਕੱਪੜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨੀ ਪਾਉਣੇ। ਆਈ ਥਿੰਕ ਵੀ ਆਰ ਵੇਸਟਿੰਗ ਮਨੀ,” ਰੂਬੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ। ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰ,” ਆਖ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਗੱਲ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ।

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਜ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਖ਼ੀਦੇ। ਲਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਰੰਗ ਦੇ ਸੂਟ ਤੇ ਲਾਵਾਂ ਵੇਲੇ ਭੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਚਕਨਾਂ ਵੀ ਖ਼ੀਦੀਆਂ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡ ਵੀ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਹੀ ਛਪਵਾ ਲਏ। ਰਾਣੀ ਨੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਰੋਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕਾਰਡ ਆਪਾਂ ਕਨੇਡਾ ਤੋਂ ਹੀ ਛਪਵਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਏਅਰ ਲਾਈਨ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਭਾਰ ਨੀ ਲਿਜਾਣ ਦੇਣਾ।”

ਜੱਗਾ ਝੱਟ ਬੋਲਿਆ, “ਇੱਥੋਂ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਤੈਨੂੰ ਇਹੀ ਫਿਕਰ ਐ ਨਾ ਕਿ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਘੱਟ ਸੂਟ ਲਿਜਾ ਸਕੇਂਗੀ?”

“ਇੱਕ 'ਟੈਚੀ ਤਾਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੋਕ ਲੈਣਾ,” ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ।

“ਤੂੰ ਘਬਰਾ ਨਾ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਕੀਮ ਐ ਏਹਦੀ ਵੀ। ਕਿਸੇ ਅਟੈਚੀ 'ਚ ਕਾਰਡ ਨੀ ਪਾਉਂਦਾ। ਜਾਹ, ਵਾਅਦਾ ਰਿਹਾ।”

“ਹੋਰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਜਾਵਾਂਗੇ?”

“ਵੇਖੀ ਜਾਈਂ।”

ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਕਨੇਡਾ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਕਿਸੇ ਅਟੈਚੀ ਵਿੱਚ ਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਏ। ਉਸ ਨੇ ਚੁੱਕਵੇਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਾਲਾ ਬੈਗ ਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ। ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਰੂਬੀ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ, “ਏਅਰ ਲਾਈਨ ਵਾਲੇ ਲੈਪਟਾਪ ਤਾਂ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਆ!”

“ਪਰ ਬੈਗ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਲੈਪਟਾਪ ਹੈਗਾ।”

“ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੁਲ੍ਹਵਾ ਕੇ ਦੇਖਣਾ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਬਾਕੀ ਬਚਦੇ ਕਾਰਡ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਕੋਟ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰ ਲਏ। ਭਾਵੇਂ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੜਕਵੀਂ ਗਰਮੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਜੱਗੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਟ ਕਿਹੜਾ ਉਸ ਨੇ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੱਕ ਹੀ ਲਿਜਾਣਾ।

ਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਕੀਮ ਸਿਰੇ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪੁੜਕੂ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਏਅਰਲਾਈਨ ਵਾਲੇ ਅਟੈਚੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰ ਕੱਢਵਾ ਨਾ ਦੇਣ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਹਰ ਅਟੈਚੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਿਲੋ ਵੱਧ ਭਾਰ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕਲਰਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜੱਗੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚੇ ਮੁਤਾਬਕ ਭੋਲਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਤੱਕੜੀ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋ ਹਰ ਅਟੈਚੀ ਵਿਚ ਘੱਟ ਵਜ਼ਨ ਪਾਇਆ ਸੀ।”

ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਜਦ ਉਡਾਣ ਭਰੀ, ਜੱਗੇ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਆਪਣੀ ਉਚਾਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੱਕ ਜੱਗੇ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਹੋਈ ਭੱਜ-ਨੱਸ ਤੇ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਰਵੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ।

ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਜਿੰਨਾ ਖਰਚ ਇਸ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਹੋ ਜਾਣੈ, ਓਨੇ ਦੀ ਤਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਖ਼ੀਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ‘ਆਹ ਖਰਚ ਨਜਾਇਜ਼ ਹੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੈ.....।’ ਤੇ ਜੱਗੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਨੇ

ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਬਰਾਈਡਲ ਸ਼ਾਵਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਪੀ ਲਿਆ ਕੇ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਰ ਫਿਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਜਾਗਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਨਾ ਗਿਆ। 'ਹੁਣ ਮੋਟਲ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵਾਧੂ 'ਚ ਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀ ਐ।— ਸੁਣਦੀ ਨੀ ਕਿਸੇ ਦੀ। ਕਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਰਿਹਾ ਬਈ ਲੱਭੂ ਵੰਡ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਪਰ ਨਾ, ਕਹਿੰਦੀ ਲੱਭੂ ਕੌਣ ਖਾਂਦੈ। ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਣਾ ਦੇਣੀਆਂ। ਇਹ ਸਭ ਸੋਚਦਾ ਜੱਗਾ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਉਸ ਦਿਨ ਜੱਗੇ ਨੇ ਲੱਭੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਪੱਤਾ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਚੰਗਾ ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਨੀਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਣਾ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ। ਸੱਠਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਆ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਣਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਵਿਚ। ਨਾਲੇ ਲੇਡੀਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਰਤਲਾਂਗੇ।”

“ਓਹ ਕੋਈ ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਣਾ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਭੋਰਾ-ਭੋਰਾ ਮੀਂਗਣਾਂ ਜਿੱਡੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਨੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ,” ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ।

“ਚੰਗਾ ਤੂੰ ਲੇਡੀਆਂ ਜਿੱਡੀਆਂ ਖਵਾ ਕੇ ਜੱਗ ਜਿੱਤਲੀ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ, ‘ਢਾਈ ਸੌ ਕਾਰਡ ਘਰ-ਘਰ ਵੰਡ ਕੇ ਆਓ ਪਹਿਲਾਂ। ਕੁੱਤਾ ਕੰਮ। ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮੌਜ ਰਹੀ ਏ। ਕੋਈ ਝੰਜਟ ਨੀ।’ ਰੂਬੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਸਟ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਆ। ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਨੀ। ਆਪਾਂ ਈ-ਮੇਲ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਨੀ ਇਨਵਾਈਟ ਕਰਦੇ?”

“ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਈਮੇਲ ਨੀ ਹੁੰਦੀਆਂ,” ਜੱਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਈ-ਮੇਲ ਹੈ ਨੀ, ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਘਰ ਮੇਲ ਕਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।”

ਜੱਗੇ ਨੇ ਰਾਣੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਇਉਂ ਨੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਣਾ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵੀ ਦੇ ਕੇ ਆਉਣੇ ਆ। ਚੱਲ ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਐਡਰੈੱਸ ਲਿਖ ਬੈਠ ਕੇ।”

ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਪਤੇ ਲਿਖਦੀ ਰੂਬੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਡੈਡ, ਆਹ ਕੌਣ ਆ?”

“ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੋਂ ਐ,” ਜੱਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਆਂ?” ਰੂਬੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤੂੰ ਨੀ ਜਾਣਦੀ। ਬੱਸ ਲਿਖੀ ਚੱਲ,” ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ।

ਜਦ ਚੌਥੀ ਕੁ ਵਾਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਇਹੀ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਰੂਬੀ ਬੋਲੀ, “ਜੇ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਨੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਇਨਵਾਈਟ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਆਂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਜਾਣੋ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਓਦੋਂ ਤਾਂ ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਚੋਂ ਨੀ ਸੀ ਨਿਕਲਦੇ ਬਈ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜਾ ਜਾਣਦੇ ਆਂ। ਡੈਡੀ ਬੋਡੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਓਵਰਟਾਈਮ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕੀਹਨੂੰ - ਕੀਹਨੂੰ ਕੀ ਸਗਨ ਦਿੱਤੈ। ਓਹ ਤਾਂ ਮੜਾਉਣੇ ਆ।”

“ਜਿੰਨੇ ਸਗਨ ਮਿਲਣੇ ਆਂ ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਓਨ੍ਹਾ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦੇਣੇ ਆ।”

“ਤੈਨੂੰ ਨੀ ਪਤਾ ਏਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ। ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਕੇ ਕੰਮ ਨਬੇੜ।”

“ਆਪੇ ਈ ਲਿਖ ਲੋ ਫੇਰ,” ਆਖ ਕੇ ਰੂਬੀ ਉੱਠ ਖੜੋਤੀ।

‘ਇਹ ਕੰਮ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਊ, ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਖਿੱਚਦੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਮੰਗਣੇ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਚੱਲ ਆਹ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਿੱਬੜ ਗਿਆ।’

ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਰਵੀ ਨੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਸ਼ੈਲ 'ਤੇ ਰਵੀ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਰੂਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬੈਠੇ ਆਂ। ਚਲੋ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਮੰਗਣੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਜੀਅ ਸੱਦਣੇ ਆ,” ਰਵੀ ਤੇ ਮਸ਼ੈਲ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ।

“ਏਦਾਂ ਨੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ। ਅਗਲੇ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਐ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਏ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ,” ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਜਣੇ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਤੇ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਏਦਾਂ ਵੀ ਲਿਖਣਾ ਕਿ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਓ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆ ਸਕੋਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ,” ਰੂਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਇਉਂ ਨੀ ਠੀਕ ਲੱਗਦਾ,” ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ।

“ਏਹਦੇ ਵਿਚ ਗਲਤ ਕੀ ਹੈ?,” ਮਸ਼ੈਲ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਜਾਂਦੈ,” ਰਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਆਹੋ ਨਾਲੇ ਖਾਣਾ ਅਜਾਈਂ ਨੀ ਜਾਂਦਾ,” ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਬੋਨੂੰ ਤਾਂ ਬੱਸ ਚਾਰ ਛਿੱਲੜਾਂ ਦੀ ਐ ਬਈ ਕਿਤੋਂ ਨਾ ਕਿਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣ,” ਰਾਣੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗਾ ਖਸਿਆਨੀ ਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਹੱਸਿਆ। ਮਸ਼ੈਲ ਬੋਲੀ, “ਡੈਡੀ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਆ।”

ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਰਵੀ ਝੱਟ ਬੋਲਿਆ, “ਮਾਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੌਖ ਰਹਿੰਦੀ ਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਓਨੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੱਸ ਦੇਵੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਹੋਣਗੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।”

ਤੇ ਮੰਗਣੇ ਵਾਲੇ ਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਬੇੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕਾਰਡ ਵਾਲੇ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਪਤੇ ਲਿਖਣੇ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਮ ਜੱਗਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਗਲਾ ਸਾਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਹੀ ਉਹ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕਾਰਡ ਵੰਡਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ। ਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹਾਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਫੋਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਹਿਲਾ ਫੋਨ ਜੈਤੋ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਦੋ ਜਣੇ ਲਿਖਿਆ। ਅਸੀਂ ਨਿਆਣੇ ਕੀਹਦੇ ਕੋਲ ਛੱਡ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਆ ਸਕਦੇ ਆਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਚਾਰੋਂ ਈ ਆਓ। ਏਹ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਵਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਿਖਤਾ,” ਰਾਣੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜੱਗੇ ਵੱਲ ਹੋਈ, “ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ 'ਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਆ ਏਦਾਂ।”

ਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਕੇ ਜੱਗੇ ਹੋਰੀਂ ਗਰੋਸਰੀ ਵਗੈਰਾ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਗਏ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ। ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਭੂ, ਸ਼ਕਰਪਾਰੇ, ਮੱਠੀਆਂ, ਪਕੌੜੀਆਂ, ਬੂੰਦੀ, ਸਮੋਸੇ, ਵੇਸਣ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਕ-ਸੁੱਕ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਵਿਆਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਾ ਸੀ।

ਕਾਰਡ ਵੰਡਣ ਤੇ ਹੋਰ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦਾ। ਪਰ ਮੁੜ-ਘੁੜ ਮੋਟਲ ਵਾਲਾ ਖਰਚ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਕੀਮ ਸੁੱਝ ਗਈ। ਤੇ ਜੱਗੇ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਟੈਂਟ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ। ਜੱਗੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਦੁਪਿਹਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣਗੇ ਤੇ ਉਹ ਓਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ

ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਬਾਰਡਰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਤੇ ਖੱਟਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆਵੇਗਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਡੇਅਰੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਸਸਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗਲੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਘਿਓ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਥੇਰਾ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਦੁੱਧ ਉਸ ਨੇ ਆਂਡ-ਗੁਆਂਢ ਦੀਆਂ ਫ੍ਰਿਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ‘ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫ੍ਰਿਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਕੀ ਮੱਲਣੀਐਂ ਸੋਚ ਕੇ ਦੁੱਧ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਟੈਂਟ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਵਖਤੇ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਜੱਕਾਂ-ਤੱਕਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ, “ਟੈਂਟ ਏਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪੇ ਲਾ ਦੇਣੇ ਆ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨੈ ਏਥੇ। ਭੱਜ ਕੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜੋ।” ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜੱਗਾ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਖਲਾ ਲੱਗਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਿ ਰਾਣੀ ਕਿਤੇ ਟੈਂਟ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਫਲੋਰ ਨਾ ਲਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਵੇ। ਮਸਾਂ ਮਨਾਈ ਸੀ ਕਾਰਪੈਟ ਵਾਸਤੇ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਲਈਨ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਟੈਂਟ ਦੇ ਗੱਡਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਮੁੜ ਆਉਣਗੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੌਸਲਾ ਫੜ ਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਅੰਕਲ ਉਂ ਖਰਚਾ ਤਾਂ ਬੁੜੀਆਂ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਕਰਾ ਦੇਣਾ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਪਰ ਐਹੇ ਜੇ ਮੌਕੇ ਖਰਚਾ ਚੁੱਭਦਾ ਨੀ, ਜਦੋਂ ਧੀਅ-ਪੁੱਤ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੇ ਕਹੇ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਏ।”

“ਕਰਮਾਂ ਆਲਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤ ਏਹੋ ਜੇ, ਮੱਲਾ,”

“ਸਾਡੀ ਧੀ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਾਡੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛੱਡਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ, ‘ਜਿਥੇ ਕਹਿੰਗੇ, ਓਥੇ ਕਰਵਾ ਲੂੰ।’”

“ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਈ ਫਿਕਰ ਹੁੰਦੈ। ਕਿਸੇ ਗੈਰ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਾਉਣ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਸਰ ਜਾਂਦੈ,” ਦੂਜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸਫਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਆਪਾਂ ਉਂ ਕਹਿ ਦਿੰਨੇ ਆਂ ਬਈ ਗੋਰੀਆਂ ਠੀਕ ਨੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਾਡੀ ਨੂੰਹ ਐ। ਲੱਗਦੈ ਈ ਨੀ ਬਈ ਗੋਰੀ ਐ। ਆਪਣੀਆਂ ਵੀ ਨੀ ਹੋਣੀਆਂ ਕੋਈ ਐਨੀਆਂ ਸਾਊ।”

“ਬਥੇਰੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਕਈ ਗੋਰੀਆਂ ਵੀ।” ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਟੈਂਟ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ।

ਜਦ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜੇ, ਟੈਂਟ ਵਾਲੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਓਥੇ ਹੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਟੈਂਟ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰੂਬੀ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਡੈਡ

ਆਪਾਂ ਫਲੋਰ ਪਵਾ ਲੈਨੇ ਆਂ। ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੂ।” ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਮਾਂ-ਧੀ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਲਵਾ ਕੇ ਛੱਡਣਗੀਆਂ। ਉਸਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਖ ਦੇਵੇ, 'ਚਲੋ ਫਲੋਰ ਈ ਪਾ ਦਿਓ। ਫਿਰ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਰੂਬੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੌਰ ਕੇ ਉਹ ਟੈਂਟ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ, “ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡੋਂ ਐ?”

“ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਹ ਹੀ ਪਿੰਡ ਐ,” ਟੈਂਟ ਲਾਉਂਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਬੋਲਿਆ। ਜੱਗਾ ਖਸਿਆਣੀ ਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੈਗਾ ਈ ਆ। ਪਿੰਡੋਂ?”

“ਮੋਗੇ ਦੇ ਆਂ,” ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਲੈ ਫੇਰ ਤਾਂ ਪੇਂਡੂ ਈ ਐਂ। ਮੋਗਾ ਖਾਸ ਈ ਕਿ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪਿੰਡ ਆ?” ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਬੁੜ-ਬੁੜ ਕੀਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਦੂਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਖੋਸਾ ਪਿੰਡ ਐ।”

“ਓਥੇ ਮੇਰੇ ਤਾਏ ਦਾ ਪੁੱਤ ਵਿਆਹਿਆ। ਚਾਹ-ਚੂਹ ਪੀਤੀ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜੱਗਾ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਬੋਲਿਆ, “ਰਾਣੀ ਚਾਹ-ਚੂਹ ਲਿਆਓ ਬਈ। ਇਹ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਈ ਮੁੰਡੇ ਆ। ਲੱਡੂ ਵੀ ਲਈ ਆਇਓ।”

“ਓਹ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹ-ਚੂਹ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿਓ। ਥੋਡਾ ਭਰਾ ਦੂਜੇ ਖੋਸੀਂ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਊ। ਅਸੀਂ ਆਵਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਆਹੁਣੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਵੀਐ।” ਪਹਿਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੈ?”

“ਅਗਲਾ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਜੀ ਟੈਂਟ ਲਵਾਈ ਦੇ ਪੈਸੇ ਛੁਡਾ ਲੈਂਦਾ, ਨਾਲੇ ਸਾਡੀ ਸਕੀਰੀ ਛੋਟੀ ਥਾਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੈ।”

“ਲੈ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਆਵਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਆਹ ਲੋ ਪਰ ਇਓ ਨਾ ਭੱਜੋ,” ਜੱਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਚਾਹ ਪਿਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੱਗਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੁਣ ਨੀ ਕੋਈ ਫਿਕਰ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਨੈ ਥੱਲੇ ਫਲੋਰ ਜਿਹੀ ਵੀ ਪਾ ਈ ਦੇਈਏ। ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੂ। ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹੋਰ ਲੱਗਣਗੇ?”

“ਬੋਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸੀ।”

“ਲੈ ਉਹ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰੇਟ ਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੋਨੂੰ ਵੱਡੇ ਥਾਂ ਦੀ ਸਕੀਰੀ ਦੇ ਤੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਐਂ, ਦੇ ਦਿਓ ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਜੀਅ ਕਰਦੈ।”

“ਆਹ ਹੋਈ ਨਾ ਸਕੀਰੀ ਆਲੀ ਗੱਲ। ਪਾ ਦਿਓ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਓਹ ਵੀ। ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੋਅ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਐ ਪੂਰੀ।”

ਜੱਗਾ ਕੁਝ ਦੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਮਿਲਗੇ। ਸਕੀਰੀ 'ਚੋਂ ਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਰਾਇਆ ਰਿਸ਼ਤਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਨਿਆਣੇ ਤਾਂ ਆਪ ਲੱਭ ਕੇ ਫੇਰ ਦੱਸਦੇ ਆ ਬਈ ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣੈ। ਸਾਡੀ ਬੱਚੀ ਕਹਿੰਦੀ ਜਿਥੇ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਬੱਚੇ ਖੁਸ਼ ਚਾਹੀਦੇ ਆ ਜੀ। ਜਿਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਇਆ,” ਪਹਿਲਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਫਰਕ ਤਾਂ ਹੁੰਦੈ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲੱਭਗੀਆਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਰੀਏ ਪ੍ਰਬੰਧ?” ਦੂਜੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਅਸੀਂ ਕਰਦਾਂਗੀਆਂ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹਲਵਾਈ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਘਰ ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਵੈਨ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਵੈਨ ਵਿਚ ਸਟੋਵ, ਕੜਾਹੀਆਂ-ਪਤੀਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਂਡੇ-ਟੀਂਡੇ ਸਨ। ਜੱਗਾ ਉਸ ਨਾਲ ਗੈਰਾਜ ਵਿਚ ਸਮਾਨ ਟਿਕਾਉਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹਲਵਾਈ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਵੇਰ ਲਈ ਗੰਢੇ, ਆਲੂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕੱਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੌਂ ਕੁ ਵਜੇ ਜੱਗਾ ਰੂਬੀ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਟੈਂਟ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰੂਬੀ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫੇਰ ਟੈਂਟ ਅੰਦਰ ਡਟ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਟੈਂਟ ਪੂਰਾ ਹਫ਼ਤਾ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਓ।”

“ਡੈਡੀ ਤੁਸੀਂ ਪੈ ਜਾਂਦੇ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਉੱਠੇ ਹੋਏ ਆਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉੱਠਣਾ।”

“ਹਾਲੇ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈ ਜਾਂ। ਤੇਰੀ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੈ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਦੀ ਫਲਾਈਟ ਐ।”

“ਮਾਸੀ ਟੈਕਸੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਫਰੈਂਡ ਇੱਥੇ ਆ।”

“ਥੋਡੇ ਵਾਸਤੇ ਪੀਜ਼ਾ ਮੰਗਵਾ ਦਿੰਨੈ। ਤੁਸੀਂ ਖਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜੋ।”

“ਮੈਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਜਾਣੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਵਰੀ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਅੱਛਾ!” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਜਾਵਟ ਲਈ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਸਾੜੀਆਂ ਯਾਦ ਆ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਇਥੇ ਨੂੰ ਸੀ ਵਰਤੀਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਰੂਬੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਓਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਾਂ ਸਾੜੀਆਂ—।” “ਉਹ ਡੈਡੀ ਫਲੋਰ ਨਾਲ ਮੈਚ ਨੀ ਸੀ ਕਰਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਲੈ ਆਈ।” “ਚਲੋ!” ਮਰੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਚ ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ। ‘ਓਨੋ ਡੈਕੋਰੇਸ਼ਨ ‘ਚੋਂ ਨੀ ਬਚਣੇ ਜਿੰਨੇ ਏਨ੍ਹੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ‘ਚ ਖਰਚ ਆਉਣੇ ਆ, ਜੱਗੇ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ। ਅੰਦਰ ਵੜਦੇ ਹੀ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ, “ਤੁਸੀਂ ਮੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕਰਾਤਾ ਸੀ?”

“ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚਾਰ ਕਮਰੇ ਆਖ ਦਿੱਤੇ ਆ,” ਜੱਗੇ ਨੇ ਰਾਤ ਸੋਚੀ ਸਕੀਮ ਵਰਤਣ ਲਈ ਖੂਨ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੋਟਲ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਬੁੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾਏ। ਰੂਬੀ ਦੀ ਮਾਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਖਾਂਦਿਆਂ ਜੱਗਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਸਵੇਰੇ ਆਪਾਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਉੱਠਣਾ।” ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਭਰਿਆ। ਰਾਣੀ ਦੀ ਭੈਣ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ, “ਦੀਦੀ ਜਿਹੜੀ ਬਿਊਟੀਸ਼ਨ ਨੇ ਰੂਬੀ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਤੋਂ ਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣੈ। ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਓ।” ਜੱਗੇ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਣੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਆਖ ਦੇਣ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਜਾਓ। ਪਰ ਰਾਣੀ ਦੀ ਭੈਣ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ, “ਦੀਦੀ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਭਾਰਾ ਸੂਟ ਪਾਵਾਂ ਕਿ ‘ਸਾਬੂ ਸਿਰ ਦਾ ਈ?”

‘ਏਹਨੂੰ ਆਵਦੀ ਓ ਈ ਪਈ ਐ, ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਫੇਰ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠਣ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ, “ਮਸਾਂ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਥੋਨੂੰ ਸੌਣ ਦੀ ਪਈ ਐ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪੈਨਾਂ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਾ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਉਸ ਨੇ ਹਲਵਾਈ ਨਾਲ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਣਵਾਈਆਂ। ਹਲਵਾਈ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਬੰਦਾ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜੱਗਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਾਕੀ ਦਿਨਾਂ ‘ਚ ਲੈ ਆਈ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੇਲ-ਗੇਲ ਨੇ ਨੀ ਹੋਣਾ ਮੈਂ ਆਪ ਹੀ ਕਰਾਢੂੰ ਕੰਮ ਨਾਲ।”

ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਂਡੇ-ਟੀਂਡੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਚਾਰ ਕੁ ਵਜੇ ਜੱਗੇ ਹੋਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਕੈਲਗਿਰੀ ਵਾਲੇ ਭਿੰਦੇ ਹੋਰੀਂ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਓਪਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਇੱਕ ਜੋੜਾ ਤੇ ਦੋ ਬੱਚੇ। ਭਿੰਦਾ ਬੋਲਿਆ,

“ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਾਲਾ ਸਾਹਬ ‘ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਰ ਐ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿਖਾ ਕੇ ਲਿਆਓ।”

‘ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਹਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿਣੈ। ਸੇਕਣ ਅੱਗ ਇਹ ਵੀ ਜੱਗੇ ਦੀ ਧੂਣੀ ‘ਤੇ,’ ਜੱਗੇ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਈ ਪਰ ਉਸ ਕਹੀ ਨਾ। ਰਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੋਲੀ, “ਪੰਨ-ਭਾਗ। ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਰੋਣਕ ਹੋਰ ਬਣਜੂ।”

ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਨ੍ਹਾ-ਧੋ ਲਓ। ਥੱਕੇ ਹੋਵੋਗੇ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ‘ਚ। ਫੇਰ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਛਕ ਕੇ ਥੋਨੂੰ ਮੋਟਲ ‘ਚ ਛੱਡ ਆਉਣੇ। ਆਪਣਾ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਇਐ।”

“ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਅਸੀਂ ਮੇਰੀ ਸਾਲੀ ਦੇ ਘਰ ਐ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਣ ਆਏ ਸੀ,” ਭਿੰਦੇ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ। “ਲੈ ਵਿਆਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਐ ਤੇ ਰਹਿਣੈ ਸਾਲੀ ਦੇ ਘਰ ਐ। ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ!” ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ।

‘ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਗਲ ਪਵਾਈ ਜਾਨੀ ਐ, ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਪਰ ਬੋਲਿਆ, “ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਜਾਣੈ ਬਈ। ਰਹੋ ਓਥੇ, ਜਿੱਥੇ ਬੋਡਾ ਜੀਅ ਕਰਦੈ। ਕੋਈ ਧੱਕਾ ਨੀ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਮੋਟਲ ਆਪਣਾ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਇਐ।”

“ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ,” ਭਿੰਦਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਭੁੱਖੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਛੇਤੀ ਖਵਾ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਅੱਜ ਦਾਲਾਂ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਵਾਦ ਬਣੀਆਂ ਬਈ।”

“ਜੀਜਾ ਵਿਆਹ ਆਏ ਆਂ। ਸਾਨੂੰ ਬੇਹੀਆਂ ਖਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਨਾ ਸੋਚ,” ਭਿੰਦਾ ਬੋਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਰਾਣੀ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, “ਵੇਖ ਭੈਣ, ਜੀਜਾ ਸਾਡਾ ਸਾਨੂੰ ਸਵੇਰ ਵਾਲੀਆਂ ਬਚੀਆਂ ਖਵਾਉਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੈ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂਆ ਸਭੈਕੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਆਪਣਾ ਪੀਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਵੈ। ਜਦੋਂ ਕਹੋਗੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ‘ਚ ਆ ਜਾਣੈ,” ਜੱਗੇ ਨੇ ਖਸਿਆਣਾ ਜਿਹਾ ਹਸਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਗੱਲ ਛੇੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਸੀ ਕਿ ਭਿੰਦੇ ਹੋਰੀਂ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਦੁਪਿਹਰ ਵਾਲਾ ਲੰਗਰ ਹੀ ਛਕ ਲੈਨੇ ਆਂ, ਓਹਦਾ ਕੀ ਬੇਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਿੰਦੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ, “ਉਂ ਆਪਣੇ ਮੋਟਲ ਵੀ ਬੁੱਕ ਸੀ। ਚਲੋ ਥੋਡੀ ਮਰਜੀ ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਏਥੇ ਆਂ ਰੋਟੀ ਏਧਰ ਖਾਣੀ ਆ। ਨਾਲੇ ਆਵਦੀ ਸਾਲੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਹੀਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਫੋਨ ਕਰੂੰ।”

‘ਹੋਰ ਦੇ ਲੈ ਨਿਉਂਦੇ, ਜੱਗੇ ਨੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਹੀ ਕਿਹਾ। ‘ਗਰਮੀਆਂ ‘ਚ ਨੀ

ਵਿਆਹ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲੋਕੀਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਜੱਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭਿੰਦੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, “ਭੈਣ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰ। ਐਥੇ ਈ ਆਂ। ਆਹ ਬੱਸ ਦੋ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਘੁੰਮ ਆਈਏ। ਲੇਡੀਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਤੇ ਨੀ ਜਾਂਦੇ।”

‘ਚੱਲ ਚੰਗੇ ਦੋ ਦਿਨ ਤਾਂ ਛੁੱਟੀ ਹੋਊ,’ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ।

ਪਰ ਦੋ ਦਿਨ ਵੀ ਛੁੱਟੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਸੋਮਵਾਰ ਜੱਗੇ ਦੀ ਭੈਣ-ਭਣੇਈਆ ਆ ਗਏ। ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆ ਗਏ। ਇਹ ਦੋ ਦਿਨ ਹਲਵਾਈ ਆਪ ਨਾ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਮਾਈ ਰੋਟੀ-ਟੁੱਕ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਬੁੱਧਵਾਰ ਫੇਰ ਭੱਠੀ ਤਪ ਗਈ। ਲੇਡੀਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਸੌ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਜੱਗੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਧੇ ਖਾਣੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਲਵਾਈ ਨੂੰ ਡੇਢ ਸੌ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਹੋਈ ਤੋਂ ਕਈ ਬੰਦੇ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਗਏ। ਰੁਲਦੂ ਕੇ ਚਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਆਏ ਫਿਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਕਚੀਚੀਆਂ ਆਈ ਜਾਣ। ਉਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੰਗਣੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਐਡਮਿੰਟਨ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ। ਓਥੇ ਸਸਤੀ ਸੀ। ਵਿਚੋਲੇ ਨੇ ਬੱਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਪੇਟੀਆਂ ਰਖਵਾ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਬੌਦਲਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਮੰਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਕਿਰਸ ਕਰਲਾ। ਇਹ ਖੂਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਖੂਹ ਨੂੰ ਈ ਲੱਗ ਜਾਣੀ ਆ।” ਜੱਗੇ ਨੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੰਗਾ ਫੇਰ ਬੋਲਿਆ, “ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਗੋਰੀ ਫਿਰਦੀ ਆ ਨਾ। ਏਹਨੇ ਲੈ ਜਾਣੈ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਕ ਦਿਨ।— ਤੂੰ ਲੀਕਰ ਸਟੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਦਾਰੂ ਮੰਗਵਾ ਲੈ। ਐਵੇਂ ਮੋਕ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਨੈ।”

ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਮੰਗੇ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭੇਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੰਗਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਪ੍ਰਵਚਨ ਬੋਲਦਾ, ਜੱਗਾ ਉਥੋਂ ਖਿਸਕਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਜਣਾ ਭੱਠੀ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਬੇਨੂੰ ਗੋਰੀ ਲੱਭਦੀ ਫਿਰਦੀ ਆ?”

“ਕਿਹੜੀ ਗੋਰੀ ਓਏ?” ਜੱਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਜੱਗੇ ਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਠਠਬਰ ਗਿਆ। ਮੰਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਇੱਕ ਈ ਗੋਰੀ ਐ। ਰਵੀ ਆਲੀ ਹੋਰ ਕੌਣ ਆ।”

“ਪਿਛਲੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਲੀਸਾ ਵੀ ਏਥੇ ਆ। ਗੁਆਂਢ ਵਾਲੀ ਟਰੇਸੀ ਵੀ ਆ। ਰੂਬੀ ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਸੇਲੀਆਂ ਵੀ ਆਈਐਂ।” ਫੇਰ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਰਵੀ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੇਰੀ ਲੱਗਦੀ ਨੀ ਕੁਛ?”

“ਵੇਹਨੇ ਆਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਲੱਗਦੀ ਐ ਕੁਛ! ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਹੋਜ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ,” ਮੰਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਸ਼ਰਮ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਐ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਪਿੱਛੇ ਟੈਂਟ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮਸ਼ੈਲ ਖਾਣੇ ਵਾਲੇ ਮੇਜ਼ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹੀ ਪਕੌੜੇ ਵਰਤਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੱਗਾ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਡੈਡੀ ਪਨੀਰ ਪਕਾਉੜੇ ਮੁੱਕ ਗਏ।”

“ਮੈਂ ਵੇਖਦਾਂ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲੇ ਪਕੌੜੇ, ਸਮੋਸੇ ਅਤੇ ਸਪਰਿੰਗ ਰੋਲ ਦਾ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹਲਵਾਈ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ। “ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ,” ਆਖ ਕੇ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਧੋਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸੱਦੀਆਂ ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਟੋਫੂ ਕੱਟਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦਸੂਰੀ ਨੂੰ ਸਪਰਿੰਗ ਰੋਲ ਵਾਲੇ ਡੱਬੇ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਉਸ ਨੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਵੇਸਣ ਤੇ ਮੈਦੇ ਦਾ ਘੋਲ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਟੋਫੂ ਉਸ ਵਿਚ ਲਬੇੜਕੇ ਤਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। “ਸਮਾਨ ਦਸ-ਵੀਹ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਜਾਦੇ ਬਣਾਵੇ ਫੇਰ ਇਓਂ ਭਾਜੜ ਨੀ ਪੈਂਦੀ,” ਮੰਗਾ ਬੋਲਿਆ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਲਕੋਈਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਲਿਆ ਕੇ ਮੰਗੇ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਲੈ ਬਈ, ਤੁਸੀਂ ਆਵਦਾ ਅੰਦਰ ਲਿਵਿੰਗਰੂਮ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੋ।” ਮੰਗੇ ਨੂੰ ਭੱਠੀ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਚਾਹ ਦਾ ਕੰਮ ਤਕਰੀਬਨ ਮੁੱਕ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਟਾਵਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਓਨੇ ਕੁ ਪਕੌੜੇ ਪਏ ਸਨ। ਹਲਵਾਈ ਦਾਲ-ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਭਿੰਡੀਆਂ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਗੰਢੇ ਉਸ ਨੇ ਛਿੱਲਣ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਦਿੱਤਾ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਲੂ ਉਬਾਲਣੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਆਪ ਉਹ ਦਮ ਮਾਰਨ ਲਈ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਜੱਗਾ ਗੋੜਾ ਮਾਰਨ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਸਾਰ ਹੀ ਹਲਵਾਈ ਬੋਲਿਆ, “ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕੰਟਰੋਲ 'ਚ ਐ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਬੇਡੇ ਹੁੰਦੇ ਕਾਹਦਾ ਫਿਕਰ,” ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਵੇਲੇ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਲੋਹਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੰਗੇ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਜੱਗਾ ਉੱਬਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣਾ ਢਿੱਡ ਹੌਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਆਪਾਂ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾੜੀਆਂ ਸਮਝਦੇ ਆਂ। ਆਪਣੀਆਂ ਦੇਖ ਲੋ ਕਿਵੇਂ ਪੀਂਦੀਐਂ। ਅੰਦਰੋਂ ਆਪ ਹੀ ਵੇਦਕਾ ਦੀ ਬੋਤਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗੀਆਂ।”

“ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਿੱਤ ਵੇਹਨੇ ਆਂ। ਕਈ ਕਈ ਤਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਪੀਂਦੀਐਂ

ਵਿਆਹਾਂ 'ਚ,' ਗੰਢੇ ਕੱਟ ਰਹੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਔਰਤ ਬੋਲੀ।

“ਵੇਖ ਲੋ ਬਦਨਾਮ ਗੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਆ। ਸਾਡੀ ਨੂੰਹ ਗੋਰੀ ਐ। ਪਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨੇੜ ਦੀ ਨੀ ਲੰਘਦੀ। ਨਾ ਸਾਡੀ ਧੀਅ ਪੀਵੇ। ਬੱਚੀ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਨਿਰੀ ਗਊ ਐ। ਕਹਿੰਦੀ ਜਿਥੇ ਕਹੋਗੇ ਓਥੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਲੂੰ।”

“ਚੰਗੀ ਕਿਸਮਤ ਆਲੇ ਐਂ ਭਾਈ ਐਹੋ ਜੀਆਂ ਧੀਆਂ ਕਿਤੇ ਧਰੀਆਂ ਪਈਐਂ,” ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਬੋਲੀ।

ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਲਵਾਈ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਕਹੇਗਾ ਪਰ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਚੂੜੇ ਦੀ ਰਸਮ ਐ ਨਾ?”

“ਹਾਂ, ਓਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸੱਠ-ਸੱਤਰ ਜਣੇ ਈ ਹੋਣੇ ਆਂ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੇ। ਸ਼ਨੀਚਰ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਬਨਾਉਣੇ। ਐਤਵਾਰ ਲੰਚ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣੇ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵਧੀਆ ਮਿਲਗੇ ਸਾਨੂੰ। ਸਕੀਰੀ 'ਚੋਂ ਈ ਐਂ।”

ਪਰ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਜੱਗੇ ਦੀ ਮਗਰਲੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਕੀ-ਕੀ ਬਣਾਈਏ ਓਦਣ?”

“ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਦੱਸੂੰ,” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਓਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੰਗਣਾ ਬੈਂਕੁਇਟ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰੂਬੀ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਚੈੱਕ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਣੀ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੱਸ ਐਡਮਿੰਟਨ ਤੋਂ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ। ਬੱਸ ਵਿਚ ਦਾਰੂ ਵਾਲੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਸਨ। ਜੇ ਉਹ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਖ਼ੀਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਸਨ ਜੇ ਬੱਸ ਟਾਈਮ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਵਾਲੀਆਂ ਵਾਪਸ ਮੋੜ ਦੇਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਹੀ ਸਕੀਮ ਉਸ ਨੇ ਛਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਏਅਰ ਮੈਟਰੋਸ ਲਈ ਵੀ ਵਰਤੀ ਸੀ। ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਲਏ ਸਨ। ਜੇ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਛਤਰੀਆਂ ਵਰਤ ਲੈਣੀਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਟਰੋਸ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਵਾ ਭਰ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪਈ। ਮੋਟਲ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਈ। ਜੱਗਾ ਕਈ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਾਹ ਮਾਰਦਾ ਆਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, “ਮੋਟਲ ਬੁੱਕ ਕੀਤਾ ਵੈ ਦੇਖ ਲੋ!” ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਖਰਚਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਜੱਗਾ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬੈਂਕੁਇਟ ਹਾਲ ਦੀ ਸਜ-ਧਜ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਆਹ ਲੋਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਈ ਲੱਗੂ। ਹਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਲਕੇ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਨਾਭੀ ਵਿਚ। ਮੇਜ਼ਾਂ ਉੱਪਰਲਾ ਕੱਪੜਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰੱਖੇ ਫੁੱਲ, ਨੈਪਕਿਨ ਸਾਰਾ ਕੁਝ

ਮੈਚ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੂਵੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵੀ ਇਓਂ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ। ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਸੀ, “ਐਨੇ ਡਾਲਰਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋਜੇ। ਮੂਵੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਦੇਖਣੀ ਹੁੰਦੀ ਐ। ਐਨਾ ਖਰਚਾ ਕਿਓਂ ਕਰਨਾ।”

ਰੂਬੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਜਿਵੇਂ ਏਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦੈ ਕਰਨ ਦਿਓ। ਰੋਕਣਾ ਨੀ। ਸਗੋਂ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਭਾਰ ਹੋਲਾ ਹੁੰਦੈ। ਇਹ ਆਪ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।”

ਇਹ ਖਰਚ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜੱਗੇ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਐ। ਖਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆ। ਕਰ ਲੈਣ ਦਿਓ ਚਾਅ ਪੂਰੇ।”

“ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਰੋਕਦੈਂ!” ਆਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੇਟ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਜੱਗਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਧਾਈਆਂ ਸੁਣਦਾ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਖਾਸ ਕਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀ ਤੇਜ਼ ਚਾਚੀ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖਿੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਾਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਜੇ ਪੁੱਤ ਤੇਰੇ ਅੱਜ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਜਿਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ। ਚੱਲ ਓ ਜਾਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਤਾਂ ਆਵਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ ਲੀ ਪਰ ਕੁੜੀ ਨੇ ਤੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਣਾਤੀ।”

ਤੇ ਜਦ ਜੱਗੇ ਦੇ ਕੰਮ ਵਾਲਾ ਗਰੈਂਗ ਆਪਣੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬੈਟੀ ਨਾਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਜੱਗਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਹਾਲ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਦੇਖ ਕੇ ਗਰੈਂਗ ਬੋਲਿਆ, “ਜੈਗ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪੈਸੇ ਖਰਚੇ ਆ।”

ਜੱਗਾ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਏਸੇ ਦਿਨ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ।” ਗਰੈਂਗ ਵੀ ਹੱਸ ਪਿਆ।

ਗਰੈਂਗ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਸਾਥੀ ਸੀ ਜੱਗੇ ਦਾ। ਉਦੋਂ ਹਾਲੇ ਜੱਗਾ ਵਿਆਹਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਮਰ-ਮਰ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਇੱਕ ਦਿਨ ਗਰੈਂਗ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹੀ ਮਜ਼ਾਕ ਸਾਰੇ ਵੇਅਰ-ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਗਰੈਂਗ ਨੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, “ਤੂੰ ਸਿਗਰਟ ਪੀ ਲੈਨਾਂ,”

ਜੱਗਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਨਹੀਂ।”

“ਦਾਰੂ ਪੀ ਲੈਨਾਂ।”

“ਨਹੀਂ।”

“ਪਾਰਟੀ ਕਰਦੇ”

“ਨਹੀਂ”

“ਗਰਲ ਫਰੈਂਡ ਹੈਗੀ ਆ?”

“ਨਹੀਂ।”

“ਵਾਹਟ ਦਾ ਹੈੱਲ ਯੂ ਆਰ ਲਿਵਿੰਗ ਫਾਰ ਦੈੱਨ—ਫੇਰ ਤੂੰ ਜਿਉਣਾ ਕਾਸ ਲਈ ਐਂ?” ਗਰੈੱਗ ਆਖ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਈ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਚੁਟਕੀ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਜੋੜ ਲਈਆਂ ਕਿ ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਕਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰ ਲੈਨਾ।”

ਜੈਗ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਨਹੀਂ।’ ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਕਦੇ ਓਵਰ ਟਾਈਮ ਛੱਡ ਦਿੰਨੈ?” ਜੈਗ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਨਹੀਂ।’ ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੂੰ ਕਦੇ ਜਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ‘ਚ ਘੁਮਾਉਣ ਲੈ ਜਾਨੈ।” ਤਾਂ ਜੈਗ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਨਹੀਂ।’ ਸਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀਆਂ ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗਾ ਪੋਲਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ।

ਤੇ ਅੱਜ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਰਿਆ ਦਿਲੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, “ਐਨੇ ਲੋਕ!”

“ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਾਂ ਦੋਸਤ ਨੇ। ਹਾਲੇ ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੇਖੀਂ।”

ਗਰੈੱਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਓਹ ਮੂਵੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇਖੇ ਆ ਨਾ। ਪਤਾ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੇ ਚਾਰਜ ਕਰਨੇ ਆ?”

“ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲਗਦੈ ਕਿ ਮਹਿੰਗੇ ਆ,” ਗਰੈੱਗ ਬੋਲਿਆ।

ਫੇਰ ਜੱਗੇ ਨੇ ਬਾਰ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, “ਓਹ ਬਾਰ ਐ। ਫਰੀ ਸ਼ਰਾਬ। ਜਿੰਨੀ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਪੀ।”

“ਸਾਡੀ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇ,” ਆਖ ਕੇ ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪਰ ਜੱਗੇ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰੈੱਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇ। ਜਦ ਮੁੰਦਰੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਜੱਗਾ ਫਿਰ ਗਰੈੱਗ ਹੋਰਾਂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਰੂਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੰਗੇਤਰ ਦੀ ਉਂਗਲ ਵਿਚ ਮੁੰਦਰੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਹੀਰੋ ਦੀ ਮੁੰਦਰੀ ਆ। ਮੈਂ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਆ।”

“ਲੱਗਦਾ ਤੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦੈ!,” ਗਰੈੱਗ ਦੇ ਇਹ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਮੁੰਦਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੱਸ ਕੇ ਗਰੈੱਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਗਰੈੱਗ ਅਗਾਂਹ ਬੈਠੀ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝ ਗਿਆ। ਮੁੰਦਰੀ ਖ਼ੀਦਣ ਮੌਕੇ ਮਾਂ-ਧੀ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਕੇ ਗਈਆਂ। ਵਾਪਸ ਆਈਆਂ ਤੋਂ ਮੁੰਦਰੀ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਗਾ ਹੈਰਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਵੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਜਦੋਂ ਬੈਠੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡੀਆਂ।

ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮਿਲਣੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੱਗਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਗਰੈੱਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਸੱਤੇ ਸਾਬੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਜੱਗੇ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਣੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਛਾਪਾਂ ਤੇ ਕੰਬਲਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਇੱਕ ਬੋਲਿਆ, “ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੀ ਬਹੁਤ ਐ।”

“ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਆਉਣੇ ਆ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਿਓ ਕੋਈ ਪੰਜ-ਛੇ ਸੌ ਜਣਾ ਹੋਵੇਗਾ,” ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਤੇਰੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ‘ਤੇ ਐਨਾ ਇਕੱਠ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਮਹਿੰਗੀ ਲਿਮੋਜ਼ੀਨ ਸੀ,” ਗਰੈੱਗ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਬਹੁਤ ਸਾਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨੀ ਬਹੁਤਾ ਖਰਚ ਕਰਦਾ।” ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ‘ਜਵਾਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਐ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ।

ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਜੱਗੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਜੱਗਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਇਸ ਵਿਆਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਰਵੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰਾਹ ਛੱਡਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਮੈਂ ਤੇ ਮਸ਼ੈਲ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਰਸਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਨੇ ਆਂ ਤਾਂ ਕਰ ਲਵੋ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕੋਰਟ ਮੈਰਿਜ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਾਂ।”

ਜੱਗੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਰਸਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ ਪਰ ਬੇਦਿਲੀ ਜਿਹੀ ਨਾਲ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਕਸਰ ਉਹ ਕੱਢ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਆਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਭਾਬੀ ਨੇ ਐਡਮਿੰਟਨ ਤੋਂ ਰੂਬੀ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਹਿਚਾਣ ‘ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ ਸੀ। ਰੂਬੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਐਡਮਿੰਟਨ ਗਈ ਸੀ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਚਿਰ ਦੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਜੇ ਐਹੋ-ਜਿਹਾ ਮੁੰਡਾ

ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਦੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ।” ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੰਡਾ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਹਾਂ ਆਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਰੂਬੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਜੱਗਾ ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੁੱਥਿਆ ਜੱਗਾ ਡੋਲੀ ਵੇਲੇ ਵੀ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਧਾਈਆਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਆਹੰਦੜ ਕੁੜੀ-ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਣ ਪਾਰਕ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੱਗੇ ਹੋਰੀਂ ਘਰ ਮੁੜ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੋਲੀ ਲੈਣ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਰਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਓ-ਭਗਤ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਤੇ ਜਦ ਬਰਾਤੀ ਘਰ ਆਏ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਉਹ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਵੀਹ ਡੰਡ-ਬੈਠਕਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਆਖ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਹੋਰ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਲ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਰਵੀ ਦੀ ਡੋਲੀ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੀਨ ਆ ਗਿਆ।

ਰਵੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਡੋਲੀ ਲੈਣ ਉਹ ਮਸ਼ੈਲ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਏ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਵੀ ਤੇ ਮਸ਼ੈਲ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜੱਗੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਏ ਸਨ। ਡੋਲੀ ਉਤਰਾਨ ਲਈ ਹਾਲੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਰਵੀ ਤੇ ਮਸ਼ੈਲ ਘਰ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਗਰਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਘਰ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ। ਲਹਿੰਗੇ ਵਿਚ ਸਜੀ ਮਸ਼ੈਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਮਾਰਦੀ ਤੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਦੇਖ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਸੁੰਗੜੀ-ਸੰਗਦੀ ਦੇਖਣ ਦਾ ਆਦੀ ਸੀ। ਡੋਲੀ ਉਤਰਾਨ ਮੌਕੇ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਣ ਵਾਸਤੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚੀਆਂ। ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਉਡੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਮਸ਼ੈਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਅੰਦਰ ਜਾ ਸਕਦੇ ਆਂ?” ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਹਲ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਗਾਹਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਜੱਗੇ ਦੇ ਜੀਅ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਉੱਥੋਂ ਖਿਸਕ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ, “ਹੋਰ ਨਾ ਉਡੀਕੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ, ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾ ਨੂੰਹ ਆਵਦੀ।”

ਰੂਬੀ ਦੀ ਡੋਲੀ ਵੇਲੇ ਜੱਗਾ ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਰੂਬੀ ਦੀ ਡੋਲੀ ਤੋਰ ਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਰੁਕ ਗਏ।

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਐਡਮਿੰਟਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਰੀ ਭਰਾਈ ਬੱਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਲੰਚ ਵਾਸਤੇ ਢੁੱਕੀ ਸੀ। ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਐਡਮਿੰਟਨ

ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨ ਪਾਰਟੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੱਗਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਉੱਥੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੀ ਵੈਨ ਕਿਰਾਏ ‘ਤੇ ਕਰ ਲਈ। ਟਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰੂਬੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਘਰ ਵਾਲਾ ਹਨੀਮੂਨ ਤੇ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਵੈਨਕੂਵਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੱਗਾ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਠੀ ਝਾੜ ਤੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੰਡਣ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਸਮਾਨ ਦੁਕਾਨਾਂ ‘ਤੇ ਮੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਜੱਗਾ ਵੀਕਐਂਡ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਵੀਕਐਂਡ ‘ਤੇ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਓਵਰਟਾਈਮ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਤੋਂ ਵੇਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਰਾਣੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਘਰ ਜਵਾਂ ਸੁੰਨਾ-ਸੁੰਨਾ ਲੱਗਦਾ।”

ਰਾਣੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈ। ਬੋਲੀ, “ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ ਰੋਣਕ ਆਵਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈਗੀ। ਖਾਲੀ ਘਰ ਹੁਣ ਵੱਢ-ਵੱਢ ਖਾਂਦਾ।”

“ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਐਡਾ ਘਰ ਕੀ ਕਰਨੈ! ਇਹ ਵੇਚ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਰਵੀ ਵਾਸਤੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਲਈ ਸੀ, ਓਸ ‘ਚ ਮੂਵ ਹੋ ਜਾਨੇ ਆਂ।”

ਰਾਣੀ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਹੁੰਝੂ ਕੇਰਦੀ ਰਹੀ। ਜੱਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਆਵਦੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਈ ਹੁੰਦੇ।—” ਜੱਗਾ ਹਾਲੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸੇ ਦੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਫੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜੀ। ਨੰਬਰ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ, “ਲੈ ਜੀਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਓਹਦਾ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਲੈ ਕਰ ਗੱਲ।” ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲੱਗੀ। ਫੋਨ ਜੱਗੇ ਨੇ ਹੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੂਬੀ ਦੀ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਕੁਝ ਸੰਭਲ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਡੈਡ, ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ‘ਚ ਹੋਰ ਨੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ।”

“ਨਾ ਬੇਟਾ ਏਦਾਂ ਨੀ ਕਹੀਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਰ ਕੇ ਗੱਲ ਦੱਸ।”

“ਮੈਨੂੰ ਫੜਾਓ ਫੋਨ ਕੀ ਗੱਲ ਐ?” ਆਖਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਜੱਗੇ ਤੋਂ ਫੋਨ ਫੜ ਲਿਆ।

ਤੇ ਫੇਰ ਰੂਬੀ ਨਾਲ ਲੰਬੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਰਾਣੀ ਨੇ ਜੱਗੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਓਹਦੀ ਸੱਸ ਬੋਸੀ ਆ, ਰੂਬੀ ਕਹਿੰਦੀ ਆ ਓਹ ਓਥੇ ਹੋਰ ਨੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ।”

“ਟਾਈਮ ਲੱਗਦਾ ਹੁੰਦੈ ਸੈਂਟ ਹੋਣ ਨੂੰ। ਏਹ ਕੋਈ ਗੁੱਡੇ-ਗੁੱਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਆ,” ਜੱਗਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ। ਕਹਿੰਦੀ ਐ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਐ।
ਓਹਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਨੀ।” ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਰਾਣੀ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਲੋਕਾਂ ਨੇ
ਕਹਿਣੈ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਨੀ ਕੱਟਿਆ। ਠੰਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੋਚੀਏ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨੈ।”

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਠੰਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕੇ ਰਾਣੀ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਕਹਿੰਨੀ
ਆਂ ਜਿਹੜਾ ਰਵੀ ਵਾਸਤੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਵੇਚ ਕੇ ਰੂਬੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ
ਅੱਡ ਘਰ ਲੈ ਦਿੰਨੇ ਆਂ। ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਉਹ ਅੱਡ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰਾ
ਕੁਛ ਠੀਕ ਹੋਜ਼ੂ।”

“ਏਸ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਰਵੀ ਨੂੰ ਨੀ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਬਈ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ
ਵਿਆਹ ਨਿਭਣੈ ਅਗਲੀ ਅੱਧ ਵੰਡਾ ਕੇ ਤੁਰਦੀ ਬਣੂੰ।”

“ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹੀ ਤਰੀਕਾ ਸੁਝਦੈ ਰੂਬੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਚਾਉਣ ਲਈ।”

“ਸੋਚ ਲੈ ਕਿਤੇ—”

“ਐਵੇਂ ਨਾ ਡਰੋ। ਕੁਛ ਨੀ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣੈ,
ਜਵਾਕਾਂ ਦਾ ਈ ਐ ਸਭ ਕੁਛ।”

ਅੱਧ ਮੰਨੇ ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜੱਗੇ ਨੇ ‘ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਿਹਾ ਤੇ ਚੁੱਪ
ਹੋ ਗਿਆ।

•

ਸ਼ਨੁੱਕ

‘ਸਨੋਅ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਜਾਵਾਂ ਜਾਂ ਨਾ?’

ਗੋਡੇ-ਗੋਡੇ ਪਈ ਬਰਫ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦਾ ਤਰਾਹ
ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ‘ਕਿਵੇਂ ਸਾਫ਼ ਕਰੂੰ ਐਨੀ! ਹਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ
ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ। ਓਨੀ ਫੇਰ ਪੈ ਗਈ ਆ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਬਾਹਰ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ‘ਕਰਾਂ ਫਿਰ ਸਾਫ਼ ਜਾ ਕੇ? ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ।

‘ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਪਈ ਆ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਵੀ
ਸਾਰੀ ਸ਼ਿਫਟ ਪੈਰਾਂ ‘ਤੇ ਹੀ ਕੱਢਣੀ ਆ’, ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

‘ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹਟਾਇਆਂ ਈ ਹਟੂ। ਐਂ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਨੂੰ
ਸਰਨਾ।

‘ਗੁਰਨੂਰ ਦੇ ਜਾਗਣ ਦਾ ਵੀ ਟਾਈਮ ਹੋਣ ਵਾਲੈ। ਜੇ ਉੱਠ ਪਿਆ
ਤਾਂ ਕਿੱਥੇ ਭੋਰਾ-ਭਰ ਨੂੰ ਠੰਢ ‘ਚ ਲਿਜਾਊ?’ ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਦਿਆਂ
ਕਮਲ ਦੁਚਿੱਤੀ ‘ਚ ਪੈ ਗਈ।

ਜਦ ਦੀ ਕਮਲ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸੀ, ਬਰਫ਼ ਦੇ ਫੰਡੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਸਨ।
ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲੱਗ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ
ਦੋ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਲੰਘਾਉਣ ਲਈ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਤੋਂ ਬਰਫ਼ ਹਟਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਉਹ ਮੁੜਕੋ-ਮੁੜਕੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਓਨੀ ਹੀ ਬਰਫ਼ ਫਿਰ
ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਥਕੇਵਾਂ
ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸੋਫੇ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਕਿ
ਸਾਹਮਣੇ ਪਏ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾਲ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ, “ਕਿਵੇਂ ਬਹਿ ਜਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ, ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਵੀਹ
ਕੰਮ ਪਏ ਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।” ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਕੀ
ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਕਰੋਨੀ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ
ਪਰ ਗੁਰਚਰਨ ਲਈ ਕੀ ਬਣਾਵੇ? ਗੁਰਚਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ
ਅੰਦਰ ਡਰ ਉਪਜਿਆ। ‘ਜੇ ਉਹ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਇਆ?

‘ਜੇ ਨਾ ਆਉ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿੱਥੇ ਜਾਊ, ਆਪੇ ਆ ਜਾਊ, ਅੱਗੇ ਵਾਂਗ

ਇੱਕ-ਦੋ ਦਿਨ ਮੂੰਹ ਫੁਲਾ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਊ’, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰਚਰਨ ਦਾ ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਆਂਟੀ ਦੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉੱਥੋਂ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਕੰਮ ’ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ, ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਬਣ ਕੇ ਖੜਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ’ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰਚਰਨ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਂਟੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਚਰਨ ਦੇ ਬੋਲ ਚੇਤੇ ਆਏ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਾਏਂਗੀ ਮੈਨੂੰ!”

‘ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕਰਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ, ਉਦੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਛੇਤੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਬੰਦਾ! ਉਹ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਉੱਠਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, “ਬੈਠਿਆਂ ਕਿੱਥੇ ਸਰਨਾ ਭੈਣੇ, ਗੁਰਨੂਰ ਦੇ ਸੁੱਤੇ-ਸੁੱਤੇ ਜਿੰਨਾ ਕੰਮ ਨਬੇੜ ਹੁੰਦੇ, ਨਬੇੜ ਲਵਾਂ।” ਰਸੋਈ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੈਕਰੋਨੀ ਨੂੰ ਉਬਲਣਾ ਧਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿੱਜ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੀ ਤੇ ਪੀਲੀ ਸ਼ਿਮਲਾ ਮਿਰਚ, ਟਮਾਟਰ ਅਤੇ ਖੁੰਬਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ‘ਚੱਲ, ਗੁਰਚਰਨ ਵਾਸਤੇ ਖੁੰਬਾਂ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿੰਨੀ ਆਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਔੜਿਆ। “ਮੈਕਰੋਨੀ ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਆ। ਅਖੇ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਵਾਸਤੇ ਅੱਡੇ-ਅੱਡ ਬਣਾਵੇ!” ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਹਿਕਾਮੀ, ਪਾਲੀ ਦੇ ਬੋਲ ਗੂੰਜੇ। ਉਹ ਆਖਦੀ, “ਐਵੇਂ ਨਾ ਫੇਰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਚੱਕਰ ’ਚ ਫਸ ਜਾਈਂ, ਮਸਾਂ ਨਿਕਲੀ ਐਂ ਗੁਲਾਮੀ ’ਚੋਂ, ਯੂ ਨੋਅ ਵਾਟੂ ਆਈ ਮੀਨ।” ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦੀ ‘ਪੂਛ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ।

“ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਾਲ ਲਾਈ ਫਿਰਦੀ ਐਂ ਓਹਦੀ ਪੂਛ।” ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਮਲ ਦੇ ਤਲਾਕ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫਾਰਮ ਉੱਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮਲ ਨੇ ਜਦ ਹਰਕਮਲ ‘ਬਾਜ਼’ ਲਿਖਿਆ ਤਾਂ ਪਾਲੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਕਮਲ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ। ਪਾਲੀ ਬੋਲੀ, “ਆਵਦੇ ਐਕਸ ਦਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ—ਲਾਹ ਕੇ ਪਾਸੇ ਮਾਰ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਹੋਰ ਫਿਰ ਆਵਦੇ ਪੈਰੈਂਟਸ ਵਾਲਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਲਾ ਲਵਾਂ?”

“ਆਪ ਕਮਾਉਨੀ ਐਂ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਦੀ ਐਂ। ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਆਪ ਚੁਣ। ਹੈੱਲ ਵਿਦ ਪੈਰੈਂਟਸ।” ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ‘ਹੈੱਲ ਵਿਦ ਪੈਰੈਂਟਸ ਆਖਦਿਆਂ ਪਾਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਥੋੜੀ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪਾਲੀ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਲੁੱਕ ਐਟ ਦਿਸ। ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਆਪ ਚੁਣਿਐ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਫਾਰਮ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਜਸਪਾਲ ‘ਪਾਲੀ’ ਵੇਖ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ “ਗੁੱਡ ਫਾਰ ਯੂ,” ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਫਾਰਮ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਹ ‘ਪੂਛ’ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਮਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਅੜ ਗਈ। ਹਰਕਮਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ‘ਬਾਜ਼’ ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ‘ਪੂਛ-ਪੂਛ’ ਹੋਣ ਲਗਦੀ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ‘ਬਾਜ਼’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਕਮਲ’ ਲਾ ਲਵੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਮਗਰ ਤਾਂ ‘ਬਾਜ਼’ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਚੇ ਵਿਚਾਰੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਕੀ ਸੋਚਣਗੇ ਕਿ ਪਿਓ ਤਾਂ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬਦਲਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੇਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਜਾਜ਼ਤ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ। ‘ਐਂ’ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੁਕਾ ਲਊ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਤੇ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਹ ਪੂਛ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਤੰਗ ਕਰਦੀ। ਤੇ ਜਦ ਕਮਲ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿੰਦਰ ਇੰਡੀਆ ਜਾ ਕੇ ਨਵਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ ’ਚ ਆਇਆ, ‘ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਮੌਕੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੀਲ-ਹੁੱਜਤ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਸੂਰੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਟੈਚਮੈਂਟ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕਿਓਂ ਨਾ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਾਂਝੇ ਬੰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਜਿੰਦਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸਖਤ ਇਨਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਤੱਤੇ ਘਾਅ ਕੇਸ ਲੜਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਖਰਚ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ

ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਸੌਖੇ ਵੇਲੇ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਲ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ, 'ਓਹਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਮੌਜ ਆ ਪਹਿਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਵੀਂ ਘਰਵਾਲੀ ਲੈ ਆਇਐ। ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪੂਛ ਹੈ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਲਈ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਪਰ ਹੀ ਗੁੱਸਾ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਉਸ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਹੀ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਚਿਰਾ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਤੇ ਫਿਰ ਕਮਲ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ। ਲੜਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਮ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਜਿੰਦਰ ਨੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੱਥ ਕਮਲ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ੂਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਜਿੰਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਅੱਜ ਫੇਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਮਨੀ ਐਕਸਚੇਂਜ ਦੇ?”

ਕਮਲ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੰਦਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ।

“ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਲੁਟਾਈ ਜਾਣ ਦਾ,” ਕਮਲ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

“ਤੈਨੂੰ ਰਾਈਡ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਕਮਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੇਜਣੀ ਆ।”

“ਜਿੰਨਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਆ ਇੰਡੀਆ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੇ ਆ ਤੇ ਓਥੇ ਓਹ ਨਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਉਡਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆ ਐਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਇੱਕ ਸੈਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਦਾ ਖਰਚ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਉਣੀ ਆਂ!”

“ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਘਰ ਆ।”

“ਪੁੱਤ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਬੈਂਕ ਭਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਜਿੰਨੇ ਕਮਾਉਂਦੇ, ਓਨੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।”

“ਜਦੋਂ ਵੇਖੋ ਸਾਲੀ ਸੂਈ ਕੁੱਤੀ ਵਾਂਗੂ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੀ ਆ।”

“ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਏਦਾਂ ਬੋਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦੀ ਆਂ।”

“ਵੇਖ ਲਾ ਬੋਲ ਕੇ।”

“ਤੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਹਰੇ ਬੋਲਦੀ ਐਂ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲੱਗਿਐ। ਜੇ ਚੱਜ-ਹਾਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਦਾਹੂ ਵੀ ਛਡਾ ਦਿੰਦੀ,” ਕਮਲ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੱਸ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੰਮੀ, ਮੈਨੂੰ ਬਲੇਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਨੇ ਆਂ। ਏਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਕਿ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰੇ। ਨਾਲੇ ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਐ ਤਾਂ ਵੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਮੈਂ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ।”

“ਸਿਆਣੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤ ਵੱਡਿਆਂ ਮੂਹਰੇ ਅੱਖ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਈ ਨਹੀਂ,” ਕਮਲ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੇ ਇਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਐਂ ਤਾਂ ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਜਿਹੜੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਰੱਖਦੀ ਐ,” ਕਮਲ ਬੋਲੀ।

“ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਜਾਈਏ, ਸਾਡੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਘਰ ਐ। ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਨੀ ਐਂ।”

“ਪੁੱਤ ਕੀ ਲੱਗਦੈ, ਕਿਸਤਾਂ ਦਿੰਦੀ—” ਕਮਲ ਨੇ ਹਾਲੇ ਗੱਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿੰਦਰ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਕਰਦੈਂ ਸਿੱਧੀ ਅੱਜ।”

ਪਰ ਕਮਲ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੱਥ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੋਚ ਲਿਆ। ਤੇ ਉਹ ਘਰ ਖਿੱਲਰ ਗਿਆ।

ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਕੱਟ ਰਹੀ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਬੰਦੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਰੋਪਰਟੀ ਕਿਉਂ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਜਿਉਂਦੇ ਭਾਵੇਂ ਜਨਾਨੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਿਰ ਹੋਣ। ਇਹ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ—। ਜਿੰਦਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਕਮਲ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇਜ਼ ਚੱਲਣ ਲੱਗਾ। ਚਾਕੂ ਉਸ ਦੀ ਉਂਗਲ ਉੱਤੇ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਕਮਲ ਨੇ ਪੀੜ ਨਾਲ ਕਸੀਸ ਵੱਟੀ। ਉਂਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਵਗਣ ਲੱਗਾ। ਕਮਲ ਨੇ ਖੂਨ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬੈਂਡੇਡ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲਈ। ਬੈਂਡੇਡ ਵਲ੍ਹੇਟ ਕੇ ਮੁੜੀ ਕਮਲ ਨੇ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਫਿਰ ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਰਸੋਈ ਵਲ ਮੁੜਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੰਧ ਉੱਪਰ ਟੰਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਈ। ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਘੁੱਟੀ ਉਹ ਇਕ ਟੱਕ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਗੁਰਚਰਨ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਬੈਠੇ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਏ ਗੁਰਨੂਰ, ਸੱਜੇ ਖੜੀ ਸਿੰਮੀ ਦਾ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਮੁਖੜਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰਚਰਨ ਦਾ ਖਿੜਿਆ ਚੇਹਰਾ ਨਿਹਾਰਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਚਰਨ ਦੀ ਇਹ ਨਾਂ ਬਦਲਣ

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ, ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜਿੰਦਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਕਮਲ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਓਵਰਟਾਈਮ ਮਿਲਦਾ, ਲਾ ਆਉਂਦੀ। ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤੋਂ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ-ਪਕਾਈਆਂ ਵੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਰ ਮਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਾ ਮਾਣ ਸਕੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਨਹਾਉਣ ਲੱਗੀ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਧਰੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਕੇਅਰਹੋਮ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਘਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਥੱਮਲਾ ਡਿੱਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਮਾਂ, ਜਿਹੜੀ ਸਾਰੇ ਘਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਆਪ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਆਣ ਪਈ ਸੀ। ਕਮਲ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਸਿੰਮੀ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅਰਜੁਨ ਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਬੇਟਾ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਕਮਲ ਦੀ ਭਰਜਾਈ ਆਖਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਛੱਡਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕੰਮ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਭਰਜਾਈ ਖਿਝੀ-ਖਿਝੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਕਮਲ ਦੇ ਘਰ ਵੜਦਿਆਂ ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਖਦੀ, “ਦੀਦੀ ਇਹ ਅਰਜੁਨ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰਦੈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੱਪਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਾਲੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪਾਉਂਦੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਏਹਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਫਿਰ ਕੇ ਬੱਕੀ ਪਈ ਆਂ।” ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬੱਕੀ ਨਾਲੋਂ ਅੱਕੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਈ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਧੂ ਦੀ ਟੋਕਾ-ਟਾਕੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਹ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਕੇ ਹਟੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਖਦੀ, “ਦੀਦੀ ਤੁਸੀਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉਣ ਲੱਗੇ ਆਟਾ ਪਤਾ ਨੀ ਕਿਵੇਂ ਐਨਾ ਖਿਲਾਰ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।” ਜਾਂ ਕਦੇ ਆਖਦੀ, “ਦੀਦੀ ਬਰਤਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਪਾਣੀ ਸਿੰਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।” ਜਾਂ ਆਖਦੀ, “ਦੀਦੀ, ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਕੱਪ-ਪਲੇਟਾਂ ਐਡਜਸਟ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਰੱਖ ਦਿੰਨੇ ਆਂ।” ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਆਖਦੀ, “ਪਹਿਲਾਂ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਪਬੋਰਡ 'ਚ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਆਦਤ ਪਈ ਹੋਈ ਐ ਉੱਥੇ ਰੱਖਣ ਦੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਵੀਂ ਕਪਬੋਰਡ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਊ।” ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰੋਧ

ਉੱਠਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਆਖੇ, ‘ਬਹੁਤੀ ਮੇਰ ਨਾ ਜਤਾ ਮੇਰਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਘਰ ਐ, ਜਿੰਨਾ ਤੇਰੇ ਪਤੀ ਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਾਬਤਾ ਰੱਖਦੀ। ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਲੇਸ਼ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਵਾਲੇ ਸਦਮੇ ਨਾਲ ਡੋਲੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਕਮਲ ਭਰੀ-ਪੀਤੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਡਿਆ ਕੇ ਚੁੰਬੜਦੇ। ਕਮਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਕਿ ਮਾਂ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਹੈ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਕਮਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਕੇਅਰਹੋਮ ਵਲ ਭੱਜ ਤੁਰਦੀ। ਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਆਈਆਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਖ ਦਿੰਦੀਆਂ, “ਘੋੜੇ ਵਰਗੀ ਪਈ ਸੀ। ਹਾਲੇ ਓਹਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਨਾ ਲੱਗਦਾ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ। ਜੇ ਚੰਗਾ ਘਰ-ਬਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੀਹਦਾ ਚਿੱਤ ਕਰਦੈ ਘਰ ਪੱਟਣ ਨੂੰ! ਕਮਲ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸਮਰਥ ਦੇਖਦੀ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉੱਠਣ ਲੱਗਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਜੇ ਉਸਦਾ ਤਲਾਕ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਹਾਲਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਡੁੱਲ੍ਹਣ-ਡੁੱਲ੍ਹਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਕਿਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰੇ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਗਾਨੀ ਬੇਗਾਨੀ ਲਗਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਕੰਮ ਦੇ ਲੰਚ ਟਾਈਮ ਵੇਲੇ ਬਾਹਰ ਪੈਂਦੀ ਬਰਫ ਵਲ ਇੱਕ ਟੱਕ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕੀ ਸੋਚੀ ਜਾਨੀ ਐ?” ਕਮਲ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਾਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਈ ਸੀ।

“ਐਂ ਲੱਗਦੈ ਜਿਵੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਸਨੌਅ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੈਲਗਿਰੀ ਹੀ ਪੈਣੈ ਹੁੰਦੈ! ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਥਾਂ ਪਏ ਆ। ਉੱਥੇ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਪਾਲੀ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲ, “ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਆਵੇਦੇ ਗੁਣ-ਐਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਰਨ ਨਾਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬਣਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਏਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਆ। ਯੂ ਨੋ ਵੱਟ ਆਈ ਮੀਨ।”

ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਈ ਵਾਰ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ।

ਸਬਜ਼ੀ ਬਣਾ ਕੇ ਹਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਵਲ

ਦੇਖਦਿਆਂ ਵੀ ਇਹੋ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਪਈ, ਜਿਹੜਾ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਰਫ਼ ਵਿੱਚ ਬੋਚ-ਬੋਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। 'ਵੇਖ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਵਿਚਾਰਾ! ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕਦਮ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਨੇ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਦਾ।

'ਮੇਰਾ ਗਰੈੱਪਾ ਐ -ਮੇਰਾ ਗਰੈੱਪਾ ਆ', ਆਖਦੇ ਉਹ ਦੋਹੇਂ ਖਹਿਬੜਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਜੁਨ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਮਲ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਸੀ, "ਮਾਂ, ਐਵਰੀ ਟਾਈਮ ਗਰੈੱਪਾ ਓਹਦੀ ਸਾਈਡ ਲੈਂਦਾ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਗੀਬੈਕ ਰਾਈਡ ਨੀ ਦਿੰਦਾ।" ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਆਖੇ ਕਿ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ। ਪਰ 'ਪਾਪਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਐ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨੇੜੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, "ਜਾਹ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾ।"

"ਮਾਮੇ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਮੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ," ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਖਰ੍ਹਵੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਾ ਸਕੀ। ਉਹ ਬੋਲੀ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰੇਂਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੈਡ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਂ ਈ ਲਾਈਕ ਨੀ ਕਰਦਾ।"

"ਲਾਈਕ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਐਨੀਆਂ ਤਾਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਇਲਤਾਂ ਕਰਦੇ। ਨਾਲੇ ਛੋਟੇ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ।"

"ਨਾ-ਨਾ ਲੜੇ ਨਾ, ਲਿਆ ਉਏ ਤੈਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਵਾਂ ਹੁਣ," ਕਮਲ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਗੁੱਸਾ ਘਟਿਆ, ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਕਿ 'ਭਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਿਲਣ ਆਈ ਸਿੰਮੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਮਿੰਟ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਜਿੰਦਰ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਸੁਣ ਉਹ ਜਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਪਰ ਮਾਂ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ 'ਤੇ ਸਮਝ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਤਾ ਨੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ।' ਕਮਲ ਨੇ ਹੌਕਾ ਲਿਆ।

ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਘੁੱਟੇ-ਵੱਟੇ ਤਣਾਅ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ

ਆਪਣੀ ਆਂਟੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਆਂਟੀ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਖਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, "ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਕੋਲ ਐ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਮਕਾਨ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇ। ਮਕਾਨ ਆਵਦੇ ਨਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜੁੜਨ 'ਚ ਅਸਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਆ। ਨਾਲੇ ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੇ ਜੇ ਤੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਕਿੱਥੋਂ ਰੱਖਣਗੇ ਨਾਲ।"

"ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ। ਘਰ ਪਾਪਾ ਦੇ ਨਾਂ ਆ। ਪਾਪਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਮੌਰਗੇਜ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮੈਂ ਇਸ ਘਰ ਦੀਆਂ," ਕਮਲ ਨੇ ਝੱਟ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ। ਕਮਲ ਦੇ ਮਕਾਨ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਮਲ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਿਣਕ ਪੈਂਦੇ ਹੀ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਭੜਕ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਦਿਆਂ ਆਖ ਦਿੱਤਾ, "ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਰਹੂ ਇਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਮੈਂ।"

"ਇਹ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ਪਾਪਾ, ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਚਲੀ ਜਾਨੀ ਆਂ," ਕਮਲ ਬੋਲੀ।

"ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਘਰੋਂ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿਉਂ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਾ ਦਿਖਾਓ," ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਰਲੇ ਕਰ ਕੇ ਕਲੇਸ਼ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਲਕੀਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਟਾ ਸਕਿਆ। ਕਮਲ ਘਰ ਦੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਉੱਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ। ਦਿਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਪਾ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਕੇਅਰਹੋਮ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਰੁੜ੍ਹ ਤਾਂ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਤਣਾਅ ਹੋਰ ਘਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਘੁਟਣ ਦਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਟਾਕਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਮਲ ਦੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਆਏ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੇ ਘਰ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ 'ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡੀ ਸੀ, ਹੱਸੀ ਸੀ, ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਆਵੇਗਾ ਫਿਰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਉਹ ਕਮਲ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੈਣ ਕੇਅਰਹੋਮ ਜਾਣਗੇ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਦੀ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਕਮਲ ਦੇ ਹੱਥ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕਹੇ ਜਾਂ ਕਰੇ।

ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕਮਲ ਪੁੱਤ, ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੂਵੀ-ਮਾਵੀ ਵੇਖਣ ਲੈ ਜਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਚਲੀ ਜਾ।” ਕਮਲ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, “ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੱਸਣਾ ਪਈ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ-ਚੱਲਦੇ ਨੀ।” ਭਰੀ-ਪੀਤੀ ਕਮਲ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਚੱਕ-ਈ-ਚੀਜ਼ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ-ਖਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਘੁੱਟੀ-ਵੱਟੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ, ‘ਪਾਪਾ ਨੇ ਉੱਪਰਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨੀ ਕਿਹਾ ਘਰੋਂ ਜਾਣ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ?’ ਜਦ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਅਤੇ ਪੇਟ ਭਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਮਲ ਦਾ ਭੁੱਬ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਗੁੱਭ-ਗਬਾਹਟ ਮੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਹੰਝੂਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰਲ-ਪਰਲ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ’ਤੇ ਭਜਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਸਿੰਮੀ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਦੋ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਆ। ਪਰ ਕਮਲ ਨੇ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਸਿੰਮੀ ਨੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਖੂਹ ’ਚ।” ਬੱਚੀ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਹੰਝੂਆਂ ਕਾਰਣ ਕਮਲ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਲਾ-ਹੁੰਦਲਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਵਿੱਚ ਦੀ ਕਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸੇ ਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਹਾਰਨ ਵੱਜਿਆ। “ਮੰਮ, ਘਰ ਚੱਲੋ,” ਕਮਲ ਨੂੰ ਸਿੰਮੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਸਿੰਮੀ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

“ਕਿਹੜੇ ਘਰ?” ਕਮਲ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਕਿਆ। “ਆਪਣੇ ਘਰ,” ਆਖ ਕੇ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਲੇਰ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਦੀ ਲੇਰ ਨੇ ਕਮਲ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਿੱਲੇ-ਹਾਉਲੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਹਲਚਲ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਾਰ ਨੂੰ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰੋਕ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਹ ਰੋ ਪਈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਚੁੰਬੜ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲੋਸਦੀ ਕਮਲ ਦਾ ਰੋਣ ਬੰਝਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਆਪਾਂ ਥੋੜੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਘਰ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚੱਲਾਂਗੇ।”

“ਮਾਮੇ ਦੇ ਘਰ?” ਕਮਲ ਨੂੰ ਸਿੰਮੀ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ।

“ਹਾਂ, ਉਹ ਮਾਮੇ ਦਾ ਈ ਘਰ ਐ। ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਨਾਂ ਐ,” ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਕਿਰਾਏ ’ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਬੇਸਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਕੀ ਕਮਲ ਮਾਰਦੀ ਐਂ? ਨਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਔਖਾ ਹੋਊ। ਕਿਵੇਂ ਸਾਰੇਗੀ? ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਐਥੇ?” ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਵਲ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ “ਆਪੇ ਸਰ ਜਾਊ,” ਆਖ ਕੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ।

ਆਪਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਜੇ ਫਿਰ ਘਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਲੰਘਾਂਗੀ?’

‘ਆਪੇ ਸਰ ਜਾਊ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰ ਗਿਆ ਸੀ,’ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

‘ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਦੋ ਬੱਚੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਪਾਲੀ ਕਿੰਨਾ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ! ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਈ।’

“ਮੈਥੋਂ ਨੀ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਸਾਰੇ ਨਰਕ ’ਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾਣਾ। ਏਹਦੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਓਦਾਂ ਹੀ ਚੰਗੀ ਆਂ। ਕੀ ਪਤਾ ਅਗਲਾ ਕਨੇਡਾ ਆਉਣ ਦਾ ਮਾਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵੇ ਤੇ ਐਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਜਾਵੇ,” ਕਮਲ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਆਂਟੀ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪੈਂਦੀ ਦੱਸ ਬਾਰੇ ਕਮਲ ਦੀ ਰਾਇ ਜਾਣਨੀ ਚਾਹੀ ਸੀ।

ਕਮਲ ਦੇ ਤਲਾਕ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਆਂਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਕਮਲ, ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਕੀ ਖਿਆਲ ਐ ਫਿਰ?” ਕਮਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕਦਮ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਮਲ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਪਈ ਦੱਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਉੱਪਰ ਗੁੱਸਾ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ ਐਨਾ ਸਹੇਲਪੁਣਾ ਵੀ ਕੀ ਆਖ ਕਿ ਹਰ ਗੱਲ ਹੀ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਓ।

“ਆਂਟੀ, ਮੈਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਨੀ ਠੀਕ ਲੱਗਦਾ,” ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਓਹਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਹੋਰ ਬਥੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਆ। ਤੂੰ ਆਵਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੱਸ।”

“ਕਿਥੋਂ? ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ?”

“ਹਾਂ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ,” ਆਂਟੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਕਮਲ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਿਆਣਿਆਂ 'ਚ ਰੁੱਝੀ ਰਹਿਨੀ ਐਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਡਾਰ ਹੋ ਗਏ, ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਣੇ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਨੈਂ ਬਈ ਜੇ ਆਂਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਲੱਭ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਤੇਰੇ ਅੰਕਲ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਤੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਬਈ ਮੈਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ ਘਰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਲੱਗਦੇ ਬਈ ਗਲਤੀ ਸੀ ਮੇਰੀ।”

“ਓਦੋਂ ਹੀ ਲੱਭ ਲਊਂ ਸਾਥੀ।”

“ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਓਹ ਹੁੰਦੇ, ਜੀਹਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਘਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਨਿਆਣੇ ਪਾਲੇ ਹੋਣ।”

“ਜੇ ਸਕੇ ਪਿਓ ਨੇ ਨੂੰ—” ਆਖਦੀ ਕਮਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ।

“ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਹਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਕੁੜੀ ਐਂ। ਨਿਆਣੇ ਜੰਮ ਸਕਦੀ ਐਂ। ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਦਾ ਘਰ ਨਾਲ ਬੱਝਦੈ।”

“ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਨੂੰ ਮੰਗਵਾਉਣਾ ਕੋਈ। ਐਥੇ ਹੀ ਕਰਾਉਂ ਜੇ ਕੋਈ ਠੀਕ ਮਿਲ ਗਿਆ,” ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਐਥੇ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਲੈ ਲੂ ਦੋ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ?” ਆਂਟੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕਦਮ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਅੰਦਰੇ-ਅੰਦਰ ਧੁਖਣ ਲੱਗੀ।

ਖਿੜਕੀ ਰਾਹੀਂ ਦੇਖਦੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਚਿਮਨੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਧੂੰਆਂ ਓਪਰਾ ਲੱਗਾ। ‘ਐਨੀ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਹ ਧੂੰਆਂ! ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਧੂੰਏਂ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਆਇਆ ਕਿ ‘ਜੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ 'ਤੇ ਬਰਫ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।’ ਚਿਮਨੀ ਤੋਂ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹਟਾ ਕੇ ਕਮਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀਡਰ ਦੇ ਦਰਖਤ ਵਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਕੱਜੇ ਇਸ ਦਰਖਤ ਦੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਵਲ ਝੁਕੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਿਚਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨੇ ਬਰਫ਼ ਦੇ ਭਾਰ ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਅਕੜਾਈਆਂ ਹੋਣ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬਰਫ਼ ਟਾਹਣੀਆਂ 'ਤੇ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਰਹੀ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ।

ਚੰਗਾ ਚੰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਦ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਸਟਰੋਲਰ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਿੰਮੀ ਨਾਲ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਦੇਖ ਕਦੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਂਟੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਬਿਨਾਂ ਬੰਦੇ ਵਾਲੀ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਜਣਾ-ਖਣਾ ਆਵਦੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੁੰਦੈ।” ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿੜ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਖੋ, ‘ਸਟਾਪ ਫਾਲੋਇੰਗ ਅਸ।’ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਣ ਲਈ ਜਦ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਵਲ ਮੁੜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਚੇਹਰੇ 'ਤੇ ਆਈ ਮੁਸਕਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਆਖ ਸਕੀ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਸੀ। ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਨਿੰਮ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ “ਹੈਲੋ,” ਕਿਹਾ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਚੰਗੀ-ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਆ। ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੈ। ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੈ।” ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਜਾਓ ਬੇਟਾ, ਦੀਦੀ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹੋ।” ਕਮਲ ਨੇ ਬੱਚੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਵਲ। ਉਹ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰੇ ਆ!”

“ਸੋ ਇਜ਼ ਯੁਅਰਸ।”

“ਤੁਸੀਂ ਮਾਂਈਡ ਤਾਂ ਨੀ ਕਰਦੇ?”

“ਵਾਹਟ?”

“ਮੇਰਾ ਸੇਮ ਟਾਈਮ ਪਾਰਕ ਆਉਣਾ?”

“ਇਟਸ ਓ ਕੇ।”

“ਆਈ ਲਾਈਕ ਯੂ ਵੈਰੀ ਮੱਚ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀ, “ਲੁੱਕ ਐਟ ਦਾ ਕਿਡਸ। ਦੇ ਮਿਕਸਡ ਅਪ ਸੋ ਕੁਇੱਕਲੀ।”

“ਜੇ ਇਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਲ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਹਨੂੰ ਆਵਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰੱਖ ਲਵਾਂ,” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸਿਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਆਪਣੇ ਡੈਡ ਕੋਲ?”

“ਨੋ, ਆਈ ਗਾਟ ਸੋਲ ਕਸਟੱਡੀ,” ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਮਲ ਨੂੰ

ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਸੰਖੇਪ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਪੁੱਛ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਭਰਿਆ-ਭਰਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨਿੰਮ੍ਹਾਂ ਨਿੰਮ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਾਉਣਾ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣਾ ਕਮਲ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗਾ-ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਰਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਉਸ ਰਾਹ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਜਦ ਉਹ ਆਉਂਦਾ ਦਿਸਿਆ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦੇ-ਪਹੁੰਚਦੇ ਕਮਲ ਦਾ ਸਰੀਰ ਝੂਠਾ ਪੈਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੀ 'ਹੈਲੋ' ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਮਲ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਕਮਲ ਨੇ ਉਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਆਰ ਯੂ ਡਾਈਵੋਰਸਡ ਔਰ ਸੈਪਰੇਟਿਡ?”

“ਡਾਈਵੋਰਸਡ।” ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲਿਆ, “ਕੈਨ ਵੁਈ ਬੀ ਫਰੈਂਡਸ?”

“ਆਰ ਵੁਈ ਨਾਟ?” ਆਖ ਕੇ ਕਮਲ ਹੱਸ ਪਈ। ਤੇ ਇਹ ਹਾਸਾ ਕਮਲ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ-ਪਹਿਰ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਉੱਡੀ ਫਿਰਦੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਾਰਕ ਜਾਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਉਡੀਕਦੀ। ਪਰ ਪਤਝੜ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਰਮ ਧੁਪੀਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਠੰਡ ਉੱਤਰ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਮਿਲਣ। ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹ ਜੁਗਾੜ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਭੇਤ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਂਟੀ ਨੇ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। “ਲੈ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਕਰ ਲੈਨੀ ਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਈ ਵਾਰ ਮਿਲੀ ਆਂ। ਅਸੀਂ 'ਕੱਠੀਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ,' ਆਂਟੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਖੇ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੇਗੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਰੇਗਾ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆਂਟੀ ਦਾ ਮੁਰਝਾਇਆ ਚੇਹਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਲ ਦਾ ਦਿਲ ਧੜਕਿਆ। ਆਂਟੀ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਫ਼ਾ ਮੂਹਰੇ ਕਰਦੀ ਬੋਲੀ, “ਓਹ ਤਾਂ ਕੁਆਰੀ ਕੁੜੀ ਭਾਲਦੇ ਆ। ਜੇ ਐਥੇ ਨਾ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣਗੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਡਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਇਆ ਹੋਇਐ। ਆਉਂਦੀ ਹੋਈ ਮੈਂ ਅਖਬਾਰ ਵੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆਈ।”

ਕਮਲ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਝੜ ਦੀ ਉਸ ਸ਼ਾਮ ਕਮਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਟਾਰਬਕਸ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਗਈ। ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਂ ਬੈਂਫ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਨਾ ਹੋਣ। ਪਰ ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਥਾਂ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਖਰਚ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਕਰੇਗੀ। ਤੇ ਸਟਾਰਬਕਸ ਜਾ ਕੇ ਕੌਫ਼ੀ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਥੋਨੂੰ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਐ?” ਕਮਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਭਾਅ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਓਪਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਦੀ ਤੇ ਜਿਓਂ-ਜਿਓਂ ਨੇੜਤਾ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀ।

“ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੀ,” ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਖਿੜ ਚੜ੍ਹੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਵਿੱਚ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਸ਼ਕਲ ਕਿ ਸੁਭਾਅ?”

“ਦੋਹਾਂ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਛੋਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਥੋਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ। ਆਪਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕਦੇ ਡੇਟ 'ਤੇ ਗਏ ਆਂ?”

“ਆਪਾਂ ਪਾਰਕ 'ਚ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਜੀਹਦੇ ਨਾਲ ਦਿਲ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਸੁਭਾਅ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆ।” ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਘੁੱਟਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਡੇਟ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਕਹਿਨਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਬਿਜ਼ੀ ਰਹਿੰਨੇ ਆਂ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕਦੋਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਆਚਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦੈ।”

“ਸੱਚੀ?”

“ਤੁਸੀਂ ਮੌਕਾ ਤਾਂ ਦਿਓ।”

“ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂ ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ?”

“ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਹੈ?”

“ਵਿਆਹ 'ਚ ਕੀ ਪਿਆ ਐ? ਅੱਗੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਵਾਦ ਦੇਖ ਤਾਂ ਲਿਆ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ।”

ਕਮਲ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ

ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਕਟਿੰਗ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਕਮਲ ਉਸ ਦੇ ਚੇਹਰੇ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੀ। ਉਹ ਬੋਲੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਬੋਲਿਆ, “ਇਹ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਮਗਰ ਪਏ ਹੋਏ ਆ।” ਇਹ ਗੱਲ ਕਮਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਈ ਸੀ, ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪੂਰੀ ਗੱਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕਮਲ ਬੋਲੀ, “ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ?”

“ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਦਾ ਲਾਰਾ ਲਾਇਐ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਐਨੀ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਆਂ?”

“ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਤਾਂ ਉਮਰ ਭਰ ਲਈ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਗੁਆਚਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸੀ।”

“ਦੋਸਤ ਬਣ ਕੇ।”

“ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?”

“ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।”

“ਕਿਉਂ?”

“ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਬੱਸ।”

“ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਨੋ ਵਾਏ ਡੂ ਯੂ ਥਿੰਕ ਦੈਟ ਵੇ।”

“ਜੇ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਨਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।”

“ਸੋ ਯੂ ਥਿੰਕ ਆਈ ਵਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੋਬਲਮ, ਹੂੰਅ? ਵਾਹਟ ਡੂ ਯੂ ਨੋ ਅਬਾਊਟ ਮੀ ਐਂਡ ਮਾਈ ਐਕਸ?” ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ।

“ਸਿਆਣੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਤਲਾਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ।” ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਿਚ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾਕਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ, “ਯੂ ਨੋ ਵਾਹਟ? ਹੌਲ ਵੈਦ ਯੂ। ਬਲੱਡੀ ਹਿਪੋਕਰੇਟ।” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਕਾ-ਬੱਕਾ ਹੋਏ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਬੈਠਾ ਛੱਡ ਤੁਰ ਆਈ।

ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਂਟੀ ਦੀ ‘ਜਣੇ-ਖਣੇ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ‘ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ‘ਜਨਾਨੀ ਤਾਂ ਐਂਬਜੈਕਟ ਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਵਾਸਤੇ’, ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ‘ਪਰ ਪਾਲੀ ਤਾਂ ਆਪ ‘ਐਂਬਜੈਕਟ’ ਬਣਨ ਲਈ ਆਖਦੀ ਆ’, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਨਾਲ ਕੋਫ਼ਤ ਹੋਈ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਦ ਪਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ,

“ਕਿਉਂ ਜਵਾਨੀ ਗਾਲਦੀ ਐਂ। ਬੌਡੀ ਦੀਆਂ ਨੀਡਸ ਹੁੰਦੀਐਂ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸਤ ਬਣਾ ਲੈ। ਯੂ ਨੋ ਵੱਟ ਆਈ ਮੀਨ।”

“ਜਸਟ ਫਾਰ ਦੈਟ?”

“ਹੋਰ, ਆਪਣੇ ਬਥੇਰੇ ਫਿਰਦੇ ਆ ਲਗੜ ਏਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ। ਆਵਦੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਾਂਢ ਸਮਝਦੇ ਆ।”

“ਨੋ, ਬੈਂਕਸ,” ਆਖ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸੋਚ ਨਾਲ ਹੀ ਕੋਫ਼ਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ‘ਐਂਬਜੈਕਟ’ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ। ਸਟਾਰਬਕਸ ਵਿੱਚੋਂ ਆਈ ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ‘ਤੇ ਖਿਝ ਆਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਉਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣ ਦਾ। ਉਸਦਾ ਅੰਦਰ ਧੁਖਣ ਲੱਗਾ।

ਚਿਮਨੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੀਡਰ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਚਿਮਨੀ ‘ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਕੁਝ ਪਲ ਉਸ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਚਿਮਨੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਬਰਫ਼ ਇੱਕਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। ‘ਸੋਕ ਕਰਕੇ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਖੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ। ‘ਇਥੇ ਵੀ ਹੀਟ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਈਪਾਂ ਵਿਛਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਐਂ ਤਾਂ ਕਿ ਬਰਫ਼ ਡਿੱਗਣ ਸਾਰ ਹੀ ਖੁਰ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸੋਚਿਆ, ‘ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਹੀਟ ਦਾ ਬਿੱਲ ਤਾਰਨ ‘ਚ ਈ ਖੁਰ ਜਾਵੇ। ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਿਝ ਉੱਠੀ।

ਖਿਝ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਉੱਠੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਇੱਕ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਤਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲੀ ਸੀ, “ਕੀ ਨਵਾਂ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਈ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਮੁੰਡੇ ਲਈ ਕੁਆਰੀ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਕੁੜੀ ਚਾਹੀਏ।”

“ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਭੜਕ ਪੈਨੀ ਐਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਾ,” ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ।

“ਕੀ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂ ਅੱਗੇ? ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣੈ। ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਜਿਵੇਂ ਤਰਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ,”

ਕਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣਾ-ਆਪ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੋਇਆ ਲੱਗਾ। ਲੰਬੇ-ਲੰਬੇ ਸਾਹ

ਲੈਂਦੀ ਉਹ ਐਵੇਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੂਹਰੇ ਪਏ ਉਸ ਅਖਬਾਰ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ-ਜਿਹੀ ਹੀ ਵਾਰਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਤਿਲੁਕ ਕੇ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਲਦੀ-ਮਿਲਦੀ ਵਾਰਤਾ ਨੇ ਕਮਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਬੇਕਸੂਰ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਲੜਕੀ ਲਈ ਯੋਗ ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੰਗਣ ਲਈ ਤਰਲਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਹ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਖਣ ਲੱਗੀ, ਕਮਲ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਾਲੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪਾਲੀ ਅੱਕ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਲੀ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਪਾਲੀ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਿੱਥ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਖਾਸ ਕਰ ਉਸ ਦਿਨ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਮਲ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋਅ ਨੇ ਪਾਲੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਰੁੱਗ ਭਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਲੈੱਟ ਮੀ ਟੇਸਟ ਸਮ ਐਂਡ ਦੈਟ ਬਰਾਊਨ ਸ਼ੂਗਰ?" ਕਮਲ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋਅ ਦੇ ਵੱਟ ਕੇ ਚੁਪੇੜ ਮਾਰੇ। ਪਰ ਉਹ ਪਾਲੀ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੱਕੀ-ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਪਾਲੀ ਨੇ ਜੋਅ ਦੀ ਜੀਨ ਮੂਹਰੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਲੈੱਟ ਮੀ ਸੀ ਇਡ ਯੂ ਕੈਨ ਹੈਂਡਲ ਇਟ।" ਕਮਲ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਪਾਲੀ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਮਲ ਨੇ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੇਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਆਈ ਏਦਾਂ ਕਰਦਿਆਂ?"

"ਓਹਨੂੰ ਆਈ ਸੀ ਓਦਾਂ ਕਰਦਿਆਂ? ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਪੈਂਟ ਐ। ਏਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਯੂ ਨੋ ਵੱਟ ਆਈ ਮੀਨ।"

ਤੇ ਇਹ ਪੈਂਟ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਮਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸਮਝ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਜਦ ਪਾਲੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਓ ਕੋਲੋਂ ਲੈਣ ਗਈ ਜੋਅ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

"ਤੂੰ ਇਓਂ ਕਿਓਂ ਕਰਦੀ ਐਂ? ਮੁਫਤ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਲੈਂਦੀ ਐਂ?" ਕਮਲ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਨੂੰ ਗੋਰੇ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਮੱਚ ਜਾਂਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬੇਟਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਓਹਦਾ ਪਿਓ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਓਹਨੂੰ ਲੈਣ ਆਇਆ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰੇ। ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ

ਅਸੀਂ 'ਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਰੇ ਬਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਓਂ ਹੀ ਕਰਨੈ, ਕਰਲਾ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਕਰਨੈ। ਹਰੇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਲਿਮਟ ਹੁੰਦੀ ਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਡੀਸਾਈਡ ਕਰ ਲਿਆ, ਇਨਅੱਫ ਇਜ਼ ਇਨਅੱਫ। ਕੇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੇਟਾ ਪਿਓ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਵੀਕਐਂਡ 'ਤੇ ਜੋਅ ਦੀ ਬਾਂਹ 'ਚ ਬਾਂਹ ਪਾ ਕੇ ਓਵੇਂ ਹੀ ਅੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਆਉਨੀ ਆਂ।"

"ਪਰ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਊ?"

"ਜੇ ਪਿਓ ਨੀ ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਤਾਂ ਮਾਂ ਹੀ ਕਿਓਂ ਸੋਚੇ।" ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਾਲੀ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ।

ਪਰ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਔਰਤ ਹੀ ਕਿਓਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਚੁੱਕੇ? ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆਦਮੀ ਕੁਆਰੀਆਂ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਨ ਤੇ ਬੱਚੇ ਵਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਕੰਡ ਹੈਂਡ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ! ਇਹ ਕਿੱਧਰਲਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਹੈ?' ਫਿਰ ਕਮਲ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਤਲਾਕ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇੰਡੀਆ ਜਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੰਦਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਆਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਵੀ ਤਾਂ ਓਨੇ ਹੀ ਹਨ। ਪਰ ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਡਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਸੋਚ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ, 'ਮੈਂ ਐਨੀ ਸਵਾਰਥੀ ਕਿਓਂ ਹੋ ਗਈ ਹਾਂ। ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਛੱਡ ਆਉਣ ਦੀ ਸੋਚ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਮਨ 'ਚ ਆਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਵੀ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

'ਗੁਰਚਰਨ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣ ਲੱਗਾ ਗੁਰਨੂਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ', ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। 'ਫੇਰ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਣਾ ਪਊ।' ਸੋਚਦੀ ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਟੰਗੀ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਤੇ ਉਹ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਗੁਰਚਰਨ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਿਹਾਰਨ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜ਼ਿੰਦ ਚੇਤੇ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰਾਟੇ ਸਿੱਖਣ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਸੀ, "ਆਈ ਵਾਂਟ ਟੂ ਗੋ ਵਿਦ ਡੈਡ, ਮੰਮ।"

"ਵਾਏ ਨਾਟ ਵਿਦ ਮੀ?" ਕਮਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬੀਕਾਸ ਇਟਸ ਮੈਨਜ਼ ਥਿੰਗ। ਐਂਡ ਆਈ ਲਾਈਕ ਵਿਦ ਹਿਮ ਬੈਟਰ।"

'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਲਦਾ ਸੀ', ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ

ਆਇਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਸ ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਅਰਜੁਨ ਆਪਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੰਮੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਕਮਲ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੰਮੀ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸਕੂਲੋਂ ਲੈ ਆਉਣ ਲਈ ਆਖ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਿੰਮੀ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, “ਮੰਮ, ਅਰਜੁਨ ਇਜ਼ ਕਿਕਿੰਗ ਮੀ।” ਤੇ ਜਦ ਕਮਲ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸਿੰਮੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੀਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਚੰਗੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਿੰਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੀਪੋਰਟ ਪਾੜਨ ਲਈ ਆਖਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਰੀਪੋਰਟ ਕਾਰਡ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਸਿੰਮੀ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਕਾਰਣ ਉਹ ਸਿੰਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ।

“ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਭੋਰਾ-ਭਰ ਆ, ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰੂ,” ਆਖਦੀ ਕਮਲ ਨੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਪੇੜਾਂ ਨਾਲ ਲਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ‘ਕਿਤੇ ਆਵਦੇ ਪਿਓ ਵਰਗਾ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ’, ਉਹ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ ਛਪੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਹਾਉਕੇ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੰਮੀ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗੇੜੇ ਕੱਢਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਭਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਈ ਮਾਰ ਦੀ ਵਾਰੂ ਲਾ ਸਕੇ। ‘ਕੀਹਦੀ ਬੁੱਕਲ ‘ਚ ਵੜੇ, ਵਿਚਾਰਾ?’ ਸੋਚ ਕੇ ਕਮਲ ਦਾ ਫਿਰ ਗੱਚ ਭਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੋਰ ਲੋੜਾਂ ਘਟਾ ਕੇ ਅਰਜੁਨ ਲਈ ਟਿਊਟਰ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗੀ। ਪਰ ਅਰਜੁਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਕੋਈ ਅਜੇਹੀ ਹੀ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਮਲ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਪਿਓ ਵਰਗਾ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਕਦੇ ਇਹ ਫ਼ਿਕਰ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਟ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਕਮਲ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲੈਂਦੀ।

ਕਮਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਉਹੀ ਸੁਰਖ ਮੂੰਹ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਖਿੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਤਸਵੀਰ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪੈ ਰਹੀ ਸਨੌਅ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ ਪਰ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਲਈ। ਉਸ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ, ‘ਹੋ ਸਕਦੇ ਬਈ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਨਾ ਈ

ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਆਂ। ਚੱਲ ਉਸ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਵਾਂ।’

ਤੇ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਪੁੱਤ, ਮੇਰੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਅਪੋਇੰਟਮੈਂਟ ਆ। ਚੇਤੇ ਆ ਨਾ?”

“ਹਾਂ ਪਾਪਾ।”

“ਸਨੌਅ ਕਾਫ਼ੀ ਪਈ ਹੋਈ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਏਧਰੋਂ ਹੀ ਪਿੱਕ ਕਰ ਲਵੀਂ।”

“ਓ ਕੇ, ਪਾਪਾ,” ਆਖ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਫੋਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ‘ਹੁਣ ਲੈਣ ਵੀ ਉੱਥੇ ਜਾਓ। ਕਿੰਨੇ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਬਈ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹੋ। ਪਰ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਬੇਪਤ ਹੋਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲਿਜਾਇਆ ਕਰਨ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ। ਅਪੋਇੰਟਮੈਂਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਜੁ ਹੈਗੀ ਆਂ, ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਇਆ।

ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। ਉਦੋਂ ਵੀ, ਜਦ ਹਾਲੇ ਕਮਲ ਦਾ ਗੁਰਚਰਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਰੇ ਗਲੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਉਸ ਮਹਾਰਜੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰਨ ‘ਚ ਵੀ ਸੰਗ ਆਉਂਦੀ ਆ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਤੇਰੇ ਵਾਲਾ ਆਹ ਮਕਾਨ ਲਿਆ, ਵਾਹ ਲਗਦੀ ਮੱਥੇ ਵੀ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ।” ਕਮਲ ਇੱਕਦਮ ਉੱਥੋਂ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਚੈੱਕ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦੀ ਬੋਲੀ, “ਆਹ ਲਓ, ਪੂਰੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਐ। ਮੌਰਗੇਜ ਮੋੜਨ ਵਾਸਤੇ ਜੋੜੇ ਸੀ ਪਹਿਲਾਂ ਓਸੇ ਦੀ ਮੌਰਗੇਜ ਮੋੜ ਦਿਆਂ। ਮਾਰੋ ਮੱਥੇ ਓਹਦੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਜਦੋਂ ਸੇਵ ਹੋ ਗਏ ਫੇਰ ਮੋੜ ਦੇਉ”

“ਕਮਲੀ ਹੋਈ ਐਂ? ਉਹ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਦਾ? ਮੈਂ ਆਵਦੇ ਕੋਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਆਵਦੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਕੀ ਉਹ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ ਤੇਰੇ। ਜਦੋਂ ਦੀ ਕਨੇਡੇ ਆਈ ਐਂ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਨੂੰ ਸੀ ਵੇਹਲੀ ਬੈਠੀ।”

“ਫੇਰ? ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਓਹਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੈ। ਐਥੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰਹੋ। ਥੋਨੂੰ ਕਦੇ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੰਦੀ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਬੇਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ਕੰਮ ‘ਤੇ ਜਾਇਆ ਕਰਾਂ।”

“ਪੁੱਤ-ਪੋਤੇ ਦੇ ਹੁੰਦੇ-ਸੁੰਦੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਬੈਠਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦੈ? ਲੋਕੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ?”

‘ਚੰਗਾ ਮਰੋ ਉੱਥੇ ਹੀ’, ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਰਹਿਣਾ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਆਉਂਦੀ ਆ। ਨਾਲੇ ਥੋਨੂੰ ਸੁਖ, ਨਾਲੇ ਮੈਨੂੰ। ਨਾਲੇ

ਬੋਡੇ ਉਸ —।” ‘ਲਾਡਲੇ’ ਆਖਦੀ-ਆਖਦੀ ਕਮਲ ਰੁਕ ਗਈ।

“ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਲੰਘ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਦਣ ਸੁਖੀ ਹੋਊਂ, ਜਿੱਦਣ ਤੇਰਾ ਘਰ ਵਸ ਗਿਆ।”

“ਮੇਰਾ ਘਰ ਤਾਂ ਪਾਪਾ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਈ ਆ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਰਹਿਨੀ ਆਂ।”

“ਬੰਦੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਹਦਾ ਘਰ। ਹਾਲੇ ਤੇਰੀ ਉਮਰ ਈ ਕੀ ਆ। ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈ। ਤੇਰੇ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਹੋਵਾਂ।”

ਕਮਲ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਦੀਆਂ ਤਰ ਅੱਖਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਕੁਰਲਾ ਉੱਠਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਲੇ ਕਰਨਾ ਕਮਲ ਨੂੰ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ। ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਐਸੀ-ਵੈਸੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਮੁੰਡਾ ਲੱਭਾਂਗੇ। ਤੇ ਹੁਣ ਪਾਪਾ ਐਨੇ ਨਿਤਾਣੇ ਕਿਓਂ ਹੋ ਗਏ? ਇਹੀ ਗੱਲ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਆਂਟੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲੀ, “ਧੀ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤੇ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਦਾ ਗਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਇਵੇਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ।”

“ਧੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਦਾ ਦੁੱਖ। ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਐਧਰ-ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ। ਸਗੋਂ ਦੁਖਦੇ-ਸੁਖਦੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਈ ਜਾਨੀ ਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਓਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦੇ।”

“ਇਹ ਗੱਲ ਨੂੰ। ਉਹ ਤਾਂ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਆ ਬਈ ‘ਕੱਲੀ ਕਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਐਂ। ਨਾਲੇ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਈ ਫੀਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਾ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਕਰੇ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਆਖ ਚੁੱਕੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਹਾਂ ਕਿ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵੇਂ।”

ਇਹ ਗੱਲ ਕਮਲ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰ ਰਹੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਧੂਹ ਪੈਂਦੀ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ‘ਚ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਤੁਰੇ। ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰਲੀ ਇਕੱਲ ਨੂੰ ਮੁਕਾ ਸੁੱਟੇ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂੰ ਦੱਬ-ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸਣ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇ। ਕੀ ਪਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅਗਲਾ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰੇ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਆਂਟੀ ਨੇ ਜੋਰ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਚਰਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹੀ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਅੰਦਰ ਨਿੱਘ ਭਰੇਗਾ। ਉਹ ਰਾਗੀ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਕਨੇਡਾ ਆਇਆ

ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਮੈਂ ਕਨੇਡਾ ਸੈੱਟ ਹੋਣ ਲਈ ਆਇਐਂ। ਮੈਨੂੰ ਐਸੀ ਜੀਵਨ-ਸਾਥਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਐ, ਜਿਹੜੀ ਐਸ ਵਕਤ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜੇ।”

ਆਪਣਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਤੁਸੀਂ ਆਂਟੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਂ। ਆਂਟੀ ਖਾਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੱਕਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ‘ਚ ਵੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਆਂ।”

“ਏਸ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੈਣਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਈ ਚਾਹੁੰਨਾਂ।”

“ਮੇਰੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਵੀ ਐ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸਿਵ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਬੰਦੈ। ਬੱਚੇ ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੁੰਦੇ ਆ। ਤੇਰੇ-ਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।”

“ਸੋਚ ਲਵੇ।”

“ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਈ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਦਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੁੰਨਾਂ।”

‘ਕਿੱਧਰ ਗਏ ਓਹ ਦੂਣਾ ਪਿਆਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਰੋਮਿਸ? ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਕਰਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਐ। ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਰਹੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾ ਵਲੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਵਲ ਫਿਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਸੀ। ਰੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘੀਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫੋਇਲ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਵਲ੍ਹੇਟ ਕੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਦੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਲੀਲ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੋਟੀਆਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਭਾਂਡੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਮੁੜੀ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਲੀਲ ਉੱਠੀ, ‘ਗੁੱਸੇ’ ‘ਚ ਮੂੰਹੋਂ ਉਹੀ ਕੁਝ ਨਿਕਲਦੈ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਹੁੰਦੈ।

ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਮਲ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਦੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉੱਠੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਇਹ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਸਹਿਜ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਹਿਜ ਹੀ ਤਾਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਜਾਣ ਲਈ ਵੀਜ਼ੇ ਲਗਵਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਕੈਂਸਲੇਟ ਜਨਰਲ ਆਪਣੇ ਅਮਲੇ-ਫੈਲੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਉਹ ਵੀਜ਼ਾ ਲਗਵਾਉਣ ਗਏ ਤਾਂ ਕਮਲ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ‘ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੇ ਪੇਪਰਾਂ ‘ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਐਨਕਾਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਗੁਰਚਰਨ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਐਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨਾਂ?”

“ਹਾਂ ਜੀ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਇੰਡੀਅਨ ਪਾਸਪੋਰਟ ਈ ਆ। ਮੇਰੀ ਵਾਈਫ਼ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਲਵਾਉਣੇ ਆਂ।” ਕਮਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਚਰਨ ਬੋਲਿਆ। ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਤੁਸੀਂ ਐਂ ਹਰਕਮਲ ਕੌਰ ਬਾਜ਼, ਤੁਸੀਂ ਐਂ ਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਜ਼, ਤੁਸੀਂ ਐਂ ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਬਾਜ਼ ਤੇ ਛੋਟੇ ਮੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰਨੂਰ ਸਿੰਘ ਮੋਰ। ਠੀਕ ਐ ਨਾ?” ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਮਲ ਵਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲਾਸਟ ਨੇਮ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐ?” ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ ‘ਚ ਆਈ ਕਿ ਆਖੇ, ‘ਇਜ਼ ਇਟ ਆ ਪ੍ਰੋਬਲਮ? ਸਟੋਪ ਆਸਕਿੰਗ ਅਨਨਸੈਸਰੀ ਕਵਿਸ਼ਚਨਜ਼, ਜਸਟ ਡੂ ਦਾ ਬਲੱਡੀ ਜੌਬ।’ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਮੀ ਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਦੀਸ ਟੂ ਆਰ ਫਰੋਮ ਮਾਈ ਪ੍ਰੀਵੀਅਸ ਮੈਰਿਜ਼।”

“ਓਹ, ਆਈ ਸੀ!” ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਫਿਰ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ।

ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਗੁਰਚਰਨ ਕੁਝ ਔਖਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਫਿਰ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਗੁਰਚਰਨ ਦਾ ਮੂਡ ਠੀਕ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਗੁਰਚਰਨ ਦੇ ਗੇਅਰ ਸ਼ਿਫਟ ਲੀਵਰ ‘ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਝੱਟ ਹੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਜਦ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੀ ਮਿਲਦੈ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਾ ਕੇ। ਜੇ ਨਾਂ ਬਦਲ ਲਵੇਂ ਤਾਂ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ?”

“ਕੀ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤੈ?”

“ਦੇਖਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਵੇਂ ਘਰੋੜ-ਘਰੋੜ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਸੀ ਉਹ?”

“ਸਟਰੇਂਜ!” ਆਖ ਕੇ ਕਮਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ।

ਗੁਰਚਰਨ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਘਰਵਾਲੀ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਐਂ ਤੇ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਈ ਲਾਈ ਫਿਰਦੀ ਐਂ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਇਸ ਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹੁਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੀ ਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਰ ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜ ਲਿਆ ਸੀ ਆਵਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਵਾਰੀ ਨਵੇਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖਦੀ ਐਂ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਬਈ ਮੈਨੂੰ ਏਥੇ ਪੱਕਾ ਕਰਾਇਐ?”

“ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੱਕਾ ਈ ਕਰਾਇਐ, ਓਹਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਸਪੌਂਸਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਓਹਦਾ ਵੀ ਨਾ ਲਾਉਂਦੀ। ਪਰ ਉਦੋਂ ਇਸ

ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ।”

“ਮੇਰੇ ਵਾਰੀ ਹੁਣ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਐ, ਹੈ?”

“ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿਖਾਇਐ। ਆਪਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਈ ਕਰੀਏ। ਘਰ ਚੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਆਂ,” ਕਮਲ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਪਰ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਚੁੱਪ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗੀ, ‘ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸਿਵ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਕਹਾਉਂਦੈ ਨਵੇਂ ਫੈਮਲੀ ਨੇਮ ਵਾਲੇ ਆਈਡੀਏ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਏਹਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਪਰ—ਚੱਲ, ਘਰ ਚੱਲ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਟਰਾਈ ਕਰੂੰਗੀ। ਪਰ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਇਸਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਮੁਹਰੇ ਕਾਰ ‘ਚੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਕਮਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਟੀ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੀ। ਗੁਰਚਰਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਸੌਣ ਕਮਰੇ ਵਲ ਗਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦੇ ਮਗਰ ਚਲੀ ਗਈ।

“ਆਰ ਯੂ ਓ ਕੇ, ਗੁਰਚਰਨ? ਕਿ ਹਾਲੇ ਵੀ ਓਦਾਂ ਈ ਫੀਲ ਕਰਦੈ?” ਕਮਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਲੱਗਦੈ ਗੁੱਸਾ ਕਰਗੀ! ਗਰਮੀ ‘ਚ ਆਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਰਖ ਮੈਨੂੰ ਓਸ ਕੰਜਰ ‘ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।”

“ਨਹੀਂ, ਤਨਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਦੱਸ, ਚਾਹ ਪੀਣੀ ਐਂ ਤਾਂ ਬਣਾਵਾਂ? ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆ?”

“ਪੀ ਲੈਨਾਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਚਾਹ ਧਰ ਆ।”

ਜਦ ਕਮਲ ਚਾਹ ਵਾਸਤੇ ਸਟੋਵ ‘ਤੇ ਪਾਣੀ ਰੱਖ ਕੇ ਮੁੜੀ ਤਾਂ ਗੁਰਚਰਨ ਬੋਲਿਆ, “ਤੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆ ਕਮਲ, ਜਦ ਗੁਰਨੂਰ ਹੋਏ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਬਈ ਅਰਜੁਨ ਤੇ ਸਿੰਮੀ ਹੋਰੀਂ ਵਖਰੇਵਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ—।”

ਕਮਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲੀ, “ਹਾਂ, ਚੇਤੇ ਆ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਚੇਤੇ ਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਫੈਮਲੀ ਨੇਮ ਰੱਖ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਵਖਰੇਵਾਂ ਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਤੇ ਤੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਅੱਜ ਕਰਨੀ ਸੀ।”

“ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਇਐਂ। ‘ਬਾਜ਼’ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕਦੇ ਸਿੰਮੀ ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਚਾਈਲਡ ਸਪੋਰਟ ਤਾਂ ਦਿੱਤੀ ਨਹੀਂ। ਆਵਦੀ ਇਨਕਮ ਸ਼ੋਅ

ਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਏਸ ਬੇਸ 'ਤੇ ਆਪਾਂ ਕੇਸ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।”

“ਹਾਂ।”

“ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਡਾਪਟ ਕਰ ਲੈਨਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਚੋਜ ਕਰ ਲੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੈਮਲੀ ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਊ।”

ਕਮਲ ਪਲ ਕੁ ਭਰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਚਾਹ ਵੇਖ ਆਵਾਂ।”

ਉੱਬਲਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਾਹ ਪੱਤੀ ਦੀ ਪੁੜੀ ਅਤੇ ਖੰਡ ਪਾਉਂਦੀ ਕਮਲ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਿੜਕਦੀ ਰਹੀ। ਜਦ ਉਹ ਵਾਪਸ ਆਈ ਤਾਂ ਗੁਰਚਰਨ ਬੋਲਿਆ, “ਨਾਂ ਬਦਲੀ ਵਾਸਤੇ ਪੇਪਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਕਰਨੈ। ਪਿਓ ਬਣ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਵੀ ਪਾਲਦੈਂ।”

“ਆਪਾਂ ਦੋਨੋਂ ਪਾਲਦੇ ਆਂ। ਗੁਰਚਰਨ, ਆਪਣੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਐ ਤੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਕਿਓਂ ਨਾਂ ਬਦਲਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਕਮਾਉਨੀ ਆਂ। ਸਗੋਂ——” ਆਖਦੀ ਕਮਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਕਮਾਉਨੀ ਆਂ’ ਆਖਣੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ।

“ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਈ ਮਾਣ ਐ।”

“ਮਾਣ ਕਿਓਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਤਾ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਕੇ ਪਾਲੇ ਐ। ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕੇਅਰ ਐ ਤਾਂ ਆਪ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ ਨਾਂ ਚੋਜ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਆਵਦਾ।”

“ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਤੂੰ ਐਨਾ ਐਡਵਾਂਸ ਹੋਈ ਐਂ। ਏਨੇ ਐਡਵਾਂਸ ਤਾਂ ਓਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਬਈ ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਾਂ ਰੱਖਣ।”

“ਰੱਖਦੇ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ, ਰੱਖਦੇ ਆ ਭਾਵੇਂ ਬੋੜੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ। ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾ ਨਾਂ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਕਿਹਾ? ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਨਾਂ ਈ ਹੈਨੀ।”

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਨੀ ਐਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਜਮਾਂ ਥੱਲੇ ਲੱਗ ਜਾਵਾਂ। ਸੁਣਿਐ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦਾ, ਜੀਹਨੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਛੱਡਿਆ ਹੋਵੇ?”

“ਗੁਰਚਰਨ, ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਇਹ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸੀ?—— ਇਹ ਬਾਰੂਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਯੋਰਪੀਅਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਸੇਮ ਨੇਮ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਪਛਾਨਣ 'ਚ ਆਸਾਨੀ ਰਹੇ। ਪਰ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਏਹਨੂੰ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲਿਆ।”

“ਹੁਣ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਏਹਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਇਸ਼ੂ ਬਣਾਈ ਬੈਠੀ ਐਂ।”

“ਨਹੀਂ, ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਇਸ਼ੂ ਬਣਾਉਨੀ ਆਂ। ਆਪਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤੇ ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਨੀ ਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ਰੱਖੀਏ। ਨਾ ਤੇਰਾ, ਨਾ ਮੇਰਾ, ਕੋਈ ਨਵਾਂ।”

“ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਛੱਡਣਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁਛ ਹੋ ਜੇ। ਪਤਾ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦੈ!”

“ਤੈਨੂੰ ਖਾਨਦਾਨ ਪਿਆਰੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਪਿਆਰਾ?”

“ਪਿਆਰੇ ਦੋਨੋਂ ਈ ਆ। ਜਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਆਈ ਐ ਪ੍ਰੀਵਰ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਥੱਲੇ ਈ ਚੱਲੂ। ਠੰਡੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੋਚੀਂ। ————ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਦੇ ਘਰੇ ਚੱਲਿਐਂ,” ਆਖ ਕੇ ਗੁਰਚਰਨ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਭਾਂਡੇ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ, ‘ਜੇ ਗੁਰਚਰਨ ਸੱਚੀਂ ਹੀ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਬਣਿਆ ਘਰ ਟੁੱਟ ਜਾਊ। ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਿਤੇ ਘਰ ਨਾ ਤੋੜ ਲਵਾਂ।’

‘ਘਰ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਐਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨ ਆਈਆਂ ਕਰੀ ਜਾਊ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦਲੀਲ ਉੱਠੀ।

‘ਕਿੱਥੇ ਤਿੰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ——। ਕਮਲ ਨੂੰ ਇਕਦਮ ਗੁਰਨੂਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਰੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਿੱਬ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ‘ਮੇਰੀ ਲਾਡੋ, ਮੇਰੀ ਲਾਡੋ ਕਰਦੀ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਗਰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਸਹਿਵਾਨ ਹੀ ਪੁੱਛ ਹੋ ਗਿਆ, “ਇਹ ਲਾਡੋ ਕੀਹਦੀ ਆ?” ਤੇ ਗੁਰਨੂਰ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣਾ ਨੰਨਾ ਹੱਥ ਕਮਲ ਦੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਮੰਮਾ” ਤਾਂ ਕਮਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਪਲ ਕਮਲ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਵਕਤ ਗੁਰਨੂਰ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰਚਰਨ ਦੀ ਗੋਦੀ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਚਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਆਖਣਾ ਸੀ, “ਡੈਡਾ” ਤੇ ਕਮਲ ਨੇ ਆਖਣਾ ਸੀ, “ਖੜ੍ਹ ਜਾ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦੀ ਆਂ ਵੱਡਾ ਡੈਡਾ ਵਾਲਾ।”

“ਇਹ ਤਾਂ ਡੈਡ ਦਾ ਪੁੱਤ ਆ,” ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਆਖਣਾ ਸੀ।

ਕਮਲ ਦਾ ਉਹੀ ਜਵਾਬ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵੇਲੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਣਾ ਸੀ, “ਪਤਾ-ਪਤਾ, ਏਹਦੇ ਬੌਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੈਡ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਮਾ ਲਿਆ ਸੀ।”

ਗੁਰਨੂਰ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਮ-ਪੀੜਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਨਰਸ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੇਬੀ ਦਾ ਫੈਮਲੀ ਨੇਮ 'ਬਾਜ਼' ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਜਾਂ 'ਮੋਰ'। ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਝੱਟ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮੋਰ।" ਉਦੋਂ ਕਮਲ ਦਾ ਇੱਧਰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਵਾਲੇ ਇਹ ਪੁੱਛਣਗੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਗੁਰਨੂਰ ਦਾ 'ਬਰਥ-ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਫਾਰਮ' ਭਰਨ ਲੱਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਹੁਣ ਤੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਲਾਸਟ ਨੇਮ ਚੋਂਜ ਕਰ ਲੈ।" ਉਦੋਂ ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਈ, 'ਗੁਰਚਰਨ ਨੇ ਨਰਸ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਕੀ, ਮੇਰੇ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਬੇਬੀ ਦੇ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਲਾਉਣਾ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ-ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਫਾਰਮ ਭਰਦੀ ਕਮਲ ਦਾ ਹੱਥ ਉੱਥੇ ਹੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਜੇ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਫੇਰ — ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਬਾਜ਼' ਰੱਖਣ ਲਈ ਆਖਦੀ? ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਇਹ 'ਬਾਜ਼' ਕਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਐ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।'

'ਜੇ 'ਬਾਜ਼' ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਗੁਰਚਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਐਨੀ ਜ਼ਿੱਦ ਨਾ ਈ ਕਰਦਾ', ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਇਆ।

'ਜੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਫੈਮਲੀ ਨੇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਾ ਮੰਨ ਜਾਂਦਾ। ਏਹ ਤਾਂ ਆਵਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਪੂਛ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਕਮਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਚਿੱਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਇਹੀ ਸੋਚਦੀ ਉਹ ਗੁਰਨੂਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਵਾਲੀ ਬੋਤਲ ਲਾ ਕੇ ਫਿਰ ਖਿੜਕੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਬੱਚਾ ਚੁੱਕੀ ਬੋਚ-ਬੋਚ ਪੱਥ ਧਰਦਾ ਆਦਮੀ ਲੰਘਿਆ ਸੀ, ਕਮਲ ਉਸ ਥਾਂ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈੜਾਂ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਸ ਆਦਮੀ ਦੇ ਲੰਘਣ ਕਾਰਣ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਫ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਹਾਲੇ ਭਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਪਈ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਐਂ ਲੱਗਦੇ ਜਿਵੇਂ ਉਡੀਕ ਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਹ ਬਣਾਵੇ। ਕਮਲ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਤੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਬਰਫ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਨੁੱਕ ਚੱਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ

ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਪੈ ਚੁੱਕੀ ਬਰਫ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਪਾਲੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਅੱਜ ਤਾਂ ਜੇ ਬਰਫਾਂ ਖਾਣੀ ਹਵਾ ਆ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਨੋਅ ਮੈਲਟ ਕਰੇ ਫੇਰ ਆ!"

"ਯੂ ਮੀਨ ਸ਼ਨੁੱਕ? ਦਾ ਸਨੋਅ ਈਟਰ। ਅੱਛਾ-ਅੱਛਾ — ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਨੁੱਕ ਵਰਗੀਆਂ ਗਰਮ ਹਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲਦੀਆਂ ਓਹ ਲੋਕ ਵੀ ਤਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਈ ਐ। ਤੂੰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰ, ਸਾਡੇ ਕੈਲਗਿਰੀ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵਰਦਾਨ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਐ, ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਵਗ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਠੰਡ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਆ। ਮੈਡਮ ਜੀ, ਵਰਦਾਨਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਟੇਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀਦੀ," ਪਾਲੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਵੇਂ ਈ ਲੈਕਚਰ ਝਾੜਨ ਲੱਗ ਜਾਨੀ ਐਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਟਾਇਰਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਓਦਾਂ ਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਨੁੱਕ ਨੂੰ ਚੱਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਓਦੋਂ ਕਿਹੜਾ ਤੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਜਾਨੀ ਐਂ ਸਨੋਅ।"

"ਅੱਜ ਵੀ ਫਿਰ ਸ਼ਨੁੱਕ 'ਤੇ ਡੀਪਿੰਡ ਨਾ ਹੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਈ ਸ਼ਨੁੱਕ ਬਣਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਯੂ ਨੋ ਵਾਹਟ ਆਈ ਮੀਨ।"

ਕਮਲ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਪਾਲੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਨੋਅ ਪੈਂਦੀ ਰਹੀ ਫਿਰ ਤਾਂ ਹਟਾਉਣੀ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਖੜਕਦੇ ਫ਼ੋਨ ਨੇ ਕਮਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਬਰਫ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਆਂਟੀ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, "ਗੁਰਚਰਨ ਆਖਦਾ ਸੀ ਬਈ ਕਲੇਸ਼ ਪਾਈ ਬੈਠੀਂ ਐਂ। ਨਿੱਕੀ-ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨੀ ਝਗੜਾ ਕਰੀਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਬਦਲ ਲੈ ਨਾਂ, ਅੱਗੋਂ-ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਵੀ ਤਾਂ ਬਦਲਣਾ ਈ ਐ।"

"ਮੈਂ ਨਾਂ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਕਦੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤੈ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਆਵਦਾ ਫੈਮਲੀ ਨੇਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿਦ ਫੜੀ ਬੈਠਾ।"

"ਓਹਦੀ ਤੀਵੀਂ ਐਂ ਤਾਂ ਓਸੇ ਦਾ ਈ ਲਾਏਂਗੀ, ਹੋਰ ਕੀਹਦਾ ਲਾਏਂਗੀ।"

"ਇਹ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਆਂਟੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ, ਗੁਰਚਰਨ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਘਰੋਂ ਆਵਦੇ ਜੱਦੀ-ਪੁਸ਼ਤੀ ਘਰ 'ਚ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉਣ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਜੰਮਣ ਲਈ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਇਐ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?" ਆਂਟੀ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਫਿਰ ਬੋਲੀ, "ਨਹੀਂ ਨਾ? ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਮਕਾਨ ਖ਼ੀਦਿਐ। ਗੁਰਚਰਨ ਵੀ ਹੁਣ ਇਸੇ

ਮਕਾਨ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਇਹ ਮੇਰੇ ਘਰ 'ਚ ਆਇਐ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਚੱਲੇ। ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਫੈਮਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਐ ਤੇ ਇਸ ਫੈਮਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਰਲ ਕੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰੱਖੀਏ।”

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਈ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਐਂ। ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਨਾਂ ਬਦਲਦੇ ਹੁੰਦੇ।”

“ਜੇ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਦੱਸੋ, ਜੇ ਗੁਰਚਰਨ ਵੀ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਨਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖੂੰਗੀ? ਇਓਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਂ ਚੋਂਜ ਕਰਨ 'ਚ ਈ ਰਹੂੰਗੀ।”

“ਨਿਆਣਿਆਂ ਆਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਐਂ। ਏਹ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡ ਜਾਊ। ਐਨਾਂ ਸਾਊ ਮੁੰਡਾ ਮਿਲਿਆ ਤੈਨੂੰ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪੈਰ ਧੋ-ਧੋ ਪੀ ਓਹਦੇ। ਤੇਰੇ ਨਿਆਣਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।”

“ਮੈਂ ਦੱਸੋ ਆਂਟੀ ਕਦੋਂ ਓਹਦਾ ਜਾਂ ਓਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਇੰਡੀਆ ਭੇਜਦਾ ਰਿਹਾ।”

“ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਤੈ ਤੂੰ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਕਰਦੀ ਐਂ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਕਮਲ ਨਾ ਮਾਰ। ਜੱਗੋਂ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰ। ਬਣਿਆ-ਬਣਾਇਆ ਘਰ ਨਾ ਪੱਟ ਲਈਂ। ਏਹੋ ਜੇ ਬੰਦੇ ਭਾਲੇ ਨੀ ਥਿਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ।———”

ਕਮਲ ਦੀ ਆਂਟੀ ਹੋਰ ਵੀ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਕਮਲ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲ।

“ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਓਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀਆਂ——।” ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਮਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੰਮ 'ਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦਿਆਂ ਪਾਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

“ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਰਾਤ ਹੋਈ ਜਿੱਤ ਦੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ?” ਕਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

“ਜੇ ਬਰਾਕ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਓਹਦਾ ਲਾਸਟ ਨਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਓਬਾਮਾ-ਓਬਾਮਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਪਾਲਦੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਮਾਂ ਤੇ ਨਾਨੀ ਪਰ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਹੋ ਰਹੀ ਐ ਪਿਓ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ, ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਓਹਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸੁਪਨੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਕਿ ਓਹਦਾ ਪੁੱਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਚੁਣਿਆ ਜਾਊਗਾ।” ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਦਾ ਕਿਹਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਝੱਟ ਬੋਲੀ, “ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ ਓਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਇੰਪੋਰਟੈਂਸ ਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ!”

“ਹਰੇਕ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਹਾਲਾਤ ਹੁੰਦੇ ਆ।” ਉਸੇ ਕੁੜੀ ਦੀ

ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਤੇ ਗੁਰਚਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਾਂ ਰੱਖ ਲਵੇਗੀ। ਪਰ ਅੱਜ-ਭਲਕ ਕਰਦੀ ਉਹ ਹੋਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਣ ਗੁਰਚਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਾ ਬਣਾ ਸਕੀ।

ਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਮੌਕਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ‘ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰੈਸਿਵ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਗੁਰਚਰਨ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਜਿੰਦਰ ਵਰਗਾ ਹੀ ਨਿਕਲੂਗਾ।’

ਸੜਕ ਤੋਂ ਬਰਫ਼ ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਕਮਲ ਨੇ ਖਿੜਕੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਟ੍ਰੱਕ ਬਰਫ਼ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਮਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ਉੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਫ਼ ਦਾ ਪਹਾੜ ਉਸੱਰਿਆ ਲੱਗਾ। ਫਿਰ ਕਮਲ ਨੇ ਕੰਧ-ਘੜੀ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ‘ਸਿੰਮੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਸਕੂਲੋਂ ਮੁੜਨ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਵਾਸਤੇ ਥਾਂ ਬਣਾਵਾਂ ਨਾਲੇ ਕਾਰ ਵੀ ਲੰਘਾਉਣੀ ਆ, ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਘੜੀ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਕਮਲ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਉਸੇ ਤਸਵੀਰ 'ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਇੱਕ ਪਲ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਵਲ ਵੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗੀ। ‘ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਪੈਂਦਾ ਜੇ ਟ੍ਰੱਕ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਸਾਡੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ 'ਚੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰ ਜਾਵੇ’, ਕਮਲ ਦੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਇਆ। ਪਰ ਟ੍ਰੱਕ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਵੇਅ ਮੂਹਰੇ ਹੋਰ ਬਰਫ਼ ਖਿਲਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ‘ਇਓਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਆਸ ਰੱਖਿਆਂ ਕਿੱਥੇ ਸਰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪ ਈ—— ਕਮਲ ਨੇ ਸੋਚਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਗੁਰਨੂਰ ਵਲ ਵੇਖਿਆ। ‘ਕਿਓਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਠੰਡ 'ਚ ਲਿਜਾਵਾਂ। ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਕਮਲ ਹਿਚਕਚਾਈ ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਹ ਗੁਰਨੂਰ ਦੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀ।

...